Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1 օրինակն

Ճորենա Պարզենի

Հարդարանց

Գ. Դուրս 1931թ

07 JUN 2005
14
12 OCT 2009

ՖԼՕՐԷՆՍ ՊԱՐՔԼԷՅ

ՎԱՐԴԱՐԱՆԸ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՋԱՐՄԱՅՐ Ա. ՔՀ. ԿԷՋԻՒՐԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագր. Մ. Տէր-Սահակեան
1931

82
Б-37

01.03.2013
1851
82
Բ-37

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Վատառողջ եւ աննպատակ հետաքրքրութեան մը գոհացում տալու համար չէ որ այս գիրքը գրի առնուած է։

Անգլիական նոր գրականութեան մէջ իր յարգուած տեղը ունի անոր հեղինակուհին՝ Ֆլորէնս Պարքլէյ, որուն վէպերուն մէջ ամենէն աւելի ՎԱՐԴԱՐԱՆԸ կը փնտռուի բոլոր անոնց կողմէ, որոնք ձգտումն ունին դէպի բարձրը, դէպի ազնիւ իտէալի մը մաքուր ոլորտները առաջնորդուելու։

Հոգեբանական զմայլելի պատմուածք մըն է ան։ Հոն կը նկարագրուին վրդովումները, տագնապները կնոջական սրտի մը որ, մաքուր սիրոյ մը առաջնորդութեամբ, կը մղուի զոհողութեան, անձնուիրութեան բարձրագոյն աստիճաններուն, եւ հուսկ ուրեմն կը հասնի աշխարհի վրայ երեւակայելի մեծագոյն երջանկութեան։

Սխալ մը պիտի ըլլար ենթադրել թէ վէպին հերոսուհին իրական տիպար մը եղած չի կրնար ըլլալ։ Մեր ապրած ամէն օրուան կեանքին մէջ տգեղութիւնը, վատութիւնը միայն չեն տիրապետեր. ընտանեկան յարկերու տակ ի՜նչ դիւցազնութիւններ կը գործուին, որոնք անծանօթ կը մնան, եւ դիտող աչքերու եւ ճշմարիտ գրագէտի մը վարպետ գրչին կը կարօտին երեւան հանուելու համար իրենց ամբողջ գեղեցկութեամբ։

Անգլիական գրականութեան այս գոհարը հայ ընթերցողներու եւ ընթերցուհիներու կ'ընծայենք առանձին հատորով մը, այն վստահութեամբ թէ գերազանցօրէն հետաքրքրաշարժ այս պատմուածքը պիտի ծառայէ հայ ընտանեկան կեանքը աւելի՛ բարձրացնելու, ցուցնելով անոր՝ աշխարհի վրայ ճշմարիտ երջանկութեան հասնելու լաւագոյն ճամբան։

8 Դեկտ. 1930 — ԹԱՐԳՄԱՆՈՂԸ

01.03.2013

ՊԵՏ. ԳԱՆ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ–Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆ.
63923-67

ՎԱՐԴԱՐԱՆԸ

Ա.— ՈՒՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԴՔՍՈՒՀԻՆ

Անգլիական գեղեցիկ յետ-միջօրէի մը պայծառ խաղաղութիւնը կը տարածուէր Օվըրտէնի պարտէզներուն և մարգագետնին վրայ. մարը մտնող արեւին վերջին շողերը կը սահէին կանաչութեան վրայ, հեշտալի զովութիւն մը խոստանալով մեծ մայրիներու կամարներուն տակ։

Հնամենի շէնքը, հաստատուն ու մեծղի, առանց ոեւէ զարդարանքի, կը պարունակէր ամէն կարգի հանգստաւէտութիւններով օժտուած ընդարձակ բնակարան մը, և իր տգեղութիւնը աննշմարելի կ'ըլլար ճակատին երկայնքը մագլցող բաղեղներու և որթատունկերու տակ, որ կը ծածկէին զայն կանանչ վերարկուով մը, և հոս հոն ցրուած ճերմակ ծաղիկներ և ծիրանեգոյն ողկոյզներ զուարթութիւն կը սփռէին։

Տանը առջեւ, ամբողջ երկայնքին, կը տարածուէր դարատափ մը որուն մէկ ծայրը կը յանգէր ջերմանոցի մը և միւսը թռչնարանի մը։ Իրարմէ կանոնաւոր հեռաւորութեամբ երեւցող քարէ լայն սանդղաստիճաններ կ'իջնէին դարատափէն դէպի թաւշային կանաչութիւնը։ Քիչ մը անդին կը տարածուէր ընդարձակ մարգագետինը, դարաւոր ծառերու իր թաւուտներով, որոնց մէջ կ'երեւային վախկոտ եղջերուներ եւ շիկագոյն այծեամներ. ծառերուն մէջէն կը նշմարուէր գետակը, որուն նեղ արծաթ ժապաւէնը շնորհալի կերպով կ'երկարէր դեղին եւ ճերմակ մարգարտածաղիկներով զարդարուն կանաչ խոտերուն մէջէն։

Արեւու ժամացոյցը ժամը 4 կը ցուցնէր։

Թռչունները լուռ էին. ոեւէ դայլայլ չէր խառնուիր տերեւներու խշրտուքին։ Ծնչող լռութիւն մը կար։ Բնանկարին մէջ միակ վառ երանգը կը կազմէր չքեղ կարմիր թութակ մը որ կը մրափէր իր թառին վրայ, մայրիներուն տակ։

Վերջապէս լսուեցաւ բացուող դրան մը աղմուկը և դարատափին վրայ երեւցաւ ծերունի տիկնոջ մը տարօրինակ դիմաստուերը որ աջ կողմը ուղղուեցաւ դէպի վարդերու ջերմանոցը։

Մէլտրըմի դքսուհին կը պատրաստուէր վարդեր քաղելու։ Յարդէ հնամենի գլխարկ մը դրած էր՝ թուչլին տակ սև ժապաւէններով կապուած. թխագոյն կտաւէ թիկնոց մը հագած էր և բուրդէ կարճ չրջազգեստ մը. գիւղական կօշիկներ ունէր և ձեռքերը ծածկուած էին հին ձեւով երկայն ձեռնոցներով։ Թեւէն կախուած էր գիւղական սակառ մը, որուն մէջ կ'երեւար ստուհատ խոշոր գործիք մը։

Զարանձի կատակախօս մը իրեն մասին ըսած էր. «Եթէ օր մը հանդպէիք չնորհալի Մէլտրըմ դքսուհիին՝ պարտէզին մէջ աշխատելէ կամ իր թռչունները բուծանելէ վերադարձին, և եթէ գութի և կարեկցութեան տրամադրութեան մէջ գտնուէիք, ապահովաբար վեց բէնս պիտի տայիք իրեն. միայն թէ անգամ մը որ իր ուշադրութիւնը գրաւէիք և ակնարկը սեւեռէր ձեր վրայ, ա՛լ ուրիշ բան չպիտի ունենայիք ընելու եթէ ոչ ցեխերուն մէջ տապլտկելով փախչիլ՝ դքսուհիին կօշիկի ներբանի հարուածները ճաշակելու վտանգով. սակայն հաճոյքով պիտի ընէր դքսուհին, յետոյ բարութեամբ պիտի ընդունէր ձեր ներողահայց խօսքերը, իրեն քով պահելով սակայն ձեր տուած արծաթ դրամը, որպէսզի կարենայ ամէնուն ցոյց տալ, ամէն անգամ որ առիթ ունենայ այդ միջադէպը պատմելու»։

Դքսուհին մինակ կ'ապրէր. որովհետև հաճոյք չէր զգար

ասոր անոր միայուն ընկերակցութենէն, ոչ ալ հետեւորդ տիկնոջ մը մշտնջենական ժպիտներէն և կեղծիքներէն։ Իր տժգոյն աղջիկը, զոր միշտ կը յանդիմանէր, ամուսնացած էր։ Իր զաւակը, զոր պաշտած և չփացուցած էր, մեռած էր կանխահասօրէն, հօրմէն՝ Թոմասէն առաջ որ Մէլտրըմի հինգերորդ դուքսն էր։ Այս վերջինը յանկարծական վախճան մը ունեցած էր, ինչ որ կատարելապէս համաձայն էր անոր նկարագրին, կ'աւելցնէր դքսուհին։ Իր 72րդ տարեդարձի օրը որսի համազգեստով (կարմիր հագուստ, բարձր գլխարկ, թաւիշ տափատ) իր ձիոյգը զոր անողոք կերպով կը մղէր դէպի խոչընդոտ մը, կանգ առաւ յանկարծ և Թոմաս, Մէլտրըմի դուքսը, գլուխը դէպի առաջ ինկաւ դաշտին մէջ, և ա՛լ չկրցաւ ոտքի ելլել։ Այս աղմկալից կեանքին յանկարծական դադարումը կատարեալ փոփոխութիւն մը առաջ պիտի բերէր դքսուհիին չուրջը։ Մինչև այն ատեն հարկադրուած էր թոյլատրել զուարթ ընկերակցութիւնները որոնց կը համակրէր դուքսը, և կամ կը ստիպուէր հրաւիրել իր անձնական բարեկամները, որոնց կը խօսէր Թոմասին մասին, և որոնք սիրով կ'ունկնդրէին իրեն անոր նկատմամբ ունեցած բարեկամութեան կամ Օվըրտէնի մէջ ժամանակ անցընելու հաճոյնքին համար։ Թէև դքսուհին չյղկուած աղաճանդի երեւոյթն ունենար, ամէնէն զուտ արիւնը կը հոսէր իր երակներուն մէջ, և հակառակ իր խորոխ ձեւերուն, օժտուած էր փափուկ զգացումներով. մարդ կրնար վստահ ըլլալ թէ կեանքի կարեւոր վայրկեաններուն ան պիտի ընէր կամ պիտի ըսէր միշտ պէտք եղածը։

Հանգուցեալ դուքսին խօսքերը կծու էին եւ իր չարժուձեւերը հին ժամանակի կը պատկանէին. և երբ անոր մարմինը իր նախնիքներուն նկուղը զետեղեցին, դքսուհին չուրջը նայեցաւ և սկսաւ նկատի առնել թէ Օվըրտէն ի՛նչ տեսակ վայելքներու կարելիութիւն կ'ընծայէր իրեն։

Սկիզբները բաւականացաւ պարտէզին մէջ աշխատելով, Թռչնոցան մը շինել տալով եւ շրջապատուելով արտասովոր թռչուններով և կենդանիներով, որոնց կը շռայլէր իր գուրգուրանքները, զորս վերջին տարիներու մէջ գործածելու առիթ չէր ունեցած։

Բայց որոշեալ ժամանակ մը ետքը, իր հիւրընկալ բնաւորութիւնը, ուրիշներու տկարութենէն զգացած հաճոյքը, նաև իր սեփականութիւնը ուրիշներու հիացման առարկայ տեսնելու գոհունակութիւնը, Օվըրտէն բերին շարունակական հրաւիրեալներ։ Շատ չանցած Օվըրտէն համբաւը շահեցաւ գեղեցիկ օթեւանի մը, ուր մարդ կը գտնէ զանազան հաճոյքներ եւ վստահութիւն ունի հանդիպելու ճիշտ այնպիսի անձերու որոնց կը փափաքի, և կը հիւրասիրուի ու կը պատուասիրուի ծայր աստիճան կատարելութեամբ։ Ամառը հիանալի օրեր կ'անցընէին և ձմեռը շատ զուարթ շաբաթներ համեմուած դքսուհիին հաճելի սրախօսութիւններով։

Դքսուհին ներքնապէս իր հրաւիրեալները կը բաժնէր երեք դասակարգերու. —Խառն ի խուռն դասակարգը, պարզ բարեկամներու դասակարգը, և ընտրեալ դասակարգը։

Յունիսի այս գեղեցիկ յետ-միջօրէին, հրաւիրեալներու ընտրեալ դասակարգ մը կը գտնուէր, երբ դքսուհին երկար հանգիստէ մը ետքը, առաւ իր պարտէզի գործիքները և գնաց վարդ քաղելու։

Ճիշտ այն պահուն որ դարատափէն վար կ'իջնէր և կը բանար վարդաստանը տանող երկաթէ վանդակապատը, Թոմմի, կարմիր թութակը, մէկ աչքը բացաւ և իր տիրուհիին հասցէին ուղղեց հնչուն համբոյրի մը շաչիւնը, և այս ընելէ ետքը սկսաւ խնդալ կոկորդալիր ու յետոյ նորէն սկսաւ մրափել։

Իր բոլոր սիրելիներուն մէջ Թոմմի առաջինն էր, և կը ներկայացնէր միակ զիջում մը զոր դքսուհին կ'ընէր հիւանդագին զգացումի մը։

Հանգուցեալ դուքսին անհետացումէն ետքը, դքսուհին իրեն համար շատ նուաստացուցիչ կը նկատէր շարունակ առարկան ըլլալ զինքը շրջապատող բարեկամներու և ծառաներու անփոփոխ ու միօրինակ յորդանքին։

Եթէ սեղանապետը կամ երէցը կարենային երբեմն երբեմն իրենց բերնէն փախցնել ոչ այնքան փաղաքշիչ ածականներ, դքսուհին հաճոյք պիտի զգար. բայց իրաց հաստատեալ կարգ ու սարքը ճնշող մելամաղձոտութիւն մը բերաւ իր վրայ, մինչեւ այն օրը երբ ծանուցում մը կարդաց, ուրկէ կը տեղեկացուէր թէ կալուածատիրոջ մը մահէն վերջը ծախու հանուած է առաջնակարգ թութակ մը, որուն նշանաւոր խօսող մը ըլլալը երաշխաւորուած է և որ աւելի քան 500 բառերու մթերք մը ունի։

Դքսուհին յանմիջապէս Լոնտոն գնաց, այցելեց վաճառականին, ունկնդրեց թութակին, գնեց զայն և փոխադրեց Օվըրտէն։ Առաջին իրիկունը թութակը իր թառին վրայ քէն ըրած մնաց, մերժելով արտասանել իր գիտցած 500 բառերէն գոնէ մէկ հատը։ Դքսուհին նոյն իրիկունը անցուց վարի սրահին մէջ, շարունակ տեղ փոխեց. Նախ թռչունին մօտը նստաւ, յետոյ հեռաւոր անկիւն մը, ի վերջոյ միջնորմի մը ետին դրուած թիկնաթոռի մը մէջ, կռնակը անոր դարձուցած՝ կարդալով, զայն չտեսնել կեղծելով կամ դիտելով յամառ ուշադրութեամբ մը։ Թոմմի պարզապէս իր լեզուն կը շաչեցնէր ամէն անգամ որ դքսուհին պահուըտած տեղէ մը դուրս կ'ելլէր. և եթէ սեղանապետը կամ սպասաւոր մը անցնէին սրահին մէջէն, անոնց կ'ուղղէր համբոյրներու տարափ մը և յետոյ կը խնդար որովայնախօսի մը պէս։ Դքսուհին՝ յուսահատած՝ փորձեց փսփսալով անոր յիշեցնել այն մէկ քանի դիտողութիւնները զոր ըրած էր վաճառատան մէջ. բայց Թոմմի միայն աչքը քթթեց և թաթը դրաւ կտուցին վրայ։ Վերջապէս դքսուհին որ հա-

ճօյքով կը դիտէր Թութակին շքեղ փետուրները, իր յարկաբաժինը ելաւ առանց զղջալու ըրած գնումին վրայ։

Յաջորդ առտուն բացայայտ եղաւ թէ գիշերային լաւ հանգիստ մը Թոմմիին վերադարձուցած էր խօսելու կարողութիւնը։ Եւ երբ դքսուհին զանգակի հրաւէրէն տասը վայրկեան ետքը վար իջաւ, տեսաւ որ Թոմմի բարկութեամբ թեւերը կը բախէր և բարձրաձայն կը պոռար․ «Եկուր, պառաւ, եկուր կ'ըսեմ», և դքսուհին նստաւ սովորականէն շատ աւելի զուարթօրէն ընելու իր նախաճաշը։

Բ.— ՃԷՅՆ ՋԷՄԲԻԸՆ

Միակ ազգականուհին՝ որ կ'ենթադրուէր թէ կ'ապրի դքսուհիին հետ, անոր քրոջ աղջիկը և նախկին սանուհին էր, համեստափայլ օրիորդ Ճէյն Ջէմբիըն։ Իրապէս այս տեսական բնակակցութիւնը կը կայանար անոր մէջ որ Ճէյնի ազատութիւն տրուած էր ուզած ժամանակը այցելել Օվըրտէն կամ Բորգլէնտ Բլէյս և այնտեղ մնալ ուզածին չափ։ Հայրը մեռնելուն, երբ իր պատանեկութեան շրջանը վերջ կը գտնէր, Ճէյն յօժարակամ աղջկան մը տեղը կը գրուէր դքսուհիին մօտ․ բայց դքսուհին երբեք աղջկան պէտք չունէր․ և Մէլտրըմի շնորհաշուք դքսուհիին համար նեղացուցիչ պիտի ըլլար այնպիսի աղջիկ մը, որ իրեն յատուկ տեսակէտները ունէր, հաստատուն կամք մը, վայելուչ հասակ մը և գեղեցկութենէ զուրկ դէմք մը։ Այնպէս որ Ճէյնի հասկցնել տուաւ թէ կրնար ուզած ժամանակը երթալ կամ գալ, փափաքածին չափ երկարել իր բնակութիւնը, բայց հիւրի մը պէս, ինչպէս միւս հրաւիրեալները։ Ասիկա կը նշանակէր կատարեալ ազատութիւն մը՝ առանց սակայն պատասխանատուութեան իր մօրաքրոջ հրաւիրեալներուն

հանդէպ․ որովհետեւ դքսուհին լաւագոյն կը սեպէր իր հրաւիրեալներու դասակարգերը վարել ի՛ր անձնական հայեցակէտով։

Ճէյն Ջէմբիըն հիմա երեսուն տարեկանին մէջ էր։ Ցոտակատես մէկը անգամ մը նկարագրած էր զայն իբրեւ շատ գեղեցիկ կին մը՝ տգեղ պատեանի մը մէջ․ և անկէ ի վեր ոեւէ մէկը չէր փորձած այդ անկատար պատեանին տակ երեւան հանել կինը իր կատարելութեան մէջ։ Այդ կինը պիտի կրնար այս երկիրը դրախտ մը ընել կոյր սիրահարի մը համար, որ անոր դէմքին անկանոնութիւնները դիտելու համար աչք չունենալով, պիտի կարենար գնահատել կինը իր արժանիքին մէջ, վայելել այդպիսի արարածի մը սիրոյն ընծայած զմայլելի հաճոյքը և ճանչնալ անոր տիրանալու և հետը ամուսնանալու ուրախութիւնը։ Բայց ներքին տեսիլ ունեցող ոեւէ կոյր չէր հանդիպած Ճէյնի ճամբուն վրայ, և կարծես իր ճակատագիրն էր միշտ երկրորդական տեղ մը բռնել նոյն իսկ այն առիթներուն մէջ ուր հիանալի կերպով պիտի կրնար կատարել առաջնակարգ դերը։ Պատուական օրիորդ եղած էր հարսնիքներու մէջ, ուր հիանալի նոր-հարսեր՝ իրենց մակերեւութային գեղեցկութեան տակ՝ կէսն իսկ չունէին ամուսնացեալ կնոջ մը անհրաժեշտ ձիրքերուն, որոնցմով ընդհակառակն օժտուած էր Ճէյն առատօրէն։ Իբրեւ մայրագիր կը ծառայէր իր բարեկամուհիներու զաւակներուն, մինչ մայրութիւնը իր անձին վրայ հիացումի արժանի պիտի ըլլար։ Սքանչելի ձայն մը ունէր, բայց բնութեան այս ձիրքը խիստ սակաւաթիւներու ծանօթ էր, և որովհետեւ ինք հիանալի կերպով կ'ընկերակցէր դաշնակով, ընդհանրապէս իր աջակցութիւնը կը խնդրէին ուրիշներու՛ն երգել տալու համար։

Կարճ խօսքով, Ճէյն ամբողջ կեանքին մէջ երկրորդական դերեր կատարած էր միշտ և շատ շնորհալի կեր-

պով։ Երբէք չէր ճանչցած ոեւէ մարդկային սրտի մէջ բացարձակապէս առաջին տեղը գրաւելու հաճոյքը։ Մօրը մահը տեղի ունեցած էր իր առաջին մանկութեան շրջանին, և նոյն իսկ ամենատարտամ յիշատակ մը չունէր մայրական այն խանդաղատանքէն, զոր երբեմն կը փորձէր երեւակայել, առանց բնաւ զգալու անոր արդիւնքները։

Մօրը սենեկապանուհին, հաւատարիմ և անձնուէր կին մը, ճամբունեցաւ տիրուհիին մահէն քիչ վերջը. բայց տասը տարիի չափ ետքը, դրացնութեան մէջ գտնուելով, օր մը ներկայացած էր տունը, այն յոյսով որ տնեցիներէն մէկը պիտի յիշէ զինքը։ Թէյէն ետքը, ի բացակայութեան Ֆրաուլէյնի և Միս Ճիպի, բարի կինը անշշուկ առաջնորդուած էին սպասման սրահը, տեսնելու համար Միս Ճէյնը։ Նախկին սենեկապանուհին հոն գացած էր սիրտը լեցուն «պէյպի»ին պատկերով զոր իր սիրելի տիրուհին և ինքը շրջապատած էին այնքան խանդակաթ խնամքով, տար փոխարէն գտաւ մեծ աղջիկ մը, տգեղ մանչու կեցուածքով, որ իր երկիւզազդու շարժուձեւով, կարծես իրեն խօսող անձին չափը առնել ուզէր։ Արդիւնքն այն եղաւ որ բարի սենեկապանուհին՝ Սառա՝ իր վերյուշումները ցամքած գտաւ և շուրջը դիտեց արցունքոտ աչքերով։ Սառայի այցելութիւնը վերջ գտնելէ առաջ, Ճէյն շատ մը մաքէ չանցած բաներ իմացած էր, ի մէջ այլոց սա թէ իր մայրը կը համբուրէր յաճախ իր պզտիկ թաթիկները և զանոնք վարդի թերթիկներ կը կոչէր՝ իր համբոյրներով ծածկելով։ Ճէյն բոլորովին անվարժ ըլլալով գորովի այսպիսի արտայայտութեանց, դիտեց իր խոշոր և թուխ ձեռքերը, յետոյ սկսաւ խնդալ, պարզապէս որովհետեւ կ'ամչնար կոկորդին մէջ զգացած խեղդուքէն և կոպերուն տակ երեւցած արցունքէն։ Սառա հրաժեշտ առաւ այն տպաւորութեան տակ թէ Միս Ճէյն մեծնալով գրեթէ անսիրտ աղջիկ մը եղած էր. բայց Ֆրաու-

լէյն և Ճիպ երբեք չգիտցան թէ ինչո՛ւ համար այն օրէն անդին Ճէյնի անխնամ մնացած ձեռքերը անքննադատելի խնամքի մը առարկայ դարձան, և իր տարեդարձի իրիկունը մանկամարդուհին մութին մէջ մինակ մնալուն, պագաւ ինքն իր ձեռքերը, հանգուցեալ մօրը շրթունքին գորովի հետքերը փնտռելով հոն։ Աւելի վերջերը երբ Ճէյն իր տանը տիրուհին եղաւ, առաջին գործն ըրաւ լրագիրներուն մէջ ծանուցում մը հրատարակել, գտնելու համար Սառա Մաթիւն և զայն իր ծառայութեան մէջ առնել շատ նպաստաւոր պայմաններով։ Ճէյն քիչ անգամ կը տեսնէր հայրը որ չէր կըրցած ներել իրեն, նախ որովհետեւ ինք աղջիկ էր մինչ ան մանչ մը կ'ուզէր, և երկրորդ աղջիկ ըլլալով՝ իր տգեղութիւնը ժառանգած էր փոխանակ մօրը գեղեցկութեանը։ Ծնողքները յաճախ անարդար են, և անհանդուրժելի կը գտնեն իրենց զաւակներուն մօտ ֆիզիքական և բարոյական այն յատկութիւնները զոր իրենք իսկ ընծայած են անոնց։

Ճէյնի մանկութեան հերոսը, իր պատանեկութեան ընկերը եղած էր Տէրիք Գրէնտ, ժողովրդապետին մէկ հատիկ զաւակը, որ իրմէ տասը տարու մեծ էր. բայց նոյնիսկ այս համակրանքին մէջ Ճէյն կը զգար թէ առաջին տեղը չէր գըրաւէր իր բարեկամին սրտին մէջ։ Իբրեւ բժշկական երիտասարդ ուսանող որ արձակուրդը իր տան մէջ կ'անցընէր, անոր մայրը և հետապնդած արհեստը առաջ կ'անցնէին այդ առանձնակեաց աղջնակէն, որուն անձնուիրութիւնը կը յուզէր և որուն իմացական զարգացումը և ամուր նկարագիրը կը շահագրգռէին զինքը։ Աւելի ետքը երիտասարդը ամուսնացաւ հիանալի մանկամարդ աղջկան մը հետ որ այնքան տարբեր էր Ճէյնէն որքան կին մը կրնայ տարբերիլ ուրիշէ մը, բայց իրենց բարեկամութիւնը անխախտ մնաց և նոյն իսկ աւելի խորացաւ. եւ հիմա որ արագօրէն կը յառաջանար դէպ իր ասպարէզին առաջին աստիճանը, Ճէյնի կողմէ իր

աշխատութեանց գնահատումը և իր ճիգերուն և անոնց նպատակին համակիր հասկացողութիւնը աւելի՛ թանգագին էին իրեն՝ քան արտայայտութիւնը արքայական գնահատութեան որ վերջերս եղած էր իրեն:

Ճէյն Ջէմբիրն իր ապրած ընկերութեան կիներուն մէջ մտերիմ բարեկամուհի չունէր. իր մեկուսացեալ երիտասարդութիւնը անոր մօտ զարգացուցած էին աչատամիտ խստապահանջութիւն մը իր անձին և ուրիշներու հանդէպ, ինչ որ կը դժուարացնէր հասկնալ կամ թոյլատրել իր սեռին յատուկ ակարութիւնները և կնոջական աշխարհիկ հնարքները: Կիներ որոնց մասնաւոր համակրանք մը ցուցուցած էր,— և այսպիսիները բազմաթիւ էին—, իր ներկայութեանը երախտագէտ հիացումի դիրք մը կը բռնէին, որ զգուշաւոր լռութեան մը փոխուէր, եթէ իր բացակայութեանը Ճէյն խնդրոյ առարկայ դառնար: Բայց իր այր բարեկամները բազմաթիւ էին, մանաւորապէս համալսարանէ ելած երիտասարդներ, զորս իրեն բարեկամ ընտրած էր, աղնուական երիտասարդներ որ իրեն կը գրէին իրենց արկածներն եւ ձանձրոյթները, այնպիսի ձեւով զոր չպիտի ուզէին իրենց մօրն իսկ գրել: Ճէյն շատ լաւ գիտէր թէ անոնք իրենք իրենց մէջ զինքը կը կոչէին «պառաւ Ճէյնը», «սիրուն Ճէյնը» և «շատ սիրելի Ճէյնը», բայց կը հաւատար անոնց չարաճճիութեան անմեղութեանը, և անկեղծութեանը համակրանքի մը զոր ինք կը փոխադարձէր վեհանձնօրէն:

Ճէյն Ջէմբիրն, այն յետ-միջօրէին երբ դքսուհին ծաղիկներ պիտի քաղէր իր վարդանոցէն, զբաղած էր Կօլֆ խաղալու պատանիի մը ընկերակցութեամբ, որուն երկար ատենէ ի վեր մտադրած էր ամենախիստ ազդարարութիւն մը ուղղել. բայց Ճէյն նշմարեց թէ շատ դժուար է այսպիսի նիւթի մը մօտենալ, երբ մարդ Կօլֆ կը խաղայ այնպիսի մէկուն հետ որ մասնակից է ձեր խանդավառութեան, և որ

ամբողջ ժամանակը կ'անցընէ բացատրելով թէ վերջին անգամ ի՛նչպէս խաղացած է և վերադարձին ալ ուրիշ բանի վրայ չի մտածեր, եթէ ոչ բացատրել թէ դուք և ինքը որքան յաջողած էք խաղին մէջ:

Այնպէս որ Ճէյն սկսաւ մտածել թէ գործնական տեսակէտով իր յետ-միջօրէին պարապ անցած էր: Իրիկունը ծխարանին մէջ երիտասարդ Բէդֆորդ Նորէն բացատրեց Կօլֆի խաղը քանի մը ընտրեալ բարեկամներու, յետոյ հիացումով խօսեցաւ Ճէյնի վրայ, որ վարպետ խաղացող մըն էր:

Գ.— ‘‘ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ,,

Լռութեան պահը անցեր էր. թռչունները կը սկսէին երգել, և մերձակայ անտառին մէջ կկու մը մերթ ընդ մերթ լսելի կ'ընէր իր ձայնը:

Տունը արթնցաւ յանկարծ. լսուեցաւ բացուող և գոցուող դուռերու աղմուկը: Երկու սպասաւորներ, Մէլտրըմ ընտանիքին յատուկ կարմիրով և արծաթագոյնով խառնուած համազգեստներ հագած, արագօրէն անցան դարատափէն, բերելով թէյի ծալլուող սեղաններ զոր աւելցուցին մայրիներուն տակ զետեղուած գեղջկական սեղաններուն քով: Անոնցմէ մէկը դէպի տուն դարձաւ, մինչ միւսը ձիւնի պէս ճերմակ սփռոցներ կը փռէր իւրաքանչիւր սեղանի վրայ:

Թութակը արթնցաւ, թեւերը բաղխեց, յետոյ սկսաւ իր թառին երկայնքը ելլել ու իջնել, հեգնոտ դէմքով մը դիտելով սպասաւորները:

Քանի մը վայրկեան ետքը սեղանները ծածկուած էին

յետմիջօրէի թէյին համար անհրաժեշտ դատուած ամէն տեսակ հաստեաններով և անուշեղէններով.— Զոյլ արծաթէ սամովար և փայլուն թէյամաններ պիւֆէին վրայ, որոնց ետին կ՚իշխէր ծերունի սեղանապետը, յախճապակէ խոշոր անօթներ՝ ելակով լեցուն, գունագեղ երանգ մը կը սփռէին սպիտակի և արծաթագոյնի ներդաշնակութեան մէջ։

Երբ ամէն բան պատրաստ եղաւ, սեղանապետը թեւը վեր առաւ և հարուած մը տուաւ մայրիէն կախուած չինական ծնծղային։ Գետէն, Թէնիսի բակէն, տունէն և պարտէզներէն կը հասնէին դքսուհիին հրաւիրեալները, զուարթ տրամադրութեամբ մը լեցուն՝ մայրիներու ստուերին տակ առնուելիք թէյի և հանգիստի հաճելի հեռանկարէն։ Սիրուն կիներ՝ ճերմակներ հագած և իրենց թարմ գոյնը պատսպարելով լայն գլխարկներու և գունագեղ հովանոցներու տակ, հրապուրիչ օրիորդներ որոնք իրենց հանգստաւէտութիւնը կը նախընտրէին քան իրենց դէմքի սպիտակութիւնը և գլխաբաց կ՚անցնէին մարգագետինէն ճօճելով իրենց գնդախաղի ռաքէթները և վերջին հարուածներուն վրայ վիճելով իրենց խաղակիցներուն հետ, որոնք արեւէն թխացած երիտասարդներ էին բրդեայ հագուստներով. բոլորն ալ կը վիճէին և կը խնդային զուարթօրէն։

Հրաւիրեալները՝ ծառերուն տակ ցրուելով՝ նկարագեղ խումբեր կը կազմէին. իրենցմէ ոմանք յոգնած շարժումով մը կ՚իյնային ոզորահիւս աթոռակներու մէջ, ուրիշներ կը նստէին ուղղակի խոտերուն վրայ։

Բոլոր հիւրերն ալ պատուասիրուած էին թէյով, սուրճով կամ զովացուցիչ ըմպելիներով, երբ ոգեւորեալ խօսակցութիւն մը սկսաւ։

— Ուրեմն դքսուհին այս իրիկուն նուագահանդէս մը կուտայ, ըսաւ մէկը. պէտք էր որ այստեղ քանի մը չինական լապտերներ կախուէին և հանդէսը տրուէր բաց օդին մէջ.

այնչափ տաք է որ կարելի չէ ամբոխի մը ներկայութեանը հանդուրժել գոց սրահին մէջ։

— Այդ մասին հոգ մի ընէք, պատասխանեց Կարթ Տալմէն, ես արարողապետ եմ և կը հաւաստեմ ձեզ թէ դարատափին վրայ նայող բոլոր մեծ պատուհանները բաց պիտի մնան. մեծ բան մը չպիտի տեսնէք, բայց լիովին պիտի ըմբոշխնէք երաժշտութիւնը։

— Բայց հաճոյքին կէսը տեսնելուն մէջն է, գոչեց բե-Ցիսէն եկող մանկամարդ օրիորդ մը. դարատափին վրայ մնացողները բնաւ չպիտի կրնան գնահատել այն կեղծ նմանողութիւնները զոր պիտի ընէ ի վերջոյ սիրելի դքսուհին։ Հոգս չեմ ըներ շատ տաքնալը. առաջին աստիճանին վրայ տեղ մը պահեցէք ինծի։

— Այս իրիկուան «անակնկալը» ի՞նչ պիտի ըլլայ, հարցուց Լէյտի Ինկլպայ։

—«Վէլմա», պատասխանեց Մէրի Սդրէթըրն, շաբթուան վերջին համար կուգայ. հիանալի պիտի ըլլայ զանիկա մեր մէջ ունենալ։ Դքսուհիէն ուրիշ մէկը չպիտի յաջողէր զայն տեղէն շարժել. աշխարհի վրայ Օվըրտէնը միայն կրնայ զինք հրապուրել։ Նուագահանդէսին մէջ մէկ կտոր մը միայն պիտի երգէ, բայց ապահովաբար վերջը ուրիշներ ալ պիտի երգէ։ Ծէյնը պիտի համոզենք առանց վարանելու դաշնակին առջեւ անցնելու և Վէլմայի յաղթանակներէն մէկուն առաջին ամանակները զարնելու, ընդ հուպ պիտի լսենք արուեստագէտին մոգական ձայնը, որովհետեւ ան երբեք չի կրնար դիմադրել կատարելութեամբ գործադրուած accompagnement մը։

— Ինչո՞ւ «անակնկալը» կ՚անուանէք Տիկին Վէլման, հարցուց օրիորդ մը որ տակաւին անտեղեակ էր Օվըրտէնի սովորութեանց։

— Սիրելիս, պատասխանեց Լէյտի Ինկլպայ, ասիկա

դքսուհիին կատակներէն մէկն է. տարեկան այս նուագահանդէսը կազմակերպուած է իր հրաւիրեալներու զուարճութեան և տեղական նշանաւոր արուեստագէտներու փառաւորման համար... Բոլոր դրացիները հրաւիրուած են։ Միմիայն դեռ չճանչցուած արուեստագէտները կը հրաւիրուին ինքզինքնին լսելի ընելու։ Անոնք կը պատրաստեն ծրագիրը, իրենց և իրենց ընտանիքին հաճոյքին համար... Նաեւ մեզի մեծապէս զուարճացնելու համար, երբ դքսուհին ներկայացման համար նախափորձ մը ընել կուտայ իր ճաշակին համաձայն... արդարեւ դքսուհիին կատակները անհաւասարելի են։

— Օրիորդ Ճէյն չի գնահատեր զանոնք, ըսաւ երիտասարդ Ռոնալտ Ինկրէմ, ուստի ընդհանրապէս նուագահանդէսէն առաջ իր ճամբու տոմսը կ'առնէ, բայց որովհետեւ ոչ ոք կրնայ անոր չափ կատարելութեամբ ընկերակցիլ Տիկին Վէլմայի, հրահանգ ստացած է այս իրիկուն մնալու. չեմ կարծեր որ դքսուհիին կատակները այնքան կոշտ ըլլան այս անգամ. տեսնուած է որ Ճէյն այս նիւթին վրայ կ'ընդդիմանայ դքսուհիին, առ այժմ յաջողութիւն չէ ունեցած, սակայն ինչ որ ալ ըլլայ ինքը չափաւորող ազդեցութիւն մը կը գործէ անոր վրայ։

— Կարծեմ, ըսաւ զուարթ և պայծառ դէմքով ամերիկուհի մը, թէ Միս Ջէմբիլն իրաւունք ունի։ Մեր երկրին մէջ գծուծ բան մը կը նկատենք ծաղրել անոնք որ մեր հիւրը եղած են և մեր տան մէջ երգած են մեր խնդրանքին վրայ։

— Ձեր երկրին մէջ դքսուհի չունիք, սիրելիս, պատասխանեց Միրա Ինկլպայ։

— Անշուշտ, բայց մենք Եւրոպայէն ատոնց շատ տեսակները կը հայթայթենք, պատասխանեց ամերիկուհին ցրտութեամբ, յետոյ շարունակեց ըմբոշխնել Կարթ Տալմէնի իրեն ընծայած պաղպաղակը։

Ընդհանուր ծիծաղով մը ընդունուեցաւ այս պատասխանը, յետոյ սկսան վիճաբանիլ անգլեւամերիկեան վերջին դաշնակցութեան վրայ։

— Ո՞ւր է Օրիորդ Ճէյն, հարցուց մէկը։

— Պիլլիին հետ կօլֆի գացած է, ըսաւ Ռոնալտ Ինկրէմ։ Ահա կուգան։

Դարատափին վրայ երեւցաւ Ճէյնիի բարձր կիսաստուերը։ Պիլլի Գէթքարդ կ'ընկերակցէր անոր ոգեւորեալ խօսակցութեամբ մը։ Իրենց գնտախաղի գաւազանները դուրսի սրահը ձգեցին, յետոյ իջան մայրիներուն տակ։

Ճէյն մոխրագոյն թայյօր մը հագած էր, ճերմակ և կապոյտ կտաւէ շըմիզիէ մը, կակուղ թաղիքէ գլխարկ մը դրած էր սեւ փետուրով մը պարզօրէն զարդարուած, կը քալէր համարձակ և օրօրուն գնացքով մը ինչ որ յայտարար նշան էր իր կամքի ուժին և իր անձին տիրապետութեան։ Իր երեւոյթը եզակիօրէն կը տարբերէր մայրիին տակ հաւաքուած բոլոր միւս սիրուն կիներէն, և սակայն իր չարժուածքը առնական ոչինչ ունէր իր վրայ, ընդհակառակն ամէն ինչ այնքան կնոջային էր որ կրնար անվնաս կրել ծայր աստիճան պարզ հագուստ մը որ կը պատշաճէր սակայն իր դէմքին և հասակին։

Երբ մօտեցաւ սեղաններուն շուրջը հաւաքուած խումբի մը, ընդունեց կէս երկոտասանեակ այրերու կողմէ իրեն ընծայուած աթոռը, և այս՝ այնպիսի պարզութիւնով մը որ զինքը ուրիշներէ կը զատորոշէր։

Իրեն քանի մը հարցումներ ըրին կօլֆի մասին։ Ճէյն խուսափեցաւ պատասխանելէ և Պիլլիին ալ արգիլեց.

— Լռեցէ՛ք, Պիլլի՛, ըսաւ, մենք այստեղ ներկայ գտնուողներուն մէջ միակ մենամոլներն ենք կօլֆի, ոչ ոք կը գնահատէ մեր շահատակութիւնները։ Ո՞ւր է մօրաքոյրս, խեղճ Սիմընս ամէն կողմ կը փնտռէ, իրեն յանձնելու համար հեռագիր մը։

— Ինչո՞ւ չրացիք, հարցուց Միռա։

— Որովհետեւ մօրաքոյրս չի թոյլատրեր որ բանամ իր հեռագիրները։ Ցուզումը կը սիրէ ան, և միշտ կարելիութիւն կայ որ հեռագիր մը աղէտի մը լուրը բերէ։ Կը յայտարարէ թէ իրեն մեծ դժգոհութիւն պիտի պատճառէ, եթէ մէկը լուրը իրմէ առաջ իմանայ և իրեն իմացնէ փափկանկատ ձեւերով։

— Ահա դքսուհին կուգայ, ըսաւ Կարլթ Տալմէն, որ իր նստած տեղէն կրնար տեսնել վարդաստանին վրայ բացուող պզտիկ վանդակապատը։

— Հեռագրին վրայ մի խօսիք իրեն, խորհուրդ տուաւ Ճէյն, իրեն շատ անհաճոյ պիտի ըլլար հեռագիր մը եկած ըլլալը իրմէ առաջ ուրիշներուն գիտնալը։

Բոլորը դիտեցին դքսուհիին ժամանումը, չիփ չիտակ քալուածքով մը մարգագետնին վրայ. այս արտառոց կիսատուերը տանտիրուհիինն էր այն տեղւոյն ուր հիանալի օրեր կ'անցընէին իրենք։ Անոր կամքն էր որ զիրենք հոս հաւաքեր էր, ինչ որ արգելք չէր ըլլար բնաւ անոնց, թէյը և հիւթեղ ելակները ճաշակելով հոնդերձ, ազատօրէն վիճելու անոր ծաղրելի կողմերուն վրայ։ Այրերը ոտքի ելան անոր մօտենալու, բայց ոչ այնքան ինքնաբերաբար որքան ըրած էին անոր քրոջ աղջկան հանդէպ։

Տիկինը ձեռքն ունէր սակառ մը լեփ՝ լեցուն հիանալի վարդերով։ Իւրաքանչիւր ծաղիկ կատարեալ էր և քաղուած ճիշդ բացուելու վայրկեանին։

Դ.— ՃԷՅՆ Կ'ԱՌԱՋԱԴՐԷ

Դքսուհին յանկարծական շարժումով մը իր սակառը դրաւ ելակի սեղանին վրայ։

—Ահաւասիկ, պարոնն'ր, ըսաւ քիչ մը շունչը կտրած. գործածեցէք ասոնք. ամբողջ այս երեկոյթին վարդերով ծածկուած կ'ուզեմ տեսնել ձեզ։ «Վարդերու տօնը» պիտի կոչենք այս նուագահանդէսը...։ Ո՛չ, Ռօննի, այս թէյը գոնէ կէս ժամ առաջ պատրաստուած է, և պէտք է որ բաւական սիրէիք զիս և այս թէյը ինծի չընծայէիք։ Արդէն թէյ չեմ խմեր։ Ցորեկուան հանգիստի քունէն ետքը ուիսքի մը և սօտա կ'առնեմ, ինչ որ կը կազդուրէ զիս մինչև իրիկուն...։

«Այո՛, սիրելի Մէրի, գիտեմ թէ եկայ ձեր շահագրգռական հաւաքոյթին և ստորագրեցի այդ գեղեցիկ յայտարարութիւնը՝ քաջալերելու համար ուրիշները...։ Բայց ձեր տունէն դուրս ելլելուս չիտակ իմ բժշկիս գացի, որ ինծի յանձնարարեց անհրաժեշտաբար բան մը առնել երբ պէտք զգամ, և այդ պէտքը անփոփոխ կերպով կը զգամ ցորեկուան քունէն ետքը։ Իրաւ որ, Տէյլ, թոյլատրելի չէ, բացի թատրոնէն, ձեզի չափ նկարագեղ երեւոյթ մը ունենալ՝ ձեր ճերմակ աստեակով (ֆլանէլ), գորշագոյն շապիկով և մութ մանիշակագոյն փողկապով։ Եթէ ձեր մեծ մայրն ըլլայի, պիտի ղրկէի որ երթաք հագուստնիդ փոխէք։ Եթէ ինծի պէս պառաւներուն գլխու պտոյտ կը պատճառէք, գիտէ՞ք թէ ի'նչ վիճակի կ'ենթարկէք տատրակները...։ Լուսթի՛ն, Թոմմի՛, շատ տգեղ բառ մը արտասանեցիք, մի՛ նախանձիք Տէյլին, և այն ատեն աւելի պիտի հիանամ ձեր վրայ։ Տէյլ, կ'ուզէ՞ք նկարել իմ բոցի գոյն թութակս։

Երիտասարդ արուեստագէտը, որուն նկարները տարւոյն

63923.67

«Աքատէմի»ին (Նկարահանդէս) մէջ խոր տպաւորութիւն գործեր էին գեղարուեստական աշխարհին վրայ, և որուն գորշագոյն չապիկը քննադատութեան առարկայ եղեր էր, թաղուեցաւ ոլորահիւս թիկնաթոռին մէջ՝ ձեռքերը ծոծրակին ետին խաչաձեւած, և իր թուխ աչքերը զուարթութիւն կ'արտայայտէին։

—Ո՛չ, սիրելի դքսուհի, ըսաւ, յարգանքով կը խնդրեմ որ թոյլատրէք մերժել տրուած հրամանը։ Լէնտսիր մը պէտք էր, Թօմմին արժանի գործի մը համար. միւս կողմէ, խոստովանեցէք որ ինծի նման կրթութիւն առած երիտասարդի մը համար վհատեցուցիչ պիտի ըլլար երկար ժամեր անցընել Թօմմիի ընկերութեամբ, և ականջ դնել այն խորհրդածութիւններուն զոր այդ սիրուն անասունը չպիտի վարանէր ընելու։ Ըսեմ հիմա թէ ի՛նչ պիտի ընեմ. ձեզ պիտի նկարեմ, բայց երբե՛ք այդ գլխարկով։ Պզտիկ հասակէս ի վեր, հիւանդ կ'ըլլամ երբ տեսնեմ յարդէ գլխարկ մը՝ սև ժապաւէններով թաւշին տակ կապուած։ Եթէ իմ բնազդիս հետեւէի, պիտի թաղէի դէմքս Միս Ջէմբիընի ծունկերուն վրայ և պիտի պոռչտայի ոտքերս գետնին զարնելով, մինչեւ որ այդ գըլխարկը հանէք։ Պիտի նկարէի ձեզ՝ սև շրջազգեստով զոր երբէք հագած էիք, Մէտիչիս օձիքով և սիրուն ժանեակներով և ադամանդներով ձեր մազերուն մէջ, ձեռքերնիդ բռնած արծաթապատ հին հայելի մը։

Արուեստագէտը՝ երաժշտական ձայնով մը նկարը ուրուագծելու պահուն կէս մը գոցած էր աչքերը և ամէն ոք լուռ էր անոր մտիկ ընելու համար. երբ Կարլթ Տէյլմէն բառերով կ'ուրուագծէր իր նկարը. ունկնդիրները կը տեսնէին զայն կարծես, և յաջորդ տարին երբ Աքատէմի կամ Նոր Սրահը կը մտնէին, կը ճանչնային գծուած նկարը։

—Ձեր ձախ ձեռքին մէջ հայելի մը պիտի ունենաք, բայց մէջը չպիտի նայիք, որովհետեւ, սիրելի դքսուհի, երե-

քեք հայելի չէք նայիր դուք, նոյն իսկ երբ այս գլխարկը դնէք, և այս ժապաւէնները կապէք, (Միս Ջէմբիըն խնդրեմ ձեռքէս բռնեցէք), դուք հայելի չէք նայիր, ձախ ձեռքերնուդ մէջ պիտի ունենաք զայն, և արմուկնիդ կրթնցուցած պիտի ըլլաք սատափով դրուագուած եբենոսէ սեղանի մը։ Հայելիին մէջ պիտի նկարեմ, իր բոլոր մանրամասնութեամբ ցոլացումը ձեր թութակին՝ իր թառին վրայ։ Նկարը պիտի անուանենք Խոկումի մէջ, որովհետեւ պէտք է միշտ ապուշ պիտակ մը տալ նկարներուն, բայց երբ նկարը ապագային ճանչցուի իբրեւ գեղարուեստական նշանաւոր գործ մը, միւզէի մը ցուցակին մէջ պիտի նշանակուի սա ձեւով.— Դքսուհին, հայելին եւ թութակը։

—Կեցցե՛ս, գոչեց դքսուհին հիացիկ. պիտի գծէք զայն Տէյլ, և գալ տարի Աքատէմի պիտի ղրկէք, և մենք պիտի երթանք դիտենք զայն։ Ո՜հ, աւա՛ղ Սիմընս, որ ափսէով բան մը կը բերէ... ի՞նչ է ան, Աստուա՛ծ իմ, հեռագի՛ր մը, ի՞նչ աղէտ պատահած է արդեօք։ Գուշակեցէ՛ք։ Կը յուսամ սակայն, որ ասիկա ապուշի մը կողմէ եկած ըլլայ, որ կառախումբին չէ հասած։

Տպաւորիչ լռութեան մը մէջ դքսուհին հեռագիրը բացաւ. հարուածը անմիջական եղաւ ապահովաբար, Ն. Ազնուափայլութեան միշտ կարմիր դէմքը գունատեցաւ, և զգացած սրտմտութենէն վայրկեան մը անկարող դարձաւ խօսելու։ Ճէյն հանդարտօրէն ոտքի ելաւ և մօրաքրոջը ուսին վրայէն ծռելով տեղեկացաւ հեռագրին պարունակութիւնը։ Յետոյ դարձաւ տեղը նստաւ։

—Ո՛հ, գձո՛ւձ արարածներ, պոռաց վերջապէս դքսուհին. ահա՛ թէ ի՛նչ օգուտ կը քաղենք իրենց հետ բարեկամ վարուելով։ Եւ ըսե՛լ որ իրեն վերապահած էի շարք մը շքեղ մարգարիտներու, շատ աւելի մեծարժէք քան ինչ որ կ'ընծայուի անոր՝ վիպերգի մը (Romance) համար։ Եւ այս-

պէ՛ս, վերջին վայրկեանին կ՚իմացնէ ինծի թէ չպիտի կրնայ գա՛լ... ստորին արարա՛ծ...։

— Սիրելի մօրաքո՛յր, ըսաւ Ճէյն, եթէ խեղճ Տիկին Վէլմա յանկարծ խռչափող տապ (ղառkանմիդ) մը ունեցած է, չպիտի կրնայ մէկ ձայնախաղ մը երգել, եթէ Թագուհին անգամ հրամայէր։ Այս հեռագիրը կը յայտնէ իր անկեղծ ցաւը։

—Մի ընդիմախօսէք ինծի, Ճէ՛յն, պոռաց դքսուհին, և Թագուհին մի խառնէք պատմութեան մը մէջ ուր ընելիք բան մը չունի ան։ Չեմ սիրեր անտրամաբան ընթացքը։ Ինչո՞ւ կ՚ունենայ այդ հիւանդութիւնը — ինչպէս անուանեցիք զայն — երբ պէտք էր որ գար իմ տունս երգելու։ Իմ երիտասարդութեանս այսպիսի մեքենայութիւններու վրայ չէին խօսեր։ Նոր գիւտեր են ասոնք,—ինչպէս կցաղետապը (աբանsիպիդ)—մարդիկը նեղացնելու համար։ Իմ ատենս ասոր կ՚ըսէին թէ խիթեր կը զգայ և խաւարծիլ կուտային։

Միրա Ինկլպայ խնդալէն կը խղդուէր պարտէզի գլխարկին ետին որով կը ծածկէր դէմքը, և Կորթ Տէյլմէն կը մռմնջէր Ճէյնի ականջին ի վար։

— Չեմ սիրեր անտրամաբան ընթացքը։

Բայց Ճէյն գլխու ժխտական շարժում մը ըրաւ և ջանաց չխնդալ։

— Թօմմի հաղարջ մը կ՚ուզէ, պոռաց Թութակը։

—Աստուծոյ սիրոյն, հատ մը տուէք իրեն, հրամայեց դքսուհին։

—Բայց, հաղարջ չկայ, մօրաքոյր, ըսաւ Ճէյն։

— Մի՛ վիճաբանիք, գոչեց դքսուհին զայրոյթով. երբ հաղարջ կ՚ըսէ, կարմիր բան մը ըսել կ՚ուզէ, ինչպէս գիտէք արդէն։

Հինգ վեց հոգի փութացին ծառայելու Թօմմիի։ Ճէյն չնշմարել ձեւացուց Կորթ Տէյլմէնի իրեն ըրած նշանները։

—Պատասխան չուզեր, Սիմընս, ըսաւ դքսուհին, հիմա

խնդիր է գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ընենք։ Կոմսութեան շրջանակի բնակիչներուն կէսը իմ հրաւէրովս պիտի գայ ունկնդրելու Վէլմայի, և Վէլմա Լոնտոն կը գտնուի, պնդելով թէ աբանsիպիդ ունի...ոչ, միւս մեքենայութիւնը ըսել կ՚ուզեմ, սատանան տանի այդ կինը, ինչպէս պիտի ըսէր սա մտացի կենդանին:

—Կտուցդ գոցէ՛, չառաչեց Թօմմի։

Դքսուհին ժպտեցաւ, և հաւանեցաւ նստելու։

—Սիրելի դքսուհի, ըսաւ Կորթ համոզիչ շեշտով։ Ձեր հրաւիրեալները չէին գիտեր թէ այս գիշեր Վիլմայի կը սպասէիք. խորունկ գաղտնիք մըն էր այդ. վերջին վայրկեանին միայն պիտի յայտնէիք զայն։ Լէյտի Ինկլպայ ձեր «անակնկալը» կը կոչէր Վէլման։

—Շատ ճիշդ, ըսաւ դքսուհին, խնդրին ամէնէն սիրուն կողմն էր այդ։ Ո՛հ, ստորի՛ն արարած։

—Ուրեմն, սիրելի դքսուհի, շարունակեց Կորթ, կոմսութեան բնակիչները չգիտնալով թէ ի՛նչ կը պատրաստուէր իրենց, հիասթափ չպիտի ըլլան։ Ձեր հրաւիրեալները կուգան փոխադարձաբար մէկզմէկ ծանօթ ընելու, և ճաշակելու ձեր հռչակուած պատուական գինիի բաժակները և ձեր պաղպաղակները. ծրագիրը փոխուած չէ, նոյնն է, ուրեմն անոնք պիտի մեկնին քաղցր տպաւորութեան տակ, հիանալով սուր հոտառութեանը վրայ դքսուհիին, որ գիտէ նոր տաղանդներ երեւան հանել։

—Ի՛նչ ընելու է, կրկնեց դքսուհին։ Վէլմա Վարդարանը(*) պիտի երգէր։ Իրե՛ն կը վստահէի, որուն ամբողջ զարդարանքը կազմուած է այս վիպերգին (ռոմանս) հետ ներդաշնա-

(*) **Վարդարանը** Rosaire հռոմէականներու յատուկ մեծ համրիչ մըն է, կազմուած տասնըհինգ տասնեակ aveներով (**ողջոյն**,) որոնց իւրաքանչիւրին առաջ Pater մը (**Հայր Մեր**) կը գտնուի: **Վարդարան** կոչուած է այդ համրիչը, որովհետեւ նախապէս ծաղկեպսակ մը եղած է ան։ Այդ համրիչով կատարուած աղօթքն ալ կը կոչուի՝ **վարդարանը ըսել**։

կորէն, ճերմակ վարդի պսակներ, և խորը՝ խոշոր կարմիր խաչ մը։ Ճէ՛յն:

—Մօրաքո՛յր։

—Մի՛ ըսէք «մօրաքոյր» այդ անշնորհք շեշտով. խնդրե՛մ, թելադրութիւն մը չէ՞ք կրնար ընել։

—Սատանան տանի այդ կինը, գոչեց յանկարծ Թոմմի։

—Ականջ տուէք սա սիրելի թռչունին, ըսաւ դքսուհին յանկարծ վերստանալով իր զուարթութիւնը, ելակ մը թող տան անոր։ Տեսնենք, Ճէ՛յն, ի՞նչ կը թելադրէք։

Ճէյն Ջէմիլըն նստած էր՝ գրեթէ կռնակը դարձուցած իր մօրաքրոջ, ծունկերը խաչաձեւած, և խոշոր, ճարպիկ ձեռքերը դրած էր անոնց վրայ: Ցամրօրէն դէպի անոր կողմը դարձաւ, և ուշադիր դիտեց անոր խուզարկու աչքերը, որոնք սունկաձեւ գլխարկին տակէն իր վրայ յառած էին մտահոգ նայուածքով մը, և կարծես կոչ մը կ'ուղղէին իրեն: Դանդաղ ժպիտ մը լուսաւորեց Ճէյնի աչքերը, և րոպէ մը ետքը ըսաւ պարզօրէն.

—Եթէ ստուգիւ կը բաղձաք, մօրաքո՛յր, այս իրիկուն ես կ'երգեմ Վարդարանը՝ Վէլմայի տեղ։

Հրաւիրեալներու խումբը խոր զարմացումի մը ենթարկուեցաւ, ինչ որ արտայայտուեցաւ ընդհանուր լռութեամբ։ Ներկաներուն մէջ միայն դքսուհին էր որ Ճէյնի երգելը լսած էր։

—Այդ փիպերգը ունի՞ք, հարցուց Մէլտրըմի շնորհալի դքսուհին՝ վերցնելով հնռագիրն և իր պարապ սակառը։

—Այո՛, ըսաւ Ճէյն, վերջին անգամ Լոնտոն գտնուելու առեն քանի մը ժամ անցուցի Տիկին Պլանշի հետ, որ թէեւ նոր փիպերգները չի սիրեր այնքան, շատ հրապուրուած էր այս փիպերգով: Երգեց ինծի, և արտօնեց որ իրեն ընկերակցիմ։ Օրինակ մը ձեռք բերի անկէ։

—Լաւ, ըսաւ դքսուհին, ուրեմն ձեզի՛ կը վստահիմ։ Հիմա պէտք է որ այդ խեղճ Վէլմային համակրական հեռագիր մը ղրկեմ, որովհետև ապահովաբար շատ ցաւ պիտի զգայ եթէ լուռ մնամ։ Ցտեսութիւն, ուրեմն, ազնիւ պարոններ և տիկիններ։ Մի մոռնաք որ ճիշդ ժամը ութին կը ճաշենք։ Նուագահանդէսը կը սկսի ժամը իննին։ Ռօննի, բարի եղէք Թոմմին սրահ տանելու. սոսկալի պոռչտուքներ պիտի հանէ, եթէ տեսնէ որ առանց իրեն կը մեկնիմ. շատ գորովալի է, սիրելի՛ թռչունը։

Հրաւիրեալներու մեծ մասը աչքով կը հետեւէր Ռօննիին, որ իր թեւին վրայ կը կրէր թռչունին թառը, մինչ Թոմմի աճպարարական շարժումներով կը մօտենար երիտասարդին, և ականջէն գաղտնիքներ կը փսփսար, սարսափի մատնելով զայն։ Դքսուհին աջեւէն կ'երթար, և շատ գոհ կը թուէր իրերու ստացած դարձուածքէն։

Մէկ երկու հոգի Ճէյնը կը դիտէին։ Հուսկ ուրեմն Միրա Ինկլպայ ըսաւ անոր.

—Ստուգիւ մեծ քաջութիւն մը կ'ունենաք, երգել յանձն առնելով։ Ձեմ համարձակիր դաշնակով ձեզի ընկերանալու, որովհետև հազիւ կրնամ մէկ մատով զարնելու Au Clair de la luneը։

—Ես ալ, ըսաւ Կարթ Տէյլմէն, տասը մատով կը զարնեմ, և եթէ դուք ուզէիք երգել Allerseeleneը, պիտի առաջարկէի ձեզի ընկերակցիլ դաշնակով, որովհետև փայլուն կերպով կը յաջողիմ. ասիկա կ'ըսեմ առանց պարծենալու. բայց տեսած եմ Վարդարանին ձայնագրութիւնը և չեմ համարձակիր անոր մէջ նետուիլ։

—Ծաղրելի մի՛ ըլլաք, Տէյլ, պատասխանեց Ճէյն. շատ աղէկ պիտի կրնայիք դաշնակով ընկերակցիլ Վարդարանին, եթէ պէտք ունենայի ձեզի, բայց իրողութիւնն այն է որ լաւագոյն կը սեպեմ դաշնակն ալ ես ինքս զարնել։

—Ո՛հ, կը հասկնամ, ըսաւ Լէյտի Ինկլպայ շնորհալի ժպիտով մը, սփոփանք մը պիտի ըլլայ զգալ որ եթէ նուագը լաւ չընթանայ, մարդ կրնայ ցատկել հատուածի մը վրայէն։

Ներկայ երկու երաժշտագէտները չարաճճի ժպիտ մը փոխանակեցին։

—Ապահովաբար ատիկա օգտակար պիտի ըլլար իհարկէ, պատասխանեց Ճէյն։

—Եթէ պէտք ըլլայ, շատ պիտի ցուցնեմ ձեզի, աւելցուց Տէյլմէն լրջօրէն։

—Վստահ եմ, պատասխանեց Ճէյն, դուք միշտ հաճոյակատար էք, բայց անգամ մըն ալ կ՚ըսեմ թէ ես լաւագոյն կը սեպեմ ինքս նուագել։

—Հաշուի կ՚առնէ՞ք թէ ո՛րքան դժուար է այդքան ընդարձակ սրահի մը մէջ ձեր ձայնը հասցնել։

Կարթ Տէյլմէն քիչ մը մտահոգ շեշտով կը խօսէր։ Ճէյն իր բարեկամուհին էր և ընկերուհիի մը ձախողանքը պիտի նեղէր զինքը։ Այն նուրբ ժպիտը որ լուսաւորած էր Ճէյնի աչքերը՝ երբ առաջարկեր էր Վիլմայի տեղը ինքը երգել, հիմա երեւցաւ անոր շրթունքին վրայ։ Շուրջը դիտեց։ Հրաւիրեալներու մեծ մասը երկու կամ երեք հոգինոց խմբակներով ցրուած էին, ոմանք դէպի տունը, իսկ ուրիշներ դէպի գետակը երթալով։ Մինակ էր Տէյլմէնի և Միրայի հետ։ Ճէյնի աչքերը զուարթ արտայայտութիւն մը ունէին, երբ կը հանդիպէին Կարթի բարեկամական և մտահոգ նայուածքին։ Սակայն պատասխանեց իրեն եղած հարցումին.

—Այո՛, գիտեմ, բայց սրահը ձայնաբանական տեսակէտով շատ լաւ շինուած է, և ես վարժուած եմ իմ ձայնս հասցնելու։ Գուցէ չէք գիտեր — և ինչպէս պիտի կրնայիք գիտնալ — թէ ես առիթը ունեցած եմ Բարիզի մէջ աշխատելու տիկին Մէրքէզիի, և Լոնտոնի մէջ ալ՝ անոր աղջըկան մօտ, որոնց երկուքն ալ երաժշտական ձիրքերով օժտուած են։ Հետեւապէս, եթէ ես կրցած եմ օգտուիլ անոնց դասերէն, պէտք է որ գիտնամ գործածել իմ ձայնս։

Այս խօսքերը շինարէն էին Միրայի համար, որ անծա-

նօթ կը մնար իր ժամանակի երգի առաջնակարգ ուսուցչին անուան, բայց այնպէս չէր Կարթ Տէյլմէնի համար, որ պատասխանեց.

—Հիմա՛ կը հասկընամ ձեր պաղարիւնութեան պատճառը. նոյն ինքն Վիլմա ալ մեծ Մարքէզիի աշակերտուհին է։

—Եւ արդէն այդ պատճառով է որ ես ալ կը ճանչնամ զինքը. այսօր հոս կը գտնուիմ, որովհետեւ դաշնակով պիտի ընկերակցէի իրեն։

—Դուք ընդհանրապէս լաւագոյն կը համարիք ուրիշներու ընկերակցիլ, քան թէ դուք անձնապէս երգել։

Ժպիտը նորէն երեւցաւ Ճէյնի շրթունքին վրայ.

—Անշուշտ նախապատիւ է երգելը, ըսաւ, բայց մարդ աւելի՛ օգտակար կ՚ըլլայ իբրեւ ուրիշին ընկերակցող։

—Շատ ճիշդ, ըսաւ Կարթ, ամէն մարդ քիչ շատ կ՚երգէ, բայց սակաւաթիւ անձեր միայն կրնան դաշնակով ընկերակցիլ։

—Ճէ՛յն, հարցուց Միրա անփոյթ երեւոյթով մը, քանի որ երգի դասեր առած էք և գիտէք վիպերգներ, ինչո՞ւ դըքսուհին մեզի համար երգել չի տար ձեզ երկար ատենէ ի վեր։

—Տխուր պատճառով մը, պատասխանեց Ճէյն. գիտէք որ իր զաւակը մեռած է հազիւ ութ տարի առաջ, գեղեցիկ, տաղանդաւոր տղայ մը։ Ան և ես մեր մեծ հօրմէն ժառանգած էինք երաժշտութեան ճաշակը. իմ զարմիկս ջերմ խանդով ուսումնասիրած էր զայն։ Խոստացած էր երգել Լոնտոնի մէջ, Ծննդեան արձակուրդի միջոցին տրուած բարեգործական նուագահանդէսի մը մէջ, որմէ քիչ առաջ ինֆլուէնցայէ բռնուած էր, և խոստումը յարգելու համար պէտք եղածէն առաջ դուրս ելած։ Անոր վրայ հիւանդութիւնը կրկնուեցաւ, կողատապի դարձաւ և հինգ օր ետքը կը մեռնէր։ Խեղճ

մօրաքոյրս խենդենալու աստիճան վշտակրեցաւ, և այդ ժամանակէն ի վեր չի կրնար հանդուրժել, երբ նոյնիսկ խօսքն ըլլայ երաժշտութեան մասին ունեցած ճաշակիս։ Շատ հազուադէպ է որ ես այստեղ նուագեմ կամ երգեմ։

—Բայց ուրիշ տե՞ղ ինչու չընէք, հարցուց Կարթ։ Շատ անգամ երկուքս ալ միեւնոյն տուներուն մէջ գտնուած ենք, և չէի գիտեր թէ դուք կ'երգէք։

—Իրաւ որ չգիտեմ, պատասխանեց Ճէյն յամրօրէն, երաժշտութիւնը շատ բան կը խօսի ինծի, անիկա մեր հոգիի խորանին Սրբութիւն Սրբոցն է. և դիւրին չէ քողը վեր առնել։

—Այս իրիկուն քողը պիտի վերցուի, ըսաւ Միրա Ինկլպայ:

—Այո՛, պատասխանեց Ճէյն՝ կարծես ակամայ, կ'ենթադրեմ որ այնպէս պիտի ըլլայ։

—Եւ, անդին պիտի անցնինք, ըսաւ Կարթ Տէյլմէն։

Ե․— ՄՏԵՐՄԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծառերը կ'երկննային մարգագետնին վրայ։ Արեւի ժամացոյցը ժամը վեց կը ցուցնէր։ Միրա, Ինկլպայ չտկուեցաւ, մայր մտնող արեւու ճառագայթները կ'ողողէին զինքը, թեւերը բարձրացուց գլխուն վերեւ։ Արուեստագէտը կը հիանար նուրբ ուրուանկարին վրայ։

—Ո՜հ, ըսաւ յօրանջելով, ո՜րքան աղուոր է այստեղ, բայց պէտք պիտի ըլլայ որ ինքզինքս յանձնեմ սենեկապանուհիիս ձեռքը։ Ճէ՛յն, կը զգուշացնեմ ձեզ հիմակուընէ, երբեք մի վարժուիք դէմքի մարձումի. մարդ գերին կ'ըլլայ անոր, ամբողջ ժամեր կը գրաւէ օրուան մէջ։ Հագուելու

համար բաւական էր ինձ ժամը եօթնին սենեակս ելլել, և հիմա պէտք է որ այս հիանալի ժամը կորսնցնեմ։

—Ի՞նչ է որ ատիկա, ըսաւ Ճէյն, ես բան մը չեմ հասկնար։

—Մանրամասնութեանց մէջ չեմ կրնար մտնել. բայց եթէ չերթամ չգտնեմ իմ սենեկապանուհիս, ճաշի ատեն պատշաճ դէմք մը չպիտի ունենամ, և երեկոյթը վերջանալէ առաջ տասը տարի աւելի ծեր պիտի երեւամ։

—Բայց նորէն հիանալի պիտի ըլլաք, ըսաւ Ճէյն անկեղծութեամբ, ինչո՞ւ մարդ վախնայ իր ունեցած տարիքին մէջ երեւալէ։

—Սիրելի՛ս, այր մարդ մը այն տարիքին մէջ է զոր կը զգայ ունենալ, իսկ կին մը՝ այն տարիքն ունի ինչ որ կ'երեւայ, ըսաւ Միրա։

—Ես ինքզինքս եօթը տարեկան կը զգամ, ըսաւ Կարթ։

—Եւ տասնըեօթը կ'երեւաք, ըսաւ Միրա խնդալով։

—Եւ որովհետեւ քսանըեօթը տարեկան եմ, դքսուհին ծաղրելի տղայ մը պիտի կոչէ զիս։ Սիրելի տիկի՛ն, եթէ խորհրդաւոր արարողութիւնը որուն պիտի ենթարկուիք, համառօտելով, պիտի նուազի այս իրիկուն ձեր գեղեցկութեան ամենափոքր մէկ մասնիկը, կը թախանձեմ որ աճապարէք, հակառակ պարագային պիտի խանգարէք իմ երեկոյթս. ճաշի ատեն հեծեծագին պիտի լամ և ինչպէս գիտէք, դքսուհին չախորժիր այս կարգի տեսարաններէ։

Լէյտի Ինկլպայ բարեկամական հարուած մը տուաւ անոր, ձեռքը բռնած պարտէզի գլխարկով։

—Լռեցէք, անխոհեմ տղայ, ինչո՞ւ ականջ կուտաք Ճէյնի ըսած մտերմական խօսքերուս. իմ նկարս պիտի գծէք աշունին, որմէ յետոյ ա՛լ ես պիտի կենամ մարձումէ. համբերութիւն մը պիտի ընեմ, որմէ պիտի վերադառնամ բոլորովին ծերացած։

Միրա այս տպաւորութիւնը կ'ընէր մեկնելու պահուն։

—Որքա՜ն հիանալի է, ըսաւ Կարթ, կը մտածեմ թէ ըսածներուն մէջ ո՞րն է արդեօք ճշմարիտը։

—Բնաւ գաղափար չունիմ ատոր վրայ, ըսաւ Ճէյն, այնպիսի նիւթեր են ասոնք որոնց մասին բացարձակապէս ագէտ եմ։

—Անշուշտ շատ քիչ բան կայ ճշմարիտ, ապա թէ ոչ չպիտի ըսէր։

—Կը սխալիք, ըսաւ Ճէյն խռանդով. չափազանց անկեղծ է Միրա և միշտ համարձակ իր ակարութիւններուն մասին։ Տարօրինակ կրթութիւն մը առած է. միշտ սև գառնուկի մը պէս վարուած են իրեն հետ, իր բազմաթիւ եղբայրներուն և քոյրերուն մէջտեղ, և մէկ կողմ ձգուած է իր մօրը կողմէ։ Երբ Լորտ Ինկլպոյ Միրան ամուսնութեան խնդրեց, չէր յաջողեր ինքզինքը անոր հասկցնելու, այնքան զարմացած էր Միրա։ Այս ամուսնութիւնը լախտի հարուած մը եղաւ մօրը համար։

—Պառաւ ջատո՜ւկ, ըսաւ Կարթ, այս տեսակ արարածները ի՞նչպէս մայր կը կոչեն։ Մենք որ գորովալից և կատարեալ մայրեր ունինք, պէտք է որ այն մասին օրէնք մը հանէինք որպէսզի այսպիսիներ չյափշտակէին «մայր» անունը։

Ճէյն լուռ մնաց։ Գիտէր Կարթի և անոր այրի մօրը յուզիչ պատմութիւնը, տեղեակ էր զաւկին պաշտանքին՝ մօրը ակնածելի յիշատակին։ Երբ Կարթ՝ աշխարհիկ մարդու պատեանին տակ ծածկուող իր ճշմարիտ զգացումը ընդնըշմարել կուտար, Ճէյն աւելի կը նախընտրէր զայն, բայց զգուշացաւ անոր յիշեցնելու թէ նոյն իսկ այդ «մայր» բառին վարժուած չէր ինք։

Կարթ ոտքի ելաւ, և պարզեց իր սիրուն դիմաստուերը։ Ճէյն դիտեց զայն։ Ֆիզիքական գեղեցկութիւնը տպաւո-

րութիւն կը գործէր իր վրայ, ինչպէս կը պատահի շատ անգամ անկէ զուրկ եղողներուն. բայց ատիկա պատճառ չէր կրնար ըլլալ որ իր բարեկամներուն ներշընչած յարգանքը նուազի։ Կարթ այդ բարեկամներուն առաջինը չէր. անոնցմէ շատէն մեծ էր տարիքով, բայց նկարագրով այնքան երիտասարդ էր, որ երբեմն տղայամիտ կը թըւէր Ճէյնի։ Բայց կարելի չէր երկու կարծիք ունենալ անոր մասին, և Ճէյն այդ վայրկեանին նկատի կ'առնէր Կարթը՝ արուեստագէտի անանձնական հիացումով։

Կարթ, հակառակ արդուզարդի մասին ունեցած չափազանց հոգածութեան, թեթեւսօլիկ մը չէր. և հակառակ իր գեղեցիկ աչքերուն, չնշմարեց Ճէյնի ակնարկները։

—Ո՜հ, ըսէք տեսնեմ, Միս Ջէմբլըն, գոչեց զուարթ շեշտով մը, ահա բոլորն ալ գացին և ես երկար ատենէ ի վեր կը բաղձամ ձեզի հետ խօսիլ ազատօրէն. եկէք, Միս Ջէմբլըն, անզբաղ մնալէն շատ ձանձրացած եմ. եկէք գետակ իջնենք և նաւակ մը առնենք։ Ժամը ութին կը ճաշեն, և ես վստահ եմ թէ նոյն ինքն Վիլմոյի գերին համար դուք պիտի կրնաք շատ դիւրաւ կէս ժամէն հագուիլ. տեսած եմ նոյն իսկ որ տասը վայրկեանէն հագուած էք. ժամանակ ունինք թիավարելու մինչև հեռուները, և խօսակցելու։

Բայց Ճէյն ոտքի չելաւ.

—Սիրելի Տէյլ, նաւակի մը ետին անշարժ նստող կիներէն չեմ ես, կը սիրեմ թիավարել, բայց ամբողջ օրը կօլֆ խաղացած ըլլալով, փափաք չունիմ թիավարելու։ Եւ յետոյ, դուք ապահովաբար հաճոյք չպիտի զգաք գիս դիտելով ամբողջ ճամբու երկայնքին, գիտնալով որ հաւանաբար վերապահումներ պիտի ունենամ թիակները գործածելու ձեր կերպին մասին։

Կարթ կրթնեցաւ իր աթոռին յենակին, թեւերը թուխ

գլխուն ետին դրաւ, և Ճէյնը դիտեց իր փայլուն աչքերով, ինչպէս դիտած էր դքսուհին։

—Այսօր գէշ տրամադրութեան մէջ էք, բարեկամուհիս, ի՞նչ ունիք։

Ճէյն սկսաւ խնդալ և ձեռքը անոր կարկառեց.

—Բարեկամս, ըսաւ, աշխարհի ամէնէն սիրուն բնաւորութիւնը ունիք։ Չեմ ուզեր ո՛ւ գէշ տրամադրութեան մէջ գտնուիլ. Ճշմարտութիւնն այն է որ կ'ատեմ դքսուհիին նըւագահանդէսները, և ոեւէ հաճոյք չեմ զգար անոր իբրև «անակնկալ» ծառայելով։

—Կը հասկնամ, ըսաւ Կարթ համակրութեամբ, ինչո՞ւ ուրեմն առաջարկեցիք երգել։

—Պէտք էր այնպէս ըսել։ Ինձմէ բան մը չի խնդրեր յաճախ, բայց այս անգամ իր աչքերը պաղատական նայուածք մը ունէին։ Չէ՞ք գիտեր թէ մարդ որքան կը բաղձայ բան մը ընել իրեններուն համար։ Եթէ փափաքէր, իր կօշիկներն անգա՛մ պիտի ներկէի։ Շատ դժուար բան է շաբաթներով այստեղ մնալ, բայց միշտ հեռաւոր հիւրի մը պէս վերապահութեան ենթարկուիլ։ Միակ անգամ մը որ իր ծերացած բայց հպարտ նայուածքը կը խնդրէր, կրնայի՞ մերժել։

Կարթ բարեկամական շեշտով մը պատասխանեց.

—Ո՛չ, սիրելիս, բնականաբար չէիք կրնար մերժել։ Բայց մի յուսահատիք «անակնկալ»ի այդ յիմար կատակին համար։ Ապահով եմ որ անոնցմէ ո և է մէկէն շատ աւելի աղէկ կ'երգէք, բայց անոնք գուցէ չպիտի կրնան հասկնալ։ Վէլման պէտք է, զիրենք արթնցնելու համար։ Վարդարանը գեղեցիկ վիպերգ մը պիտի նկատեն, ձեզ պիտի ծափահարեն ոչ այնքան խանդավառ կերպով և ամէնը այս պիտի ըլլայ։

Ճէյն մտածկոտ երեւոյթ մը առաւ։

—Եւ յետոյ, Տէյլ, ըսաւ, ես չեմ սիրեր երգել այս տեսակ ունկնդիրներու առջեւ։ Կարծես մարդ իր հոգին

անոնց յանձնէր. սաստիկ անպատշաճութիւն մը կը թուի ինծի. երաժշտութիւնը ինծի համար աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի կը յայտնաբերէ մարդկային հոգին։ Կը սարսռամ երբ այս վիպերգին վրայ կը մտածեմ, և սակայն ինծի համար անկարելի պիտի ըլլայ որոշել վայրկեանին կրցածիս չափ լաւ կերպով չերգել։ Պիտի մոռնամ ունկնդիրները։ Թոյլ տուէք որ պատմեմ ձեզի դաս մը զոր տուաւ ինծի Տիկին Պլանշ։ Պեմպերկի հնդիկ երգ մը կ'երգէի, հնդիկ կնոջ մը ջերմեռանդ աղօթքը Պրահմային։ Սկսայ, «Պրահմա՛, հաւատացեալներու աստուածը», երգելով այնպէս ինչպէս պիտի երգէի «սօ, րէ, մի»։ Պրահմա ինծի բան մը չէր խօսիր։ «Կեցէ՛ք, ըսաւ Պլանշ իր ամէնէն հրամայական ձայնով, ի՞նչ կ'ընէք դուք, Անգլիացիներդ։ Պրահմա աստուած մըն է, թերեւս քու աստուածդ չէ, ոչ ալ իմս. բայց ան աստուածն է ո և է մէկուն. այս երգին աստուածն է։ Մտիկ ըրէք»։ Գլուխը վեր առաւ ու երգեց. «Պրահմա՛, հաւատացեալներու աստուածը, տէ՛րը սուրբ քաղաքներու։» Իր գեղեցիկ դէմքը լուսաւորուած էր կրօնական ջերմեռանդութեամբ մը, որ սիրտերու խորը կը թափանցէր։ Երբեք չմոռցայ այս դասը։ Ա՛լ այնուհետեւ չեմ յիշեր ո և է երգ մը երգած ըլլալ տափակ շեշտով մը։

—Շա՛տ լաւ, ըսաւ Տէյլմէն. կը սիրեմ խանդավառութիւնը արուեստի բոլոր երեւոյթներուն համար։ Երբեք չեմ ուզեր գծել կնոջ մը նկարը, եթէ չպաշտեմ այն կինը որ դիմացս կը նստի։

Ճէյն ժպտեցաւ. խօսակցութիւնը ճիշդ իր բաղձացած ընթացքը կ'առնէր։

—Տէյլ, սիրելի՛ պարոն, ըսաւ, յաջորդաբար այնքան կիներ կը սիրէք որ մենք, հին բարեկամներս, որ իրապէս կը շահագրգռուինք ձեզմով, կը վախնանք որ դուք ձեր պաշտանքը չէք նուիրեր բարի դիտումով...։

Կարթ ժպտեցաւ։

—Դուք ալ միւսներուն պէս էք, կը կարծէ՞ք որ հիացումը և պաշտամքը անպատճառ ամուսնութիւն կը նշանակեն։ Աւելի՛ ողջամիտ և աւելի՛ առնական գաղափարներու տէր կը կարծէի ձեզ։

—Սիբիլ՛ս, ձեր բարեկամները որոշած են որ դուք պէտք է ամուսնանաք։ Մինակ էք, հիանալի բնակարան մը ունիք. ենթակայ էք մոլորելու ձեր ետեւէն վազող թեթեւաբարոյ կիներէ։ Բնականաբար մենք գիտենք որ ձեր կինը հրաշալիք մը պէտք է ըլլայ։ Բայց ամէն նոր դիցուհի որուն պատկերը կը գծէք, կը թուի ձեզ՝ օժտուած ըլլալ բոլոր կատարելութիւններով. և թերեւս՝ եթէ ամուսնանայիք անոր հետ՝ փոխանակ զինքը նկարելով բաւականանալու, պիտի չարունակէր տէրը մնալ այդ կատարելութիւններուն։

Կարթ, յօնքերը խոժոռած, կարծես ուշադրութեամբ կը կշռէր այս խօսքերը։

—Գեղեցկութիւնը մակերեւութային բան մըն է վերջապէս, ըսաւ. կը տեսնեմ զայն և կը հիանամ. կ՚ըղձամ անոր ու կը նկարեմ. զայն նկարելէ և իւրացնելէ ետքը, կը նշմարեմ որ ա՛լ անոր կապուած չեմ մնար։ Կնոջ մը պատկերը գծելու ամբողջ ժամանակամիջոցին անոր հոգին կը փնտռեմ, և գիտէ՞ք, Միս Ջէմբիըն, թէ կէտ մը երեւան հանած եմ, և այդ՝ սա է որ բոլոր գեղեցիկ կիները գեղեցիկ հոգի մը չունին։

Ճէյն լուռ մնաց. բնաւ չէր բաղձար վիճաբանիլ ուրիշ կիներու հոգիին վրայ։

—Առնուազն մէկը կայ որ կատարեալ կը թուի ինծի, շարունակեց Կարթ. անոր պատկերը պիտի գծեմ այս աշունին։ Համոզումս այն է որ անոր հոգի՛ն ալ նոյնքան գեղեցիկ է որքան դէմքը։

—Ո՞վ է ան։

—Լէտի Պրանտ։

—Ո՛հ, գոչեց Ճէյն, ստուգիւ հրապուրիչ կը գտնէ՞ք զինքը։

—Հրաշալի՛ է, ըսաւ Կարթ խանդավառ շեշտով մը։ Գրեթէ թոյլատրուած չէ այսքան մօտ ըլլալ կատարելութեան։ Գիտէ՞ք, Միս Ջէմբիըն, թէ կատարեալ գեղեցկութիւնը կը տառապեցնէ զիս։

—Ինծ այնպէս կը թուի, ըսաւ Ճէյն թէ ուրիշի մը կինը պէտք չէ որ այդ տպաւորութիւնը առաջ բերէր ձեր վրայ։

—Ազնիւ բարեկամուհիս, ըսաւ Կարթ զարմանքով. այս զգացումին մէջ ուրիշի կնոջ խնդիր չի կրնար ըլլալ։ Արեւածագի միջոցին ծաղկազարդ մարգագետին մը նոյն տպաւորութիւնը պիտի գործէր իմ վրայ։ Երբ վերջացնեմ իր նկարը, երբ իր գեղեցկութեան արժանի նկար մը պատրաստեմ, այնպէս՝ ինչպէս որ տեսած եմ, ինքզինքս ափոփուած կը զգամ։ Մինչև հիմա յիշողութեամբ նկարած եմ զայն, բայց հոկտեմբերին աշխատանոցս պիտի գայ՝ իբրև տիպար նստելու։

—Յիշողութեա՞մբ, հարցուց Ճէյն։

—Այո՛, յիշողութեամբ շատ կը նկարեմ։ Երբ դէմքի մը վրայ կը տեսնեմ տեսակ մը նայուածք, որ մակերեւոյթէն ներս կը թափանցէ, կրնամ շաբաթներով ճիշտ ու ճիշտ նկարել այդ դէմքը։ Իմ լաւագոյն նկարներէս շատերը այս կերպով գծուած են։ Գեղեցկութեան պաշտամունքը կրօնք մըն է ինծի համար։

—Առանց Աստուծոյ կրօ՞նք մը, մրմնջեց Ճէյն։

—Ո՛հ, ո՛չ, ամէն ճշմարիտ գեղեցկութիւն Աստուծմէ կուգայ և անոր կը վերադառնայ։ Ժամանակաւ ծեր բարեկամ մը ունէի, որ կ՚ըսէր թէ հիւանդութիւնը սատանայէն կուգայ. երբեք չեմ հաւատացած ատոր, և իմ մօրս կեանքին վերջին տարիները ապացուցած են ինծ թէ տառապանքը

կրնայ օրհնութիւն մը ըլլալ ուրիշներուն, և կռուիլ Աստուծոյ մեծ փառքին համար։ Բայց համոզուած եմ որ ամէն ճշմարիտ գեղեցկութիւն աստուածային ծագում ունի, և ճիշտ այս պատճառով գեղեցկութեան պաշտամունքը կրօնք մըն է ինծի համար։ Ոչ մէկ գէշ բան երբեք կատարելապէս գեղեցիկ եղած չէ, ու ոչ մէկ բարի բան իրապէս տգեղ է:

Ճէյն ժպտեցաւ՝ զայն դիտելով հանդերձ։ Արեւամուտին լոյսով ողողուած, Կարթ ինք ալ նմոյշ մըն էր առնական գեղեցկութեան։ Բայց ոևէ իմաստակութենէ զերծ գտնուիլը կը թոյլատրէր անոր՝ այսպիսի նիւթի մը վրայ խօսիլ իր բարեկամուհիներուն մէջ գեղեցկութեան տեսակէտով ամէնէն նուազ նպաստաւորուած կնոջ հետ, և ասոր մէջ տեսակ մը հեգնութիւն կար, որ կը զուարճացնէր Ճէյնը։

—Ուրեմն, Կա՛րթ, ըսաւ, գեղեցկութենէ՞ զուրկ մարդիկ առաքինութենէ՞ ալ զուրկ պէտք է ըլլան։

—Գեղեցկութիւն չունենալը տգեղութիւն չէ. ասիկա սորվեցայ երբ տղայ էի տակաւին։ Մայրս տարած էր զիս մտիկ ընելու հռչակաւոր քարոզչի մը: Երբ զայն տեսայ առաջին անգամ, ինծի այնպէս թուեցաւ որ իմ տեսած մարդոց մէջ ամէնէն տգեղն էր ան։ Սոսկալի կապիկի մը տըպաւորութիւնը գործեց վրաս, և երկիւղով կը սպասէի այն վայրկեանին երբ ոտքի պիտի ելլէր և մեզ դիտէր: Բայց երբ խօսիլ սկսաւ, դէմքը այլակերպեցաւ կարծես: Բարութիւնը և ներշնչումը կը շողային անոր վրայ, և հրեշտակի մը դէմքը կուտային անոր: Ա՛լ անկէ ետքը բնաւ տգեղ չերեւցաւ ինծի այդ մարդը: Իր հոգիին գեղեցկութիւնը կը ճառագայթէր դուրսը՝ փոխակերպելով նիւթը: Թէև տղայ էի այն ատեն, բայց հասկցայ ատիկա: Բնականաբար գիծերու տգեղութիւնը չէր կրնար փոխուիլ, բայց աստուածային ժպիտը կը լուսաւորէր զանոնք։ Ապահովաբար այն տեսակ դէմք մը չէր զոր մարդ պիտի բաղձար ամէն օր իր դիմացը ունենալ

ճաշի ատեն: Բայց խնդիր չկար այս տեսակ ստիպումի մը, որ կը խոստովանիմ թէ ինծի համար մարտիրոսութիւն մը պիտի ըլլար...։ Այդ ժամանակէն ի վեր, այն մարդը ինծի համար ապացոյց մը եղաւ թէ բարութիւնը բնաւ չի կրնար տգեղ ըլլալ, և թէ աստուածային սէրն և ներշնչումը կը պայծառացնեն ամէնէն անկանոն դիմագծերը, և անոր կ'ընծայեն վայրկենական գեղեցկութիւն մը որուն յիշատակը կը մնայ միշտ։

—Կը հասկնամ, ըսաւ Ճէյն, և այդքան կանուխէն ստացուած փորձառութիւնը շատ օգտակար եղած ըլլալու է ձեզի։ Բայց դառնանք կարեւոր խնդրոյն, դէմքին զոր միշտ պարտաւոր պիտի ըլլաք ունենալու ձեր դիմացը, ճաշի ատեն։ Ատիկա չի կրնար ըլլալ Լէտի Գրանտ, ոչ ալ Միլրա։ Բայց դուք չէք անդրադառնար, Տէ՛յլ, թէ խնդիրը կը դառնայ այն հիանալի դէմքին վրայ, որ այդ պատուոյն պիտի կոչուի:

—Անուն մի տար, խնդրեմ, ըսաւ Կարթ ուժգնօրէն։ Այս տեսակ խօսակցութեան մը մէջ երբեք չեմ փափաքիր որ աղջկան մը անունը մտնէ մէջտեղ։

—Շատ լաւ, բարեկամս, կը յարգեմ ձեր փափկանկատութիւնը։ Դուք արդէն հռչակաւոր դարձուցած էք այն կինը, անոր ուրուանկարը գծելով, և կ'ըսուի թէ կ'ուզէք աշունին անոր աւելի կատարեալ մէկ նկարը գծել։ Շատ լաւ գիտէք, Տէ՛յլ, թէ մեծապէս կը հիանաք իր վրայ։ Զմայլելի է ան, հրապուրիչ, այնպիսի երկրէ մը կուգայ ուր կիները խայթիչ բան մը ունին որ զիրենք անմրցելի կը դարձնէ։ Ու դուք ալ ձեր տեսակին մէջ եզական կողմ մը ունիք, այնպէս որ ինքնատպութեամբ օժտուած կին մը պէտք է ձեզի: Չգիտեմ թէ ձեր բարեկամներուն կարծիքը ի՛նչ աստիճան կ'ազդէ ձեզի, բայց անշուշտ հաճելի պիտի ըլլայ ձեզի՝ իմանալ թէ բոլորն ալ մեծապէս կը գնահատեն ձեր

հաւատարիմ ծառայութիւնները՝ «ստեղծագործ գրչի» գեղեցիկին (պիտի ուզէի՞ք որ այս բացատրութիւնը գործածեմ)։

Կարթ Տէյլմէն սիկառէթի տուփը հանեց, հատ մը առաւ անկէ և մատներուն մէջը բռնեց՝ երազուն կերպով զայն դիտելով։

—Ծխեցէ՛ք, ըսաւ Ճէյն։

—Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Կարթ:

Ցետոյ, պահ մը լռութիւն տիրեց։

—Մեծ բարեկամութիւն մըն է ձեր կողմէ, Միս Ջէմբիըն, ձանձրոյթն յանձն առնել այս ամէնուն վրայ խորհելու և ինծի ալ ըսելու։ Կրնա՞մ ձեզի յայտնել իմ երախտագիտութիւնս՝ բացատրելով թէ ինչի՞ մէջ կը կայանայ դժուարութիւնը: Ես ինքս բնաւ ուշադրութիւն ընծայած չէի ատոր, բայց կարծեմ պիտի կրնամ ձեզի բացատրել։

Նորէն երկար լռութիւն մը տիրեց։ Կարթ կը ծխէր մտազբաղ: Ճէյն կը սպասէր: Խոստմնալից լռութիւն մըն էր սակայն ասիկայ, և Կարթ հուսկ ուրեմն խզեց զայն։

—Երկու կիներ, երկու միակ կիները որոնք կշիռ ունեցած են կեանքիս մէջ, իտէալ մը կը կազմեն ինծի համար, ուրկէ վար չեմ կրնար իջնել։ Մէկը, իմ մայրս, նուիրական յիշատակ մըն է ինծի. միւսը՝ պառաւ Մարկըրի Կրան՝ եղած է իմ մանկութեանս պահապանը, և այսօր իմ մատակարարս և խորհրդատուս է. իր հաւատարիմ սրտով և յարատև անձնուիրութեամբ կը ջանայ արժանի պահել գիս սիրելի յիշատակին այն կնոջ, որուն ներկայութենէն զրկուեցայ ճիշտ այն պահուն երբ մարդ մը դարձայ։ Մարկըրի կը բնակի Թէսըլ Կլինիչ. երբ հոն երթամ, ամէն բանէ առաջ զինքը կը տեսնեմ սրահին դուռը բացուելուն պէս։ Այն ատեն ինքզինքս եօթը տարեկան կը կարծեմ, և կ'ողջագուրուիմ հետը: Ձեզի հաճելի չեմ թուիր, Միս Ջէմբիըն, երբ ինքզինքս եօթը տարեկան կը կարծեմ. բայց ատիկա շատ հաճելի է Մարկըրիի: Այն օրը որ տիրուհի մը տանիմ Կլինիչ և ներկայացնեմ Մարկըրիի, իր ծերացած աչքերը ապահովաբար պիտի փորձեն զայն գեղեցիկ տեսնել, և իր ծերացած սիրտը՝ զայն սիրել և անոր ծառայել միայն պիտի բաղձայ. բայց կ'ուզեմ որ նոր տիրուհին արժանի գտնէ իր և իմ իտէալիս, ճշմարիտ քրիստոնեայ կինը՝ ինչպէս էր մայրս։ Որչափ ալ դժուար ըլլայ հաւատալ, պէտք է ըսեմ որ մէկէ աւելի անգամներ Մարկըրիի մտածումը կասեցուցած է զիս. երբ կը գտնուէի ազդեցութեան մը տակ, որ իմ ճակատագիրս վճռել կը թուէր, մէկէ աւելի անգամներ լսել կը կարծէի մանկութեանս ատեն իմ քայլերս առաջնորդող կնոջ ձայնը որ կ'ըսէր.—«Ի՞նչ, Մր. Կարթ, ա՞յս է ձեր ընտրութիւնը, տեղը բռնելու համար իմ սիրելի տիրուհիիս:» Ապահովաբար իմ բարեկամներուս մեծ մասին համար ծաղրելի էր այս. բայց Մարկըրի իմ խղճմտանքիս կենդանի մարմնացումն է, երբ կուրացած չեմ կիրքի մղումով, կամ փոշիի տակ ծածկուած չէ ան՝ գեղեցիկին համար ունեցած պաշտամունքովս: Ոչ թէ Մարկըրի հակակիր է գեղեցկութեան, ընդհակառակն ատիկա պարտաւորիչ կը նկատէ կնոջս համար, վստահ եմ ատոր, բայց իր խորաթափանց միտքը մակերեւոյթէն ներս կ'երթայ. Ս. Պօղոս առաքեալի հիանալի փոխաբերական ասացուածքին համաձայն, աներեւոյթ բաները կը տեսնէ ան։ Տարօրինակ է որ այս բոլորը կը պատմեմ ձեզի, Միս Ջէմբիըն, այնպիսի բաներ են ասոնք որ ինքնիրենս ալ ըսած չեմ գրեթէ, և առաջին անգամ է որ անոնց որոշ ձև մը կուտամ։ Ձեր բարութիւնը ազդեց իմ վրայ, ձեր խորհուրդներովը ճշմարիտ բարեկամութեան ապացոյց մը տուիք։

Կարթ Տէյլմէն դադրեցաւ խօսելէ, և ատոր յաջորդող լռութիւնը վրդովիչ թուեցաւ Ճէյնի։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ դժուարանցանելի պատուարի մը առջև կը գտնուի։ Մտքի մէկ մը աջ կողմը կ'երթար և մէկ մը ձախ, առանց ելք մը գտնելու: Դժուար էր պատասխանել այսքան անակնկալ խոստովանութեանց։ Կարթի ընծայած վստահութիւնը կը յուզէր զինքը, և յուզումը միշտ Ճէյնը

դժնդակ վիճակի մը կը մատնէր խօսելու համար: Այս մտերմութիւնները բոլորովին նոր Կարթ մը կը յայտնաբերէին։ Ճէյն յանկարծ հասկցաւ ասիկա, ինչպէս երբեք չէր հասկցած նախապէս։ Ուրիշ պատասխան չգտաւ տալու, բայց եթէ ըսել.

— Պիտի փափաքէի ճանչնալ պառաւ Մարկըրին։

Կարթի թուխ աչքերը շողալ սկսան հաճոյքէն.

— Ո՛հ, ես ալ պիտի ուզէի որ ճանչնաք զայն, և շատ պիտի բաղձայի որ Բէսըլ Կլինիչ գաք։ Պիտի գնահատէք բնանկարը որ կը պարզուի պատշգամէն և կը տարածուի մինչև մանիշակագոյն լեռները: Ըսէ՛ք, Միս Ջէմբիըն, ինչո՞ւ ես ալ յառաջիկայ Սեպտեմբերին չկազմակերպեմ «գեղընտիր հաւաքոյթ» մը։ Կրնամ խնդրել դքսուհիէն որ հաճի գալ նախագահել։ Այն ատեն դուք ալ պիտի գաք, և պիտի հրաւիրէք ով որ հաճոյ կը թուի ձեզի։ Եւ այն ատեն պիտի կրնանք թերևս խնդրել «աստեղազարդ դրօշի» գեղեցիկէն և անոր հօրքոյրէն, որ գան իրենք ալ մասնակցին...։ Ու պիտի տեսնենք թէ Մարկըրի ի՞նչ կը խորհի անոր մասին։

— Շատ լաւ, հաճոյքով կուգամ։ Եւ լրջօրէն կ'ըսեմ, Տէ՛յլ, այդ աղջիկը փափուկ բնաւորութիւն մը ունի։ Կրնա՞ք լաւագոյնը ընել. արտաքինը կատարեալ է, և ապահովաբար հոգին ալ անոր համաձայն։ Այո՛, հրաւիրեցէք մեզ, և տեսնենք ի՛նչ հետևանք կ'ունենայ:

— Համաձայն եմ, ըսաւ Կարթ հիացումով. և ի՛նչ պիտի խորհի Մարկըրի Տիկին Բարքըր Պէնկսի մասին։

— Խնդիր չէ այդ, ըսաւ Ճէյն վճռաբար, եթէ ամուսնանաք իր քեռաղջկան հետ, մօրաքոյրը Շիքակօ պիտի դառնայ։

— Ո՛հ, պիտի բաղձայի որ իր ծնողքը միլիոնատէր չըլլային:

— Ատոր բան չենք կրնար ըսել. Ամերիկացիները այնքան ազնիւ են որ հարկ կ'ըլլայ ներողամիտ գտնուիլ իրենց միլիոններուն։

— Պիտի փափաքէի որ Օր. Լինտըր և իր հօրաքոյրը հոս ըլլային, յարեց Կարթ, բայց անոնք Լէտի Ինկլպայի տունը պիտի գտնուին, ուր հրաւիրուած եմ երեքշաբթի. դուք ալ կուգա՞ք, Միս Ջէմբիըն։

— Այո՛, ըսաւ Ճէյն։ Նախ Պրանտներուն պիտի երթամ քանի մը օր, բայց Միրայի խօսք տուած եմ շաբթուան վերջը Շէնսթօն գտնուիլ։ Հաճելի է ինծի հոն գալ, խիստ համերաշխ զոյգ մըն են։

— Անշուշտ, ըսաւ Կարթ, բայց ո և է մէկն ալ պիտի կրնար համերաշխ զոյգ մը ըլլալ, երբ իրեն կին ունենայ Լէյտի Ինկլպայը։

— Ծարտասանական ի՛նչ հիանալի դարձուածք, գոչեց Ճէյն. բայց կը հասկնամ թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէք։ Միրա համակրելի կին մըն է։ Միայն թէ աճապարեցէք իր նկարը գծելու, որպէս զի ա՛լ անոր վրայ չմտածէք, և ազատ ըլլաք Բօլին Լիստըրի վրայ խորհելու։

Արևու-ժամացոյցը եօթը կը ցուցնէր։ Ագռաւները կը թռչկոտէին բարձր կնձնիներու բոլորտիքը և իրենց բոյնը կը դառնային։

— Ներս երթանք, ըսաւ Ճէյն ոտքի ելլելով։ Շատ գոհ եմ այս տեսակցութիւնը ունենալնուս համար, շարունակեց մարգագետինէն անցնելու ատեն, շնորհակալ եմ Տէյլ, ձեր բոլոր խօսածներուն համար։

Իր սենեակը առանձնանալու պահուն, Ճէյն դիտեց որ րոպէ մը ազատ ժամանակ ունի հագուիլ սկսելէ առաջ։ Ձեռք առաւ իր օրագրութիւնը, և արձանագրեց Կարթ Տէյլմէնի հետ ունեցած խօսակցութիւնը։ Յետոյ զանգակը հնչեցուց սենեկապանուհին կանչելու, և հագուեցաւ ճաշին և անոր յաջորդող նուագահանդէսին համար։

Զ.— ՔՈՂԸ ԿԸ ՎԵՐՑՈՒԻ

— Մի՛ս Ջէմբիըն, կարգը ձերն է ընդհուպ։ Վերջին կտորը կը զարնեն, որմէ յետոյ գքսուհին պիտի ծանուցանէ Վելմայի խաչափողատապը— յուսանք որ կցաղեսայ չըսէ— և ձեզ ներս պիտի մոցնեմ։ Պատրա՞ստ էք։

Կարթ Տէյլմէն, իբրև արարողապետ, եկած էր փնտռելու Միս Ջէմբիընը դարատափին վրայ, և կանգնած էր անոր առջև, չինական լապտերներու քաղցր լոյսին տակ։ Իր լամբակին կարմիր չահոքրամը, և նոյն գոյնով մետաքս գուլպաները գեղարուեստական երևոյթ մը կուտային անոր երեկոյթի պայմանագրական արդուզարդին։

Ճէյն, ողորմելիս հանգստաւէտ թիկնաթոռին խորէն վեր առաւ աչքերը դէպ իր խօսակիցը, և ժպիտ մը ունեցաւ՝ անոր մտահոգ դէմքը նշմարելով։

— Պատրաստ եմ, ըսաւ ոտքի ելլելով. ինչպէս, երեկոյթը աղէկ կ'երթա՞յ. լեցուն սրահ մը ունի՞նք։

— Լեփ լեցուն, և գքսուհին շատ գոհ և ուրախ է. բայց ահա՛ կուգայ երեկոյթին ամենէն կարևոր մասը, ո՞ւր է ձեր մուզիկը։

— Շնորհակալ եմ, գոց նուագել կը նախընտրեմ. էջերը դարձնելու ձանձրոյթ չեմ ունենար։

Նուագահանդէսի սրահը անցան, և հողմարգելի մը և վարագոյրի մը ետին ծածկուեցան, ճիշդ մօտիկը բեմը առաջնորդող սանդուղին։

— Ո՛հ, ականջ տուէք գքսուհիին, մրմնջեց Կարթ։ «Բեռաղջիկս՝ Ճէյն Ջէմբիըն՝ բարի եղած է հաւանութիւն յայտնելու թէ գեղարուեստական մրցումին կը մասնակցի»։ Ինչ որ կը նշանակէ թէ պիտի պարտաւորուիք մէկ երկու վայրկեանէն

բեմ ելլելու։ Իրաւ որ ձեզի աւելի հաճոյք պիտի պատճառէր ան քիչ մը քիչ խօսելով, բայց խնդիր չէ. հանդիսականները պատրաստուած են հիանալու բոլոր լսածնուն վրայ։ Ահա եկաւ կցաղեսապը: Ես արդէն ըսի ձեզի...։ Խե՜ղճ Տիկին Վելմա։ Երանի թէ լրագիր չանցընէին։ Աստուա՜ծ իմ, հիմա ալ նորելուկ հիւանդութեանց վրայ կը ծանրանայ։ Ասիկա քանի մը վայրկեան միջոց կ'ընծայէ մեզի։ Ըսէ՛ք, Միս Ջէմբիըն. ժամանակաւ կը հեգնէին իմ երաժշտական ընդունակութիւններս, բայց կրնամ ձեզի հետ նուագել այս [illegible], եթէ կը բաղձաք...։ Ո՞չ։ Լա՛ւ, ինչպէս որ կ'ուզէք։ Բայց յիշեցէք որ շատ զօրաւոր ձայնի մը պէտք կայ, այսքան ընդարձակ սրահի մը մէջ լսելի ըլլալու համար, և սրահը լեփ լեցուն է։ Հիմա, կարգը եկաւ. գքսուհին ճառը լմնցուց։ Եկէ՛ք։ Ուշադրութիւն վերջին սանդղաստիճանին. սատանան տանի զիրենք, խոր վիրապի պէս մութ է այս վարագոյրին ետին։

Կարթ ձեռքը Ճէյնի կարկառեց՝ օգնելու համար վեր ելլելու մէկ քանի սանդղաստիճաններէն, և Օր. Ջէմբիըն ինքզինքը դէմ դիմաց գտաւ դղեակին նուագահանդէսի սրահին մէջ հաւաքուած բազմութեան։ Մինակը բեմին վրայ յառաջանալու պահուն, իր հասակը սովորականէն աւելի բարձր կը թուէր։ Երեկոյթի չրջազգեստ մը կը կրէր նուրբ սև կերպասէ, որուն կուրծքը զարդարուած էր հին ընտիր ժանեակներով։ Մարգարիտէ մանեակ մը կը շողար պարանոցին վրայ։

Երբ բեմին վրայ երևցաւ, ամէն ոք սկսաւ հետաքրքրութեամբ դիտել զայն, և վերապահ ծափերով ընդունեց զինքը:

Յայտագրին վրայ Վելմայի անունը մեծ յոյսեր արթնցուցած էր. և ահա անոր տեղ՝ Միս Ջէմբիընը, որ անշուշտ երաժշտական տաղանդ ունէր, բայց չէր ենթադրուիր որ

կարող ըլլայ երգելու անոր պէս, Աւելի՛ համակիր ունկնդիր-ներ ապահովաբար ջերմ ընդունելութիւն մը պիտի ընէին Ճէյնի, այս կերպով գնահատելով անոր ճիգին վսեմութիւ-նը և յաջողութեան մաղթանքներ ընելով: Ընդհակառակն Օվըրտէնի սրահին բազմութիւնը՝ իր ցուրտ ընդունելու-թեամբ արտայայտեց զարմանք և վստահութեան նուազու-թիւն Միս Ջէմբիընի տաղանդին վրայ:

Ճէյն ազնիւ ժպիտ մը ուղղեց հանդիսականներուն, դաշնակին առջև նստաւ և րոպէ մը դիտեց ճերմակ վար-դերու և կարմիր չահոգրամներու ծաղկեպսակները, և ա-ռանց ուրիշ ո և է նախաբանի սկսաւ զարնել դաշնակի նա-խերգանքը, և երգել:

Խորունկ և հոյակապ ձայնը լեցուց սրահը. յարգալից լռութիւն մը սփռուեցաւ ունկնդիրներուն վրայ: Իւրաքան-չիւր վանկ կը թափանցէր լռութեան մէջ, եղանակաւոր-ուելով այնքան փափուկ և քաղցր շեշտով մը, որ ամէնէն անտարբեր սիրտերն իսկ զարմացումի ենթարկուեցան, ինք-զինքնին այն տարաճան զգածուած, յուզուած տեսնելով: Անոնք որ կրնային խորապէս զգալ, կը սարսռային այս մո-գիչ երաժշտութենէն:

Ժամերը, սիրտ սիրելի, որ քեզի հետ անցուցի,
Ինձի համար մարգարտի շարք մ'են անհետ:
Զուրս կը քաշեմ հատ առ հատ, ու կը համրեմ մի առ մի,
Իմ Վարդարանս... Վարդարա՜նս:

Վերջին երկու բառերը միջոցին մէջ կ'արձակուէին մեղ-մօրէն, ջերմեռանդօրէն, քաղցրօրէն, յիշատակներու աշ-խարհ մը բերելով իրենց հետ. հաւատարիմ արձագանգներն էին անոնք կնոջ մը սրտին, որ անցեալի սիրելի յիշատակ-ները կը վերապրի:

Հանդիսականները իրենց շունչը կը բռնէին:

Պարզ վիպերգի մը չէ որ կ'ունկնդրէին, այլ սրտի մը տրոփիւններուն. և իւրաքանչիւր տրոփիւն այնքան կսկծալի էր, որ արցունքը ակամայ կը ցայտէր աչքերէ:

Այն ատեն այս ձայնը որ երգին առաջին տողերը հնչե-ցուցած էր տեսակ մը խաղաղութեան մէջ, հետզհետէ ա-ւելի ուժգնօրէն բարձրացաւ ցաւագին տնձկութեամբ մը.

Ամեն մի ժամ մարգարիտ, աղօթք մը մեն մարգարիտ,
Ըսփոփելու սիրտըս խոցուած կարեվէր:
Ամեն մեկին կ'աղօթեմ մինչեւ վերջինն... հեգ իմ սիրտ,
Վերջինը ուր... խաչ մը կայ...

Վերջին հինգ բառերը հնչեցին այնքան ուժգնութեամբ և յուզումով, որ ելեկտրականացուցին սրահը ամբողջ:

Դադար մը յաջորդեց, որու միջոցին կարելի եղաւ չա-փել խորութիւնը յառաջ բերուած արդիւնքին:

Բայց րոպէ մը ետքը, ձայնը բարձրացաւ այնպիսի աս-տիճանի մը, որ կը յայտնաբերէր եռանդ մը որ չի սպառ-նար, չի վախնար ոևէ տառապանքէ.

Յիշատակներ... որ կ'օրհնեն, որ կը սփոփեն, որ կ'այրե՛ն,
Տան չըքոտի, կորուստ կրկին դառնացոյն...
Կը համբուրեմ մարգրիտներն, ու կը ճգնիմ, արքօրհն..
Համբուրել խա՛չն... համբուրե՛լ...:

Ճէյն Ջէմբիընի «կը համբուրեմ մարգարիտներն» արտա-սանելու կերպին մէջ անբացատրելի քաղցրութիւն մը կար, իր կրքոտ դալկութեան մէջ յայտնաբերելով սէր մը այն-քան կնոջային, մաքուր, գեղեցիկ, գորովալի, որ երգչուհիին անձը կ'անհետանար:

Նուագի ընկերակցութիւնը որ կը սկսի միակ դաշնաւո-

րումով մը, վերջացաւ միակ ձայնանիշի մը վրայ։ Ճէյն զարկաւ զայն յամրօրէն, կարծես ակամայ, ելաւ դաշնակին առջեւէն, և կը պատրաստուէր բեմէն հեռանալու, երբ յանկարծ պայթեցաւ ծափահարութեանց որոտում մը։ Ճէյն վարանում մը ունեցաւ, պահ մը կանգ առաւ, դիտեց իր մօրաքրոջ հրաւիրեալները, և մեկնեցաւ՝ կարծես զարմանալով անոնց հոն գտնուելուն համար։ Յետոյ, յամրօրէն, ժըպիտ մը լուսաւորեց իր աչքերը և անցաւ իր շրթունքներուն։ Վայրկեան մը կանգնած մնաց բեմին մէջտեղը, քիչ մը անհամարձակ երեւոյթով, յետոյ ետ դարձաւ։ «Կրկնութիւն կրկնութիւն» կը գոչէին այրերը, մինչ Ճէյն արդէն վար իջնելու վրայ էր բեմին սանդղաստիճաններէն:

Վարը, բեմին ետին, կիսաստուերին մէջ ուրիշ անակընկալ մը կը սպասէր իրեն, շատ աւելի զարմանալի քան ունկնդիրներու խանդավառութիւնը։

Փոքր սանդուղին ստորոտը կը կենար Կարթ Տէյլմէն, ծայր աստիճան տժգոյն, մինչ աչքերը կը փայլէին երկու աստղերու պէս։ Անշարժ մնաց մինչեւ որ Ճէյն իր քովիկը եկաւ: Այն ատեն արագ շարժումով մը բռնեց անոր ուսերէն և ստիպեց որ ետ դառնայ։

—Դարձէ՛ք, ըսաւ տիրական շեշտով մը, որուն ըղձական սարսուռը ստիպեց Ճէյնը՝ լուռ զարմանքով մը անոր վրայ յառելու իր նայուածքը։ Եկէ՛ք, և վերսկսեցէք, սկիզբէն մինչեւ վերջը, բառ առ բառ, շեշտ առ շեշտ։ Վերադարձէ՛ք, կ'ըսեմ, չէ՞ք հասկնար թէ անհրաժեշտ է այդ։

Ճէյն դիտեց իր խօսակցին շողացող աչքերը, և անոնց մէջ տեսաւ այնպիսի արտայայտութիւն մը որ կը բացատրէր անոր ձայնին և հրամանին կտրուկ շեշտը։ Առանց բառ մը ըսելու, նորէն վեր ելաւ սանդուխէն, բեմը հասաւ և դաշնակին առջեւ նստաւ։ Ծափերը կը շարունակուէին տակաւին, և կրկնապատկուեցան երբ ինք երեւցաւ. բայց Ճէյն նստաւ՝ առանց ունկնդիրներուն վրայ խորհելու։

Նոր և տարօրինակ փորձառութեան մը կ'ենթարկուէր։ Կեանքին մէջ տակաւին բնաւ հնազանդած չէր տիրական հրամանի մը: Մանկութեանը միջոցին իր դաստիարակուհիները շուտով հասկցած էին թէ զայն չպիտի կրնային հնազանդեցնել ուրիշ կերպով, բայց միայն սրտառուչ կոչեր ուղղելով Ճէյնի բարի զգացումներուն։ Ու նկարագրի այս գիծը անխախտ մնացած էր անոր մօտ. նոյն իսկ դքսուհին կ'ըսէր. «Եթէ կը հաճիք»։ Ու ահա տժգոյն դէմքով և կրակոտ աչքերով երիտասարդ մը, առանց արարողական ձեւերու, ետ դարձուցած էր զինքը, հրամայած էր սանդուղէն վեր ելլել, և նորէն երգել վիպերգ մը, և ինք հնազանդա՛ծ էր՝ առանց դիմադրելու։

Բայց Ճէյն, նստելու ատեն, ներքնապէս որոշած էր երկրորդ անգամ չերգել Վարդարանը։ Իր երգացանկին մէջ մէկէ աւելի գեղեցիկ կտորներ ունէր։ Հրաւիրեալները ուրի՛շ բանի կը սպասէին. ինչո՞ւ յուսախաբ ընել զանոնք։

Հէնտէլի հոյակապ մէկ նախերգանքը սկսաւ, բայց նուագած պահուն, իր մէջ արթնցաւ արդարութեան զգացումը։ Ո՛չ, վերստին երգելու համար դարձած ատենը, վայրկենական տպաւորութեան մը ենթարկուած տղու մը քմահաճոյքին չէ որ հնազանդած էր, այլ խորապէս զգածուած այր մարդու մը կամքին, որուն յուզումը սովորական տեսակէ չէր:

Կարթ Տէյլմէն սաստիկ յուզուած էր՝ իրեն սովորական փափկանկատ ձեւերը մոռնալու աստիճան. և ասիկա ամենամեծ յարգանքն էր զոր կարելի ըլլար իրեն ընծայել։ Մինչ Հէնտէլի հրաշալի կտորը կը նուագէր, այնպիսի ձեւով մը որ կարծես ամբողջ նուագախումբ մը կը պատասխանէր իր մատներու հպումին, յանկարծ գիտակցութիւնը ունեցաւ Կարթի «անհրաժեշտ է»ին և զգաց որ հարկ է հնազանդիլ։ Կտորը լմնցնելէ ետքը, վայրկեան մը կանգ առաւ, յետոյ վերստին լսելի ըրաւ Վարդարանին սկզբնական դաշնաւորումը, և Կարթի հնազանդելով երգեց.

Ժամերը, սի՛րտ սիրելի, որ քեզի հետ անցուցի,
Ինծի համար մարգարտի շարք մ'են անոնք..
Զատ կը քաշե՛մ հատ առ հատ ու կը համրեմ մի առ մի...
Ի՛մ Վարդարանս.. Վարդարա՛նս...

Ամէն մի ժամ մարգարիտ, աղօթք մը մէ՛ն մարգարիտ.,
Սփոփելու սիրտս խոցուած կարեկէր...
Ամէն մէկին կ'աղօթեմ մինչեւ վերջինն... հէ՛գ իմ սիրտ...
Վերջի՛նը ուր... խա՛չ մը կայ...

Ցիսասակնե՛ր... որ կ'օրհնեն, որ կը սփոփեն, որ կ'այրե՛ն,
Տաք չըքօտի, կորուս կրկին դառնացոյն...
Կը համբուրեմ մարգրիտներն, ու կը նզնի՛մ, սրբօրէն...
Համբուրել խա՛չն... համբուրե՛լ.. (*)

Երբ Ճէյն սանդուղէն վար իջաւ, Կարթ անշարժ կը կենար անոր առջեւը. միշտ տժգոյն իր դէմքը, բայց աչքերը կորսնցուցած էին չյաջեցած անձկութեան այն արտայայտութիւնը, որ հարկադրած էր Ճէյնը հնազանդիլ առանց բողոքելու և առանց ոեւէ հարցումի. հիանալի լոյս մը հիմա կը լուսաւորէր զանոնք, պաշտումի լոյս մը որ ազդեց Ճէյնի սրտին, որովհետեւ մինչեւ այն ատեն այդպիսի բան մը տեսած չէր: Ճէյն կը ժպտէր սանդղատախտակներէն իջնելու ատեն. երիտասարդին կարկառեց իր երկու ձեռքերը, բարեկամութեան շնորհալի շարժումով մը:

Րոպէ մը լռութենէ ետքը, Կարթ թրթռուն ձայնով մը ըսաւ.

— Աստուա՛ծ, ո՜հ, Աստուա՜ծ:

(*) Այս փափուկ քերթուածը, որուն հեղինակն է Րոպէրդ Քէմըրըն Րօճըրս, հայերէնի վերածած է Հայ Խօսնակի ազնիւ աշխատակիցը «Խօսնակ»: Այս քերթուածին վրայ հիմնուած եւ հիւսած է ծանօթ վիպագիր Անգլուհին՝ Ֆլօրէնս Պարքլէյ՝ ներկայ վէպը կրօնաշունչ եւ կարի սրտալոյզ:
Ծ. Խ.

— Պարապ տեղը այդ բառը մի՛ արտասանէք, Կարթ, ըսաւ Միս Ջէյմիըն բողոքի շեշտով մը:

— Պարա՛պ տեղը. ո՛հ, ոչ, երբեք աւելի՛ լրջօրէն չեմ խօսած: «Ամէն կատարեալ ձիրք Աստուծմէ կուգայ»: Երբ բառեր կը պակսին ձիրքը գովելու համար, կրնա՞ք զարմանալ երբ կը շեշտեմ անունը Անոր, ուրկէ կուգայ այդ ձիրքը:

Ճէյն ուղղակի նայեցաւ Կարթի աչքերուն, և հրճուանքի արտայայտութիւն մը առին իր աչքերն ալ:

— Ուրեմն դուն հաւնեցի՞ք իմ վիպերգէս, հարցուց.

— Դո՞ւ, ձեր վիպերգէ՞ն, կրկնեց Կարթ, (և տեսակ մը շփոթութիւն նկարուեցաւ դէմքին վրայ). չգիտեմ թէ դուն հաւնեցի՞ ձեր վիպերգէն:

— Ուրեմն ինչո՞ւ այս փաղաքշական ցոյցերը, հարցուց Ճէյն խնդալով:

— Որովհետեւ, պատասխանեց Կարթ խիստ ցած ձայնով, դուք քողը վեր առիք, և ես ներս մտայ սեմէն:

Տակաւին իր ձեռքին մէջ ունէր Ճէյնի ձեռքերը. այս երկու վերջին բառերը արտասանելու ատեն զանոնք դարձուց մեղմով, և ծռելով համբուրեց խանդակաթ յարգանքով: Յետոյ թողուց և հեռացաւ, և Ճէյն մինակը դարատափ եղաւ:

Է.— ԿԱՐԹ ԿԸ ԳՏՆԷ ԻՐ ՎԱՐԴԱՐԱՆԸ

Այդ իրիկուն Ճէյն քիչ ժամանակ մնաց սրահին մէջ, ուր շարունակուող զրօսանքները իր ճաշակին համաձայն չէին, և իրեն ուղղուած գովեստները կը նեղէին զինքը։ Ասկէ զատ, իր սենեակին առանձնութեան պէտք ունէր, խորհելու համար այն միջադէպին վրայ, որ նուագահանդէսէն ետքը պատահած էր Կարթի և իր միջև։ Ճէյն կը զգար թէ ատոր մէջ տարր մը կար որուն չէր կրնար խորապէս գիտակցիլ, և թէ Կարթի վերջին ընթացքը իր մէջ արթնցուցած էր այնպիսի զգացումներ զորս չէր հասկնար։ Անոր իր ձեռքը համբուրելու կերպը շատ անհաճոյ կուգար իրեն, և սակայն ատոր մէջ յորդալից գուրգուրանք մը դրած էր, ինչ որ նուիրագործումի մը տպաւորութիւնը կը թողուր իրեն վրայ։ Տպաւորութիւնը թէ ինքը յատկացուած է սփոփելու մարդոց սիրտը, երգելու իր ազնուացնող և բարձրացնող ձիրքով։ Ճէյն չէր յաջողեր մոռնալ ձեռքերուն տրուած համբոյրին զգացողութիւնը. իրեն այնպէս կը թուէր թէ չօշափելի բան մը կը մնար հոն. երկու անգամ զարմանքի մատնուեցաւ, նշմարելով որ տեսակ մը անձկութեամբ կը դիտէ անոր հետքերը, և երրորդ անգամուն որոշեց սենեակն առանձնանալ։

Դքսուհին դաշնակին առջևն էր, շրջապատուած իր հրաւիրեալներէն որ աղմկալից զուարթութեան մը մէջ էին։

Ճէյն յոգնած շարժումով մը ետին դարձաւ և դէպի դուռն ուղղուեցաւ։ Որքան ալ ջանաց անուշադիր թողուլ իր մեկնումը, Կարթ իրմէ առաջ դրան քով հասաւ։ Ճէյն չհասկցաւ թէ ան ի՞նչպէս հոն եկած էր. որովհետև ոտքի ելլելու ատեն տեսած էր անոր թուխ գլուխը Միրա Ինկըլպայի մօտ, դքսուհիին շուրջը հաւաքուող խումբին ետին։

Կարթ դուռը բացաւ և Ճէյն դուրս ելաւ։ Միս Ջէմբըն կը բաղձար անոր ըսել. «Ի՞նչպէս համարձակեցաք պատշաճութեանց այնքան անհամաձայն վարմունք մը ունենալ»։ Բայց միևնոյն ատեն ներքին փափաք մը ունէր ըսելու. «Ըսէք ինծի ինչ որ կը բաղձաք և պիտի ընեմ»։

Եւ սակայն այդ երկու նախադասութիւններէն ոչ մէկն ըսաւ և ոչ միւսը։

Կարթ անոր հետևեցաւ նրբանցքին մէջ։ Ճրագ մը վառեց ու լուցկին Թոմմիին նետեց, և յետոյ արծաթէ աշտանակը Ճէյնի տուաւ։ Կարթ երջանիկ մարդու մը ապաւչ դէմքն ունէր։ Ճէյն նեղութիւն զգաց որ Կարթ կը ցուցադրէ երջանկութիւն մը, որուն ինքը չէր մասնակցեր։ Ասկէ զատ, Ճէյն կը զգար որ պէտք է խզել այս մտերմութիւնը, որ այնքան բան կը յայտնէր, բայց տևականութիւն չպիտի կրնար ունենալ, քանի որ բառերով չէր բանաձևուիր։ Ճրագը առաւ, գրեթէ յարձակողական արագ շարժումով մը։ Երկրորդ սանդղաստիճանին ետին դարձաւ։

— Գիշեր բարի, Տէ՛յլ, ըսաւ. գիտէ՞ք թէ կը թերանաք դքսուհիին հրաւէրներուն պատասխանելէ։

Կարթ Տէյլմէն ուշադիր Ճէյնի նայեցաւ. աչքերը կը շողային Ճէյնի ձեռքը գտնուած ճրագի լոյսէն։

— Ո՛չ, պատասխանեց, ես չեմ թերանար ոչ մէկ բանի մէջ, ոչ մէկ անձի դէմ։ Ես հոն կը մնայի՝ ձեր վեր ելլելուն միայն սպասելով։ Սրահ չպիտի դառնամ այլևս. պարտէզ ելլել կ'ուզեմ, գիշերուան զով օդը շնչելու։ Կ'ուզեմ կենալ կաղնիներուն տակ, և իմ Վարդարանս ըսել։ Այս իրիկուընէ առաջ չէի գիտեր թէ ես ալ Վարդարան մը ունիմ. բայց ունիմ, այո՛, ունիմ։

—Կ'երեւակայեմ որ երկվեցեակի մը չափ ունիք ատկէ, ըսաւ Ճէյն չոր շեշտով մը։

—Ուրեմն կը սխալիք, ըսաւ Կարթ, ճիշդ մէկ հատ մը

ունիմ, բայց շատ մարգարիտներ ունի ան, և պիտի համբեր զանոնք, երբ միս մինակ ըլլամ այնտեղ։

—Բայց խա՞չը, հարցուց Ճէյն։

—Տակաւին հոն հասած չեմ, պատասխանեց Կարթ, իմ Վարդարանս խաչ չունի։

—Ամէն Վարդարան իր խաչը ունի, Տէյլ, ըսաւ Ճէյն քաղցրութեամբ. և կը վախնամ որ գործերը գէշ չերթան, երբ գտնէք ձեր Վարդարանը:

Բայց Կարթ, վստահութեամբ լեցուն, կը մերժէր վախ զգալ:

—Երբ իմինս գտնեմ, ըսաւ, յուսամ թէ պիտի կրնամ...։

Ճէյն ակամայ իր ձեռքերուն նայեցաւ։ Կարթ նշմարեց անոր նայուածքը և ժպտեցաւ, թէև միեւնոյնատեն թեթև մը տժգունեցաւ։

—...Հաշիւի առնել իմ խաչս, եզրակացուց:

Ճէյն վերսկսաւ սանդուղէն ելլել, բայց Կարթ կեցուց զայն։

—Վայրկեան մը, Միս Ջէմբիըն, ըսաւ. բան մը պիտի հարցնեմ ձեզի. կրնա՞մ. յանդո՞ւգն, անհեթե՞թ կամ հետաքըրքի՞ր պիտի երեւամ արդեօք։

—Շատ հաւանաբար, ըսաւ Ճէյն։ Բայց այս իրիկուն մէկէ աւելի կերպով տարօրինակ կը գտնեմ ձեզի. այնպէս որ երեք ածական աւելի կամ պակաս նշանակութիւն չունին։ Հարցուցէ՛ք։

—Միս Ջէմբիըն, Վարդարան մը ունի՞ք դուք։

Ճէյն անորոշ նայուածք մը ձգեց խօսակցին վրայ։ Ցետոյ յանկարծ հասկցաւ թէ ի՛նչ կը նշանակէր այդ հարցումը։

—Ո՛չ, բարեկամս, ըսաւ. փառք Աստուծոյ ես հեռու մնացած եմ «այրող եւ սփոփող յիշատակներէ»։ Այդ բաները չեն մտներ իմ սովորական և կարգապահ կեանքիս մէջ, և բաղձանք ալ չունիմ որ մտնեն հոն։

—Ուրեմն, ըսաւ Կարթ, ի՞նչպէս կրցաք Վարդարանը երգել, որպէս թէ իւրաքանչիւր տող արտայայտէ ձեր անձնական փորձառութիւնը, իւրաքանչիւր ուրախութիւն և իւրաքանչիւր ցաւ յիշատակ մը ըլլայ, թերեւս հեռաւոր, բայց անձնական։

—Որովհետեւ, պատասխանեց Ճէյն, ես միշտ կ'ապրիմ վայրկեանի մը համար՝ այն ինչ որ կ'երգեմ: Այնպէս որ մինչ այս իրիկուն կ'երգէի, ունէի Վարդարան մը։ Բայց աղէկ դուրս, և այն իմաստով որ այդ բառին կ'ընծայէք, ոչ, փառք Աստուծոյ, չունիմ Վարդարան։

Կարթ երկու ոտք վեր ելաւ սանդուղէն, և իր աչքերը մօտեցան ճրագին.

—Բայց, մրմնջեց, եթէ սիրէի՛ք։

Ճէյն մտածումի մէջ ինկաւ.

—Եթէ սիրէի, ըսաւ, կ'ենթադրեմ որ ճիշդ նոյն կերպով պիտի զգայի, և ճիշդ նոյն փորձառութիւնը պիտի կրէի, ինչ որ կրեցի սա քանի մը վայրկեաններուն։

—Ուրեմն, դո՛ւք էիք վիպերգին մէջ, թէև պայմանները ձեզմէ օտար։

—Այո՛, այնպէս կ'ենթադրեմ, պատասխանեց Ճէյն, եթէ սակայն կարելի ըլլայ բոլորովին անջատուիլ մեր անձնական տրամադրութիւններէն։ Բայց ապահովաբար այս բոլորը անօգուտ են. գիշեր բարի, Մր. Կարթ։

—Բառ մըն ալ, Միս Ջէմբիըն, կ'ուզէ՞ք վաղը երգել ինծի համար. կ'ուզէ՞ք գալ երաժշտական սրահը, և ինծի երգել այն բոլոր հիանալի կտորները որոնց կը փափաքիմ ունկնդրել։ Նա կը հաճի՞ք թոյլատրել որ նուագեմ ձեր ա-ֆօնբանէրմանէրէ մէկ քանին։ Ո՛հ, խոստացէք գալ, խոստացէք ինծի երգել ինչ որ ուզեմ, և ա՛լ անհանգիստ չեմ ըներ ձեզ այս իրիկուն։

Երիտասարդը ուշադիր իր խօսակցին կը նայէր՝ անոր

խոստումին սպասելով. բայց իր նայուածքին մէջ այնքան պաշտում կար որ Ճէյն ազդուեցաւ անկէ ու վրդովուեցաւ։

Յետոյ յանկարծ կարծեց թէ գտած է տալիք պատասխանը, և փութաց զայն տալ թէ՛ ինքնիրեն և թէ երիտասարդին։

—Սիրելի բարեկամս, ըսաւ. արուեստագէտ մըն էք դուք, և մեզի նման սովորական մարդոց համար շատ դժուար է ըմբռնել ձեզ նման արուեստագէտի մը խառնուածքը. դուք ահա գլխու պտոյտ կը պատճառէք ինծի ըրեմէ, հակառակ որ ամուր է իմ գլուխս. դուք խանդավառուած էք ձայնի կարծեցեալ կատարելութենէ մը, ինչպէս ամէն օր կ'ազդուիք ձեւի կարծեցեալ կատարելութենէ մը։ Հիմա կը սկսիմ հասկնալ թէ ի՛նչպէս գլուխը կը դարձնէք այն կիներուն, որոնց պատկերը կը նկարէք։ Բայց, վերջապէս, որքան ալ խիստ հաճելի ըլլաք ձեր խանդավառութեանց մէջ, ես շատ յոգնած եմ, և կը փափաքիմ երթալ հանգստանալ. հետեւապէս կը խոստանամ վաղը ձեզի երգել ինչ որ ուզէք։ Բայց խօսքերնիդ բռնեցէք, և այս իրիկուն անհանգիստ մի ընէք զիս։ Ամբողջ գիշերը պարտէզը մի անցընէք, և ջանացէք չվախցնել այծեամները։ Ո՛չ, բնաւ պէտք չունիմ օգնութեան. ճրագ մը ունիմ։ Զէ՞ք լսեր վարէն Թոմմիի ըրած ծաղրածու խօսքերը։ Օն, գացէ՛ք, Մր. Կարթ, գացէ՛ք և համրեցէք ձեր մարգարիտները. և եթէ յանկարծ իյնաք Վարդարանի խաչին վրայ, յիշեցէք որ եթէ ուշադիր չգըտնուիք, «խաչը» կրնայ չի՛ի չիտակ... Զիքակոյի ճամբան բռնել։

Ճէյն կը ժպտէր տակաւին, երբ իր սենեակը կը մտնէր և ձեռքի ճրագը հեշտագարանին վրայ կը դնէր։

Օվըրտէնի մէջ լամբարէն և մոմէն ուրիշ կերպ չէին գիտեր լուսաւորութեան։ Դքսուհին չէր ուզած ընդունիլ իր բնակարանը ելեկտրականութեամբ լուսաւորելու նորոյթը։

Բայց մոմերը առատ էին, և Ճէյն որ կը սիրէր պայծառ լոյսը, փութաց վառելու հայելիին քովի մոմերը, նաև պատին վրայի ճրագները և գրասեղանին վրայ դրուած բարձր ջահերը։ Այս ընելէ ետքը, նստաւ հանգստաւէտ թիկնաթոռի մը մէջ, դարակը իրեն քաշեց, հանեց իր օրագրութեան տետրը, և պատրաստուեցաւ վերջացնելու նոյն օրուան յուշագրութիւնը։ Ու գրեց. «Երգեցի Վարդարանը Ճինա մօրաքրոջ նուագահանդէսին...Վէլմայի տեղ որ չեկաւ խուչափողատապի պատճառով»։ Այդտեղ վերջակէտ մը դրաւ։ Կարթի հետ տեղի ունեցած տեսարանը դժուար էր նօթագրել։ Ճէյն, անշարժ նստած, խորհրդածեց կացութեան վրայ, բայց իր առջև տետրակին էջը սպիտակ մնաց...։ Թիկնաթոռէն ելլելէ և իր տետրակը փականքի տակ գոցելէ առաջ, կացութիւնը ճշտած էր ինքզինքին՝ գոհացուցիչ եղանակով մը։ Կարթի արուեստագէտի խառնուածքը հիմը կը կազմէր իր մտածութեանց։ Դժբախտաբար հոգեբանական ինքնատիպ վիճակ մը՝ հաստատուն հիմ մը չէր ո՛չ տեսական դրութեան մը ոչ ալ ճակատագրի մը համար։ Եւ սակայն լաւագոյնը չգտնելով, Ճէյն ստիպուեցաւ զայն ընդունիլ իբրև գլխաւոր ազդակը իր խորհրդածութեանց։ Կարթի թրթռուն յուզումը, որ այնքան տարօրինակ կերպով վրդոված էր իր հոգեկան խաղաղութիւնը, իր անձէն առաջ չէր գար, այլ միայն իր ձայնէն և երաժշտական ձիրքերէն։ Ինչպէս որ գեղեցկութիւն մը տեսնելով ինքզինքէն կ'ելլէր՝ մինչև որ կտաւին վրայ փոխադրէր զայն, այդպէս ալ գեղեցկին նկատմամբ զգացած հրայրքը այս իրիկուն գերագրգիռ վիճակ մը առած էր, ոչ թէ տեսողութեան այլ լսողութեան զգայարանքով։ Երբ ինքը, Ճէյն, անոր ընծայէր երգի լայն բաժին մը, ան գոհացում պիտի գտնէր, և պաշտումի այս վրդովիչ արտայայտութիւնը պիտի մարէր անոր գեղեցիկ թուխ աչքերուն մէջ։ Առ այժմ, հաճելի էր մտածել վաղուան վրայ.

բայց պէտք էր ի մտի ունենալ մանաւանդ թէ Կարթի հիացումը՝ իրեն համար անձնական ոչինչ ունէր։ Կարթ միեւնոյն խանդավառութիւնը պիտի ունենար Տիկին Պլանշի համար ալ, որ ունէր ձայնի միեւնոյն շեշտը, միեւնոյն ներդաշնակութիւնը, միացած գեղեցկութեան մը որ կը հրապուրէ աչքերը մինչ ձայնը կը թովէ ականջները։ Հարկ էր որ Կարթ ունկնդրէր անոր ալ, քանի որ երաժշտութիւնը այն աստիճան կը կախարդէր զինքը։ Ճէյն սկսաւ ծրագիրներ մշակել այս արդիւնքը ձեռք բերելու համար։ Յետոյ իր մտածումները գացին Բօլին Լիսդէրի, այն սքանչելի ամերիկուհիին, որուն անունը՝ տարւոյն այս եղանակին մէջ՝ շարունակ կը յեղյեղուէր Կարթի անունին հետ։ Ճէյն համոզուած մնաց թէ անիկա ամէնէն յարմար կինն էր Կարթի։ Մանկամարդ ամերիկուհիին գեղեցկութիւնը տեւական ուրախութիւն մը պիտի պատճառէր իրեն, անոր լուրջ ողջմտութիւնը, անոր գործնական ոգին պիտի հակակշռէին արուեստագէտին քիչ մը անհոգ և մոլոր ձգտումները, և անոր ճըկունութիւնը գոհունակութիւն պիտի պատճառէր Կարթը շրջապատողներուն։ Անգամ մը որ ամուսնանար, Կարթ այլեւս պիտի դադրէր Միրայի և Ֆլօուըրի նկատմամբ հիացումի անկապակից խօսքեր ընելէ, կամ ձեռք համբուրելէ այնքան... անհեթեթ կերպով մը։ Այս «անհեթեթ» բառն եկաւ առաջին անգամ Ճէյնի մտքին առջեւ, բայց ի վերջոյ անոր տեղը եկաւ «արտասովոր» բառը՝ իբրեւ աւելի պատշաճ։

Քիչ մը դէպի առաջ հակեցաւ, արմունկները ծունկին դըրած, և վրդովումով դիտեց իր երկու ձեռքերը՝ վերյուշելով նոյն տարօրինակ վայրկեանի զգացողութիւնները։ Յետոյ յանկարծ ինքզինքին եկաւ. «Ճէ՛յն Ջէմիլըն, ըսաւ ինքնիրեն, ապուշ մի ըլլար։ Անիրաւութիւն ըրած պիտի ըլլաք այդ գեղեցիկ արուեստագէտ տղուն քան թէ ձեզի, եթէ լուրջ նկատէք իր վարմունքը։ Այս իրիկուն ձեզի ընծայած մեծարանքը չի

պատկանիր ձեր անձին, ինչպէս մօրաքոյր Ճօրճինայի չի պատկանիր այն գնահատութիւնը, զոր ըրաւ անոր ընծայած պատուական սեղանին առթիւ։ Ձեռք բերուած տպաւորութեամբ զգացած հաճոյքին մէջ ան միացուցած է ամէն ինչ։ Ահա եղածը։ Գոհացէք ձեր արուեստի յաջողութեամբ, և այս յաջողութիւնը մի՛ խանգարէք յիմար զգայնոտութեամբ մը։ Եւ հիմա լուացէք ձեռքերնիդ, ու գացէք պառկեցէք։»

Այսպէ՛ս խօսեցաւ Ճէյն ինքնիրեն։

Իսկ անդին, կաղնիներուն տակ, ոտքերը կանաչ խոտին մէջ, Կարթ Տէյլմէն կանգուն կը կենար. եղջերուները կը քնանային իր շուրջը՝ անգիտակից անոր ներկայութեան. մոլորակները լամբարներու պէս կախուած էին երկնամարին մութ կապոյտին մէջ։ Եւ Կարթ Տէյլմէն կ՚երազէր.—

«Գտա՛յ, կը մրմնջէր թրթռուն ձայնով մը, գտայ իտէալ կինը, կատարեալ ընկերուհի մը՝ հոգիին մտքին ու մարմնին անոր որ պիտի յաջողի տիրանալ իրեն։ Ճէ՛յն, Ճէ՛յն, ո՛րքան կոյր եմ եղեր ես։ Այնքան տարիներէ ի վեր կը ճանչնայի զինքը՝ առանց հասկցած ըլլալու։ Բայց անիկա վարագոյրը վեր առաւ, և ես մտայ սրբարանին մէջ։ Օ՜հ, մե՛ծ և ազնի՛ւ սիրտ։ Այլեւս բնաւ չպիտի կրնայ վարագոյր մը քաշել իր սրտին և ի՛մ սրտիս միջեւ։ Եւ Վարդարան չունի՜...։ Անոր համար կը գոհանամ Աստուծմէ։ Ոչ մէկ մարդ տիրացած է անոր, որուն կ՚ըղձամ աշխարհի վրայ ամէն բանէ աւելի, այն է Ճէյնի սէրը, գորո՛վը. օ՜հ, ինչ երջանկութիւն. «Կը համրեմ իւրաքանչիւր մարգարիտ»։ Այո՛, օր մը ան ալ պիտի համրէ իր մարգարիտները... և իմինե՛րս։ Աստուած խնայէ՛ մեզի խաչը։ Եւ եթէ պէտք է որ ամէն Վարդարան խաչ մը ունենայ, թո՛ղ իմս ըլլայ ծանրագոյն խաչը, և զայն միասին կրելով աւելի՛ մօտենանք մէկ մէկու։ Օ՜հ, սիրելի՛ ձեռքեր... անկե՛ղծ, հաւատարի՛մ, վճիտ աչքե՛ր...։ Ճէ՛յն, Ճէ՛յն։ Ապահովաբար Ճէյն տիրապետած է

ինձ, թէև ես չեմ գիտցած, իմ ապուշ կուրութեանս մէջ։ Բայց եթէ առկէ առաջ կոյր էի, այսօր չեմ այլեւս։ Աչքերս բացուած են. կը տեսնե՛մ. եւ այս գիշերէն սկսեալ Ճէյն իմս է, մի՛շտ, յաւիտեա՛ն իմս է Աստուծով։»

Զով հով մը անցաւ ճակտին վրայէն, և վեր առած աչքերը կը շողային աստղերու լոյսին տակ։ Ու Ճէյն որ կէս մը մրափած էր, վարագոյրի փայտին՝ ապակիին ընդհարելու աղմուկէն արթննալու պահուն կը մրմնջէր. «Ինչ որ ուզէք, ըսէ՛ք, Կարթ, և պիտի ընեմ»։ Բայց յանկարծ գիտակցելով իր ըսածին, մութին մէջ շառկուեցաւ և ինքզինքը յանդիմանեց խստիւ. «Խեղճ աղջիկ, որ յիմարութեանց շրջանը անցուցած ես և ինքզինքդ ողջամիտ և իմաստուն կը կարծես. և ահա՛ քեզի բարեացակամ չարաճճի տղու մը մէկ երկու փաղաքուշ խօսքերը խելքդ գլխէդ կ՚առնեն։ Շո՛ւտ, ինքզինքիդ եկուր, կամ լաւ եւս առտուն կանուխ, առաջին կառախումբով մեկնէ Օվըրտէնէն»։

Ը.— ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐԸ

Յաջորդ օրերը երանութեան օրեր եղան Ճէյնի համար։ Ոևէ միջադէպ չեկաւ չվրդովեց իրեն համար հոգեկան նոր վիճակի մը ազդած հրճուանքը։ Յաջորդ առտուն Կարթի վարմունքին մէջ ոչինչ յայտնի էր այն յուզումէն, որ նախորդ իրիկունը անակնկալ մը եղած և վրդովում պատճառած էր իրեն։ Հանդարտ, լուրջ երևոյթ մը ունէր երիտասարդը, և սովորականէն աւելի տարեց երևցաւ Ճէյնի։ Շատ քիչ անգամ առիթ կ՚ունենար ան եօթնամեայ չարաճճի տղու վարմունքը ցուցնելու, նոյն իսկ դքսուհիին հանդէպ։ Եւ երբ ոևէ մէկը խնդալով կը հարցնէր իրեն թէ արդեօք

իր մօտաւոր ամուսնացած մարդու դե՞րը կը կրնէր, Կարթ պատասխանեց.

— Այո՛, կը ջանամ այդ դէրքը բռնել։

— Շէնսղոնի մէջ պիտի տեսնե՞նք զայն՝ հարցուց Ռօնալտ։ Դքսուհիին հրաւիրեալներէն մէկ քանին Լէտի Ինկըլպայի կողմէ հրաւիրուած են շաբթուան վերջին համար։

— Այո՛; հոն պիտի ըլլայ ան ալ։

— Աստուա՛ծ իմ, գոչեց Պիլլի եղերական ձայնով մը. «Ասիկա լըջօրէն պիտի առնենք, Պէնէտիքդ»։

Բայց Ճէյն որ մօտիկը նստած էր և լրագրի ընթերցումին մէջ ընկղմած կը թուէր, խիստ ցած ձայնով մրմնջեց՝ միայն Կարթի կողմէ լսուելու կերպով մը։

— Օ՜հ, Տէյլ, ո՛րքան երջանիկ եմ. երէկ իրիկուն որոշումնիդ տուի՞ք։

— Այո՛, ըսաւ Կարթ՝ անոր դառնալով, որպէս զի միայն անոր խօսի. այո՛, երէկ իրիկուն։

— Յետ-միջօրէի մեր խօսակցութիւնը ոևէ դեր ունեցա՞ւ ձեր որոշման մէջ։

— Ո՛չ, բացարձակապէս։

— Ուրեմն, Վարդարա՞նը...։

Կարթ վարանում մը ունեցաւ. յետոյ առանց խօսակցին նայելու պատասխանեց.

— Այո՛, Վարդարանին ըրած յայտնութիւնը։

Ճէյն անմիջապէս հասկցաւ Կարթի յուզման պատճառը, և ինք ալ ամբողջովին տարուեցաւ իրենց բարեկամութեան այս նոր երևոյթովը։ Միասին անցուած երաժշտական ժամերը ճշմարիտ բերկրանք պատճառեցին իրեն։ Կարթ կարծածէն աւելի երաժիշտ էր, և իրեն համար եզական հաճոյք մըն էր լսել անոր նուագը՝ այնքան կորովի և յստակ, և այնքան ալ փափուկ՝ հոն ուր փափկութեան պէտք կար։ Այս զմայլելի ժամերուն մէջ Ճէյնի ձայնը ինչ որ եղաւ

Կարթի համար, այս վերջինը չբացատրեց բառերով։ Այն առաջին իրիկունէն ետքը, իր խօսքերուն մէջ ծայր աստիճան վերապահութիւն կը ցուցնէր։ Կաղնիներուն տակ ինքզինքին խոստացած էր շաբաթ մը սպասել խօսելու համար, ու կը սպասէր։

Բայց Ճէյնի համար բացարձակապէս նոր և քաղցր տպաւորութիւն մը եղաւ զգալ թէ սրտի մը մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ։ Թաքուն կերպով Կարթ ատիկա զգացուց Ճէյնի։ Ոչ մէկ բան ո և է մէկուն ուշադրութիւնը չէր հրաւիրեր։ Բայց Ճէյն գիտակցութիւնը ունեցաւ թէ ինք ո և է տեղ մտած ժամանակ Կարթ գաղտնապէս ազդարարուած կ'ըլլար կարծես, և անկէ դուրս ելած ժամանակ Կարթ պարապ մը կը զգար իր մէջը։ Իր հոգածու ուշադրութիւնն այնքան փափկանկատ էր և լուռ, որ ոչ մէկուն աչքին կը զարնէր, ոչ մէկուն կատակին առիթ կու տար, ոչ ալ դըքսուհիին ո և է խորհրդածութեան նիւթ կ'ըլլար։ Եւ սակայն Ճէյն կը զգար թէ ապաստանքի մթնոլորտով մը շրջապատուած է։ Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Ճէյն զգաց թէ մարդկային արարածի մը մտածման առաջին առարկան է։ Կը գիտակցէր թէ իրն է Տէյլ. երջանիկ և հպարտ էր անոր բոլոր ըրածներով և ըսածներով։

Երաժշտական սրահին մէջ միասին անցուցած ժամերու միջոցին, Ճէյն սորվեցաւ զայն ճանչնալ և հասկնալ, ինչպէս երբեք չէր հասկցած այս խանդավառ և գեղեցկութեան նուիրուած հոգին։

Կախարդիչ օրեր կ'անցընէին. և սակայն այս անբաղդատելի ժամերու միջոցին Ճէյնի մտքին չներկայացաւ սէրը՝ այդ բառին ընծայուած սովորական իմաստով։ Այս կէտին վրայ իր ագիտութիւնը առաջ չէր գար այնքան իր անփորձութենէն; որքան շատ տափակ փորձառութենէ մը սիրոյ կատակերգութեան, որ կ'արգիլէր իրեն՝ ճշդորոշել

ճշմարիտ սէրը որ կը մօտենար, իտէալ գեղեցկութեամբ զգեստաւորուած։

Ճէյն չէր անցուցած տասներկու տարիներ՝ առանց ըստանալու տասներկու առաջարկներ ամուսնութեան։ Ժառանգորդուհիի մը համար, որ բացարձակ տէրն էր իր գործառնութեանց, կախում չունէր ո՛չ ազգականներէ և ոչ խնամակալներէ, և կապեր ունէր լաւագոյն ընտանիքներու հետ, անշուշտ պէտք էր որ ըլլային տեսակ մը ամուսնական առաջարկներ։ Հասուն տարիքի տէր ճաղատ գլուխով մարդիկ, որ յոգնած էին հաճոյքի ետեւէ վազելէ, և գեղեցիկ դղեակներու տէր էին՝ առանց զանոնք պահպանելու անհրաժեշտ դրամն ունենալու, թեկնածու ներկայացան Միս Ջէմբրլնի՝ առանց զգայնոտութիւն ցուցադրելու, բայց դժգոհութիւնը ունեցան կշռուած և պակաս գտնուած ըլլալու, և իրենց առաջարկը մերժուած տեսնելու նոյն անզգած կերպով։ Երկու երեք երիտասարդներ, որոնց օգնած էր Ճէյն նեղութենէ մը ազատելու համար, խանդաղատանքի պահու մը մէջ գաղափարը ունեցան թէ հաճելի պիտի ըլլար զինքն իրենց մօտ ունենալ միշտ, արգիլելու համար ապուշութիւններ ընելէ. և Ճէյնի ձեռքը բռնելով, իւրաքանչիւրը իր կարգին խնդրած էր որ ամուսնանայ իրեն հետ։ Եւ Ճէյն, երբ շատ մօտենալու երեւոյթն առնէին, ձեռքի բարեկամական հարուածով մը և ազնուական ձեւով մը կը ճամբէր զանոնք։

Այսպէ՛ս եղած էին իր զգացական փորձառութիւնները։ Ոչ ոք զինքը սիրած էր իրե՛ն համար։ Եւ հիմա որ երիտասարդի մը տարփոտ խանդաղատանքը լուռ կը շրջապատէր զինքը, չէր կրնար հասկնալ իր զգացած երջանկութեան աղբիւրը։ Կարթի անձին վրայ կը նշմարէր յայտնի պաշտողը երիտասարդ և գեղեցիկ ուրիշ կնոջ մը, որուն մրցակից ըլլալ միտքէն իսկ չէր անցնիր։ Կարթի հետ իր մտերմութիւ-

նը կը նկատէր փթթումը զմայլելի բարեկամութեան մը զոր երբեք չէր յուսացած զգալ։

Իրերը այս վիճակին մէջ մնացին մինչեւ Երեքշաբթի օրը, երբ Օվըրտէնի հրաւիրեալները ցրուեցան։ Ճէյն Լոնտոն գնաց, երկու օր անցընելու համար Պրանտներուն մօտ։ Կարթ ուղղակի Շէնստոն գնաց, ուր հրաւիրուած էր՝ հանդիպելու համար Օր. Լիտգէրի եւ իր մօրաքրոջ, Տիկին Փէյքըր Պէնկսի։

Ճէյն Ուրբաթ օրը Շէնստոն պիտի ժամանէր։

Թ. — ԼԷՏԻ ԻՆԿԼՊԱՅԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Երբ զինքը տանող կառախումբը դուրս կ՚ելլէր Լոնտոնի կայարանէն, Ճէյն վակոնին մէկ անկիւնը նստաւ եւ գոհունակութեան հառաչ մը արձակեց։

Լոնտոնի մէջ անցուցած երկու օրերը անվերջանալի կերպով երկար թուած էին իրեն, եւ ատոր պատճառը կը փնտռէր։ Եւ սակայն այնտեղ անցուցած ժամանակը լեցուն եղած էր շահագրգռական զբաղումներով, եւ ընդհանրապէս, Լոնտոնի մէջ գտնուած ըլլալու իրողութիւնը գոհ կը թողուր զինքը։ Ինչո՞ւ, ուրեմն, դժգոհ էր եւ մեկուսացած կը զգար ինքզինքը։ Ի՞նչ անցած դարձած էր այդ երեք օրերուն։ Ցլօտուըր շատ հաճոյակատար եղած էր, Տէրիք բարի եւ մտերմական ընթացք մը ունեցած էր ըստ իր սովորութեան, աղաքը զմայլելի էին, ուստի ի՞նչ կը պակսէր իրեն։

«Գիտեմ, ըսաւ վերջապէս Ճէյն ինքնիրեն, շատ երաժշտութիւն ըրի Օվըրտէնի մէջ վերջին օրերը, եւ ի՜նչ երաժշտութիւն, եւ ատկէ յանկարծական կերպով զրկուիլս ինծի պատճառեց պարապի եւ ձանձրոյթի զգացում մը։ Ապահովաբար Միրայի տունը շատ նուագ պիտի ունենանք։

Տէյլ այնտեղ պիտի ըլլայ՝ ատիկա պահանջելու համար։

Ուրախ ժպիտ մը պայծառացուց հիմակուընէ Ճէյնի դէմքը, եւ պարբերաթերթի մը ընթերցման մէջ խորասուզուեցաւ։

Երկաթուղիի կայարանը իրեն կը սպասէր Միրա։ Զոյգ մը նժոյգներով լծուած գեղեցիկ կառք մը բերած էր, եւ Ճէյն ու իր հիւրընկալը արագ ընթացքով մը յառաջացան գիւղական ճամբաներէն. դաշտերն ու անտառները հանդարտեցնող ու կազդուրիչ երեւոյթ մը ունէին։ Ճէյն լիաթոք կը շնչէր գինովցնող օդը։

— Ո՜հ, ի՜նչ աղէկ է այստեղ, ըսաւ յանկարծ գրեթէ ակամայ։

— Սիրելի՛ բարեկամուհիս, մեծ հաճոյք մըն է ձեզ մեր քով ունենալ, պատասխանեց Լէտի Ինկլպայ։ Այն համոզումը ունիմ որ երբ դուք հոս ըլլաք, ամէն ինչ աղէկ պիտի երթայ։

Ցանկապատներու մէջէն կը սուրային, քսուելով կուսաթաթիկներու եւ մեղուախոտերու տունկերուն։ Ծաղկետերեւի մը թռչիլը տեսնելով, «ճամբորդի հաճո՜յք» գոչեց Ճէյն բնազդաբար, ուրախ ժպիտով մը, եւ իր լամբակին անցուց ճերմակ ծաղիկ մը։

— Սիրելիս, շարունակեց Լէտի Ինկլպայ, իմ հրաւիրեալներս կը հաւաքուին գոհացուցիչ կերպով։ Եւ գիտէ՞ք, Ճէ՛յն, կարծեմ ա՛լ տարակուսելու պատճառ չկայ Տէյլի մասին։ Ո՜րչափ ուրախ պիտի ըլլամ եթէ գործը հասուննայ իմ հովանաւորութեանս տակ։ Փոքրիկ ամերիկուհին զմայլելի է պարզապէս, ո՜րքան եռանդուն եւ թովիչ։ Եւ Տէյլ ապուշութիւն չըներ. ես երբեք զինքը տղայ չեմ գտած, թէեւ գիտեմ որ դուք երբեմն այդ դատաստանը կ՚ընէք իրեն համար։ Հանդարտ եւ լուրջ վիճակ մը ունի, գրեթէ ձանձրացուցիչ՝ պիտի ըսէի, եթէ խնդիրը ուրիշի մը վրայ ըլլար։

Այս երիտասարդները ամէն պարագայի մէջ զգայունութեան խաղը կը խաղան․ Կը ջանամ գրաւել մօրաքրոջը ուշադրութիւնը․ կը վախնամ որ չխրտչեցնէ Տէյլը։ Այսպէս, խոստումներ ըրի Պիլլիին, որպէս զի Միսիս Բարքըր Պէնկսի հետ զբաղուի, ականջ դնէ անոր վճիռներուն, պատասխանէ հարցումներուն, և ընդհանուր կերպով զայն հեռու պահէ Տէյլէն։ Այն կարծիքը ունիմ թէ Տէյլ այս իրիկուն Միս Լիտըլի ձեռքը պիտի խնդրէ։ Զկրցայ հասկնալ թէ ինչո՞ւ երէկ իրիկուն չըրաւ այդ։ Սքանչելի լուսին մը կար և նաւակով լիճին վրայ պտոյտ ըրին։ Լաւագոյն առիթի մը կրնա՞ր բաղձալ Տէյլ: Լիճը, լուսինը, հմայիչ մանկամարդ աղջիկ մը։ Պիլլի Միսիս Բարքըր Պէնկսը կը զբաղեցնէր, և մազ մնաց որ զայն խնդալէն պիտի մարեցնէր իր ըրած զուարթ կատակներով։ Վերջը ինծի հարցուց թէ Պիլլի այրի՞ է։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս հարցումը ձեր կարծեօք։

—Այդ մասին ո և է կարծիք չունիմ բնաւ, ըսաւ Ճէյն, բայց ուրախ եմ լսելով Տէյլի և Միս Լիտըլի մասին ձեր խօսքերը։ Օրիորդը ճիշդ Տէյլին յարմար հարսնցու է, և շուտով պիտի յարմարի անոր վարուելակերպերուն։ Եւ յետոյ, Տէյլի պէտք է այնպիսի գեղեցկութիւն մը որ բնաւ ստուեր կամ բիծ չունենայ, և Միս Լիտըլի անձին վրայ պիտի գտնէ այդ գեղեցկութիւնը:

— Իրաւունք ունիք․ երէկ իրիկուն զինք տեսնելու էիք ճերմակ սաթէն շրջազգեստով և մազերուն մէջ մասրենիի ծաղիկով մը։ Զարմացայ որ Տէյլ աւելի հովուերգական վիճակ մը առած չէր։ Բայց թերևս իր հանդարտութիւնը բարեգուշակ է․ կ'ենթադրեմ որ որոշում մը տալու վրայ կը խորհի։

— Ո՛չ, ըսաւ Ճէյն, կարծեմ թէ Օվըրտէնի երեկոյթէն ի վեր որոշումը տուած է։ Բայց շատ լրջօրէն կը խորհի ամուսնութեան վրայ։ Ո՞վ ունիք Շէնադոնի մէջ։

Լէտի Ինկլպտոյ իր հրաւիրեալներուն անունները տուաւ։ Ճէյն բոլորն ալ կը ճանչնար։

— Շատ լաւ, գոչեց․ ուրախ եմ հոս գտնուելուս։ Հեղձուցիչ և տխուր էր Լոնտոնը։ Անհուասիկ պաշտելի փոքրիկ եկեղեցին․ անհամբեր եմ լսելու նոր երգէոնը։

Անցան եկեղեցին, բաղեղներով ծածկուած ու նկարագեղ, և վայրկեան մը ետքը անցան մարգագետնին վանդակապատէն, ճիշդ սահմանագիծը քերելով․ այն ատենն որ Ճէյն չկրցաւ ինքզինքը զսպել վրդովուն նայուածք մը ձգելէ, ինչ որ չվրիպեցաւ Լէտի Ինկլպտայի ուշադրութենէն։

— Ա՜հ, ըսաւ խնդալով, գիծ մը կամ ճարտա մը անդին, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի:

Եւ կառքը սուրաց կնձնիներուն տակէն։

Վար իջան, Միրա սրահէն անցաւ չնորհալի վայելչութեամբ մը, որ երբեք չէր յիշեցներ այն կոլովը որով վայրկեան մը առաջ կը սանձահարէր իր նժոյգները։

Միրա առաջին յարկը առաջնորդեց Ճէյնը․

— Հոսկէ՛, Ճէյն, ըսաւ, Մակնոլիաններու սենեակը նստած ենք․ գիտեմ թէ կը սիրէք լիճին տեսարանը։ Ո՜հ, մոռցայ ըսելու թէ այս միջոցին թէնիս կը խաղան․ Պէտք է հոն երթամ․ Տէյլ և Ռօնի այրերու վերջամասը կ'ընեն․ գեղեցիկ մրցում մը պիտի ըլլայ․ Թէյը շագանակենիներուն տակ պիտի առնենք։ Հագուստնիդ փոխելու համար մի ուշանաք։ Ձեր սենեկապանուհին և բեռները քիչ մը ետքը միայն պիտի գան։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Ճէյն․ կառախումբէն մնացած փոշիները կ'առնեմ և կը հասնիմ ձեր ետեւէն։

Տասը վայրկեան ետքը, ծիծաղներու և խօսակցութիւններու աղմուկէն առաջնորդուած, Ճէյն հասաւ թենիսի մարգագետինը։ Բոլոր ներկաները հաւաքուած էին վարդագոյն և ճերմակ շագանակենիներուն տակ։ Ճէյն մօտենալու պա-

հուն նշմարեց ճկուն և արագաշարժ ուրուանկարը Կարթի՝ ճերմակ փլանէլով և գորշագոյն շապիկով, և երիտասարդ Ռոննին՝ բարձրահասակ և ուժեղ, վստահ իր հերակլեան ուժին, հակակշռելու համար Կարթի աւելի՛ ճիշդ նայուածքը, և աւելի թեթեւաշարժ ձեռքը։

Խաղը ոգեւորեալ էր։ Կարթ շահած էր առաջին սեթը, և կը թուէր թէ դիւրաւ պիտի տանի յաղթանակը։

Ճէյն ուղղուեցաւ Միրայի քով գտնուող աթոռի մը կողմը։ Փութկոտութեամբ ողջունուեցաւ իր ժամանումը, առանց սակայն հանդիսականներու ուշադրութիւնը վրիպեցնելու խաղէն։

Յանկարծ խուլ աղաղակ մը լսուեցաւ։ Կարթ երկու խոշոր սխալներ ըրած էր։ Ճէյն նստած էր և խաղին կը հետեւէր։ Գրեթէ անմիջապէս ետքը զարմանքի նոր բացագանչութիւններ և աղաղակներ բարձրացան։ Կարթ ինկած էր ցանցին մէջ և գիծէն դուրս։ Ռոննի կը շահէր խաղը։

— Իրաւ որ, ըսաւ Պիլլի, երբեք չէի տեսած Կարթի ասանկ բան մը ընելը։ Վերջապէս հաճոյքը պիտի ունենանք հետեւելու ուրիշ սեթի մը. հիանալի կերպով կազմակերպուած են։ Կարթ փայլակն է, Ռոննի՝ կայծակը։

Խաղացողները յառաջացան, Կարթ քիչ մը աժգոյն էր հեւքին մէջ։ Նեղուած էր տկարացած ըլլալուն համար վճռական կէտին մէջ։ Խաղը կորսնցնելուն համար չէ որ հոգ կ'ընէր, այլ իրեն այնպէս կու գար թէ, ամէն ոք նշմարած ըլլալու է որ իր վրդովումը զուգադիպած է գորշագոյն զգեստ հագած ուրուանկարի մը երեւալուն, որ հանդարտօրէն կը յառաջանար աթոռներու շարքին առջեւէն, և որուն երեւումը ամէն ինչ մշուշի մէջ ձգած էր իրեն համար։ Բայց իրապէս, ներկաներէն մէկ հոգի միայն մտածեց յարաբերութիւն մը տեսնել Կարթի պարտութեան և Ճէյնի ժամանումին միջև, և այն ալ հրապուրիչ մանկամարդ Միս

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР

Լիտդէրն էր, որ նստած էր ցանցին դիմաց, և որուն հետ Կարթ բառ մը և ժպիտ մը փոխանակեց՝ մրցավայրին անդին կողմը անցնելու պահուն։

Վերջնական յաղթութիւնը Կարթի մնաց։

Երիտասարդները միասին հեռացան, ռաքէթը ձեռքերնին. քաջարի կերպով մղուած պայքարի մը ոգեւորութիւնը կը կարդացուէր իրենց դէմքին վրայ։ Պայքարը այնքան սաստիկ եղած էր որ երկուքն ալ յաղթանակի գինովութենէն բան մը կը զգային իրենց մէջը։

Բոլին Լիտդէր նստած մնացեր էր իր տեղը, ծունկին վրայ սեղմելով Կարթի բաճկոնակը, զոր իրեն յանձներ էր ան, նաև ժամացոյցն և շղթան։ Կարթ վայրկեան մը կեցաւ, առնելու համար այդ առարկաները, և ընդունելու համար օրիորդին շնորհաւորութիւնները։ Յետոյ բաճկոնը հագնելով և ժամացոյցը գրպանը սահեցնելով շիտակ Ճէյնի մօտեցաւ։

—Ի՞նչպէս էք, Միս Ջէմբըրն։

Իր նայուածքը ջերմապէս կը փնտռէր Ճէյնի նայուածքը, և անոր մէջ կարդացած փոխադարձ գոհունակութիւնը իր սիրտը լեցուց ուրախութեամբ և վստահութեամբ։ Այս օրերուն մէջ ո՜րքան կը զգար անոր պակասը իր մօտ։ Երեքշաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի անվերջանալի օրեր եղած էին։ Տարօրինակ էր որ միակ անձի մը բացակայութիւնը այդ արդիւնքը առաջ կը բերէր. բայց լաւ էր որ այդպէս ըլլար և երկուքն ալ գիտակցէին ատոր. որովհետև ա՛լ եկած էր վայրկեանը որ Կարթ պիտի խոստովանէր թէ ո՜րքան ջերմագին կը բաղձայ զինքը միշտ իր քով ունենալ։ Այս փորձը անոնց պիտի սորվեցնէր թէ ի՛նչ կը նշանակեն «միասին ըլլալ» բառերը. և խօսքեր պիտի փոխանակուէին, որ ցմիշտ վերջ պիտի տային բաժանումներու։

Այս խորհրդածութիւնները կ'անցնէին Կարթի միտքէն, երբ Ճէյնը կ'ողջունէր այն տափակ հարցումով որուն սովո-

քաբար չեն պատասխաներ։ Բայց Կարթէ՛ն կու գար հարցումը և Ճէյն անկեղծ համարձակութեամբ մը պատասխանեց թէ կ'ուզէր անոր տեղեկացնել իրեն ի՛նչպէս ըլլալը, գիտնալ նաև անոր որպիսութիւնը, բաղդատել իրենց տպաւորութիւնները այս երեք անվերջանալի օրերուն մէջ, և վերսկսիլ իրենց մտերմութիւնը՝ ձգուած տեղէն։ Ձեռքերը դրաւ երիտասարդին ձեռքերուն մէջ այն աստիճան անկեղծ վճռականութեամբ, որ Ճէյնի ձեռնասեղմումը կը դարձնէր բարեկամութեան ստոյգ արտայայտութիւն մը։

—Շա՛տ լաւ, Կա՛րթ, շնորհակալ եմ. մանաւանդ թէ հոս գալէս ի վեր հետզհետէ աւելի՛ աղէկ կ'ըլլամ։

Կարթ ձեռքի ռաքէթը Ճէյնի թիկնաթոռին կրթնցուց, յետոյ անոր ոտքերուն տակ երկնցաւ մարգագետնին վրայ։

—Լոնտոնի մէջ եղա՞ւ բան մը որ աղէկ չերթայ, հարցուց ցած ձայնով՝ առանց զայն դիտելու։

—Ամէն բան լաւ գնաց, պատասխանեց Ճէյն անկեղծութեամբ. տաք էր և փոշիով լեցուն, բնականաբար, բայց ուրիշ տեսակէտով Լոնտոն բաղձացուածին պէս էր։ Ո՛չ, ե՛ս էի որ նեղուած կը զգայի ինքզինքս, և պիտի ամչնաք ինծի համար, Տէյլ, եթէ խոստովանիմ պատճառին ի՞նչ ըլլալը։

Կարթ տեղէն չշարժեցաւ, այլ շարունակեց խոտի չիւղեր հաւաքել, զորս կը դնէր Ճէյնի մուճակին վրայ։ Այս խօսակցութիւնը շատ յարմար ժամանակին եկած պիտի ըլլար, եթէ մինակ գտնուէին. բայց, իրապէս, Ճէյն իր յստակ ձայնով ամէնուն պիտի իմացնէ՞ր անուշ գաղտնիքը թէ բացակայութիւնը ճնշած էր երկուքին վրայ ալ։

Ճէյն ակնարկ մը ուղղեց այնտեղէն անցնող Միսիս Փարքըր Պէնկսի վրայ, յետոյ դառնալով Կարթի, որուն թուխ գլուխը մարգագետնին մօտեցած էր,

—Ձանձրացայ, ըսաւ, և ձանձրացուցիչ մարդիկն են որ կը ձանձրանան։ Բայց կառախումբին մէջ գտայ իմ ձանձրոյթիս պատճառը։ Կ'իմանա՞ք, Տէյլ։

Կարթ շտկուեցաւ և դիտեց իր խօսակցուհին, այդ երկվայրկեանին մտածելով թէ ինչ որ փոխադարձ կը կարծէր, մէկ կողմէն միայն գոյութիւն ունէր գուցէ։ Ճէյնի հանդարտ նայուածքը կը փայլէր բարեկամական զուարթութեամբ մը։

—Յանցանքը ձերն է, սիրելի՛ բարեկամս, ըսաւ Ճէյն։

—Ի՞նչպէս, հարցուց Կարթ։

Թէև սաստիկ կարմրութիւն մը գունաւորեց անոր թուխ այտերը, բայց իր ձայնին շեշտը հարցական էր միայն.

—Որովհետև վերջին օրերս գիս քաշեցիք տարիք երաժշտութեան այնպիսի մխումի մը, զոր մինչև այն ատեն ճանչցած չէի, և որմէ զրկումը զգացի վրդովիչ աստիճանով մը։ Սկսայ վախնալ թէ մի գուցէ ուղեղիս հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնեմ։

—Շատ լաւ, ըսաւ Միրա՝ դուրս ելլելով այն թաքըստոցէն զոր իրեն հայթայթած էր իր կարմիր մեծ հովանոցը. դուք և Տէյլ պիտի կրնաք նետուիլ երաժշտական խնջոյքի մը մէջ եթէ փափաքիք. երեք դաշնակ կայ հոս։

—Շնորհակալ եմ, Միրա, պատասխանեց Ճէյն. ձեր դաշնակները բաւ են մեզի անշուշտ։

—Եւ եթէ բաղձաք երաժշտական տեսակէտով աւելի գրաւիչ բանի մը, գացէք փորձերուն այն համերգին, որ կը պատրաստուի, հատուցանելու համար երգէոնի մնացորդ պարտքը։

—Լաւագոյն կը համարիմ այդ պարտքը ամբողջ վճարել, քան թէ համերգի մը երթալ, պատասխանեց Ճէյն վճռաբար։

—Ո՛հ, ոչ, ոգևորեալ շեշտով մը գոչեց Կարթ՝ որմէ չէր վրիպած Միրայի յուսախաբ դէմքը։ Արդար է որ մարդիկ աշխատին՝ հատուցանելու համար իրենց պարտքը, և գնելու համար եկեղեցիին պէտք եղածը։ Միս Ջէմբիըն, մեզի՛ հետ պիտի գաք յառաջիկայ փորձին։

—Պէ՞տք է գալ, պատասխանեց Ճէյն՝ անգիտակից իր ժպիտին գորովալից հանգամանքին, և գիտակցելով միայն թէ սրտին մէջ կը զգայ յիշատակը Օվըրտէնի երեկոյթին, մինչ ինքզինքը մղուած կը զգար ընելու Կարթի.— «Ըսէք ինծի թէ ի՛նչ պէտք է ընեմ, և պիտի ընեմ»։

—Բօլին սաստիկ ուրախ պիտի ըլլայ ձեզի ընկերակցելով, ըսաւ Միսիս Փարքըր Պէնկս, շատ կը սիրէ դաշնակային երաժշտութիւնը։

—Կատակ կ'ընէք մօրաքրօջս հետ, ըսաւ Միս Լիտլէր որ գացած նստած էր Միրայի քով։ Ես ալ համամիտ եմ Միս Ջէմբըլնի, և միայն դասական ընտիր երաժշտութիւնը կը սիրեմ։

Ճէյն սրտագին ժպիտով մը անդին դարձաւ և բարեկամական ձեւով մը ըսաւ.

—Ո՛հ, բայց պէտք էր որ գայիք. միասին պիտի տառապինք։ Տէյլ բացատրութիւններ պիտի տայ մեզի. իր համոզումներուն քաջութիւնը պիտի ունենայ։

Միս Լիտլէր սկսաւ եռանդով պատմել Աւապիֆ շոգենաւուն մէջ տրուած նուագահանդէսի մը մէկ միջադէպը։ Ճէյն ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր, հրապուրուելով հիանալի Ամերիկուհիին վարմունքէն և շարժուձեւերէն, և խորհելով թէ Տէյլ շատ հաճոյք պիտի զգայ անոր խօսիլը լսելով, մինչ այս վերջինը գլուխը վար կախած կը զբօսնուր երեւակայական շրջանակներ գծելով մարգագետնին վրայ շագանակենիի ճիւղով մը։ Օրիորդը պահ մը դիտեց զայն, յետոյ նեղսրտած թուեցաւ անոր անուշադրութենէն։

Ոտքի կ'ելլէին. Ճէյն դիտեց Տէյլը և Միս Լիտլէրը որոնք, քով քովի ոտքի կեցած իրիկուան լոյսին մէջ, հիանալի զոյգ մը կը կազմէին։ Բնութիւնը օժտած էր երկուքն ալ։ Միակ դիտողութիւնը զոր կարելի էր ընել անոնց ամուսնութեան նկատմամբ, անոնց կազմուածքին տեսակ մը

նոյնութիւնն էր, որ դիւրաւ զանոնք քոյր եղբայր նկատել կու տար։ Բայց Ճէյն այդ գաղափարը չունեցաւ։ Բօլին Լիտլէրի հանդէպ իր հիացումը կ'աւելնար իւրաքանչիւր ակնարկի, և համոզուած էր որ Կարթի լաւագոյն խորհուրդը տուած պիտի ըլլար՝ անոր երջանկութեան տեսակէտով։

Քիչ մը ետքը, երբ դանդաղօրէն ներս կը մտնէին Ճէյն և Կարթ առանձինն, Ճէյն ըսաւ պարզօրէն.

—Տէ՛յլ, չպիտի վշտանաք անշուշտ, եթէ հարցում մը ուղղեմ ձեզի: Որոշուա՞ծ է։

—Ձեր կողմէ ոչինչ կրնայ վշտացնել զիս, պատասխանեց Կարթ: Բայց աւելի յստակ խօսեցէք. ինչի՞ վըրայ է խնդիրը:

—Նշանուա՞ծ էք օրիորդ Լիտլէրի հետ:

—Ո՛չ, ըսաւ Կարթ. ի՞նչ բան կը մղէ ձեզ այդ կարծիքն ունենալու:

—Երեքշաբթի օրը դուք ըսիք ինծի Օվըրտէնի մէջ...

—Երեքշաբթի՛, ինծի այնպէս կու գայ որ շաբաթներ անցած են երեքշաբթիէն ի վեր...։

—...Թէ լրջօրէն կը խորհէիք այդ մասին։

—...Լաւ եւս տարիներ, աւելցուց Կարթ, և կը յուսամ որ լրջօրէն կ'ընդունիք ասիկա։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ամուսնութեան առաջարկ չըրի Միս Լիտլէրի, և շատ կը բաղձայի ձեզի հետ մտերիմ տեսակցութիւն մը ունենալ այս մասին: Եթէ կը հաճիք, այս իրիկուն ընթրիքէն ետքը, երբ խաղերը կը շարունակուին, կրնանք խօսք տալ։ Կ'ուզէ՞ք ինծի հետ դարատափ գալ, ուր կրնամ ձեզի խօսիլ՝ առանց ընդմիջուելու երկիւղին: Լուսնի պայծառ լոյսը լճակին վրայ՝ կ'արժէ յոգնութիւն յանձն առնել, հիանալու համար։ Երէկ իրիկուն ժամ մը անցուցի դարատափին վրայ։ — Ո՛հ, ո՛չ, գոնէ մէկ անգամ մը կը սխալիք։—Մինակ էի, նաւակով պտոյտէն ետքը, և կը խորհէի... այս իրիկուան վրայ, երբ պիտի խորհրդակցինք թերեւս միասին։

—Անշուշտ պիտի գամ, ըսաւ Ճէյն, և դուք ինծի պիտի խօսիք առանց վերապահութեան. և խոստացէք թոյլատրել ինծի՝ խորհուրդ տալ և կրցածիս չափ օգնել ձեզ։

—Ամէ՛ն բան պիտի ըսեմ ձեզի, պատասխանեց Կարթ խիստ ցած ձայնով, և դուք ինծի պիտի տաք ձեր խորհուրդները. ինչ որ դո՛ւք միայն կրնաք տալ։

Իր պատուհանին առջև նստած, Ճէյն կը վայելէր արեւամուտը և իր առջև պարզուած հիանալի տեսարանը, երջանիկ զգալով ինքզինքը՝ կէս ժամու հանդարտութենէն, իր սենեկապանուհին կանչելէ առաջ։ Պատուհանին տակ կը գտնուէր դարատափը, լայն և մաքուր, զոր կ'եզերէր քարէ շրջապատ մը։ Դարատափէն վար կը տարածուէր պարտէզը՝ հին ձեւով յարդարուած, իր մէջ ունենալով տօսախնիներով եզերուած թաւուտներ, օձապտոյտ ծառուղիներ և աղբիւրներ։ Աւելի հեռուն, կանանչ մարգագետին մը՝ թեթև զառիվայրով մը կ'իջնէր մինչև լիճը, որ այս ժամու արծաթէ հայելիի մը երեւոյթը ունէր։ Բացարձակ էր լռութիւնը, խաղաղութիւնը կը տարածուէր ամէն կողմ։ Ճէյն գիրք մը բռնած էր ձեռքը, բայց չէր կարդար. կը դիտէր անտառները՝ լիճէն անդին, յետոյ երկինքը՝ սատափի գոյն որուն վրայ կը ծածանէին ոսկիով եզերուած վարդագոյն ամպեր։ Հրճուանքի, բարեկեցութեան զգացում մը կ'ողողէր իր սիրտը։

Շատ չանցած թեթև ոտնաձայն մը լսեց աւազին վրայ։ Ճէյն վար ծռեցաւ տեսնելու թէ ո՛վ է եկողը։ Կարթ ծխարանէն դուրս կ'ելլէր, ու կը ճեմէր լայնքին ու երկայնքին. յետոյ նստաւ ողորկէ թիկնաթոռի մը մէջ։ Սիկառէթի ծուխին հոտը կը հասնէր մինչև Ճէյնը, մանիշակներու բոյրին խառնուած։ Կարթ սիկառէթը նետեց և սկսաւ եղանակ մը մրմնջել, յետոյ բարձրացնելով իր բամբ ձայնը՝ երգեց մեղմիւ.

Ինծի անկ չէ ներբողել չքնաղ տեսքը շնորհալի,
Հոգին որ կը շողայ տիկնոջս դէմքին վրայ։

Ջայնին շեշտը այնքան թրթռուն էր և տարփոտ, որ Ճէյն անխորհրդապահ գտնուելու զգացումը ունեցաւ։ Մակնոլիայի լայն տերեւ մը առաւ և դուրս ծռելով Կարթի գըլխուն վրայ ձգեց։ Այս վերջինը ցնցուեցաւ, վեր նայեցաւ ու գոչեց.

—Ալլօ՜, հո՞դ էք։

—Այո՛, ըսաւ Ճէյն՝ ժպտագին բայց ցած ձայնով, վախնալով որ մի գուցէ ուրիշ պատուհաններ բացուին։ Ե՛ս եմ այստեղ։ Ձեր ցայգերգին համար սխալ պատուհան մը ընտրած էք, երիտասա՛րդ սիրահար։

—Որքան լաւատեղեակ էք, պատասխանեց Կարթ։

—Այնպէ՞ս չէ. բայց ի բացակայութեան Մարկըրիի, պէտք է թոյլատրէք որ ձեր մենտորն ըլլամ։

Կարթ ոտքի ելաւ, ու կէս կատակ, կէս մըն ալ իբրև հրաւէր, ըսաւ անոր.

—Արդեօք սա մակնոլիայէն վեր մագլցի՞մ, շատ բաներ ունիմ ձեզի ըսելիք, զորս կարելի չէ բարձրաձայն գոչել տանը ճակատին առջև։

—Անշուշտ ո՛չ, պատասխանեց Ճէյն. պատուհանիս առջև Ռոմէոյ մը չեմ ուզեր։ Շատ մը ըսելիքներդ կրնան սպասել այս իրիկուան, ապա թէ ոչ, երկուքս ալ ուշ պիտի հասնինք ընթրիքին.

—Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսաւ Կարթ, բայց այս իրիկուն անպայման պիտի գաք, Միս Ջէմիրըն, և ուզածիս չափ երկայն ժամանակ պիտի տաք ինծի։

—Երբ որ կարենամ ազատուիլ, պիտի գամ. անհամբեր եմ ձեզի մտիկ ընելու։ Ո՛հ, այս մակնոլիաններուն բո՛յրը, տեսէք սա ճերմակ բաժակները։ Մէկ հատ մը կ'ուզէ՞ք ձեր լամբակին համար։

Կարթ ժպտեցաւ, յետոյ ետ դարձաւ ու տուն մտաւ։ Ճէյն կ՚ըսէր ինքնիրեն.

—Ինչո՞ւ միշտ կը մղուիմ իրեն հետ կատակելու։ Իրաւ որ, ես եմ յիմարը: Ան շատ լուրջ կը թուի, իսկ մի՞սը՝ Օր. Լիսդէ՞ր. կարծեմ թէ իրապէս կը սիրէ. և լաւագոյն կերպով...։ Մտէք Մէթիուս, և տուէք ինծի այն շրջազգեստը զոր հագած էի Օվըրտէնի նուագահանդէսին։ Աճապարեցէք, քանի վայրկեան միայն ունինք։

Ժ.— ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շէնագոնի մէջ ընթրիքը երկար արարողութիւն մըն էր միշտ, և ամէնէն աւելի աչքի զարնող երկու հրաւիրեալներ՝ չէին կրնար անշշուկ հեռանալ առանց նշմարուելու. այնպէս որ գիւղին հեռաւոր մէկ ժամացոյցը տասը կը զարնէր, երբ Կարթ և Ճէյն ոտքերնին դրին դարատափին վրայ։ Կարթ անցած ատեն ցփսի մը առաւ, և իր ետեւէն խնամով գոցեց ներքին սրահին դուռը։ Բացարձակապէս մինակ էին, առաջին անգամ ըլլալով, բաժանման այն օրերէն ի վեր որ երկուքին համար ալ այնքան երկար թուած էր։

Լուռ կը քալէին քով քովի, պարտէզին վրայ իշխող շրջապատին երկայնքը։ Լուսնին արծաթ լոյսը կ՚ողողէր տեսարանը։ Յստակօրէն կը նշմարէին անտառին եզերքը, օձապտոյտ շաւիղները, այլանդակ երեւոյթով թուփուտները, և անկէ անդին՝ լիճը, որուն մէջ կը ցոլանար լուսնին գեղեցիկ անդորրութիւնը։

Կարթ ցփսին փռեց շրջապատի եզերքին, ու Ճէյն նըստաւ։ Երիտասարդը ոտքի կեցաւ անոր քով, ձեռքերը խաչաձեւած, բարձրագլուխ։ Ճէյն քովնտի նստած էր, կռնակը յեցած շրջապատին վրայ իբրև պահակ կեցող քարէ առիւծի մը. աչքերը յառած էր լիճին կողմը, և իրեն այնպէս կուգար թէ Կարթ ևս միեւնոյն ուղղութեամբ կը նայէր։

Բայց Կարթ Ճէյնը կը դիտէր։

Միս Ջէմիլըն հագած էր նուրբ կերպասէ սև հագուստը զոր կը կրէր Օվըրտէնի նուագահանդէսին օրը. միայն թէ պարանոցը մարգարիտ չունէր, ոչ ալ ուրիշ զարդեր, բայց միայն կարմիր վարդի փնջակ մը, զոր զետեղած էր կուրծքը զարդարող ժանեակներուն մէջտեղը։ Ճէյնի վրայ կը նշմարուէր ազնուականութիւն մը և ներքին ուժ մը անդորր, որ կը թրթռացնէր զինքը դիտող երիտասարդին սիրտը։ Կարթի աչքին մէջ յայտնապէս երեւցան ու շողացին բոլոր այն սէրն ու պաշտանքը, որոնք կը լեցնէին իր սիրտը։ Ա՛լ հիմա ծածկելիք բան մը չկար։ Վերջապէս եկած էր ժամը, չէր ուզեր բան մը ծածկել անկէ զոր կը սիրէր։

Վայրկեան մը ետքը, զարմանալով որ Տէյլ չէր սկսիր իր մտերմութիւնները Բօլլին Լիսդէրի մասին, Ճէյն այս կողմ դարձաւ, և իր հարցական ակնարկը երիտասարդին ակնարկին հանդիպեցաւ։

—Տէ՛յլ, գոչեց Ճէյն, (և կէս մը ոտքի ելաւ)։ Ո՛հ, Տէյլ... ո՛չ...։

Երիտասարդը մեղմօրէն նստեցուց զայն.

—Լո՛ւռ, սիրելիս, ըսաւ. պէտք է որ ամէն բան ըսեմ ձեզի։ Դուք խոստացաք լսել զիս, օգնել ինծի, և խորհուրդներ տալ։ Ա՜հ, Ճէ՜յն, Ճէ՜յն, ձեր օգնութեան պէտք ունիմ, ստիպողաբա՛ր պէտք ունիմ, ու ո՛չ միայն ձեր օգնութեան, այլ ձեզի՛, ձեզի՛ պէտք ունիմ։ Ո՜րքան անհրաժեշտ էք ինծի։ Այս երեք օրերը չարունակական տառա-

պանք մը եղան ինծի, որովհետև դուք հոս չէի՛ք, և կեանքը այն ատեն միայն սկսաւ ինծի համար, երբ եկաք։ Եւ ինծի համար խիստ դժնդակ եղաւ սպասել այս ժամերուն, ձեզի խօսելէ առաջ։ Շատ ըսելիքներ ունիմ, Ճէյն, թէ ո՛րքան մեծ անհրաժեշտութիւն մը եղած էք ինծի։ Նուագահանդէսի իրիկուընէն ի վեր մինչև հիմա, իմ կեանքիս մէջ ամէն ինչ տափակ, մակերեսային եղած է. անհուն է ձեզի համար ունեցած ըղձանքս, և կը պզտիկցնէ սաստիկ ինչ որ եղած է անկէ առաջ։ Շատ կիներէ հրապուրուած եմ, հառաչած եմ անոնց համար, գծած եմ անոնց նկարը, ու մոռցած եմ զանոնք: Բայց մինչև այսօր ո՛չ մէկ կին սիրած եմ. երբե՛ք չեմ հասկցած թէ ի՛նչ կը նշանակէ կինը այր մարդու մը համար, մինչև այն վայրկեանը որ լսեցի ներդաշնակ հնչիւնը ձեր ձայնին՝ լռութեան մէջ։ «Կը համրեմ ամէն մէկ մարգարիտ»։ Ա՜հ, սիրելիս, այն վայրկեանէն ի վեր սորվեցայ համրել մարգարիտները, անցեալի թանկագին ժամերը, որ մոռցուած էին երկար ատենէ ի վեր, և զորս այսօր միայն կը գնահատեմ։ «Ամէն մէկ մարգարիտ աղօ՛թք մը»։ Իցի՛ւ թէ անցեալն ու ներկան իրար խառնուէին կատարեալ մարգարանի մը մէջ, և ապագան չունենար ո՛չ ցաւ, ոչ ալ կարելիութիւն բաժանումի...։ Ճէ՛յն, Ճէ՛յն, պիտի կրնա՞մ երբեք հասկցնել ձեզի ամէ՛նը. ամէ՛նը... Ճէ՛յն։

Մէկ ծունկը գետինը դրած էր անոր առջև. թևերը երկարեց և անոր մէջքը պարուրեց, դէմքը ծածկելով Ճէյնի կուրծքին ժանեակներուն մէջ։ Ցանկարծական հանդարտութիւն մը եկաւ իր վրայ, ինքզինքը հասկցնելու համար ամէն պայքար դադրեցաւ, և կատարեալ հասկացողութեան մը լռութիւնը շրջապատեց զիրենք։

Ճէյն տեղէն չշարժեցաւ. չխօսեցաւ ալ։ Տարօրինակ կերպով զմայլելի էր զայն իր մօտ ունենալ...։ Ցուզումի փոթորիկը հանդարտեցաւ. կատարեալ խաղաղութիւն մը

տիրեց իր հանգստացած սրտին մէջ։ Ճէյն յանկարծ հասկըցաւ թէ իր բացակայութիւնը պարապութիւն մը թողուցած էր անոր մօտ այդ երեք օրերուն, և ասիկա հասկնալով՝ ինք ալ անգիտակցօրէն թևերովը շրջապատեց իր բարեկամը։ Անծանօթ զգացողութիւններ կ'արթննային իր մէջ, ա՛լ առանձին չըլլալու աստուածային զգացումը. միակ բան մը տիրապետող էր. ինք և ան միասին էին։ Մինչ Ճէյն այսպէս կը մտածէր, Տէյլ գլուխը վեր առաւ, թևերովը միշտ շրջապատած, աչքերը աչքերուն մէջ, ըսաւ։

—Դուք և ես միասի՛ն. ի՛մս... ի՛մս...

Բայց Ճէյն չկրցաւ տոկալ իր վրայ յառած ակնարկին շողիւնին։ Բաղդատմամբ Տէյլի, իր ֆիզիքական տկարութեան զգացումը սեղմեց իր սիրտը, և անոր պաշտանքով լեցուն աչքերը այն լոյսերը կը թուէին որ զինքը կը յայտնէին անոր։ Ցանկարծական կերպով իր ներքին թաքուն զգացումին մօտեցած այդ անձէն իր արտաքինը ծածկելու միակ դիտումով, Ճէյն Կարթի գլուխը սեղմեց իր կուրծքին վրայ, բայց այս վերջինը՝ այդ բնազդական շարժումով նոյն սիրելի ձեռքերուն զինքը բռնելը ընդունելութիւն մը նկատեց բոլոր այն բաներուն զոր կ'ուզէր ընծայել անոր...։ Տասը, քսան, երեսուն երկվայրկեանի զմայլելի վայելքէ մը ետքը, իր սիրտը տրոփեց այնպիսի ուրախութեամբ մը զոր բառերը կարող չեն նկարագրել։ Վերջապէս սեղմումը դադրեցնելով գլուխը վեր առաւ, և աչքերը Ճէյնի յառեց ըսելով.

—Կի՛նս։

Ճէյնի աչքերուն մէջ երևցաւ զարմանքի անկեղծ արտայայտութիւն մը. յետոյ սաստիկ կարմրութիւն մը երևցաւ այտերուն վրայ որ կ'այրէին—կարծես ամբողջ արիւնը հոն խուժած ըլլար —, և զգաց որ պիտի նուաղի։

Կարթի թևերուն սեղմումէն ինքզինքը ազատելով, Ճէյն ոտքի ելաւ ու անշարժ կեցաւ, հորիզոնը դիտելով ուր լճին

քնացող ջուրերը կը փայլէին լուսնին պայծառութեան տակ։

Կարթ անոր քով կեցաւ, չդպաւ անոր, ոչ ալ խօսեցաւ։ Վստահ էր թէ տիրապետած է անոր, և անբացատրելի երջանկութիւն մը կը լեցնէր իր հոգին։ Հրճուանքի մէջ էր. լռութիւնը ոեւէ խօսքէ աւելի արտայայտիչ կը թուէր։

Վերջապէս Ճէյն խօսեցաւ.

—Իրա՞ւ է, Կա՛րթ, կը բաղձա՞ք խնդրել ինձմէ՝ ըլլալ ձեր... ձեր...

—Այո՛, սիրելիս, պատասխանեց Կարթ մեղմիւ, (բայց իր ձայնը կը դողար զսպուած յուզումով մը). գոնէ՛, ես այստեղ եկած էի նոյն խնդրանքը ընելու։ Բայց ա՛լ բան մը չունիմ ձեզմէ խնդրելու, քաղցր սիրելիս։ Դուք իմ կինս էք։ Ո՛չ մէկ խոստում, ոչ մէկ արարողութիւն կրնայ ձեզ իմս ընել քան զմայլելի միութիւնը այս վայրկեաններուն։

Ճէյն յամրօրէն դարձաւ և Տէյլը դիտեց։ Անոր դէմքին նման ճառագայթող ոչ մէկ բան տեսած էր. բայց անոր շողացող նայուածքը սուրի մը պէս մխուեցաւ սրտին։ Պիտի բաղձար ձեռքովը ծածկել անոր աչքերը, կամ ըսել որ խօսած միջոցին ուրիշ կողմ նայի։

Մէկ ծունկը դրաւ քարէ նստարանին վրայ, թեւերը կռթնցուց շրջապատի գագաթին, և ձեռքը տեսակ մը վահան ըրաւ իրեն։ Եւ այն ատեն պատասխանեց՝ փորձելով խօսիլ հանդարտօրէն.

—Զիս անակնկալի բերիք, Տէյլ, իրաւ է թէ նշմարած էի որ դուք նուագահանդէսէն ի վեր լեցուն էիք հիանալի ուշադրութեամբ մը, և երաժշտութեան համար մեր ունեցած ճաշակի նոյնութիւնը աւելցուցած էր մեր մտերմութիւնը, և մեր մէջ հաստատած էր մտերմիկ շեշտ մը, որ սեղմ և թանկագին բարեկամութեան մը արտայայտութիւնը կը թուէր ըլլալ. կը խոստովանիմ թէ աւելի՛ արժէք ընծայեցի անոր քան ուրիշ ոեւէ բարեկամութեան. բայց ասիկա ձեզի՛ կը

պատկանի, Տէյլ, որ բնականօրէն փայլուն կէտ մըն էք ձեր բարեկամներու շրջանակին մէջ։ Անկեղծօրէն, կարծեցի որ դուք կ'ուզէիք այս իրիկուն մտերմութիւն մը ունենալ ինծի հետ Բօլին Լիտըէրի մասին։ Ամէն ոք կը կարծէ թէ անոր շնորհալի գեղեցկութիւնը հրապուրած է զձեզ, և ճշմարիտ կ'ըսեմ, Տէյլ, թէ ե՛ս ալ այնպէս կը կարծէի։

Ճէյն կանգ առաւ։

—Լաւ ուրեմն, պատասխանեց Կարթ հանդարտ ձայնով մը որուն մէջ զուարթ շեշտ մը կը նշմարուէր, հիմա ուրի՛շ բան գիտէք։

—Տէ՛յլ, այն աստիճան անակնկալի, յանկարծակիի բերիք զիս, որ չեմ կրնար այս իրիկուն պատասխանել. պէտք է ժամանակ տալ ինծի մինչև վաղն առտու։

—Բայց, սիրելի՛ս, ըսաւ Տէյլ գորովալի շեշտով մը. պէտք չկայ որ ինծի պատասխանէք. ո՛չ ալ ես պէտք ունիմ ոեւէ բան պահանջելու։ Չէ՞ք գիտակցիր որ խնդրանքն և պատասխանը փոխանակուեցան այս պահուս։ Այո՛, սիրելի՛ս, քո՛վս եկէք նստէ՛ք։

Բայց Ճէյն լուրջ, անողոք կը մնար.

—Ո՛չ, ըսաւ, չեմ կրնար արտօնել ձեզ որ իրերը վերջնապէս որոշուած նկատէք։ Զիս յանկարծակիի բերիք, և կը խոստովանիմ թէ ինքզինքս կորսնցուցի աններելի կերպով։ Բայց, սիրելի բարեկամս, ամուսնութիւնը լուրջ բան մըն է, և մի միայն զգացումի խնդիր չէ. իր էութիւնը տեւականութիւնն է. պէտք է ուրեմն որ հաստատուն հիմ մը ունենայ, և կարենայ տոկալ միասին անցուած ամենօրեայ կենցաղի փորձին։ Մօտէն կը ճանչնամ շատ մը ընտանիքներ։ Անոնց մէջ կը բնակիմ, կը հաւանիմ կնքամայր ըլլալ անոնց զաւակներուն, և զանոնք այսպէս ճանչցած ըլլալով, ինքնիրենս երդուընցած եմ ի հարկին նետուիլ անոր մէջ կատարեալ գիտակցութեամբ։ Մի զարմանաք, ուրեմն, եթէ տասներկու ժամ խնդրեմ մտածելու համար։

Կարթ լուռ ունկնդրեց այս խօսքերուն։ Շրջապատին վրայ նստաւ, կռնակը լճին դարձուցած, և ետ ետ երթալով փորձեց տեսնել Ճէյնի դէմքը։ Բայց անոր վեր առած ձեռքը կը ծածկէր իրմէ այդ դէմքը։ Սրունքները խաչաձեւած, դէպի առաջ և ետ ճօճելով վայրկեան մը, զսպելու համար բուռն միջոցի դիմելու իր ներքին մղումը, պաղարիւնութիւնը գտնելու համար փորձեց ուշադրութիւնը դարձնել ուղղակի իր նայուածքին տակ ինկած աննշան իրերու վրայ։ Նշմարեց թէ իր գուլպաներուն կարմրութիւնը փայլուն արատ մը կը ձգէր դարատափի սալաքարերու սպիտակութեան վրայ, և ինքնիրենը խոստացաւ այնուհետեւ միշտ կարմիր գուլպա հագնիլ իրիկունները։ Մտածեց թէ Ճէյն պիտի ուզէ իրեն համար հիւսել անոնցմէ։ Տանը ճակատին պատուհանները համրեց, և հաշուեց թէ քանի՞ պատուհան կը բաժնէ մը պատուհանը Ճէյնի սենեակէն։ Վերջապէս զգաց թէ կրցած է տէր ըլլալ իր անձին։

—Սիրելի՛ս, հարցուց քաղցրութեամբ, ըսէ՛ք, չհասկցա՞ք ուրեմն քիչ առաջ։

—Ո՛հ, ըսաւ Ճէյն գրեթէ խստութեամբ, մի՛ պահանջէք որ իմ զգացումներս տարրալուծեմ։ Ամուսնութիւնը լուրջ բան մըն է, և ոչ թէ զգացում մը։ Եթէ ստուգիւ կը բաղձաք լաւագոյն կերպով գործել, անմիջապէս ներս գացէք, և այս իրիկուն ա՛լ բան մը մի՛ ըսէք ինծի։ Պահ մ'առաջ կ'ըսէիք թէ վաղն առտու ժամը 11ին եկեղեցի պիտի երթաք երգեհոնը փորձելու։ Լաւ ուրեմն, ես ալ ժամ տասնըմէկուկէսէն քիչ ետքը եկեղեցին պիտի ըլլամ. պիտի ունկնդրեմ ձեր նուագելը. կէս օրին երգեհոնը փչողը կրնաք ճամբել և ես ձեզի պիտի տամ իմ պատասխանս։ Բայց հիմայ, խնդրե՛մ, թողէք զիս, որովհետեւ ա՛լ չեմ կրնար տոկալ, առանձնութեան պէտք ունիմ։

Կարթ քակեց ձեռքերը զորս սեղմօրէն իրարու միացուցած էր. Ճէյն զգաց որ ձեռքին մէկը իր շրջազգեստին քղանցքը կը բռնէր։ Յետոյ Կարթ յանկարծ վար կախեց իր թուխ գլուխը, մրմնջելով. «Կը համբուրեմ խաչը», և անհունօրէն խանդակաթ և յարգալից շարժումով մը համբուրեց Ճէյնի շրջազգեստին ծայրը։

...Րոպէ մը ետքը Ճէյն մինակ էր։ Ականջ դրաւ քայլափոխերու հեռանալուն։ Լսեց սրահի դրան բացուիլն ու գոցուիլը։ Այն ատեն յամրօրէն գնաց այն տեղը ուր կը գտնուէր երբ Կարթ ծունկի եկած էր իր առջին։ Մինա՛կ էր բոլորովին. վերջին վայրկեաններու ձգտումը կը դադրէր։ Երկու ձեռքերը սեղմեց կուրծքին վրայ, հոն ուր պաշտելի գլուխը կրթնած էր։ Կարթ իրեն հարցուցեր էր թէ հասկցա՞ծ է։ Ո՛հ. ինչո՞ւ չէր հասկցած։ Ճէյն չէր արտասուեր դիւրաւ. բայց այդ իրիկունը այնպիսի անունով մը կանչուեր էր զոր կարծած էր թէ բնաւ չպիտի լսէր։ Արցունքի խոշոր կաթիլներ կ'իյնային ձեռքերուն վրայ, fonuածին ժանեակներուն վրայ։ Իր անձը զսպելու գրեթէ առնական ուժը տեղի կուտար վերջապէս. կինը չկրցաւ ինքզինքին իշխել՝ առանց արցունքի հարկը վճարելու։

Եւ իր չուրջը, ոտքերուն տակ, վարդի թերթեր սփռուած էին։

Քիչ ժամանակ ետքը ինք ալ ներս գնաց։ Խաղասրահը լեցուն էր ոգեւորեալ խումբերով, և կը թնդար փոխանակուած «գիշեր բարի»ներով։ Կիները վեր կ'ելլէին մեծ սանդուղէն, զուարթ պատասխաններ տալով կամ վերջին բառ մը ըսելով յաջորդ օրուան ծրագիրներուն վրայ։ Կարթ Տէյլմէն սանդուղին վարի ծայրը կը գտնուէր՝ բանավէճի մը բռնուած Բօլին Լիտգէրի և մօրաքրոջը հետ։ Ճէյն սրահ մտնելու պահուն անմիջապէս նշմարեց Կարթի նուրբ դիմագծերը և անոր թուխ գլուխը. կռնակը իրեն դարձու-

ցած էր. ու թէև յառաջանալու պահուն ճիշդ քովը գտնուեցաւ, ոևէ նշան չցուցուց թէ գիտակցած է իր ներկայութեան։ Բայց Կարթի ձայնին յանկարծական զուարթութիւնը խորհրդաւոր կերպով յայտնել կը թուէր թէ նորէն իրն է ան։ Ինք միայն կը գուշակէր անոր զուարթ շեշտին պատճառը. ականջ դրաւ, անգիտակցօրէն ձեռքը սրտին տանելով։

—Շատ կը ցաւիմ, սիրելի տիկիններ, կ'ըսէր Կարթ, բայց վաղը առտու անկարելի է ինծի։ Գիւղին մէջ յանձնառութիւն մը ունիմ. այո՛, ճիշդ ժամ տասնըմէկին։

—Ահա՛ գիւղական հիանալի վայելք մը, Մր. Տէյլմէն, պատասխանեց Տիկ. Փարքըր Պէնկս, ինչո՞ւ միասին չտանիք մեզ, Բօլինը և զիս։ Տակաւին ոևէ կաթնարան տեսած չենք, ոչ ալ ոևէ ագարակապանուհի։ Շատ պիտի բաղձայի մտնել Միսիս Փէյսէրի խոհանոցը և իմ դէմքիս ցոլացումը տեսնել պատէն կախուած պղնձեայ կաթսային մէջ։

—Գուցէ մենք աւելորդ պիտի ըլլանք կաթնարանին մէջ, ըսաւ Օր. Լիսդէր չարաճճիօրէն։

Մանկամարդ օրիորդը հիանալի էր սպիտակ սաթէնէ իր արդուզարդին մէջ, գլուխը բարձր բռնած։ Ամերիկուհիներու շքեղ հրապոյրը կը ցոլար իր վրայ։ Ուրիշ գոհարեղէն չունէր բայց միայն շարք մը մարգարիտ, բոլորն ալ հաւասար մեծութեամբ։ Բայց Բօլին Լիսդէրի ուսերուն վրայ մարգարիտները կը շողային ակնախտիղ։

Բոլոր այս հրապոյրները որ Կարթի ուղղուած էին, անցան անոր գլխուն վերևէն և հասան Ճէյնի որ քիչ մը հեռուն կեցած էր, և որ ուշադիր եղաւ բոլոր մանրամասնութեանց։ Օրիորդ Լիսդէրի գեղեցկութիւնը երբեք լաւագոյն կերպով գնահատուած չէր իր բուն արժէքովը։

—Դժբախտաբար, կ'ըսէր Կարթ, իմ ժամադրութիւնս, կապ չունի ոևէ կաթնարանի կամ կաթսայի հետ։ Ժամադիր

եմ բաւական մազեղ տղու մը հետ, որուն գիւղական գեղեցկութիւնը կը կայանայ շէկ մազերու խուրձի մը և դէմքին վրայ բազմաթիւ կարմիր արատներու մէջ։

—Մարդասիրակա՞ն գործ մը, ուրեմն, հարցուց Օր. Լիսդէր։

—Կամ թէ կօլֆի խաղ մը, ապահովաբար, աւելցուց Տիկ. Փարքըր Պէնկս. ի՜նչ հարկ գաղտնապահութեան այդքան պարզ բանի մը համար։

—Սիրելի՛ տիկին, ձեր հոգիի բարութիւնը շատ բարձր կը գնահատէ իմ խաղացողի կարողութիւնս, ինչպէս որ կը չափազանցէք իմ արժանիքս ուրիշ մարզերու մէջ։ Անտառին մէջ հետիոտն պտոյտ մը հիանալի է արդարև. յօժարակամ ինքզինքս պիտի տրամադրէի ձեզի, ընկերանալու համար, բայց պարտականութիւնը այդ ժամուն բոլորովին տարբեր կողմ կը հրաւիրէ զիս։

Տիկ. Փարքըր Պէնկս ուզեց պնդել. բայց իր քեռաղջիկը ընդմիջեց զայն վճռական ձայնով մը.

—Բաւական է, մօրաքո՛յր, անհարկի մի՛ ըլլաք։ Միւս կողմէ, տեսէ՛ք, սանդուղը պաշարած ենք. վայրկեանէ մը ի վեր Միս Ջէմբին կը սպասէ անցնելու համար։

Կարթ մէկ կողմ կեցաւ, և Ճէյն սկսաւ վեր ելլել սանդղաստիճաններէն։ Երիտասարդը չնայեցաւ անոր, բայց Ճէյնի այնպէս թուեցաւ թէ ան աչքերը յառած էր իր քղանցքին ծայրին, այն րոպէին որ կը հպէր անոր։ Կանգ առաւ Օր. Լիսդէրի քովիկը։ Գիտէր թէ ինք զգալի հակադրութիւն մը կը կազմէր մանկամարդ ամերիկուհիին ձիւնասպիտակ գեղեցկութեան հետ։ Ետին դարձաւ վճռական շարժումով մը, դէմ առ դէմ ներկայանալով Կարթի, փափաքելով որ ան զիրենք տեսնէ քովէ քով։ Կը բաղձար որ արուեստագէտը դատաւոր ըլլայ իրենց անգութ տարբերութեան։ Սպասեց։ Կարթի աչքերը վար հակած մնացին. յետոյ վեր առաւ կամաց կամաց մինչև կուրծքի ժանեակին, հոն անշարժ մնաց պահ մը, և յետոյ վար խոնարհեցուց նորէն։

—Ուրեմն, ըսաւ Տիկ. Փարքըր Պէնկս, վաղը Մր. Տէյլմէնի հետ կը խաղա՞ք, Միս Ջէմբիըն։

Ճէյն շիկնեցաւ. յետոյ ներքին զայրոյթ մը զգաց կարմրած ըլլալուն համար, և անիծեց այն պարագաները որոնք իր բնաւորութեան այնքան հակառակ ընթացքի մը մէջ մղեր էին զինքը: Երկար վայրկեան մը վարանոտ մնաց: Ինչպէս կը համարձակէր Կարթ այդ ընթացքն ունենալու։ Մարդիկ պիտի կարծէին թէ իր շրջազգեստը տարօրինակ բան մը ունի։ Յետոյ ջանաց ինքզինքը հանդարտեցնել, ու պատասխանեց քիչ մը կտրուկ շեշտով.

—Վաղը կօլֆ չպիտի խաղամ, բայց դուք կրնաք լաւագոյն կերպով անցընել վաղն առտուան ձեր ժամերը՝ «չըրղթայ»ի խաղին երթալով։ Գիշեր բարի, Տիկ. Փարքըր Պէնկս, բարի քուն կը մաղթեմ Օր. Լիսդէր, գիշեր բարի, Տէ՛յլ։

Կարթ անկէ վարի սանդղաստիճանին վրայ կը գտնուէր, ու Բօլինի մօրաքրոջ կը յանձնէր նամակ մը զոր ան վար ձգեր էր։

—Գիշեր բարի, մի՛ս Ջէմբիըն, ըսաւ։

Րոպէ մը իրենց ակնարկներն իրարու հանդիպեցան, բայց Կարթ ձեռքն անոր չերկարեց, և չտեսնել թուեցաւ անոր ձեռքը զոր կէս մը իրեն կը կարկառէր։

Երբ կիները միասին վեր ելան սանդուխէն։ Օր. Լիսդէր աջակողմը նրբանցք մը մտաւ. մօրաքոյրն ալ ետեւէն կ՚երթար։

—Պայքար մը կայ. ըսաւ Տիկ. Փարքըր Պէնկս։

—Խե՜ղճ արարած, հառաչեց Օր. Լիսդէր. կը սիրեմ զինքը, աղէկ աղջիկ է, զինքը մեզմէ աւելի խելացի կը կարծէի։

—Շատ սովորական տեսակէ է, ըսաւ մօրաքոյրը, առանց հոգ ընելու խօսքին վերջաւորութեանը:

—Ինք չէ շինած իր դէմքը, ըսաւ Օր. Լիսդէր վեհանձնօրէն։

—Ո՛չ, և ուրիշներու ալ վճարում չ՚ըներ՝ նոր դէմք մը շինելու համար իրեն։ Անիկա Ուալթըր Սքօթի նկարագրածն է. «բնութիւնը իր բոլոր կոշտութեան մէջ»։

—Սիրելի մօրաքո՛յր, պատասխանեց Միս Լիսդէր յոգնած ձայնով մը, ձանձրոյթ մի կրէք անգլիական դասական հեղինակները յիշելու, երբ մինակ ենք։ Աւելորդ յոգնութիւն մըն է այդ։ Գիտեմ որ դուք ամէնքն ալ կարդացած էք։ Ահա սենեակս հասանք, մտէք և հանգիստ ըրէք սա թիկնաթոռին մէջ. ես ալ ուրիշ աթոռի մը վրայ կը հանգչիմ, և կու տամ ձեզի մէկ քանի անհրաժեշտ բացատրութիւններ։ Ըսելի՛ք մը ունիմ ձեզի Միս Ջէմբիընի մասին։ Լաւ խմոր մըն է ան, և բարեկամութիւն կը ներշնչէ ինծի։ Կարելի չէ ըսել թէ սիրուն է, բայց գեղեցիկ հասակ մը ունի և հագուիլ գիտէ։ Շատ դրամ ունի, և կրնար իմինէս աւելի գեղեցիկ մարգարիտներ ունենալ, բայց շատ մըտացի է և կ՚ըմբռնէ թէ մարգարիտները աղուոր չեն երեւար իր թուխ մորթին վրայ. կը սիրեմ մտացի կիները։ Ամէն մարդ կը պաշտէ զայն, ոչ թէ իր արտաքինին, այլ իրականին մէջ ունեցած արժանիքին համար։ Եւ վերջապէս, մօրաքոյր, կարծեմ թէ ատիկա՛ է լաւագոյն զարդը։ Ամէն պարագայի մէջ, ա՛ն է տեւականը: Տասը տարի վերջ յարգելի Միս Ճէյն պիտի ըլլայ ինչ որ է այսօր, և ես պիտի ճգնիմ ըլլալ ինչ որ չպիտի ըլլամ այլեւս։ Գալով Կարթ Տէյլմէնի, անիկա աչքեր ունի ամէնուս համար ալ, բայց իր սիրտը մեզմէ ոչ մէկունն է։ Իր սիրուն խօսքերն ու հիացիկ նայուածքները ամուսնութիւն չեն նշանակեր, որովհետեւ ա՛յն կարգի մարդոցմէն է, որոնք իրենց մէջ իտէալ մը կազմած են կնոջ մասին և չեն ուզեր ամուսնանալ այդ իտէալէն վար մէկուն հետ։ Դրամի ամուսնութիւն մը չպիտի ընէ ան, որովհետեւ պէտք եղածէն աւելին ունի։ Եւ եթէ չունենար ալ, այդ առուտուրին մէջ չահ-

ուած դրամը չպիտի հրապուրէր զինք: Գեղեցկութիւն չպիտի փնտռէ իր ամուսնանալիք կնոջ վրայ, որովհետեւ կը պաշտէ այնքան սիրուն դէմքեր, որ վստահ չէ քանի չորս ժամ շարունակ մէկը միւսէն նախընտրելու։ Ան չպիտի ամուսնանայ բարութեան հետ, ոչ ալ արժանիքին եւ ոչ իսկ առաքինութեան հետ. որովհետեւ այս կէտին մէջ յարգելի Ճէյն Ջէմբլին կը ներկայացնէ իր իտէալը, բայց Ճէյն շատ ուշիմ է եւ չպիտի ուզէ իր տգեղութիւնը միացնել Կարթի նման Եպիկուրեանի մը հետ։ Ասկէ զատ, Ճէյն ինքզինքն անոր մեծ մայրիկին տեղ կը դնէ։ Բայց Կարթ Տէյլմէն, այդ սիրուն տղան, այնքան վսեմ անգիտակցութիւն մը ունի որ չի կասկածիր հասած ըլլալու իր իտէալին։ Սրտէն զայն գտած ըլլալ կը կարծէ, եւ դառն պատրանքի մը պիտի ենթարկուի, երբ Ճէյն «ոչ» ըսէ. որովհետեւ ապահովաբար այդպէս պիտի ընէ, քիչ մը վերը յայտնուած պատճառներով։ Վերջին երեք օրերուն, երբ շուրջս կը դառնար Տէյլ, դուք եւ ձեզի հետ ուրիշ ամուսնութեան կարգադրիչներ, նայուածքով ինծի հետեւեցաք, եւ զմայլելի միամտութեամբ մը համոզում գոյացուցիք թէ խենթի պէս սիրահարուած ենք, թէ ան կը պաշտէր այն հողը որուն վրայ կը կոխէի, եւ թէ ինձմէ հեռու անցուցած վայրկեանները կը համրէ՛ր։ Բայց եթէ ան հաճոյք կը զգար իմ ընկերակցութենէս, միակ պատճառն այն էր որ ես կը հասկնայի զինքը եւ կ'օգնէի իրեն՝ խօսակցութիւնը անո՛ր վրայ դարձնելու։ Ահա՛ ինչ որ պատահած է իմ եւ Կարթ Տէյլմէնի միջեւ, եւ եթէ դուք իրական գորով մը ունիք իմ երիտասարդ սրտիս համար, այնպէս մը պիտի կարգադրէք որ ստիպողական պատրուակ մը ստեղծէք, որպէս զի վաղն առտու առաջին ժամուն մեկնինք...։ Եւ հիմա, սիրելի՛ մօրաքոյր, երկար բարակ փաստեր մի բերէք ինծի, որովհետեւ այս մասին ինչ որ կար ըսելիք, բոլորն ալ ըսի։ Գացէք խաղաղօրէն պառկեցէք, եւ

թոյլ տուէք որ ես ալ նոյնը ընեմ, որովհետեւ շրջազգեստս շատ սեղմուած է։ — Այո՛, Ժօզէֆի՛ն, մտէ՛ք։ Գիշեր բարի, սիրելի՛ մօրաքոյր, աղուոր երազներ տեսէք։

Սենեկապանուհիին քաշուելէն ետքը, Բօլին մարեց ելեկտրական լոյսը, եւ բանալով պատուհանին վարագոյրները, երկար ժամանակ մնաց՝ դիտելով անգլիական խաղաղ բնանկարը, լուսնի լոյսին տակ։ Յետոյ մեղմիւ մրմնջեց. — «Շատ լաւ պաշտպանեցի ձեր դատը, Կա՛րթ, բայց դուք չէիք արժեր։ Շաբաթներ կայ որ Ճէյնի մասին խօսուիլը լսած ըլլալու էի... Ամէն պարագայի մէջ ատիկա պիտի լռեցնէ մեր մասին «ըսի ըսաւ»ները։ Գալով ձեզի, սիրելի պարո՛ն, դուք պիտի շարունակէք լուսնին համար հառաչել։ Եւ երբ վերահասու ըլլաք թէ կարելի չէ անոր հասնիլ, միտքէ չպիտի անցնէք ատոր փոխարինութեան մը փնտռել, աւելի՛ երկրային լոյսի մը մօտ»։ Մանկամարդ օրիորդը այս վերջին բառերն ըսաւ ծաղրածու ժպիտով մը. որովհետեւ Բօլինի զուարթութիւնը կը փայլէր առանձնութեան մէջ ալ, որքան աշխարհիկ ընկերութեան մէջ, իրեն դէմ ըլլար թէ ուրիշներու։ Ամերիկուհիի իր ազնիւ սրտիկը չէր կրնար ընդունիլ լուրջ վնասի մը ենթարկուած ըլլալ։

Այդ միջոցին Ճէյն դէպի ձախ դարձած էր, եւ առանց աճապարելու իր սենեակը հասած։ Կարթ չէր բռնած իր ձեռքը զոր անոր երկարած էր, եւ Ճէյն լաւ գիտէր ատոր պատճառը։ Ան այլեւս չպիտի ուզէր իր ձեռքը սեղմել իբր պարզ բարեկամ մը։ Եթէ ինք մերժէր ձեռքն անոր ընծայել՝ կատարելապէս տէրը ըլլալու պայմանաւ, պիտի կորսնցնէր բարեկամական համակրալից ձեռնասեղմումը։

Դարատափին վրայ, երբ մինակ էր անոր հետ, առաջին անգամ ըլլալով զգացած էր թէ ինչ էր այր մարդու մը սիրտը։ Չափած էր անոր խորքը, եւ տեսած էր քաղաքակրթութեան ջնարակին տակ ծածկուած նախնական մարդու

վայրագութիւնը. գուշակած էր անոր թաքուն ձգտումը՝ տիրապետելու ծարաւը. «Իմս պէտք է ընեմ ու պահեմ զայն. և կը սպաննեմ ո՛վ որ փորձէ ձեռքէս խլել...»։ Եւ իր քաջարի հոգին պատրաստ պիտի ըլլար պատասխանելու, եթէ... եթէ...։

Բայց իրերն այլեւս չէին կրնար ըլլալ ինչ որ եղած էին։ Ոեւէ զգայնիկ նրբութիւն, ոեւէ եղբայրական բարեկամութեան մառուցում չպիտի բուէին այն մարդուն, որուն գըլուխը սեղմօրէն հանգչած էր իր կուրծքին վրայ։ Ճէյն կը հասկնար ասիկա։

Տէյլ հիանալի կերպով զսպուած էր. բայց Ճէյն կը զգար թէ ան միմիայն դադարի պահ մը կ'ընծայէր։ Զինքն իրե՛նը կը նկատէր, և մերձաւոր ապագայի ստուգութիւնը համբերութիւն կուտար անոր՝ ներկային համար։ Բայց հիմա, մինչ իր պատասխանը առկախ կը մնար, ան չէր ուզեր իրեն հետ փոխանակել բարեկամական ձեռնասեղմումը: Ճէյն կղպեց դուռը։ Պէտք էր որ ապագայի խնդիրը նկատի առնէր՝ լոկ անոր և իր տեսակէտով։ Ո՛հ, եթէ կարենար դուռը փակել բոլոր այն մտածումներուն որոնք միմիայն զայն չէին ներկայացներ, եթէ կարենա՛ր պարզօրէն ընդունիլ սիրոյ հիանալի ընծայումը զոր իր ոտքերուն տակ կը դնէր...։

Կարճ վայրկեանի մը համար այդպէս պիտի ընէր։ Իրաւունք ունէր ժամուան մը երջանկութեան: Բայց յետոյ, հարկ պիտի ըլլար որոշում տալ բեռի իր բաժինը առնելու, աչքի առջև բերելու այն հետեւանքները զորս ամուսնութիւնը կրնար ունենալ իրենց համար։ Իր նախատեսութեանց սահմանին մէջ չէր մտներ թէ ի՛նչ պիտի նշանակէ ամուսնութիւնն իրեն համար։ Ճէյն ինքզինքը կը ճանչնար, իր արժէքին գիտակցութիւնը ունէր, բայց անձնասէր չէր:

Սենեակը մութին մէջ թողուց. խարխափելով պատուհանին մօտեցաւ, բացաւ, աթոռ մը առաւ, և դիմացը նըս-

տաւ։ Արմունկները պատուհանին եզրին կրթնցուցած, թուշը ձեռքերուն մէջ, աչքերը խոնարհեցուց դէպի դարատափը որ միշտ ողողուած էր լուսնի պայծառ լոյսով։ Պատուհանը ճիշտ դիմացն էր այն տեղին, ուր ինք և Կարթ կանգ առեր էին։ Իր մտածումին մէջ զոհաբերեց այն ազատութիւնը որով հպարտ էր այնքան, և իր ամուր նկարագրին բոլոր ուժովը խոստացաւ Կարթի՝ սիրել զայն, պաշտել, և հնազանդիլ անոր: Առանց դողալու տակաց սիրահալ աչքերու պաշտանքին։ Ա՛լ մարմին չունէր ինքը, այլ հոգի մը միայն, և այդ հոգին գեղեցիկ էր, բաւակա՛ն գեղեցիկ անոր համար։

Մինակ անցուած տարիները անհետացան իր աչքերէն։ Կեանքը նպատակ մը ունեցաւ։ Ան միշտ պէտք պիտի ունենար իրեն, և ինք միշտ հոն պիտի գտնուէր՝ պատասխանելու անոր կոչին. «Իրօք այսպէ՞ս է, սիրելի՛ս»։ Եւ Կարթի զուարթ ձայնը պիտի պատասխանէր ամէն անգամուն ալ։ «Այո՛, այսպէս»։

Ճէյն կը ժպտէր գիշերուան մէջ։ Բայց իր աչքերուն վճիտ խորութեան մէջ կը թրթռար նոր զգացողութիւն մը, և իր քաղցր ժպիտը կը յայտնէր կնոջ ճշմարիտ երջանկութեան անբացատրելի գիտակցութիւնը։ «Իմս է և ես ալ իրենն եմ»։ Անվերապահ կերպով կ'ընծայաբերէր իր սիրտը, և այս վեհանձն սիրտը կ'ընդարձակուէր ընծայաբերումի ուրախութեան մէջ։ Յետոյ մայրը արթնցաւ իր մէջ, և գիտակցութիւնը ունեցաւ թէ իր մայրական գորովը ի՛նչ-կը խառնուի ճշմարիտ կնոջ սիրոյն և թէ ազուն բնաւորութիւնը ի՛նչպէս կը յայտնուի սիրող մարդուն մէջ։

«Կարթ, մրմնջեց, կը հասկնամ, խեղճ տղաս. քեզի դժուար եկաւ մերժուիլ, բայց այդ կարճ վայրկեանին ամէն բան ստացար ինձմէ...։ Երբեք ուրիշ դէմք մը չպիտի կրթնի հոն ուր հանգչեցաւ ձեր գլուխը։ Ձերն եմ այս իրիկուն, և ցմիշտ, յաւիտենապէս»։

Ճէյն ճակատը կրթնցուց պատուհանին եզրին։ Լուսնի լոյսը ինկաւ իր խիտ թուխ մազերուն վրայ։ Մոկնոլիայի հոտը կը բարձրանար իր շուրջը հիանալի բուրումով մը։ Սոխակ մը իր դայլայլները կը թրթռացնէր մերձակայ անտառին մը մէջ։ Անցեալի առանձնութեան տխուր տարիները, ներկայ ժամուն մտահոգութիւնները, ապագայի անըստոյգ հեռանկարները, բոլորը կ'անհետանային։ Կարթի հետ մոգիչ ովկիանոսին վրայ կը նաւարկէր բոլոր առագաստները պարզած, հեռու՝ ժամանակի ծովափունքներէն։ Որովհետև սէրը յաւիտենական է, և ճշմարիտ սիրոյ մը ծնունդը կ'ազատագրէ մարդը միսի ստրկացումներէն։

Հեռուն ժամացոյց մը կէս գիշեր զարկաւ. տասներկու հարուածները արձագանգեցին մարդագետնին մէջէն։ Նոր օր մը սկսած էր, այն օրը ուր Ճէյն պատասխան տալ խոստացած էր Կարթի։ Երբ ժամացոյցի տասներկու հարուածներ հնչէին նորէն, ինքը եկեղեցին պիտի ըլլայ անոր հետ, և հարկ էր որ պատրաստ ըլլար իր պատասխանը։ Պատուհանէն հեռացաւ, վարագոյրները իջեցուց, ելեկտրական կոճակը դարձուց, երեկոյթի չրջազգեստը հանեց, գիշերնոց մը հագաւ, աթոռ մը մօտեցուց գրասեղանին, և յետոյ կղպուած դարակէն հանելով իր մտերիմ օրագրութեան տետրակը, սկսաւ յամրօրէն աչքէ անցընել. էջերը կը դարձնէր, կանգ կ'առնէր, դէպի ետ կը դառնար, և վերջապէս գտաւ փնտռած էջերը. գլուխը ձեռքերուն մէջ առած՝ երկարօրէն խոկաց անոնց վրայ. այդ էջերը կը պարունակէին մանրամասնութիւնները այն խօսակցութեան զոր Կարթի հետ ունեցած էր նուագահանդէսի իրիկունը։ Կարդաց ինչ որ ըսած էր ան, տգեղութեանը մասին ծերունի երէցի մը որուն ունկնդրութեան տարեր էր զինքը իր մայրը. «Դէմքը պայծառացած էր, բարութիւնը և ներշնչումը կը ճառագայթէին հոն, հրեշտակի մը դէմքին փոխակերպելով զայն։ Ալ

բնաւ տգեղ չգտայ զայն։ Միշտ կը յիշեմ անոր ժպիտին լուսապսակը։ Բնականաբար ասիկա այն տեսակ դէմքերէն չէր որուն հետ ապրիլ պիտի բաղձար մարդ, և կամ պիտի փափաքէր ամէն օր իր դիմացն ունենալ սեղանին վրայ. բայց փառք Աստուծոյ, այդպիսի խնդիր մը չկար։ Կը խոստովանիմ թէ ինծի համար մարտիրոսութիւն մը պիտի ըլլար ատիկա»։

Ճէյն չարունակեց ընթերցումը. բայց իր մտածումը կեդրոնացաւ այս վերջին պարբերութեան վրայ։ Վերջապէս ոտքի ելաւ, վառեց զարդասեղանի հայելիին երկու կողմերը դրուած ջահերը, նստաւ և պաղարիւնութեամբ դիտեց այն դէմքը զոր հայելին իրեն կը վերադարձնէր։

Երբ գիւղին ժամացոյցը մէկ զարկաւ, Կարթ Տէյլմէն իր պատուհանին առջև ոտքի կեցած, վերջին ակնարկ մը կը նետէր գիշերուան, որ այնքան մեծ կարևորութիւն ունէր իրեն համար։

Զուարթ ժպիտով մը յիշեց թէ հանդարտութիւնը պահելու համար պարտաւորուած էր մտածելու իր մուճակներուն վրայ և համրելու իր և Ճէյնի սենեակներուն միջև գտնուած պատուհանները։ Հինգ պատուհան կար։ Ճէյնի պատուհանը ճանչցաւ ճիշտ անոր տակը գտնուած մակնոլիայէն, և դուրս ծռեցաւ աւելի աղէկ տեսնելու համար։ Վարագոյրները գոց էին, բայց թեթև լոյս մը կը ցոլար անոնց մէջէն։ Դիտած միջոցին լոյսը մարեցաւ։ Երկար նայուածք մը ձգեց դարատափին վրայ, և նշմարեց քարէ առիւծը և կարմիր կոնկեններու թաղարը։ Այո՛, ահաւասիկ ճիշդ այն տեղը ուր ինք նստած էր երբ...։ Այն ատեն ծունկերուն վրայ կքեցաւ և աչքերը բարձրացան դէպի աստեղազարդ երկինքը։

Կարթի մայրը բաւական ատեն ապրած էր, և իրեն սորվեցուցած համբերատար և համակերպող ըլլալու գաղտ-

նիքը։ Բուռն յուզումներու միջոցին Ս. Գիրքին խօսքերը ինքնաբերաբար կու գային երիտասարդին միտքը. միշտ երկինքը դիտելով մրմնջեց. «Ամէն կատարեալ բան վերէն կուգայ...»։ Յետոյ աւելցուց. «Հա՛յր բարեգութ, լոյսին մէջ պահեցէք մեզ, Ճէյնը և զիս», և աղօթեց՝ հաւատարիմ սիրտ մը պահելու համար։

Ոտքի ելաւ և անգամ մըն ալ աչքերովը փնտռեց քարէ առիւծը լայն դարատափին վրայ։ Սիրտը կ'երգէր իր մէջը. ձեռքերը խաչաձեւեց կուրծքին վրայ։

—Կի՛նամ, ըսաւ, ո՛հ, կ'ինամ...

Գիւղին ժամացոյցը մէկ կը զարնէր երբ Ճէյն իր որոշումը տուաւ։ Յամրօրէն ոտքի ելաւ, լոյսերը մարեց, յետոյ առխարխափ անկողինը գտնելով ծունկի եկաւ և գլուխը վերմակին մէջ թաղելով, յուսահատօրէն հեծկլտաց։

ԺԱ. — ՎԱՐԴԱՐԱՆԻՆ ԽԱՉԸ

Ճէյն դուրս կ'ելլէր ստուերոտ պարտէզէն։ Գիւղին եկեղեցին որ համայնքային գետնին եզրը շինուած էր, պարզուեցաւ իրեն պայծառ արեւին մէջ։ Ժամացոյցը տասնըմէկին կէսը զարկաւ։ Ճէյն չաճապարեց, գիտնալով որ կէսօրին կը սպասէին իրեն։ Եկեղեցիին խոշոր դուռը կիսաբաց էր։ Ճէյն կանգ առաւ արտաքին գաւիթին մօտ՝ համակ մամուռով ծածկուած, և ականջ դրաւ։ Երգեհոնին ձայնը հեռուէն գալ կը թուէր և սակայն կը շրջապատէր զինքը։ Երգեհոնը

շունչ առնել կը թուէր, և այդ շունչը կ'անգայատնար երաժշտութեամբ։

Ճէյն դուռը հրեց և ներս մտաւ։ Անմիջապէս խաղաղութիւնը թափանցեց իր հոգիին մէջ։ Աներեւոյթին ներկայութեան զգացումը, զոր կ'ունենայ մարդ երբ մինակ կը մտնէ պարապ եկեղեցի մը, հանդարտեցուց իր ներքին վրդովումները։ Մէկ քանի քայլ մօտեցաւ այն պատճառը որ զինք հոն բերեր էր, և գլուխը խոնարհեցնելով՝ իր աղօթքովը միացաւ զինք կանխող սերունդներուն։ Կարթ կը նուագէր «Եկո՛ւր ստեղծագործ հոգի»ն, և մինչ Ճէյն կը յառաջանար լուին դէպի դասը, սկսաւ երգել երկրորդ տունին բառերը։ Ձայնը մեղմ կը հանէր, բայց իր պարկեշտ հիանալի շեշտերը հեռուները կ'արձագանգէին իւրաքանչիւր բառ։

Յետոյ երգեհոնը հնչեց ուժգնօրէն, առանց ոեւէ մարդկային ձայնի ընկերակցութեան. բայց Ճէյն իր սրտին թաքուն խորքէն կրկնեց նուիրական բառերը. — «Ու քող ձեր առաջնորդութեան տակ զերծ մնանք այն ամենէն որ կը վնասէ մեր փրկութեան»։ Աղօթած չէ՞ր որպէսզի լուսաւորուի իր հոգին։ Ուրեմն ամէն բան լաւ պիտի ընթանար ապահովաբար։

Ճէյն նստաւ դասին հնամենի նստարաններէն մէկուն վրայ և շուրջը դիտեց։ Միջօրէի շողշողուն լոյսը կը թափանցէր ապակիներուն մէջէն, սալայատակին վրայ ցանելով ստուերի եւ ծիրանիի արատներ։ Ի՜նչ հիանալի բացատրութիւն. «Յաւիտենակա՛ն լոյս»։ Կարթ այս բառերը կ'արտասանէր, որոնք կը թուէր թէ լռութիւնը կը փարատէին արեւու շողարձակ ճառագայթի մը նման։ Ճէյն՝ երգեհոնի թանձր վարագոյրին վրայէն կը տեսնէր Կարթի թուխ գլխուն վերի մասը։ Սրտատրոփ երկիւղով կը սպասէր այն վայրկեանին երբ իր բարեկամը այս կողմ պիտի դառնար և ակնարկը պիտի սեւեռէր իր վրայ։ Ան ինչպէս պիտի ընդունէր իր վճիռը։

Եւ ինք՝ Ճէյն՝ ուժ պիտի ունենա՞ր տոկալու անոր յանդիմանութիւններուն։ Կարթ ողբերգական վիճակ մը պիտի չունենա՞ր իր վիշտին մէջ, պիտի վիճէ՞ր, պիտի պնդէ՞ր, կամքը հարկադրելով իրեն։ Եւ ինք պիտի կրնա՞ր դիմադրել Կարթի կամքին, եթէ պարտադրել ուզէր ան։ Այս պայքարին մէջէն մէկը և միւսը պիտի կրնայի՞ն դուրս գալ առանց իրար վիրաւորելու անգթօրէն. Ո՛հ, ի՞նչ պիտի ըսէր ինք, ի՞նչ պիտի կրնար ըսել. ի՞նչ պատճառ պիտի ցուցնէր իր մերժումին, որպէսզի Կարթ ընդունի անպայման։

Յետոյ, քանի մը յանպատրաստից դաշնաւորումներէ ետքը երգեհոնին վրայ, եղանակը փոխուեցաւ։

Ճէյնի սիրտը դադրեցաւ տրոփելէ։ Կարթ հիմա Վագնէրը կը նուագէր։ Չէր երգեր, բայց երգեհոնին հնչումներուն նուրբ քաղցրութիւնը կարծես միջոցին մէջ կ'արձակէր բառերը՝ մարդկային ձայնէն աւելի՛ յստակօրէն։ Յիշատակի թանկագին մարգարիտները միասին քակուեցան իրենց ամբողջ մաքրութեան մէջ. յետոյ մենանուագը հետըզհետէ տխրաձուն դառնալով յայտնաբերեց թէ խաչին հանդիպած է։ Ճէյնի համար ամէն ինչ նոր նշանակութիւն մը առաւ. յուսահատ նուագուածք մը ձգեց չուրջը, խորհելով թէ միջոց մը չկա՞յ խուսափելու մենանուագի անհուն հրապոյրէն որ կը լեցնէր փոքրիկ եկեղեցին։

Յանկարծ լռութիւնը տիրեց։ Կարթ ոտքի ելաւ, ետին դարձաւ և Ճէյնը տեսաւ։ Մեծ ուրախութեան մը պայծառութիւնը լուսաւորեց անոր դէմքը։

—Շատ լաւ, Ճիմմի, ըսաւ, այս առաւօտուան համար բաւական է։ Ահաւասիկ քեզի նորդնոր վեց բեննինց մը, որովհետև շատ աղէկ գործածեցիք փքոցը...։ Օ՛հ, շիլլին մըն է եղեր, հոգ չէ, պիտի ստանաս զայն, որովհետև աղուոր օր մըն է այսօր։ Երբեք այսքան աղուոր օր մը եղած չէր, Ճիմմի, և կ'ուզեմ որ դուն ալ երջանիկ ըլլաս։ Եւ հիմա,

կծիկը դիր, և դուրսէն գոցէ եկեղեցիին դուռը, տղա՛ս։

Օ՜հ, հրճուանքէն թրթռացող այս ձա՛յնը, ո՜րքան յուզեց Ճէյնի հոգին։

Խարտեաշ մազերով, երեսին վրայ կարմիր արատներով տղահակը, ուրախութենէն ճառագայթարձակ դէմքով, ելաւ երգեհոնի ետեւէն և ոտքերը քսելով վար իջաւ, աճապարանքին մէջ ձեռքէն ձգեց շիլլինը, պահ մը կեցաւ զայն առնելու համար, և վերջապէս դուրս ելաւ, եկեղեցիին ծանր դուռը իր ետեւէն գոցելով աղմկալից։

Կարթ անշարժ ոտքի կեցած էր երգեհոնին քով, առանց դիտելու Ճէյնը։ Եւ հիմա որ բացարձակապէս մինակ էին եկեղեցիին մէջ, չշարժեցաւ տեղէն և այսպէս մնաց քանի մը րոպէ ալ։ Այս վայրկեանները օրեր թուեցան Ճէյնի, շաբաթնե՜ր, տարինե՜ր, յաւիտենականութի՛ւն մը։ Յետոյ Կարթ երեւցաւ եկեղեցիին մէջտեղը, բարձրագլուխ, շողացող աչքերով։ Իր կեցուածքը՝ յաղթութեանը վրայ վստահ յաղթականի մը կեցուածքն էր։ Յառաջացաւ մինչև սեղանին սանդղաստիճանները, հոն կանգ առաւ, և Ճէյնի նշան ըրաւ իր մօտ գալու։

—Հո՛ս, սիրելի՛ս, ըսաւ, հոս եկուր։

Ճէյն մօտեցաւ, և կարճ րոպէ մը քով քովի մնացին, դէմքերնին դէպի դասը դարձուցած։ Հոն աւելի մութ էր քան եկեղեցիին միւս մասերը, որովհետև լոյսը այնտեղ կը թափանցէր ապակեղէններով զարդարուած երեք նեղ բացուածքներէ միայն։ Յետոյ Կարթ դէպի Ճէյն դարձաւ։

—Բաղձըս սիրելի՛ս, ըսաւ, այստեղ իրարու մօտ ենք սուրբ տեղ մը. բայց չի կրնար գտնուիլ խիստ նուիրական տեղ մը, այն խօսքերուն համար զոր իրարու պիտի ըսենք, և Աստուած, որուն կը հաւատանք երկուքս ալ, այստեղ կը գտնուի, օրհնելու համար մեզ, և վաւերացնելու համար մեր խօսքերը։ Կը սպասեմ ձեր պատասխանին։

Ճէյն, յստակ ձայնով մը, և դողդոջուն ձեռքերը թիկնոցին լայն գրպաններուն մէջ մխրճելով.

—Տէ՛յլ, ըսաւ, իմ պատասխանս հարցում մը պիտի ըլլայ. քանի՞ տարեկան էք։

Մանկամարդ օրիորդը սաստիկ զարմացումի շարժում մը նշմարեց Կարլթի վրայ. տեսաւ որ իր ընկերին զուարթ և պայծառ դէմքը մթագնեցաւ: Կարճ վարանումէ մը ետքը, ան պատասխանեց.

—Կը կարծէի որ գիտէք, սիրելի՛ս. քսանըեօթը տարեկան եմ:

—Ես, ըսաւ Ճէյն հաստատուն ձայնով մը, ես երեսուն տարեկան եմ և երեսուն և հինգ կ'երեւամ, և նոյն իսկ քառասուն տարեկան կը զգամ ինքզինքս: Դուք քսանըեօթը տարեկան էք, Տէ՛յլ, և տասնեւինը կ'երեւաք, և յաճախ ինը տարեկան ըլլալ կը կարծէք։ Շատ մտածեցի, և կը զգամ որ... չեմ կրնար ամուսնանալ... տղու մը հետ։

Բացարձակ լռութիւն։

Ճէյն, կարծես սարսափահար, աչքերը դարձուց դէպի Կարլթ, որ մինչև շրթունքները աժգունած էր, և դէմքը առած էր հանդարտ և ցուրտ արտայայտութիւն մը, քարի մը սառ հանդարտութիւնը։

Վերջապէս երիտասարդը խօսեցաւ.

—Իմ վրայ չէի մտածած, ըսաւ յամրօրէն. չգիտեմ ի՛նչպէս եղաւ տակաւ. բայց այն պահէն ի վեր որ միտքս լեցուն է ձեզմով, չեմ մտածած իմ վրայ։ Այնպէս որ բնաւ չէի հաշուած թէ յիրաւի ո՛րքան քիչ բան կայ իմ մէջս՝ ձեր սէրը հրաւիրելու։ Կը կարծէի թէ դուք ալ ինձ նման այն զգացողութիւնն ունեցած էք թէ մենք եղած ենք... մէկմէկու համար։

Րոպէ մը ձեռքը յառաջացուց, կարծես Ճէյնի դպչելու համար. բայց բազուկը վար ինկաւ ծանրօրէն։

—Իրաւունք ունիք, շարունակեց. դուք չէք կրնար ամուսնանալ մարդու մը հետ զոր տղայ կը նկատէք։

Երեսը անդին դարձուց նորէն դէպի դասը։ Երկար վայրկեան մը, լուռ դիտեց ապակին, խորանին վերև, ուր Քրիստոս իր հոգեվարքի վայրկեանները կ'ապրէր։

—Կ'ընդունիմ խաչը, ըսաւ:

Եւ անմիջապէս հաստատ քայլերով վար իջաւ դէպի դուռը, որ բացուեցաւ և նորէն գոցուեցաւ խուլ աղմուկով մը։

Ու Ճէյն մինակ մնաց:

Դանդաչելով գնաց ինկաւ նստարանին վրայ ուր կը գտնուէր քիչ առաջ. յետոյ ծունկի եկաւ:

—Ո՜հ, Աստուա՜ծ իմ, հեծեծեց, շնորհ ըրէք որ վերադառնայ. ինծի՛ վերադարձուցէք զայն։ Ա՜հ, Կա՛րլթ, ես եմ անհրապոյր և անարժան, և ո՛չ դուք։ Դարձէ՛ք, Կա՛րլթ, դարձէ՛ք: Վստահութիւն պիտի ունենամ, ա՛լ չպիտի վախնամ։ Վերադարձէ՛ք, սիրելի՛ս, վերադարձէք:

Ականջը սրած մտիկ ըրաւ սրտատրոփ, ուշադիր, մինչև որ իր մարմնին բոլոր ջիղերը թրթռացին տառապագին. մտքին մէջ որոշեց թէ ի՛նչ պիտի ըսէ երբ եկեղեցիին դուռը բացուի նորէն, և տեսնէ որ Կարլթ կու գայ լոյսի ճառագայթի մը մէջ։ Սպասեց լուռ, և սպասումը կ'աւելցնէր այդ լռութիւնը, սեղմելով զինքը անդուլ պատի մը պէս, որ կը բարձրանար՝ աչքին առջև պարզելու համար միայն իր ապագայ առանձնութիւնը։ Անգամ մըն ալ խզեց լռութիւնը.

—Եկէ՛ք, սիրելիս, եկէ՛ք։

Բայց քայլափոխի ո և է աղմուկ չլսուեցաւ, ու Ճէյն, ծունկի եկած, դէմքը ձեռքերուն մէջ, հասկցաւ յանկարծ թէ Կարլթ Տէյլմէն իր որոշումը նկատած էր վերջնական և անդառնալի, ու չպիտի գա՛ր...։

Չկրցաւ գիտնալ թէ ո՛րքան ատեն ծունկի վրայ մնաց

այնտեղ։ Բայց վերջապէս ինքզինքը գտաւ։ Իմաստուն կերպով վարուած ըլլալու համոզումը կ'ունենար։ Լաւագոյն էր ներկային մէջ քանի մը ժամ անձկութեան մատնուիլ, քան թէ տարիներով հմայաթափ ըլլալ։ Իր կեանքը այսուհետեւ տխրօրէն պարապ պիտի ըլլար, եւ ընդնշմարուած այս ուրախութեան կորուստը երեւակայածէն աւելի ծանր կը կշռէր իրեն. բայց անկեղծօրէն համոզուած կը մնար թէ լաւագոյն վարմունքը ունեցած էր Կարլթի հանդէպ, եւ այդ պարագային ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր իր անձին տրտմութիւնը։ Այս մտածումով ոգեւորուեցաւ Ճէյն։

Մարգագետնին մօտ պատանիներու խումբ մը կը պատրաստուէր թռուցիկ մը թռցնելու։ Ճիմմի, քիչ մը առաջուան հերոսը, որ կեդրոնաձիգ ուժն էր խումբին, երջանիկ տէրն էր այդ գեղեցիկ թռուցիկին։ Ստուգիւ Ճիմմիի համար ուրախ օր մըն էր այն օրը, եւ կատարելապէս երջանիկ էր։ «Դուն ալ երջանիկ», ըսած էր Կարլթ, ու Ճէյնի աչքերը արցունքով լեցուեցան, յիշելով այդ բառերը եւ այն շեշտը որով Կարլթ արտասանած էր զանոնք։

Մինչ ինք վեր կ'ելլէր ծառուղիէն, թեթեւ կառք մը վար կ'իջնէր այն տեղէն։ Կարլթ Տէյլմէն կը վարէր այդ կառքը, որուն ետեւէն սենեկապան մը պայուսակ մը կը տանէր։ Անցնելու ատեն երիտասարդը գլխարկը հանեց, բայց աչքերը յառած մնացին իր առջեւ։ Րոպէի մը մէջ անհետացած էր։ Եթէ Ճէյն բաղձար զայն կեցնել, հնարաւորութիւն չպիտի ունենար։ Բայց ան չէր ուզեր կեցնել Կարլթը, համոզուած ըլլալով թէ լաւագոյն վարմունքը ունեցած էր, եւ թէ իրական տառապանքը իրեն համար էր միայն։ Ան, քիչ մը ետքը, ապագայի մը մէջ որ թերեւս շատ ալ հեռաւոր չէր, պիտի հանդիպէր այնպիսի աղջկան մը որ ամէն բան պիտի ըլլար անոր համար, ինչ որ ինքը երբեք չպիտի կրնար ըլլալ. իրեն համար, գալիք տարիները առանձնութիւն միայն պիտի բերէին։

Սրահին մէջ դէմ առ դէմ եկաւ Բօլին Լիսդէրի.

—Եկաք վերջապէս, Միս Ջէմբիըն, գոչեց մանկամարդ ամերիկուհին։ Լուրը իմացա՞ք. Մր. Տէյլմէն յանկարծ Լոնտոն կանչուեցաւ. Ժամը 1.15ի կառախումբով կ'երթայ։ Մօրաքոյրս ակռայի ցաւ մը ունենալով աճապարանքով կ'երթանք ատամնաբոյժին՝ ժամ 2.30ի կառախումբով։ Այս աշխարհի իրերը ո՜րքան անստոյգ են։ Մեր ճաշը մեր սենեակները պիտի բերեն կանուխէն։ Մնաք բարով, Միս Ջէմբիըն։

ԺԲ.— ԲԺԻՇԿԻՆ ԴԵՂԱԳԻՐԸ

Յարգելի Օր. Ճէյն Ջէմբիըն Մեծ Բուրգին գագաթը կեցած, կը դիտէր հորիզոնը։ Երեք Արաբները որոնց համախումբ ճիգը պէտք եղած էր զինքը մինչեւ այնտեղ առաջնորդելու համար, կքած էին իրեն շուրջը հանգիստի նկարագեղ դիրքերով, որ սովորական են իրենց ցեղին պատկանող մարդոց։

Երեք տարիներ անցեր էին այն ճակատագրական գիշերէն ի վեր, երբ Շէնսդոնի մէջ Օր. Ճէյն տուեր էր իր որոշումը։ Սարսուռ մը ունեցաւ խորհելով այն միայնութեան վրայ որ այդ վայրկեանէն ի վեր շրջապատած էր զինքը։

Ա՜հ, ի՞նչ պիտի պատահէր արդեօք, եթէ Կարլթ պատասխանած ըլլար այն խղճուկ ճիչին, որով անհանդուրժելի տառապանքի առաջին վայրկեաններուն մէջ, իր ամբողջ էութեամբը զայն կը կոչէր։ Բայց Կարլթ այնպիսի մարդ մը չէր, որ սեմին վրայ կը կենայ երբ դուռը կը գոցեն իր երեսին։ Անմիջապէս որ հասկցած էր թէ ի՛նչ կը նշանակեն մերժումի բառերը, վճռապէս հեռացած էր Ճէյնէն. երկաթուղիի կայարանը գացած էր անոր տուն դառնալէն առաջ.

և այն օրէն մինչև այս վայրկեանը իրարու հանդպած չէին։ Բացայայտ էր որ Կարթ հարկեցուցիչ պարտականութիւն մը նկատած էր իրեն՝ խոյս տալ Ճէյնէն։ Երկու երեք առիթներու մէջ Ճէյն այցելութիւն տուած էր բարեկամներու ուր գիտէր թէ կը գտնուէր Կարթ. բայց ամէն անգամուն ալ ճիշտ իր ժամանած պահուն մեկնած կ'ըլլար ան։ Այնպէս մը կը կարգադրէր որ խոյս տայ կայարանին մէջ անոր հետ պատահական հանդիպումէ մը, որ պիտի հարկադրէր զինք շփոթութեան մատնող բարև մը տալու։ Կարթի ազնիւ համակրութիւնը այն որոշման զոր Ճէյն հաղորդեր էր իրեն, կը շարունակէր զարմացում պատճառել մանկամարդ աղջկան։ Ճէյն չէր կրցած չափել խորութիւնը այն համակրութեան և յարգանքին, զոր ան ունէր իրեն մասին։

Կարթի տաղանդը կը շեշտուէր ամէն օր։ Բոլին Լիսդէրի նկարը զոր ան գծեր էր Շէնտոնի այցելութենէն վեց ամիս ետքը, հռչակաւոր եղաւ անմիջապէս. — Ամերիկուհին՝ կաթի սպիտակութեամբ սաթենէ արդուզարդով մը՝ հնամենի կաղնեփայտէ սանդուղի մը աստիճաններուն վրայ կեցած, մէկ ձեռքը լեցուն վարդի ծաղկեփունջով մը, միւս ձեռքը կ'երկարէր անտեսանելի անձի մը։ Իր ետին և իր վերեւը կը տարածուէր ոսկեփայլ լոյս մը, որ կը նշուլէր վաղնջական ապակիներու վրայ, որոնք կը կրէին բնակարանին սեփականատէր ազնուական ընտանիքին զինանշանը, զարդերը և նշանագրոշմը։ Արուեստագէտը հրաշալի կերպով յաջողած էր ըմբռնել շնորհը և աշխուժութիւնը մանկամարդ աղջկան, որ արքայական էր և բացայայտօրէն ամերիկուհի՝ իր փոքրիկ գլուխին գագաթէն մինչև ծայրը իր սաթենէ մուճակին։ Շատեր ենթադրեցին թէ ամուսնութիւն մը պիտի միացնէր ընդհուպ նկարիչն և անոր ընտրած տիպարը. բայց իրապէս նոյն վաղնջական տան սեփականատէրն էր որ թելադրեց զմայլելի Միս Լիսդէրի՝ ամուսնուն կերպով հաստատուիլ շրջանակի մը մէջ որ այնքան կը վայլէր իրեն։

Ճէյն Զէմբլըն քանիցս լսեց այս առթիւ յեղյեղուած մանրավէպ մը.. Կը պատմէին թէ Միս Լիսդէր նկարուելու համար նախ կեցած էր՝ վզին շուրջը ունենալով մարգարիտի իր հոյակապ շարքը, և Կարթ հրաշալի կերպով՝ ի յայտ բերած էր զայն ժամեր անցնելով իւրաքանչիւր մարգարիտի տալու իր փայլը։ Բայց օր մը իր վրձինովը աւրեց մարգարիտները, յայտարարելով Միս Լիսդէրի՝ թէ փնտռուած գոյնի ներդաշնակութիւնը ձեռք բերելու համար, անհրաժեշտ է որ կրէ իր վարդագոյն տպազիոնէ մանեակը։ Երբ Ճէյն պատկերը տեսաւ նկարահանդէսին մէջ, այդ վարդագոյն տպազիոնները զմայլելի կերպով կ'որոշուէին մանկամարդ աղջկան պարանոցի սպիտակութեանը վրայ, բայց անոնք որ ցուցադրուելէ առաջ առիթ ունեցած էին հիանալու Կարթի նկարին վրայ, կը հաւաստէին թէ ան ոչնչացուցած էր հրաշալի նկարի կտոր մը. կ'աւելցնէին թէ նոյն ինքն Բոլին Լիսդէր ըսած ըլլայ իր գեղեցիկ ուսերը ցուցնելով. — «Գոյներու ներդաշնակութիւնը պատրուակ մըն է. ճշմարտութիւնն այն է որ Կարթ մարգարիտները ջնջած է, որովհետև օր մը մէկը աշխատանոց այցելած պահուն եղանակ մը մրմնջած է պատկերին նայելով. շատ կը բաղձայի պատշաճ վարձատրութիւն մը ընել այն մարդուն, որ երևան հանէ թէ ի՛նչ եղանակ էր այն։»

Ճէյն այս պատմութիւնը առաջին անգամ իմացած էր Լէյտի Պրանտի հիանալի զարդախուցին մէջ թէյ առնելու ատեն։ Այլեւս անցեալին կը պատկանէր այն նուագահանդէսը ուր Կարթ լսած էր Ճէյնի կողմէ Վարդարանի երգուիլը։ Իրենց խզումէն ի վեր մօտ տարի մը անցած էր, և սակայն Կարթի կողմէ եղած առաջին արտայայտութիւնն էր որ Ճէյնի կը հասնէր։ Ան վայրկեան մը իսկ չտարակուսեցաւ թէ այցելուին մրմնջած եղանակը Վարդարանն էր. —

Ժամերը, սիրտ սիրելի, որ քեզի հետ անցուցի,
Ինծի համար մարգարտի շարք մ'են անոնք.
Զորս կը քաղեմ հատ առ հատ ու կը համրեմ մի առ մի։

Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ Կարթ կը խօսի տակաւին պատշգամին վրայ.

—Սորվեցայ մարգարիտները համրել, սիրելիս։

Ճէյնի սիրտը կ'ընդարմանար զինք շրջապատող պարապութենէն։ Աշխատանոցի այս միջադէպը եկաւ պահ մը արթնցուց ու ջերմութիւն տուաւ, բայց այս զարթումին ընկերացաւ սուր ցաւ մը...։ Երբ այցելուները քաշուեցան և Լէյտի Գրանտ զաւակներուն քով ելաւ, Ճէյն որ մինակ մնացած էր, դաշնակին մօտ գնաց, նստաւ անոր առջին, և սկսաւ մեղմաձայն զարնել Վարդարանը։

Յանկարծ իր ետեւէն ձայն մը ըսաւ.

—Երգեցէք, Ճէ՛յն։

Ճէյն ցնցուեցաւ և ետին դարձաւ։

Տօքթորը ներս մտած էր, և յուլօրէն տարածուած մեծ թիկնաթոռի մը մէջ, իրեն մօտիկը, ձեռքերը խաչաձեւած գլխուն ետին։

—Երգեցէ՛ք, Ճէ՛յն, կրկնեց։

—Չեմ կարող, Տէրի՛ք, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը՝ չարունակելով հանդերձ իր մատներուն տակ դողացնել փղոսկրեայ ստեղնաշարը։ Ամիսներէ ի վեր չեմ երգած։

—Ուրեմն ի՞նչ անցաւ դարձաւ ամիսներէ ի վեր։

Ճէյնի ձեռքերը դաշնակէն հեռացան. ինքնաբերաբար զանոնք իրարու միացուց.

—Կեանքս խորտակեցի, բարեկամս, ըսաւ. և սակայն գիտեմ թէ լաւ ըրի։ Եթէ հարկ ըլլար, նորէն պիտի հետեւէի նոյն ընթացքին... գոնէ այդպէս կը յուսամ։

Տօքթորը չպատասխանեց։ Ճէյնը կը դիտէր, ու կը խորհրդածէր անոր ընդհատ և աճապարանքով արտասանած

խօսքերուն վրայ։ Ուրիշ մտերմութեանց սպասեց, վստահ ըլլալով որ ատոնք պիտի գան աւելի դիւրաւ, եթէ ինք լուռ մնար։

Եւ մտերմութիւնները եկան։

—Բարեկամս, հրաժարեցայ բանէ մը որ ինծի համար կեանքէն աւելի մեծ նշանակութիւն ունէր։ Ատիկա ըրի ուրիշի մը սիրոյն համար, բայց չեմ կրնար մխիթարուիլ։ Գիտեմ թէ աղէկ ըրի, և սակայն... Սակայն, չեմ յաջողիր ինքզինքս գտնել։

Տօքթորը ծռեցաւ, և իր ձեռքերուն մէջ առաւ Ճէյնի կարկամած ձեռքերը:

—Կրնա՞ք ամէն բան ըսել ինծի, Ճէ՛յն։

—Ո՛չ, ոչինչ կրնամ ըսել ո և է մէկուն, նոյն իսկ ձեզի։

—Եթէ երբեք զգաք թէ պէտք ունիք խօսելու, խոստացէ՛ք, Ճէ՛յն, թէ ինծի պիտի գաք։

—Հաճոյքով։

—Լաւ։ Հիմայ, սիրելի զաւակս, պէտք է գործադրէք իմ դեղագիրս.— Ճամբորդեցէք, արտասահման գացէք. բայց, նկատեցէք թէ ասով չեմ ուզեր ըսել որ Բօրեզ կամ Զուիցերիա երթաք, ոչ ալ Ռիվիէրա։ Գացէ՛ք Ամերիկա, դիտեցէք մեծ, հոյակապ տեսարաններ. տեսէք Նիակարան. ու երբ գռեհիկ իրականութիւններ անհանգիստ ընեն ձեզ, հաճոյք պիտի զգաք ձեր միտքին առջեւ բերելով կանաչ ջուրի վիթխարի կոյտը, ջրվէժը որ կ'իյնայ ուղղօրէն, փրփրադէզ, որոտումի խլացուցիչ աղմուկով։ Մեր թէյի գաւաթներուն մէջ ջուր տեսնելու պահուն հաճոյք պիտի զգաք ինքնիրեննուդ ըսելով.— «Նիակարան կ'իյնայ միշտ»։ Այդ ջրվէժին մօտիկ պանդոկ մը գացէք, գիշեր ցորեկ լսելու համար անոր ահագին շառաչիւնը։ Ժամերով պտտեցէք անոր մօտերը, ամէն կողմերէն տեսնելու համար զայն...։ Սորվեցէք ըմբռնել «Դարերու Ժայռ»ին ճշմարիտ նշանա-

կութիւնը։ Ձեր սրտին, ձեր հոգիին մէջ իւրացուցէք Նիակարան։ Յետոյ ուսումնասիրեցէք ուրի՛շ բաներ Ամերիկայի մէջ։ Փորձեցէք հետեւելու կրօնական և մարդասիրական ձեռնարկներու։ Ջանացէք ծանօթանալու Միսիս Րօլինկդըն Պութի, Ամերիկայի բոլոր բանտարկեալներու «մայրիկ»ին: Ես կը ճանչնամ զինքը, և բախտը ունիմ յանձնարարական գիր մը տալու ձեզի՝ իրեն համար: Խնդրեցէք իրմէ որ ձեզ առաջնորդէ Սինկ-Սինկի կամ Քոլոմպուսի պետական բանտը, և լսեցէք երկու հազար թիապարտներու ուղղած իր խօսքերը, սիրոյ, ներողամտութեան իր խօսքերը զորս կ'ուղղէ ամէնէն աւելի վատթարացած թիապարտներու։ Գացէք Նիւ Եորք, տեսէք թէ ի՛նչպէս, երբ մէկը ընդարձակ շէնք մը կառուցանել կը փափաքի և իր տրամադրութեան տակ քիչ գետին ունի, այո՛, տեսէք թէ ի՛նչպէս, այդ անպատեհութիւնը դարմանելու համար, կը շինէ տուն մը որ դէպի երկինք կը մագլցի։ Սորվեցէք նոյնը ընել։ Յետոյ, երբ ամերիկեան մեծ ժողովուրդը ձեր մէջ արթընցուցած է խանդավառութիւն՝ իր հսկայ ճիգերուն համար, անցէք Ճափոն, և տեսէք պզտիկ ժողովուրդ մը, որ ազնուական աշխատութեամբ կը ջանայ մեծ ըլլալ։ Յետոյ գացէք Պաղեստին, և հետեւեցէք աշխարհի վրայ ապրուած ամենամեծ կեանքի մը հետքերուն։ Վերադարձին հանդիպեցէք Եգիպտոս, աշխատելով վերյուշել թէ մեր արդիական աշխարհին մէջ տակաւին կան շատ հին բաներ.— Փայտէ հին մարդ մը, օրինակի համար, լաւ պահպանուած։

Կայծքարէ աչքերով որ յախճապակիի կտոր մը ունին իբրև բիբ. իրենց պղնձէ կոպերուն տակ փայլող այդ աչքերը կը դիտէին Աբրահամի ժամանակուան աշխարհը։ Զայն պիտի գտնէք Գահիրէի միւզէոնին մէջ։ Եթէ ճշմարիտ մարմնակրթանք մը ընել կ'ուզէք, իշուկ մը առէք։ Ես

եթէ ինքզինքնիդ տկար, կոտրուած զգաք, վերելք մը ըրէք Մեծ Բուրգին։ Շէհաթի անունով Արաբ մը փնտռեցէք, և ըսէք իրեն թէ ամէնէն բարձր գագաթը ելլել կ'ուզէք՝ աւելի արագ քան ուրիշ ո և է կին։ Յետոյ վերադարձէք, զաւակս, հեռաձայնեցէք և ժամադրութիւն մը տուէք ինծի. կամ լաւ ես, ըստ բախտի, իմ դարմանատունս եկէք, երկու յաճախորդի մէջտեղ, և ըսէք ինծի թէ ի՛նչ ազդեցութիւն ունեցած է իմ դեղագիրս։ Վստահ եմ որ ասկէ աւելի լաւ դեղագիր մը գրած չեմ. և պէտք չպիտի ունենաք ստերլին մը այցեգին տալու ինծի. ձրի կը խնամեմ իմ հին բարեկամներս։

Ծէյն սկսաւ խնդալ, և ջղաձգօրէն սեղմեց Տօքթորին ձեռքերը.

—Ո՛հ, բարեկամս, ըսաւ, կարծեմ թէ իրաւունք ունիք իմ բոլոր մտածումներս կեդրոնացած են իմ անձիս և իմ անհատական տառապանքներուս վրայ։ Պիտի ընեմ ձեր ըսածը, և Աստուած պիտի վարձատրէ զձեզ, այդ խօսքերը ինծի ըսած ըլլալնուդ համար։ Ահաւասիկ Ֆլօուըրը.— Ֆլօուըր, շարունակեց՝ տեսնելով որ Տօքթորին կինը ներս կը մտնէ յուլօրէն, կանաչորակ ներքնազգեստ մը հագած, և անցնելու ատեն կը դարձնէ ելեկտրական հաղորդիչները, կրնա՞ք հաւատալ որ այս մեծ տղան հիմա լրջօրէն ինծի խորհուրդ տուաւ երթալ վերելքը ընել Մեծ Բուրգին՝ բուժուելու համար ջղային տկարութենէ մը։

Ֆլօուըր նստաւ ամուսնոյն քով, որուն թեւը գուրգուրանքով շրջապատեց իր մարմինը։

—Ծէյն, ըսաւ քաղցրօրէն ժպտելով, քիչ առաջ լսեցի որ Վարդարանը կը նուագէք. ամէնէն աւելի սիրած վիպերգս է ան. ամիսներէ ի վեր չեմ լսած. խնդրեմ, երգեցէք զայն, սիրելիս։

Ծէյնի աչքերը Տօքթորին նայուածքին հանդիպեցան.

դեղագիրը իր ազդեցութիւնը գործել սկսած էր. դաշնակին կողմը դարձաւ Միս Ջէմբլըն և կատարեց եղած խնդրանքը։

Վիպերգին վերջին բառերուն՝ Տօքդորին կինը ծռեցաւ և թեթև համբոյր մը դրաւ ամուսնին քունքին վրայ, ճիշդ այն տեղը ուր անոր խիտ և թուխ մազերուն մէջ արծաթի թելեր սկսած էին երեւալ. բայց Տօքդորին մտածումը Ճէյնի վրայ կեդրոնացած էր, և անոր՝ վերջին ձայնանիշերը զարնելէն առաջ գիտէր թէ ճիշտ էր իր ախտաճանաչութիւնը։ «Այսու հանդերձ, ըսաւ պատուական բժիշկը ինքնիրեն, լաւագոյն է որ մեկնի. ատիկա փոփոխութիւն պիտի մտցնէ անոր մտածումներու ուղղութեան մէջ, և անոր պիտի տայ աւելի լայն հայեացք մը՝ ընդհանուր թէ մասնաւոր իրերու վրայ. և ան չպիտի փոխուի, կամ եթէ փոխուի, Ճէյն իրաւունք ունեցած պիտի ըլլայ։ Ինքնիրենս կը հարցնէի թէ ի՛նչ բան պատճառ կ'ըլլար այս խեղճ տղուն զուարթամտութիւնը խանգարելու, և զայն մտածկոտ վիճակի մատնելու։ Ճէյնը սիրե՛լ, յաջողի՛լ անոր սէրը գրաւելու, և յետոյ կորանցնե՛լ զայն։ Պէտք է պողպատէ ջիղեր ունեցած ըլլայ, կեանքը սովորականին պէս շարունակել կրնալու համար։ Ո՞րն է այս երկուքին միջև տնկուած խաչը, զոր համբուրել կը սորվին։ Թերեւս Նիակարան աւլէ զայն իր յորձանքներով, և Ճէյն ընդծովեայ պարանով սիրոյ պատգամ մը հեռագրէ անոր»։

Ճէյն հնազանդեցաւ իրեն տրուած պատուէրին, և երկու տարիներ պէտք եղան անոր գործադրութեանը համար։ Եւ ահաւասիկ հոն, Մեծ Բուրգին գագաթը կը գտնուէր, ու կը ժպտէր խորհելով իր վերելքի պատմութեան վրայ զոր պիտի ընէր Տէրիքի։

Ճէյն հաճելի խանդավառութիւնը կը զգար՝ դժուարին խոստում մը յաջողութեամբ կատարած ըլլալու։ Գեղեցիկ կերպով ձեւուած զբօսաշրջիկի հագուստ մը և սունկէ գլխա-

նոց մը կը կրէր։ Շէհաթի կը հաւնէր այդ հագուստին իբրև յայտնի նշան մը իր ստանալիք պարգեւին, որ արժէքաւոր պիտի ըլլար ապահովաբար, ուղեւորուհիին վեհանձնութեամբ։

Ճէյն թխորակ գոյն մը առած էր Արեւելքի արեւէն. բայց հաճոյք կը զգար անկէ, և կ'արհամարհէր քօղը կամ հովանոցը։ Եւ իր աչքերը կը յառէին անապատի ոսկի լոյսին, առանց պէտք ունենալու մրոտած ապակիներու։ Գիտէր ամուր և շնորհալի կերպով յարդարել իր թուխ առատ մազերը, և երբեք աւելի պատշաճ եղած չէին անոնք քան մարտի այս պայծառ օրը՝ Մեծ Բուրգին գագաթին վրայ։ Իր դիմագծերուն անկանոնութիւնը կը փոխարինուէր շահագրգռութեան և գոհունակութեան արտայայտութեամբ մը. գեղեցիկ և համարձակ ժպիտը երեւան կը հանէր փայլուն ակռաները, որ ապացոյց էին իր հիանալի առողջութեան։

Տօքդորին դեղագիրը իր ազդեցութիւնը ըրած էր. կանխահաս ծերութեան մը սպառնալիքը, որ ցաւագին տպաւորութիւն մը առաջ բերած էր Տէրիքի վրայ, հիմա անհետացած էր բոլորովին։ Ճէյն երեսուն տարեկան կին մը կ'երեւար, հանդարտ և ծանրաբարոյ, պատրաստ համաչափ քայլերով մօտենալու հաճելի քառասնամեակի մը, և չվախնալով յիսունէն երբ որ գար անիկա։ Իր վճիտ աչքերը համարձակօրէն կը նայէին կեանքին, և իր առողջ միտքը շատ բանաւոր կարծիքներ կը յայտնէր՝ իր վեհանձն սրտին ազնուութենէն բարեխառնուած։

Այդ վայրկեանին Ճէյն տեսարանը կը դիտէր և կը գնահատէր անոր գեղեցկութիւնը. մէկ կողմէ բեղնաւոր Տէլդան՝ տերեւախիտ արմաւենիներով, ձիթենիներով, նարնջենիներով, որ առատօրէն կ'աճէին արծաթէ լայն երիզի մը պէս հայելիացող Նեղոսի արգաւանդ եզերքին վրայ. միւս կողմէ անապատը իր անսահման հորիզոնով ուր կը ծփային

յարաչարժ ոսկի աւազներու փայլուն գորգերը․ ոչ մէկ ծառ, ոչ մէկ տերև, ոչ մէկ խոտի շիւղ․ ոչինչ, եթէ ոչ սահման չունեցող ազատութիւն մը, հաստատուն լոյսի ովկիանոս մը, որովհետև արևը իր մայրամուտին մէջ էր, և երկինքը բոցավառ։

«Ահա՛ քառուղի մը, կը խորհէր Ճէյն․ այստեղ պէտք է ընտրութիւն ընել, ինչ որ դժուար է․— Ազատութիւն կամ առատութիւն։ Պէտք է խորհուրդ հարցնել Սփինքսին, դարերու պահապանին, որ իր ձեռքին մէջ ունի ժամանակի գաղտնիքները խորհրդաւոր և ապագային յառած է աչքերը դարերէ ի վեր»։

—Երթանք, Շէնոթի, իջնենք։ Եւ հիմա, զիս առաջնորդէ Սփինքսին։ Կ'ուզեմ հարցում մը ուղղել իրեն, ճիշտ այն վայրկեանին երբ արևը պիտի անհետանայ հորիզոնէն։

ԺԳ.— ՍՓԻՆՔՍԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ճէյն հրամայած էր որ իր սուրճը բերեն պանդոկին դարատափը որպէսզի հնար եղածին չափ քիչ կորուստ ունենայ գիշերուան խորհրդաւոր գեղեցկութենէն։ Ճերմակ թափանցիկ լոյսին մէջէն Բուրգերը կ'երևային աւելի բարձր և աւելի ամուր և Սփինքսը շրջապատուած կը թուէր աւելի մեծ գաղտնիքներով։ Ճէյն մտադրեց վարը պզտիկ շրջան մը ընել իր սենեակն ելլելէ առաջ։

Մինչ այն իր ողորմելի թիկնաթոռին կրթնած, պզտիկ ումպերով կը խմէր իր սուրճը, ինքզինքը տալով երազուն հանդարտութեան զգացումին, որ յաճախ կը յաջորդէ ֆիզիքական հուժկու ճիգի մը։

Մտքին առջև կը ներկայանային Կարթի նկատմամբ խաղաղ և զորավոր խոկումներ։ Շարունակ լսել կը կարծէր ներդաշնակ ձայնը որ կ'երգէր․ «Երջանի՛կ լոյս»։

Ու կապոյտ գիշերուան խորքէն Կարթի գեղեցիկ սիրալիր աչքերը զինքը դիտել կը թուէին։ Ճէյն իր աչքերը գոցեց աւելի լաւ տեսնելու համար զանոնք։ Այդ իրիկունը ան չէր վախնար սիրելի անձին նայուածքներէն, որոնք այնքան լեցուն էին խանդաղատանքով։ Ո՛հ, որքան մեծ թըշնամանք մը ըրած էր անոր ապագայի մասին իր երկիւղներով։ Այս իրիկուն իր սիրտը կը զեղուր վստահութեամբ․ վստահութեամբ՝ անոր և իր անձին ալ հանդէպ։ Ինքնիրեն ըսաւ որ եթէ Կարթ հոն ըլլար, անոր հետ դուրս պիտի ելլէր պայծառ գիշերուան մէջ և առանց երկիւղի պիտի թոյլ տար որ զինք դիտէ։ Կըզգար որ պիտի կրնար անոր ըսել․ «Այս դէմքը ձերն է Կարթ, պիտի ուզէի աւելի որ գեղեցիկ ըլլար ձեր սիրոյն համար․ բայց եթէ ձեզի հաճելի է, ինչո՞ւ, սիրելիս, ջանամ զայն ձեզմէ փախցնել»։

Իր մտածումի այս փոփոխութեան պատճառն ի՞նչ էր․ Տէրիքի դեղագիրն էր որ իր ազդեցութիւնը կը գործէր։ Այս նոր հայեցակէտը աւելի՛ համաձա՞յն էր ողջմտութեան քան այն զոր ինքզինք հարկադրած էր ընդունիլ այսպիսի տառապանքի մը գնով, յանգելու համար իր տուած որոշման։ Ինչո՞ւ համար յաջորդ օրը փոխանակ Նեղոսն ի վեր ելլելու կամ իր ճամբորդութիւնը շարունակելու դէպի Կ. Պոլիս կամ Աթէնք, ինչո՞ւ Աղեքսանդրիայէն մեկնելու պատրաստ շոգենաւ մը չնստէր որ զինք շաբաթէ մը Լոնտոն պիտի տանէր։ Այնտեղ Կարթը պիտի փնտռէր, կատարեալ խոստովանութիւն մը պիտի ընէր անոր և իրենց ապագան անոր ձեռքը պիտի յանձնէր։ Ճէյն բնաւ չէր տարակուսիր թէ կը սիրուէր տակաւին։ Մի միայն ճշմարտութեան խոստովանութեան մը և իրեն եղած կոչումի մը վերյուշումովը, Կարթ իրեն շատ աւելի մօտիկ երևցաւ, և Ճէյն զգաց կարծես անոր թևերուն սեղմումը և սիրելի էակին գլուխը իր սրտին կրթնիլը։ Ո՛հ, այս սիրելի, լուսաւոր աչքերը, ո՛հ Կարթ ... Կարթ ։

«Այս իրիկուն մէկ բան մը յստակօրէն կ'երեւայ ինծի, կը խորհէր Ճէյն. եթէ տակաւին կը բաղձայ զիս, եթէ պէտք ունի ինծի, չեմ կրնար շարունակել իրմէ հեռու ապրիլ, պէտք է իրեն երթամ»։ Աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ և դիտեց Սփինքսը... Յետոյ նորէն գոցեց և ըսաւ ինքնիրեն. «Պիտի ընեմ այդ փորձը», և խորունկ ուրախութիւն մը արթնցաւ իր սրտին մէջ։

Այդ վայրկեանին, խումբ մը Անգլիացիներ ճաշարահէն դուրս ելան և մեծ աղմուկով եկան դարատափ. իրիկունը ժամաներ և ուշ ճաշեր էին։ Ճէյն հազիւ նշմարած էր զանոնք՝ գեղեցիկ տիկին մը և իր աղջիկը, երկու երիտասարդներ և աւելի տարիքոտ մարդ մը զինուորական երեւոյթով։ Ասոնք չէին շահագրգռեր Ճէյնը, բայց կը խանգարէին անոր երազանքը, որովհետև մօտիկ սեղանի մը առջև տեղ գրաւեցին, և բարձրաձայն կը շարունակէին իրենց խօսակցութիւնը, կարծես առանձին ըլլային։ Երկու երեք օտարականներ, որոնք երազանքի մէջ թաղուած էին իրենց սուրճը խմելով և սիկարէթը ծխելով, ոտքի ելան և գացին աւելի հանդարտիկ անկիւն մը՝ արմաւենիներուն տակ։ Ճէյն ալ անոնց հետեւիլ խորհեցաւ, բայց քաջութիւն չունեցաւ խզելու այն հմայքը որ զինքը այնտեղ կը գամէր։ Տարիքոտ մարդը ձեռքը բռնած էր նամակ մը և Մօրնինկ Բօսթի թիւ մը։ Փոքրիկ խումբը կը խորհրդածէր նամակին բերած լուրերուն, ինչպէս նաև լրագրի մէկ հատուածին վրայ զոր քիչ առաջ բարձրաձայն կարդացած էին ապահովաբար։

—Խե՜ղճ տղայ, շատ տխուր է, ըսաւ Տիկինը։

—Վստահ եմ որ լաւագոյն պիտի համարէր մեռնիլ, գոչեց օրիորդը, ես հազար անգամ նախապատիւ պիտի համարէի այդ։

—Ո՛հ, ոչ, ըսաւ երիտասարդներէն մէկը դէպի անոր ծռելով. կեանքը քաղցր է, ինչ որ ալ ըլլայ...

—Ո՛հ, բայց կո՞յր ըլլալ, հառաչեց օրիորդը դողացող ձայնով մը։ Կո՞յր, իր ամբողջ մնացեալ կեանքին մէջ, սոսկալի է։

—Ի՞ր հրացանովը, հարցուց Տիկինը, և ինչպէս կ'ըլլայ որ որսի կ'ելլեն Մարտ ամսուան մէջ։

Ճէյն հեգնոտ ժպիտ մը ունեցաւ։ Անասուններու բուռն սէրը, նոյն իսկ ամենափոքրիկ միջատներուն հանդէպ, յարգանքը անոնց խոնարհ կեանքերուն՝ տեսակ մը կրօնք էր իրեն համար, ինչպէս գեղեցկութեան պաշտամունքը կրօնք մըն էր Կարթի համար։ Կը պնդէր թէ ինք երբեք չի մեղքընար որսորդութեան արկածներուն, Անոնք որ կը զուարճանան անողորմ տառապանքներ պատճառելով, իրենք ալ իրենց կարգին պիտի տառապէին. երբ կը տեսնէր որ անասուններու կեանքին հետապնդողները իրենց կեանքը վրայ կուտային այդ միջոցին, Ճէյն կը յայտարարէր թէ արդար փոխարինութիւն մըն է եղածը։ Ատկէ ո և է ցաւ չէր զգար և չէր ալ յայտներ։

Եւ սակայն զինուորական երեւոյթով մարդը ակնոցը շտկելով դէպի լոյսին կողմը կ'երկարէր իր նամակին թերթերը։

—Ոչ, ըսաւ վայրկեան մը ետք, որսորդութիւնը լմնցած էր, և այս է ամէնէն տխուր պարագան։ Արդէն մէկ երկու տարիէ ի վեր հրաժարած էր հրացանով որսորդութենէ և անկից բնաւ հաճոյք չէր զգար, որովհետև կ'ատէր մահը իր բոլոր երեւոյթներուն տակ։ Հիւսիսի կողմը ունեցած իր շքեղ կալուածը գացած էր, և դիպուածը այնպէս ուզեց որ անցնի մէկ քանի մարդոց կողմէն որոնք ճագարներու նշան կ'առնէին և կը կատարէին գործ մը որ անգութ կը թուէր իրեն, վիրաւորեալ անասունի մը նկատմամբ։ Ցանկին վրայէն ցատկեց, բողոքելու և արգիլելու համար ո և է նոր տառապանք խեղճ անասունին։ Եւ այն

ատեն է որ դէպքը պատահեցաւ. մարդոցմէ մէկը, ապահովաբար վախնալով ակամայ կոխեց բլթակին վրայ և գնտակը մեկնեցաւ, գնաց քանի մը մետր անդին գտնուող ծառի մը զարնուեցաւ և յետոյ ետ դարձաւ։ Հարուածը ուղղակի դէմքին չեկաւ, որ թեթև սկրդուքներ միայն ունեցաւ և ուղեղը անվնաս մնաց, բայց աչքերուն բիբը պայթեցաւ և տեսողութիւնը կորսուեցաւ առ յաւէտ։

—Սոսկալի՛ ձախորդութիւն մըն է այս, յայտարարեց երիտասարդներէն մէկը։

Միւսը որ տակաւին խօսած չէր, աւելցուց.

—Չեմ հասկնար թէ մարդ ի՛նչպէս չի սիրեր որսորդութիւնը։

—Պիտի հասկնայիք, եթէ ճանչցած ըլլայիք այս խեղճ տղան, պատասխանեց զինուորականը։ Այնքան զեղուն էր կեանքով. մարդ չէր կրնար երեւակայութեանը առջև բերել զայն, ո՛չ մահամերձ վիճակի մէջ ոչ ալ ուրիշները մեռցնելու զբաղած։ Ու գեղեցկութեան պաշտամունքը տեսակ մը կրօնք էր իրեն. գիտէր ձեզի ցուցնել գեղեցկութիւնը հոն ուր մտքէ բնաւ չէիք անցըներ անոր ներկայութիւնը։ Եւ հիմա խեղճ տղան ա՛լ բնաւ չպիտի կրնայ տեսնել...

—Մայր ունի՞ գոնէ, հարցուց տարիքոտ կինը։

—Ոչ, մարդ չունի, մինակ է. անշուշտ երկտասանեակներով բարեկամներ կան. Լոնտոնի ամէնէն ճանչցուած մարդն էր, ամէն կողմ գրկաբաց կ'ընդունուէր. բայց ընտանիք չունէր կարծեմ և երբեք չէ ուզած ամուսնանալ... խե՛ղճ տղայ, պէտք է որ այսօր նուազ դժուարահաճ ըլլայ։ Տարուան ամէն եղանակին կրնար ամէնէն սիրուն աղջիկներէն ընտրել. բայց ոչ, ան իր արուեստին հետ ամուսնացած էր։ Եւ հիմա, ինչպէս կը գրէ Լէյտի Ինկլպայ, մութին մէջ մինակ է և բոլորովին անթակայ իր շուրջը գտնուողներուն...։

—Ո՛հ, ուրիշ բան խօսինք, գոչեց օրիորդը՝ աթոռը ետ հրելով և ոտքի ելլելով։ Կ'ուզեմ այս պատմութիւնը մոռնալ, շատ տխուր է... կ'աղաչեմ, ելլենք և ուրիշ բանի վրայ խօսինք։

Ամէնքը ոտքի ելան, և երիտասարդը ձեռքը դրաւ օրիորդին թեւին տակ՝ անոր յուզումին ընծայած առիթէն օգտուելով։

—Մոռցէք այս բոլորը, սիրելիս, ըսաւ մեղմիւ. երթանք մտիկ ընենք ինչ որ կ'ըսէ Սփինքսը լուսնի լոյսով։

Ու վար իջան դարատափէն. միւսներն ալ անոնց հետեւեցան. բայց զինուորական երեւոյթ ունեցող մարդը, որուն կը պատկանէր Մորնինկ Բօսթը, սեղանին վրայ դրաւ զայն. սիկառ վառելու համար քիչ մը ետ մնաց։

Ճէյն աթոռէն ելլելով անոր կողմը գնաց։

—Կրնա՞մ ձեր թերթը նայիլ, ըսաւ առանց յառաջաբանի։

—Անշուշտ, պատասխանեց քաղաքավարութեամբ։

Յետոյ զայն մօտէն դիտելով.

—Անշուշտ, Միս Ջէմբրըն, յարեց, չէի գիտեր որ այս կողմերը կը գտնուիք։

—Ո՛հ, զօրավար Լօռէ՛ն, ձեր դէմքը ընտանի կը թուէր, բայց ես ալ ձեզի չէի կրցած ճանչնալ։ Շնորհակալ եմ, ձեր Լրագիրը փոխ կ'առնեմ բայց ձեզ վար չեմ դներ, քիչ վերջ իրար կը գտնենք։

Ճէյն սպասեց որ ամէնքը հեռանան և դադրի անոնց խօսակցութեան և խնդուքներուն արձագանգը։ Այն ատեն դէպի իր թիկնաթոռը դարձաւ, դէպի այն տեղը ուր Կարթ այնքան մօտ թուեր էր իրեն. անգամ մըն ալ նայեցաւ Սփինքսին և հսկայ Բուրգին լուսնի լոյսին տակ։

Յետոյ լրագիրը առաւ ու բացաւ։

..Այո, նոյն ինքն Կարթ Տէյլմէնն էր, իր Կարթը, սիրահարի փայլուն աչքերով, որ հեռաւոր ու մենաւոր տանը մէջ պառկած էր կոյր, առանձին, անկարողութեան դատապարտուած...։

ԺԴ. — ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Տուվրի սպիտակ խարակները կը նշմարուէին հորիզոնին վրայ, հետզհետէ աւելի յստակ շրջագիծերով, մինչև այն վայրկեանը որ անոնք երևցան ծովէն դուրս ցցուող հսկայ պարիսպի մը պէս։ Յետոյ Տուվրի բերդը ուրուագծուեցաւ, անհունօրէն նկարագեղ, գարնանային յետ-միջօրէի արևակնագոյն պայծառութեան մէջ։ Ճէյն հիացումով կը դիտէր այս տեսարանը. բայց յանկարծ յիշողութիւնը արթնցաւ, և կարծես անակնկալի եկած՝ փակեց աչքերը.

Այն վայրկեանէն ի վեր, երբ Գահիրէի պանդոկին դարատափին վրայ կարդացեր էր Մօրնինկ Բօսդի ցաւառիթ հատուածը, ահէ գեղեցիկ տեսարան տխրութեամբ կը լեցնէր Ճէյնի սիրտը։ Այդ ընթերցումէն ժամ մը ետքը ճամբայ կ'ելլէր, և յաջորդ օրը նաւ կը նստէր Աղեքսանդրիայէն։ Քիչ վերջը ցամաք կ'ելլէր Պրինտիզի, ու գիշեր ցորեկ ճամբորդելով, վերջապէս կը հասնէր Անգլիոյ ծովեզերքին բացերը։ Քանի մը վայրկեանէն ոտք պիտի կոխէր այնտեղ, և անկէ ետքը երկու հանգրուան միայն պիտի մնար իր ճամբորդութեան. որովհետև ճամբայ ելած վայրկեանէն ի վեր, Ճէյն գիտէր թէ կը քալէ դէպի այն սենեակը ուր խաւարը և տառապանքը սոսկալի յարձակում մը կը գործէին բարոյական քաջութեանը, բանականութեանը և ինքնապահպանութեան բնազդին այն անձին զոր կը սիրէր։ Բնազդաբար Ճէյն կ'երթար դէպի Կարթ, ինքզինքը անկարող զգալով հանդերձ գտնելու անոր հասնելու ուղին և միջոցները։ Իր ողջմտութիւնը կ'ազդարարէր իրեն թէ խնդիրը կնճռոտ է։ Բայց իր ներքին էութեան ամբողջ ուժովը կը պոռար. «Շա՜տ պարզ է, սակայն, Աստուա՜ծ իմ։ Կո՛յր և մինա՜կ, ի՛մ Կարթս։»

Ճէյն կ'ըմբռնէր թէ իրմէ աւելի՛ հաւասարակշիռ դատողութիւն մը միայն պիտի կրնար լուծել խնդիրը, և թէ Կարթի հասնելու լաւագոյն կերպն էր անցնիլ Տոքդորին խորհրդակցութեան սենեակէն։ Ուստի Բարիզէն հեռագիր ուղղած էր Տէրիքի, և ներկայ վայրկենին Ուիմբօլ փողոցէն անդին չէր տեսներ։ Տուվր հասնելուն լրագիր մը առաւ, և մէկ կողմէ հետեւելով հանդերձ իր պայուսակն ու գոյքերը տանող բեռնակրին, աճապարանքով աչքէ անցուց թերթը, և աշխարհիկ տեղեկութեանց սիւնակին մէջ գտաւ իր փնտռածը.—

«Յաւօք կ'իմանանք թէ Մր. Կարթ Տէյլմէն որ Կլինիչ կը գտնուի՝ Ապէրտինշայրի իր ստացուածքին մէջ, ծանր վիճակի մէջ է տակաւին, իբր տասնըհինգ օր առաջ պատահած արկածին հետեւանքով։ Տեսողութիւնը կորսուած է անյոյս կերպով, բայց իր վէրքերը լաւ վիճակի մէջ են, և ուղեղային խանգարման վախը փարատած կը թուի, թէև վերջին օրերս յառաջ եկած են կնճռոտութիւններ, և հարկ դատուած է հիւանդին մօտ կանչել ջղային հիւանդութեանց հռչակաւոր մասնագէտ Տքդ. Տէրիք Պրէնտ, խորհրդակցութիւն կատարելու համար. վիրաւորեալը խնամող ակնաբոյժին և բժիշկին հետ։ Աշխարհիկ և գեղարուեստական շրջանակներու մէջ, ուր Մր. Կարթ Տէյլմէն այնքան համբաւուած և ժողովրդական էր, ջերմ համակրութիւն և խորունկ վիշտ կ'արտայայտուի ամէն կողմէ...»։

Ճէյն շոգեկառքի վակօնի մը մէջ տեղ գրաւեց։

Բայց հեռագրական ցրուիչ պատանի մը կառախումբին երկայնքն ի վեր կը պտտէր՝ ամէն վայրկեան կրկնելով. «Ցարգեյի Ճեյն Ջեմբիրն»: Ճէյն լսեց իր անուան արտասանուիլը, և նշան ըրաւ.

—Հոս եկուր, տղա՛ս, ինծի համար է։

Աճապարանքով բացաւ իրեն յանձնուած հեռագիրը։

Տօքգորէն կու գար։

«Բարի՛ գալուստ։ Սկովտիայէն կու գամ: Չէրինկ-Քրոս կը սպասեմ, պատրաստ ձեզի ծառայելու։ Տուվրի մէջ սուրճ առէք։ «ՏԷՐԻՔ»

Ճէյն սփոփանքի և երախտագիտութեան հառաչ մը արձակեց։ Ինքզինքը չատ մինակ զգացած էր։ Վակոնին դրան կողմը եկաւ.

—Ինծի նայեցէք, մէկը չկա՞յ. գաւաթ մը սուրճ բերէք, եթէ կը հաճիք։

Բնաւ փափաք չունէր սուրճի. բայց, նոյն իսկ հեռուէն, Տօքգորին անհնազանդ գտնուելու գաղափարը չունեցաւ բնաւ։

Ցրուիչը որ պահակ սպասեր էր վակոնին դրան առջև, փութով պիւֆէն գնաց, և կառախումբը չարժելու մօտ էր, երբ Ճէյնի յանձնեց գաւաթ մը տաք սուրճ և չերտ մը կարագով հաց։

—Շնորհակալ եմ, բարեկամս, ըսաւ Ճէյն՝ պնակը նստարանին վրայ դնելով, մինչ միւս ձեռքով գրպանէն դրամ կը հանէր... Ոչ, մի՛ յոգնիք դրամին մնացորդը տալու։ Շնորհակալութիւն՝ ձեր հաճոյակատարութեան համար։

Եւ Ճէյն հանգստաւէտ կերպով նստած, զսպեց հոսելու վրայ եղող արցունքները, խմեց սուրճը և ինքզինքը յուսացածէն աւելի կազդուրուած զգաց։ Ո՜հ, այս վայրկեանին ո՛րքան պէտք ունէր իմաստուն, զօրաւոր և իրեն օգնելու դիւրապատրաստ բարեկամի մը։ Եւ Տէրիք լիովին պիտի կատարէր ատիկա:

Հեռագիրը նորէն կարդաց և ժպտեցաւ։ Ո՛րչափ աղէկ ըրած էր սուրճի վրայ խորհելով, և մանաւանդ կայարան գալով։ Գլխարկը հանեց և գլուխը կրթնցուց բարձիկներուն վրայ։ Գիշեր ցորեկ ճամբորդեր էր տենդոտ անձկութեանց փոթորիկի մը մէջէն, բայց վերջապէս հասեր էր Տէրիքի

ձեռքին տակ, անոր օժանդակութիւնը ստանալու։ Հոգիին վրդովումը հանդարտեցաւ և մեծ խաղաղութիւն մը յաջորդեց անոր։ Ճէյն մրափեց։ Նախախնամութիւնը չէր լքած զինքը...։

Երբ կառախումբը Չէրինկ Քրոսի կայարանը մտաւ, Ճէյն ոտքի կեցած էր իր վակոնին դրան առջև: Տօքգորը պահակ կը սպասէր Ճէյնի վակոնին կեցած տեղւոյն ճիշտ դիմացը. պարզ դիպուած մըն էր այդ. բայց բարեբար դիպուած մը միշտ Տէրիք Պրէնտը կազմ և պատրաստ կ'ընէր ճիշտ հոն ուր ամէնէն աւելի պէտք ունէին իրեն։ Երկվայրկեանի մը մէջ անցաւ բազմութեան մէջէն։ Ճէյն արագ ակնարկ մը նետեց տօքգորին նիհար և վճռական դէմքին վրայ, որ լուսաւորուած էր սիրալիր ընդունելութեան մը արտայայտութեամբ և իր մանկութեան բարեկամին աչքերուն մէջ կարդաց կատարեալ հասկացողութիւն մը և համակրութիւն մը. տօքգորին ետին նշմարեց իր հօրաքրոջ մէկ սպասաւորը և իր իսկ սենեկապանուհին։ Րոպէ մը վերջ մայթին վրայ իջած՝ Տէրէքի ձեռքը կը սեղմէր։

—Բարի եկաք, ըսաւ այս վերջինը, և քաջառողջ վիճակի մէջ, ինչպէս կը տեսնեմ։ Ձեր բանալիները տուէք... կ'ենթադրեմ որ մաքսէն փախցուելիք բան մը չունիք։ Դքսուհիին հեռաձայնեցի որ իր տունէն մէկը ղրկէ ձեր բեռները առնելու համար, և ձեզի չսպասէ իրիկուան ճաշէն առաջ, որովհետև թէյս ձեզի հետ պիտի առնէք։ Աղէկ ըրի՞։ Հո՛սկէ, անցէք վանդակորմէն... ի՜նչ իրարանցում. ամէն մարդ կ'ուզէ խուսափիլ կարգ կանոնէն և առաջ անցնիլ։ Ստուգիւ երկաթուղիի պաշտօնեաներու համբերատարութիւնը գեղեցիկ դաս մըն է մարդկութեան մնացեալ մասին համար։

Տօքգորը խօսելով հանդերձ Ճէյնի կ'առաջնորդէր ամբոխին մէջէն. ելեքտրական կառքի մը դռնակը բացաւ, նըստեցուց զայն, ինքն անոր քովը տեղ գրաւեց, և արագօրէն սահեցան կայարանէն դուրս, Ստրէնտի մէջ, դառնալով դէպի Թրաֆալկարի հրապարակը։

— Նիակարան վնեմ է, չէ՞, ըսաւ Տօքդորը, իսկ Նիւ Եօրքի նուաճանգի՞ստը, տնոր նմանող բան մը տեսա՞ծ էք երբ հոնկէ կ'ելլէք արեւամուտի պահուն։

Յանկարծական հեծկլտուք մը ունեցաւ Ճէյն. բայց յետոյ չոր աչքերով անոր դառնալով հարցուց.

— Բնաւ յոյս չկա՞յ, Տէրի՛ք։

Տօքդորը պատասխանեց՝ ձեռքը դնելով Ճէյնի ձեռքին վրայ.

— Միշտ կայ պիտի մնայ. բայց կեանքը տեսողութենէն տարբեր բարիքներ կը վերապահէ. երբեք պէտք չէ «անյոյս» բառը արտասանենք։

— Պիտի ապրի՞։

— Ոեւէ պատճառ չկայ որ չապրի, բայց իր կեանքին արժէքը կախում պիտի ունենայ այս խեղճ տղուն փորձի առաջին ամիսներուն մէջ մեր ընելիքէն. բարոյապէս աւելի յուսալքուած է քան ֆիզիքապէս։

Ճէյն ձեռնոցները հանեց, թեթեւ սարսուռ մը ունեցաւ, եւ յանկարծ ձեռքը տոքդորին ծունկին դնելով,

— Կը սիրե՛մ զայն, Տէ՛րիք, ըսաւ։

Տօքդորը քանի մը րոպէ լուռ մնաց՝ խորհրդածելով այս զարմանալի յայտնութեան վրայ. յետոյ վեր առաւ իր ծունկին վրայ հանգչող գեղեցիկ եւ զօրաւոր ձեռքը, համբուրեց զայն խորունկ յարգանքով մը՝ այր մարդուն յարգանքը կնոջ քաջարի անկեղծութեան։

— Այս պարագային, բարեկամուհիս, ըսաւ, ապագան Կարթ Տէյլմէնի համար վերապահած է այնքան մեծ բարիքներ, որ կը կարծեմ թէ ան պիտի կրնայ չաւաղել տեսողութեան կորուստը։ Բայց դուք ինծի շատ ըսելիքներ ունիք, եւ ձեր իրաւունքն է գիտնալ բոլոր ինչ որ կրնամ ձեզի տեղեկացնել։ Ահա եկանք. մտէք իմ խորհրդակցութեան սենեակս. ծառաս գիտէ թէ բնաւ պէտք չէ անհանգիստ ընէ մեզ ոեւէ պատճառով։

ԺԵ. — ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տօքդորին աշխատանոցը անհունօրէն խաղաղ եւ հանգստացնող սենեակ մըն էր։ Ճէյն նստած էր կաշեպատ կանաչ մեծ թիկնաթոռի մը մէջ, ոտքերը աթոռակի մը վրայ եւ ձեռքերը կրթնցուցած թիկնաթոռին յենակներուն։ Տօքդորը նստած էր իր թիկնաթոռին վրայ, որ ինքն իր վրայ կը դառնար եւ որով ան կրնար անմիջապէս առանց յոգնութեան իր յաճախորդը քննել կամ իր մօտը գտնուող դրասեղանին կողմը դառնալ։ Այդ վայրկեանին Տէրիք կը դիտէր Ճէյնը։ Անոր մանրամասնօրէն պատմեր էր Կլինիշի դղեակը ըրած այցելութիւնը, ուրկէ նախորդ իրիկունը վերադարձեր էր. հինգ ժամ անցուցեր էր Կարթի հետ, եւ այն համոզումը ունէր թէ լաւագոյն էր ամբողջ ճշմարտութիւնը յայտնել Ճէյնի. եւ սակայն խօսելու ատեն առջին կը նայէր, առանց նշմարել թուելու իր խօսակցուհիին դէմքը յամրօրէն ակօսող արցունքները։

— Վստահ եղէք, սիրելի բարեկամուհիս, վէրքերը հնար եղածին չափ լաւ են. զարմանալի է որ թէեւ երկու աչքերուն ցանցը ծակուած է, բայց շուրջը աննշան վնաս մը միայն եղած է, եւ ուղեղը վնասուած չէ։ Ներկայ վտանգը առաջ կ'ուգայ ջղային հարուածէն եւ բարոյական անձկութենէն որուն ենթարկուած է հիւանդը, իր դժբախտութեան ծանօթացման հետեւանքով։ Առաջին օրերուն եւ առաջին գիշերներուն ֆիզիքական եւ բարոյական ցաւերը սոսկալի եղած պէտք ըլլան. խե՛ղճ տղայ, շատ ցնցուած է. բայց հուժկու կազմուածք մը ունի, եւ իր կեանքը այնքան առողջ եւ բնականոն եղած է, որ ամէն յոյս կրնայինք ունենալ իր կատարեալ ապաքինման, եթէ երբեք իր բարոյական տառապանքը չաւելնար՝ քանի՛ կը նուազին իր ֆի-

գիտական տառապանքները։ Տեսողութիւնը իրեն համար շատ մեծ նշանակութիւն մը ունէր. ձեւի գեղեցկութիւնը և գոյնի գեղեցկութիւնը, արուեստագէտի ձիրքը կը տիրապետէր իր մէջ ուրիշ ամէն բանի։ Ինծի պատմեցին թէ գրեթէ բառ մը ըսած չէ։ Քաջարի եւ զօրաւոր մարդ մըն է։ Բայց իր խառնուածքը սկսած է արտայայտել վրդովիչ փոփոխումներ, և ջղային հիւանդութեանց մասնագէտի մը աւելի պէտք ունի քան ակնաբոյժի մը. եւ ա՛յս պատճառով է որ հիմա իմ ձեռքս կը գտնուի։

Տօքթորը կանգ առաւ. սեղանին վրայ ցրուած քանի մը գիրքեր կարգի դրաւ, և իր մօտ քաշեց մանիշակներով լեցուն պզտիկ ծաղկանօթ մը։ Քանի մը րոպէ ուշադրութեամբ քննեց զանոնք, յետոյ նորէն դրաւ ուր որ իր կինը զետեղած էր զայն, և շարունակեց խօսիլ։

—Ամբողջութեան մէջ գոհ եմ, բարեկամ ձայնի մը պէտք ունէր զինք շրջապատող մութին մէջ թափանցելու համար: Գուրգուրոտ ձեռքի մը պէտք ունէր՝ սեղմելու համար իր ձեռքը և զգացնելու համար թէ կը հասկնան զինքը։ Գութ չի խնդրեր, և միւս կողմէ անոնք որ իր դժբախտութեան վրայ կը խօսին իրեն՝ առանց չափելու անոր անհունութիւնը, կը զայրացնեն զինքը։ Պէտք էր որ ուրիշ մէկը գար իրեն ըսէր. «Կռիւ մըն է այս, սոսկալի կռիւ մը. բայց Աստուծոյ շնորհիւ յաղթութիւնը ձերն է. անշուշտ աւելի դիւրին պիտի ըլլար մեռնիլ, բայց մեռնիլը խոստովանիլ է իր պարտութիւնը. պէտք է ապրիլ յաղթելու համար, և Աստուծոյ շնորհիւ դուք յաղթական պիտի ելլէք»։ Այս բոլորը ըսի իրեն, և աւելին ալ. և այն ատեն տարօրինակ, հիանալի բան մը տեղի ունեցաւ։ Կրնամ ձեզի խոստովանիլ, և բնականաբար զայն պիտի պատմեմ Ֆլաուրի, բայց աշխարհի վրայ ուրիշ ոչ մէկուն։ Ամէնէն դժուարին բանն էր ամենափոքր պատասխան մը ստանալ

իրմէ. անզգայ կը թուէր արտաքին բոլոր իրերու։ Բայց Աստուծոյ շնորհիւ բառերը գրաւեցին զինքը և արձագանգ գտան սրտին խորը. կրկնեց զանոնք, յամրօրէն դարձաւ բարձին վրայ և կեանքի զեղում մը երեւցաւ դէմքին վրայ։ «Կը յիշեմ խօսքերը և երաժշտութիւնը» մրմնջեց։ Եւ այն ատեն շատ ցած բայց շատ յստակ ձայնով մը կրկնեց «Եկուր, ո՛վ տէր» երգին երկրորդ տունը. «Լուսաւորեցէք իմ միտքս ձեր լոյսով». աւելի գրաւիչ բան մը լսած չեմ բնաւ։

Տօքթորը կանգ առաւ, որովհետեւ Ճէյն դէմքը ձեռքերուն մէջ առած կը հեծկլտար ջղաձգօրէն։ Երբ հանդարտեցաւ, Տօքթորը շարունակեց խաղաղ ձայնով մը.

— Կը հասկնաք թէ ասիկա ինծի յենակէտ մը տուաւ։ Երբ այսպիսի աղէտ մը կը պատահի, մարդ կրօնական զգացումէն ուրիշ նեցուկ չի կրնար գտնել։ Հոգեկան կորովին զարգացման աստիճանին համեմատութեամբ՝ ֆիզիքական կազմը իր բեռին կրնայ տոկալ կամ ոչ: Տէյլմէն մեր երեւակայածէն շատ աւելի խորունկ զգացումներ ունի: Մեր խօսակցութենէն ետքը զինքը համոզեցի որ կարգադրութիւններ ընէ։ Ընտանիք չունի. շատ մինակ է այնտեղ. կը սկսիմ ինքնիրենս հարցնել թէ մեզմէ ոեէ մէկը արդեօք կը ճանչնա՞ր ճշմարիտ Կարթը, անոր հոգին՝ իր մակերեւոյթին տակ։

Ճէյն գլուխը վեր առաւ և ըսաւ պարզօրէն.

— Ես կը ճանչնայի զայն։

—Ո՛հ, կը հասկնամ, ըսաւ Տօքթորը. գալով գործնական մանրամասնութեանց, ան իր մօտ ունի հիւանդապահ մը և իր սենեկապանը, և բացարձակապէս մերժած է հիւանդանոցի մեր հիւանդապահուհիներէն մէկը, որ իր հետ պիտի տանէր հանգստաւէտութեան և կնոջային համակրութեան մթնոլորտ մը. և յայտարարած է որ երբեք չպիտի ուզէ որ կնոջ մը ձեռքը իրեն դպի: Հարկ եղաւ տեղի տալ.

այժմ կրնանք պէտք չտեսնել հիւանդապահի մը, և ես պնդեցի իրեն զրկել իմ ընտրած մէկ կին հիւանդապահուհիս, տեսակ մը քարտուղար որ պիտի ընկերակցի իրեն, ընթերցումներ պիտի ընէ, և պիտի զբաղի իր թղթակցութիւններով։ Չբացուած նամակները կը դիզուին. պէտք է իրեն օգնել որ կեանքի մէջ մտնէ իբրև կոյր: Անհրաժեշտ է փափկանկատ շրջահայացութիւն, և այս կէսօրէն ետքը ճիշդ. մեզի յարմար մէկը ընտրեցի. լաւ ընտանիքէ աղջիկ մըն է որ փափաքուած բոլոր ձիրքերը ունի. անկէ զատ, սիրուն փոքրիկ կին մըն է, նուրբ և շնորհալի, ճիշտ այն փափուկ արարածը զոր Կարթ պիտի ուզէր ունենալ իր շուրջը, թէև անիկա շատ խստապահանջ է արտաքին երևոյթներու մասին, և խորապէս ճանչցող մը գեղեցկութեան։ Իմ հիւանդապահուհիիս նկարագրութիւնը գրեցի Տոքդոր Մաքէնզիի որ հիւանդը պիտի պատրաստէ զայն ընդունելու։ Անիկա վաղայաջորդ օրը պիտի մեկնի. բախտ մըն է զայն գտած ըլլալնիս։ Վերջապէս կը տեսնէք, Ճէյն, թէ ամէն բան կը կարգադրուի։ Եւ հիմա, սիրելիս, ըրէք ինծի ձեր պատմութիւնը, ամբողջ ուշադրութիւնս ձեզի նուիրած եմ. բայց նախ զանգակը զարնեմ թէյին համար, զոր եթէ կը հաճիք այստեղ պիտի առնէք հանդարտօրէն։

Երբ Տոքդորը թէյասեղանը առաջ քշեց, Ճէյն մտովին փոխադրուած էր իրենց երիտասարդական ընկերակցութեան օրերուն, և ինքզինքը յանկարծ դիւրապատրաստ կը գտնէր խօսելու։

—Տէրի՛ք, ըսաւ, ամէն բան պիտի ըսեմ ձեզի. պիտի խօսիմ իմ սրտիս, իմ մտածումներուս և իմ զգացումներուս վրայ, կարծես թէ իմ երակներուս կամ թոքերուս վրայ ըլլար խնդիրը։ Կը խնդրեմ որ հաճիք միևնոյն ատեն ըլլալ բժիշկ և խոստովանահայր։

Տոքդորը որ իր ձեռներուն ծայրը կը քննէր, արագ

ակնարկ մը նետեց եր խօսակցին վրայ և գլխովը հաստատական նշան մը ըրաւ, յետոյ սկսաւ դիտել կրակը։

—Տէրի՛ք, իմ կեանքս առանձին եղած է. երբեք անհրաժեշտ չեմ եղած մէկուն, ոչ ոք փափաքած է ճանչնալ իմ բնութեանս խորքը։

Տոքդորը բերանը բացաւ. կարծես թէ բան մը պիտի ըսէր, բայց շրթունքը սեղմեց և բաւականացաւ նշան մը ընելով գլխով։

—Երբեք սիրուած չեմ այն բացարձակ սիրով որ մեզ կը դնէ սրտի մը մէջ առաջին աստիճանի վրայ, և ես ալ երբեք սիրած չեմ այդ կերպով։ Մեծ համակրութիւններ ունեցած էի, բայց մեծ համակրութիւն մը սէր չէ, այսօր գիտեմ այդ բանը:

Տոքդորին կիսադէմքը ոժգոյն երանգ մը կ'առնէր իր թիկնաթոռին կանաչ յենակին վրայ, բայց ժպտելով պատասխանեց.

— Շատ ճիշտ, սիրելիս, որոշ տարբերութիւն մը կայ։

— Շատ բարեկամներ ունեցած եմ, ընդհանրապէս ինձմէ աւելի երիտասարդ, որ զիս «Միս Ջէմբիըն» կը կոչէին իմ ներկայութեանս, իսկ «սիրելի պառաւ Ճէյնը՛» իմ կռնակէս։

Տոքդորը ժպտեցաւ։ Ինք ալ յաճախ անոր այսպէս անուանումը լսած էր, թէև ճիշտ է որ իրական մտերմութեան չեշտով մը։

— Այրերը ընդհանրապէս կիներէն աւելի լաւ կը համաձայնին հետս։ Կիները զիս կը նկատեն հպարտ գիտունիկ մը, և կը վախնան ինձմէ։ Իմ երիտասարդ բարեկամներուս համար խորհրդակցուհի մըն եմ, մեծ քոյր մը որուն կարելի է վստահիլ։ Այս բարեկամներուն մէջ կը գտնուէր Կարթ Տէյլմէն։

Ճէյն պահ մը կեցաւ, և Տոքդորը լուռ սպասեց որ շարունակէ։

— Անիկա միշտ շահագրգռած է զիս, անոր համար անշուշտ որ եզական միտք մըն էր, փայլուն խօսակցող մը եւ թերեւս անգիտակցաբար՝ որովհետեւ շատ գեղեցիկ էր։ Եւ յետոյ մեր կեանքին հանգամանքներուն մէջ մեծ նոյնութիւններ կային․ երկուքս ալ որբ էինք, կլորիկ հարստութեան մը տէր, եւ ո՛չ մէկս, ոչ ալ միւսս, պատասխանատու չէինք ոչ ոքի մեր գործերուն համար։ Հետզհետէ մեծ մտերմութիւն մը հաստատուեցաւ մեր միջեւ. ազատօրէն կը խօսէինք այն կիներուն վրայ որ իրեն հաճոյ կը թուէին, եւ կը շահագրգռուէի գուշակելու թէ ո՞վ պիտի ըլլայ այն որուն վրայ կանգ պիտի առնէր իր քմահաճոյքը։ Բայց գեղեցիկ օր մը, կէս ժամուան մէջ, ամէն ինչ փոխուեցաւ։ Երկուքս ալ Օվըրտէն կը գտնուէինք, հրաւիրեալներու խուռն բազմութեան մը մէջտեղ, եւ հօրաքոյր Ծօրճինա նուագահանդէս մը կազմակերպած էր, ուր պիտի գային բոլոր դրացիները։ Վերջին պահուն Տիկին Վալմա բացակայ եղաւ։ Հօրաքոյր Ծինա շփոթած մնացած էր, հարկ էր բան մը ընել․ առաջարկեցի Վալմայի տեղը գրաւել, եւ երգեցի:

— Ո՛հ, ըսաւ Տոքթորը։

— Վարդարա՛նը երգեցի, այն վիպերգը զոր Ֆլաուր ինծմէ խնդրեց վերջին անգամ հոս գտնուած պահուն։ Կը յիշէ՞ք:

— Կը յիշեմ։

— Այն ատեն ամէն բան փոխուեցաւ իմ եւ Կարթի միջեւ։ Նախ չհասկցայ։ Տեսայ թէ երաժշտութիւնը շատ յուզած էր զինքը․ բայց կը խորհէի թէ տպաւորութիւնը պիտի ջնջուէր յաջորդ օրը։

«Այնպէս չեղաւ, օրերը կը յաջորդէին եւ ինք չէր փոխուէր, եւ յանկարծ այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով պէտք մըն էի մէկուն

համար։ Չէի կրնար սենեակ մը մտնել՝ առանց վստահօրէն զգալու թէ ան անմիջապէս կը գուշակէր իմ ներկայութիւնս, եւ չէի կրնար անկէ դուրս ելլել՝ առանց անդրադառնալու թէ ան պիտի զգայ իմ բացակայութիւնս եւ պիտի ցաւի ատոր համար։ Հասկցայ այս ամէնը, եւ սակայն, որչափ ալ անհաւատալի թուի այս հաւաստումը, չէի գուշակեր թէ սէրն է այս։ Կարծեցի միայն թէ խորունկ համակրութիւն մը կայ մէջերնիս։ Ժամերով կը մնայինք երաժշտական սրահը, եւ երբ իր ակնարկները կը յառէին իմ վրայ, կը զգայի անոնց հպումը։ Եւ սակայն սիրոյ վրայ չէի մտածեր։ Գեղեցկութենէ զուրկ եմ եւ երիտասարդութեան վախճանին գրեթէ հասած, իսկ Կարթ շա՛տ գեղեցիկ էր, շատ երիտասարդ, երիտասարդ Աստուած մը որուն ներկայութիւնը կը տաքցնէր իմ սիրտս...։ Ահա այսպէս անցան ինծի համար՝ նուագահանդէսին յաջորդող օրերը. գալով իրեն, ըսաւ թէ երբ լսեց Վարդարանը երգելս, յայտնութիւն մը ունեցաւ. յայտնութիւնը իմ երաժշտական ձիրքիս, բայց մանաւանդ յայտնութիւնը անձիս։ Ըսաւ թէ մինչեւ այն ատեն իմ մէջս լաւ ընկեր մը միայն գտած էր, բայց անկէ պատճառ եղած էր կարծես որ վարագոյր մը պատռի եւ երեւան հանէ կինը։ Աւելցուց թէ այն ատեն իրեն երեւցայ իբրեւ մարմնացումը կնոջ մասին իր ունեցած իտէալին, եւ թէ այդ ժամէն սկսեալ միակ գաղափար մը ունեցած է, ցմիշտ իրենը ընել զիս, որովհետեւ ինծի կ'ըղձար ինչպէս երբեք չէր ըղձացած։

Ճէյն լռեց եւ դիտեց վառարանին կրակոտ բոցը։

Տոքթորը իր կարգին դիտեց Ճէյնը։ Երկար ատենէ ի վեր կը գուշակէր անոր մէջ գտնուած ամբողջ թաքուն խանդաղատանքը։ Ուստի պատասխանեց.

— Չեմ զարմանար, սիրելիս։

Ճէյն որ մոռցած էր Տոքթորը, գիտակցութիւնը ունեցաւ ներկայ վայրկեանին։

— Երջանիկ եղայ ատով, բայց միևնոյն ատեն շատ զարմացած էի: Կարճ, միևնոյն օրը մեկնեցանք Օվըրտէնէն։ Ես տունս եկայ, ան Շէնտօն գնաց. ուրբաթ օրը ես ալ Շէնտօն գացի. մեր կարճատև բաժանումը՝ այս հանդիպումին խորունկ քաղցրութիւն մը տուաւ։ Շէնտօն կը գտնուէր հիանալի ամերիկուհի մը, Բօլին Լիտըլ։ Կարթ խանդավառուած էր անով, կ'ուզէր անոր պատկերը գծել։ Ամէն ոք կը կարծէր թէ զայն կնութեան պիտի խնդրէ։ Ես ալ նոյն կարծիքը ունեցայ, Տէ՛րիք, և խորհուրդ ալ տուի որ այդ բանը ընէ։ Ուրախ էի իրեն համար, թէև կը զգայի որ օրը ինծի համար այն ատեն միայն կը սկսի երբ ինծ կ'երեւայ ան, և կը վերջանայ այն ատեն երբ գիշեր բարի կ'ըսէ ինծի։

«Եւ այս նոր փորձառութիւնը՝ առաջին ըլլալու իր ստացուածին մէջ, կեանքը ոսկեգոյն կը ներկայացնէր ինծի. և սակայն գեղեցիկ բարեկամութեան մը միայն կը հաւատայի։ Բայց այն իրիկունն իսկ որ Շէնտօն կը հասնէի, ինձմէ խնդրեց ընթրիքէն վերջ դարատափին վրայ ելլել իրեն հետ, որովհետև ըսելիքներ ունէր ինծի: Կ'երեւակայէ՞ք, Տէրի՛ք, թէ անգամ մըն ալ կոչուած էի խորհրդատուի դեր կատարելու, և թէ ինծի պիտի յայտնէր Միս Լիտըլի մասին ունեցած դիտումները: Այս գաղափարով լեցուած, հանդարտօրէն դուրս ելայ և նստայ. լուսինը կը փայլէր չքեղ. սպասեցի։ Եւ այն ատեն, Տէ՛րիք, այն ատեն... չեմ կրնար մանրամասնութիւններ տալ։ Ան իր սէրը սփռեց իմ առջև՝ վճիտ ոսկիի մը պէս. իմ վերապահութիւնս, իմ համոզումս սառոյցը հալեցաւ Կարթի եռանդին առջև: Ա՛լ միակ բանի մը գիտակցութիւնը ունեցայ, իր սէրը իմս էր, ինծի համար էր: Չեմ կրնար բացատրել, Տէրի՛ք, չգիտեմ ինչպէս եղաւ ասիկա, բայց յանկարծ ոտքերուս տակն էր, արտխ կրթնած: Ծունկի եկած էր, թևերովը կը շրջապատէր զիս,

և այսպէս մնացինք մեծ խաղաղութեան մը մէջ։ Իրենն էի ամբողջովին։ Չգիտեմ որչափ ատեն պիտի մնայի անշարժ։ Բայց գլուխը վեր առաւ ու խօսեցաւ։ Երկու բառ միայն ըսաւ. այս բառերը ինքնագիտակցութեան բերին զիս։ Կարթ Տէյլմէն կը խնդրէր որ «իր կինը» ըլլամ։

Ճէյն կանգ առած էր՝ սպասելով Տօքթորին զարմանքի արտայայտութեան. բայց ան զարմանք չյայտնեց բնաւ։

—Կրնա՞ր ուրիշ բան խնդրել, սիրելիս, ըսաւ. բայց այն ատեն դո՞ւք...

—Ես ոտքի ելայ, ըսաւ Ճէյն, որովհետև կը զգայի թէ ցորչափ ոտքերուս տակ կը մնար ան, տէր էր իմ մտքիս և մարմնիս. և բնազդ մը ինծի կ'ազդարարէր թէ ամուսնութեան հասնելու համար նախ պէտք է որ իմ միտքս հաւանի։

—Ո՛հ, Ճէյն, մեծ ճշմարտութեան մը թափանցած էք ատով։

—Թերևս, բայց սուղի նստաւ ինծի. հեռացուցի Կարթը, և ըսի իրեն թէ տասներկու ժամուան պէտք ունիմ մտածելու համար: Այնքան վստահ էր իմ վրաս, որ առանց առարկութեան հաւանեցաւ։ Իմ խնդրանքիս վրայ, անմիջապէս մեկնեցաւ քովէս։ Խոստացայ յաջորդ առտուն գիւղին եկեղեցիին մէջ տեսնել զինքը: Ժամը 11ին պիտի փորձէր երգէոնը: Գիտէինք թէ մինակ պիտի ըլլանք: Գացի։ Ճամբեց երգէոնը փչողը, և կանչեց զիս երգչախումբի սանդղատիճանին վրայ. երջանիկ վստահութիւնը կը փայլէր աչքերուն մէջ, թէև ինքզինքը զսպեց։ Չմօտեցաւ ինծի՝ պատասխանի սպասելու միջոցին։ Տուի այդ պատասխանը, որ մերժում մը եղաւ՝ հիմնուած այնպիսի պատճառի մը վրայ, որուն մասին չէր կրնար վիճաբանիլ։ Ետ դարձաւ, եկեղեցիէն դուրս ելաւ. և այդ վայրկեանէն սկսեալ ա՛լ չեմ տեսած զինքը:

Երկար լռութիւն մը տիրեց։ Էրիկ մարդու ազնիւ սիրտ մը կը կարեկցէր ուրիշ այր մարդու մը տառապանքին, բայց կը փորձէր չզայրանալ ամբողջ ճշմարտութիւնը գիտնալէ առաջ։

Ճէյնի կամքը ձգտուած էր՝ ինչպէս եղած էր ճակատագրական ժամուն, և անգամ մըն ալ համոզումը ունեցաւ թէ իրաւունք ունէր։

Վերջապէս Տօքթորը խօսեցաւ՝ վճռական նայուածք մը ուղղելով անոր.

—Եւ ի՞նչ պատճառով զայն մերժեցիք, Ճէ՛յն։

Բարեկամին ձայնը խիստ շեշտ մը առած էր։ Ճէյն ձեռքերը կարկառեց աղաչողական շարժումով մը։

—Ո՛հ, Տէրի՛ք, պէտք է փորձեմ ձեզի հասկցնելու։ Ինչպէ՞ս կրնայի տարբեր ընթացք մը ունենալ, թէև ատով պիտի հրաժարէի կեանքի մէջ ինծի ընծայուելիք լաւագոյն բանէն։ Բաւական լաւ կը ճանչնաք Կարլթը, և գիտէք թէ ի՛նչ մեծ արժէք կ՚ընծայէ գեղեցկութեան, և պէտք ունի անկէ շրջապատուելու։ Այս անբացատրելի փոփոխութենէն առաջ, շատ անգամ ազատօրէն խօսած էր ինծի այս մասին, և օր մը ինծի կ՚ըսէր տգեղ անձի մը համար, որուն բարոյական նկարագրին վրայ կը հիանար և որուն դէմքը սիրած էր վերջի վերջոյ. «Սակայն այս դէմքը չէր որուն հետ մարդ պիտի ուզէր ապրիլ, և կամ զայն ամէն օր իր դիմացը ունենալ սեղանի վրայ. բայց փառք Աստուծոյ ստիպուած չէի ատոր, ինչ որ մարտիրոսութիւն մը պիտի ըլլար ինծի» Ո՛հ, բարեկամս, կրնայի՞ Կարլթը չղթայել իմ անշնորհ դէմքիս, կրնայի՞ ճնշում գործել գեղեցկութեան սիրահար այս բնաւորութեան վրայ։ Գիտեմ, կ՚ըսեն թէ «սէրը կոյր է». ատիկա ճիշտ է սիրոյ մուտքէն առաջ իր թագաւորութեան մէջ. բայց յաղթական սէրը կը գտնէ իր յստակատեսութիւնը։

«Ամուսնական սէրը կոյր չէ. շատ ապրած եմ, իբրև երրորդ դէմք մը, ամուսնացած անձերու հետ, և լաւ գիտեմ թէ ամուսինները ի՛նչպէս կը դիտեն մէկզմէկ, երբ սիրոյ կոյր ցնորքը փարատած է։ Գիտեմ թէ այդ օրհնեալ օրերուն մէջ Կարլթ կոյր էր իմ գեղեցկութենէ զուրկ ըլլալուս մասին, որովհետև ա՛յնքան սաստիկ կ՚ըղձար ինծի։ Բայց յետոյ, երբ կշտանար իմ հոգիիս գեղեցկութեամբ իրեն ընծայածէս, երբ վերսկսէր սովորական կեանքը՝ իմ դէմքս շարունակ ներկայացնելով իր աչքերուն, եթէ տեսնէի որ իմ վրայ ակնարկ մը նետելէ ետքը աչքերն անդին կը դարձնէ, պիտի կրնայի՞ հանդուրժել։ Եւ ահաւոր անկարողութեան այս զգացումին մէջ իմ տգեղութիւնս չըպի՞տի աւելնար, եւ գուցէ դժգոհութիւնն և նախանձն ալ վրայ գալով, հետզհետէ պժգալի չը՞ պիտի դառնայի. կը հարցնեմ ձեզ, Տէ՛րիք, պիտի կրնայի՞ տոկալ այս տառապանքին։»

Տօքթորը Ճէյնը կը քննէր հոգեբան բժիշկի մը շահագրգռութեամբ.

—Ո՛րքան ճիշտ ախտաճանաչութիւն մը ունեցած եմ երբ ձեզ ճամբորդելու մղած եմ, ըսաւ մտածկոտ ձայնով մը: Եւ սակայն մեծ բան մը չէի գիտեր ձեր կեանքին վրայ։

—Բարեկա՛մս, գոչեց Ճէյն անհամբերութեամբ, ինծի մի՛ խօսիք որպէս թէ հիւանդի մը. խօսեցէ՛ք իբր մարդկային արարածի մը. ըսէ՛ք ինծի այն անկեղծութեամբ զոր պիտի ունենայիք այր մարդու մը հանդէպ.—Կրնայի՞ Կարլթը կապել իմ տգեղ դէմքիս. որովհետև գիտէք թէ տգեղ է։

Տօքթորը խնդալ սկսաւ. հաճոյք կը զգար զայն քիչ մը բարկացնելով.

—Սիրելի՛ս, ըսաւ, եթէ այր մարդ մը ըլլար դիմացինս, բաւական բուռն խօսքեր պիտի ունենայի ձեզի ընելու. բայց որովհետև ես այր մարդ մըն եմ որ կը խօսիմ կնոջ մը հետ, անկեղծօրէն պիտի պատասխանեմ ձեր հարցումին։

Դուք չունիք գեղեցկութիւն, բառին այն իմաստով որ սովորաբար կը տրուի անոր, և եթէ մարդ կը սիրէ ձեզ, չի կրնար տարբեր ձևով պատասխանել, որովհետև կարելի չէ ատել ձեզի։ Ենթադրենք՝ ի հարկին՝ որ տգեղ ըլլաք, թէև ինծի շատ դիւրին պիտի ըլլայ գտնել ձեր բարեկամներէն գոնէ տասնեակ մը որ պիտի մերժէին ընդունիլ այդ ենթադրութիւնը: Բայց դուք՝ դուք էք։ Եւ քանի որ կը վիճինք ձեր սիրելի դէմքին վրայ, կրնամ ձեզի ըսել թէ ժամանակ եղած է որ յօժարակամ քսան մղոն տեղ պիտի քալէի զայն տեսնելու համար, թէ երբ անիկա բացակայ է, միշտ բաղձացած եմ զայն գտնելու, և միշտ ցաւ իմացած եմ անոր աներևութացումէն։

—Ո՛հ, բայց, Տէ՛րիք, դուք բռնադատուած չէք զայն ձեր դիմացը ունենալու սեղանին վրայ։

—Աւա՛ղ, ո՛չ, բայց միշտ աւելի հաճոյք իմացած եմ, երբ իմ ճաշիս ատեն այդ դէմքը ներկայ գտնուած է։

Ու Տօքդորը սկսաւ խնդալ։

—Բարեկա՛մս, ըսաւ Ճէյն, լուրջ եղէք, խնդրեմ. եթէ ինծի լաւ խորհուրդ մը չտաք, անօգուտ պիտի դառնայ այս այնքան դժնդակ խոստովանութիւնը։

Տօքդորը անմիջապէս լուրջ երևոյթ մը առաւ: Ծռեցաւ, և իր ձեռքերուն մէջ առաւ Ճէյնի միացած ձեռքերը։

—Ներեցէք ինծի, սիրելիս, ըսաւ, իմ ամենամեծ բաղձանքս է ձեզի ծառայել։ Թոյլ տուէք որ ձեզի քանի մը հարցում ուղղեմ: Ի՞նչպէս յաջողեցաք համոզել Տէյլմէնը թէ այսքան չնչին բան մը անանցանելի խոչընդոտ մըն է ձեր միութեան։

—Ատիկայ չյայտնեցի իրեն։

—Ի՞նչ պատճառ ցուցուցիք ուրեմն։

—Իր տարիքը հարցուցի։

—Ի՞նչպէս, ա՞յնտեղ, դասին սանդուղի՞ն վրայ, մինչ ան ձեր պատասխանին կը սպասէր։

—Այո՛, անկէ ի վեր անոր վրայ մտածելով հասկցայ թէ սոսկալի էր այդ. բայց այդ միջոցը յաջողեցաւ։

—Կը հաւատամ. յետո՞յ։

—Պատասխանեց թէ քսան և եօթը տարեկան է. ըսի թէ ես երեսուն տարեկան եմ, թէ երեսուն և հինգ ալ կ'երևամ, և թէ քառասուն տարեկան ըլլալ կը կարծեմ. աւելցուցի թէ ինքը կրնայ քսան և եօթը տարեկան եղած ըլլալ, բայց տասնեւինը տարեկանի երևոյթ ունէր, և թէ յաճախ այնպէս կը մտածէի որ հազիւ ինը տարեկան է։

—Այն ատե՞ն։

—Այն ատեն ըսի թէ չէի կրնար տղու մը հետ ամուսնանալ։

—Եւ ան համոզուեցա՞ւ ձեր խօսքերուն։

—Նախ ապշահար մնաց. յետոյ պատասխանեց թէ յիրաւի, եթէ զինքը տղայ մը կը նկատէի, չէի կրնար հետը ամուսնանալ, և ինքը տեղի կուտար իմ որոշումիս առջև։ Վար իջաւ և դուրս ելաւ եկեղեցիէն։

—Ճէ՛յն, ըսաւ տօքդորը: գիս զարմացնողը այն է որ երևան չէ հանած ձեր սուտը, որուն վարժուած չէք այնքան, չէք կրցած համոզումով ստել ձեր սիրած մարդուն։

Ճէյնի դէմքը կասկարմիր կտրեցաւ.

—Բոլորովին սուտ չէր ան, Տէ՛րիք, ըսաւ։ Տարիքով պզտիկ է ինձմէ, և նկարագրով աւելի փոքր։ Իմ խոհուն հասունութիւնս ծանր պիտի կշռէր անոր հոգիի երիտասարդութեան. բայց սուտ կը խօսէի, երբ իրեն կ'ըսէի թէ տղայ մը կը նկատեմ զինքը, այսինքն այն մարդը որուն իմ տէրս ըլլալը զգացած էի կատարելապէս։ Յանկարծակիի գալով, չգիտցաւ թէ ի՛նչ պէտք է պատասխանէ։ Ան իմ վրայ միայն մտածած էր, ես խորհած էի անո՛ր վրայ և ի՛մ ալ վրայ:

— Ճէ՛յն, ըսաւ տօքթորը, դուք արժանի էք բոլոր այն տառապանքներուն զորս կրեցիք այդ վայրկեանէն ի վեր։

— Գիտեմ տակաւ։

Ու Ճէյն գլուխը խոնարհեցուց։

— Դուք ձե՛զ խաբածէք, և ուղղամիտ չէք գտնուած այն մարդուն հանդէպ որ ձեզ կը սիրէր։ Ձե՞ք տեսներ ձեր սխալը։ Պարզապէս նկատի առնելով ամէնէն իրապաշտ տեսակէտէն, Տէյլմէն որքան ալ պաշտող մը ըլլար գեղեցկութեան, ձանձրացած էր աղուոր դէմքերէն. կը նմանէր ծաղարարի սպասեակի մը, զոր կարկանդակները ա՛լ չեն հրապուրեր, և որ չորամ մը հացը ցամաք հացի վրայ միայն կը մտածէ։ Այս նմանութիւնը եթէ հաճոյ չգայ ձեզի, շատ կը ցաւիմ։

— Ընդհակառակն շատ հաճելի է, պատասխանեց Ճէյն ժպտելով։

— Բայց դուք իրեն համար ուրի՛շ բան մըն էիք, խե՛ղճ աղջիկս, դուք կնոջային իտէալն էիք իրեն համար։ Կը հաւատար ձեր կորովին ու խանդավառութեան, ձեր քաղցրութեան և ձեր անկեղծութեան։ Դուք վար ձգեցիք իր իտէալը, թերացաք այն հաւատքին մէջ զոր ան ունէր ձեր վրայ։ Արուեստագէտի իր քմահաճ բնաւորութիւնը ձեր անձին մէջ գտած էր ապահով նաւահանգիստը, և դուք տասներկու ժամուան մէջ ծովը կը նետէք զայն։ Ոճի՛ր մը գործած էք, Ճէ՛յն։ Տէյլմէնի բարոյական արժէքը յայտնուած է անկէ ի վեր իր ունեցած գործելակերպին մէջ։ Արուեստի մէջ իր ունեցած յառաջդիմութիւնները չեն խաթարուած։ Իր գեղեցկագոյն գործերը ամէնէն վերջիններն են։ Ձեզմէ վրէժ լուծելու համար ապուշ ամուսնութիւն մը չէ կնքած։ Եւ մտածել որ խեղճ տղան, զոր երէկ տեսայ այնքան քաջարի, ձեր յանցանքով ենթարկուած է այսքան դառն փորձի մը։ Ճէ՛յն, եթէ էրիկ մարդ ըլլայիք, խարազանահար պիտի ընէի ձեզ, եզրակացուց տօքթորը։

Ճէյն ուսերը կլորցուց, և գլուխը վեր առաւ իրեն սովորական չարժումով մը.

— Զիս խարազանեցիք, բարեկամս, ըսաւ. ձեր խօսքերը սաստիկ հարուածեցին զիս, և այս ցաւը բարերար է ինծի։ Եւ հիմա, կարծեմ պէտք է որ ձեզի ըսեմ. — Հօն, Եգիպտոսի մէջ, երբ կը գտնուէի մեծ Բուրգին գագաթը, յանկարծ անցեալը նշմարեցի բոլորովին տարբեր երևոյթով մը։ Հասկցայ վերջապէս, թէ մարդուս միակ իրեն համար ապրելու ազատութիւնը տխուր գերութիւն մըն է։ Հասկցայ թէ ես դատապարտած էի այդ ազատութիւնը անապատի կեանքին մէջ։ Հարցափորձեցի միակ Սփինքսին աչքերը որ կը տեսնեն ապագան, և կարծեցի թէ անոնք կ՚ըսէին ինծի. «Սիրելը ապրիլ է»։ Այն իրիկուընն իսկ որոշած էի վերջ տալ ճամբորդութեանս, անմիջապէս Անգլիա դառնալ, կարթը կանչել, և խնդրել իրմէ որ ջնջէ բոլոր ինչ որ անցած դարձած է այն վայրկեանէն ի վեր որ միասին կը գտնուէինք Շէնտոնի դարատափին վրայ։ Այս որոշումը տալէս տասը վայրկեան ետքը լուրը առի իր տխուր արկածին։

Տօքթորը մէկ ձեռքովը գոցեց իր դէմքը.

— Ժամանակին անիւները կը յառաջանան, ըսաւ ցած ձայնով, երբեք ետ չեն դառնար անոնք, երբե՛ք։ Գիտեմ, չարունակեց եռանդագին, գիտեմ թէ ամէն կանոն իր բացառութիւնն ունի, և դուք ձեր սխալը ճանչցած էք՝ գիտնալէ առաջ թէ Տէյլմէն անդարմանելի աղէտի մը ենթարկուած է։

— Ճշդիւ չեմ գիտեր թէ սխալ մը գործած ըլլալու գիտակցութիւնը ունէի՞. բայց վստահ էի թէ չէի կրնար ապրիլ առանց անոր. և հիմա իմ խեղճ բարեկամիս տառապանքները ամէն ինչ կը պարզեն մեր միջև։

Տօքթորը՝ յօնքերը վեր առնելով՝ Ճէյնը դիտեց։

— Ամէն ինչ կը պարզե՞ն, հարցուց։ Կը հաճի՞ք, սիրելի Ճէյն, ըսել թէ ի՛նչ ընել մտադիր էք։

—Մտադրութի՞ւնս. շատ բնական է որ պիտի երթամ չիտակ գտնեմ Կարթը. կը փափաքիմ միայն որ ցուցնէք ինծի իմ ժամանումս իրեն իմացնելու լաւագոյն կերպը, և ապահովէք զիս թէ բաւական զօրաւոր է նոր յուզում մը կրելու համար: Միւս կողմէ չեմ ուզեր որ բժիշկները կամ հիւանդապահները զիս իրմէ հեռացնեն։ Իմ տեղս իր քովն է, կեանքիս մէջ ատկէ լաւագոյն բանի մը չեմ բաղձար։ Բայց անոնք որ հիւանդներ կը խնամեն, կրնան անօգուտ ձանձրոյթներ պատճառել. ձեր կողմէ հեռագիր մը ամէնքան պիտի դիւրացնէ։

—Այո՛, ըսաւ տօքթորը յամրօրէն, այո՛, իմ կողմէ հեռագիր մը պիտի բանայ ձեր ճամբան Կարթի հասնելու համար. բայց անգամ մը որ հոն հասնի՞ք...։

Անպատում խանդաղատանքի ժպիտ մը երևցաւ Ճէյնի շրթունքին վրայ. տօքթորը գլուխը անդին դարձուց. աւա՜ղ, ան որուն կ'ուղղուէր այդ ժպիտը, բնաւ չպիտի տեսնէր զայն։

—Ուրեմն, Տէ՛րի՛ք, սէրը պիտի սորվեցնէ թէ ի՛նչ պիտի ընեմ. բոլոր խոչընդոտները պիտի անհետանան. Կարթ և ես պիտի միանանք։

Տօքթորը ձեռքերն իրարու վրայ դրաւ, յետոյ խօսեցաւ հանդարտ ու բարութեամբ լեցուն ձայնով մը.

—Ո՛հ, Ճէ՛յն, Ճէ՛յն, ըսաւ, ատիկա կնոջային հայեցակէտն է, որ թերևս ամէնէն պարզը և լաւագոյնն է. բայց Կարթի սնարին վերև հարկ պիտի ըլլայ նկատի առնել այր մարդու հայեցակէտը. և ձեր իմ վրայ ունեցած վստահութիւնը չարաչար գործածած պիտի ըլլայի, եթէ առաջուընէ ազդարարէի որ եթէ դուք Կարթի երթաք իրեն առաջարկելու ձեր սէրը, այն գանձը զոր ի զուր խնդրեց երեք տարի առաջ, պիտի եզրակացնէ բնականաբար թէ այսօր ձեր ընծայած այդ սէրը գո՛ւթ է առաւելապէս։ Եւ Կարթ այդ

գութով գոհացող մարդ մը չէ, մինչ ատկէ առաջ կը հաւատար սրտի մը տիրած ըլլալ ու չէր յաջողած. և յետոյ, ան երբեք չպիտի թոյլատրէր կնոջ մը, մանաւանդ այն կնոջ զոր պատուանդանի մը վրայ դրած էր, միանալ իր կուրութեան, եթէ երբեք ապահով չըլլար որ այդ կնոջ համար նոյն միութիւնը ամէնէն մեծ երջանկութիւնը պիտի ըլլայ: Եւ ի՞նչպէս պիտի հաւատար ատոր՝ ներկայ իրականութեան մէջ։ Այն պահուն որ Կարթ իր վրայ կը մարմնացնէր բոլոր ինչ որ կին մը կրնայ բաղձալ, դուք զինքը մերժեցիք։ Եթէ միւս կողմէ դուք իրեն բացատրէիք թէ ի՛նչ էր ձեր մերժումին ճշմարիտ պատճառը, մէկ պատասխան մը միայն ունէր ձեզի տալիք. «Երբ աչքերս կը տեսնէին, դուք վստահութիւն չունեցաք հաւատարմութեանս վրայ. հիմա որ կուրցած եմ, ա՛լ ոևէ միջոց չունիմ ձեզի ապացուցանելու իմ հաւատարմութիւնս։ Դուք ինծի կու գաք այն ատեն միայն, երբ տխուր դէպք մը այլևս անհիմն կը դարձնէ ձեր երկիւղները»։ Խե՛ղճ աղջիկս, ահա՛ խնդրոյն ներկայ վիճակը: Ապահովաբար ոևէ տարակոյս չկայ թէ Տէյլմէն ևս այսպէս պիտի մտածէ։

Ճէյնի յուսահատ դէմքը և անոր դժգոհութիւնը յուզեցին տօքթորին սիրտը։

—Բայց, Տէրի՛ք, ան կը սիրէ՛ զիս, կմկմաց Ճէյն։

—Ճիշդ ձեզ սիրելուն համար է որ չպիտի կրնայ գոհանալ կարեկցութեան առարկայ դառնալով։

—Ո՛հ, միջոց մը գտէք, Տէրի՛ք. ըսէ՛ք, ի՞նչ կրնամ ընել։

Յուսահատութիւնը կը կարդացուէր Ճէյնի աչքերուն մէջ։ Տօքթորը լուռ մտածեց երկար ատեն։

—Կացութեան մէջէն ելլելու մէկ միջոց միայն կը տեսնեմ, ըսաւ վերջապէս. պէտք է որ Տէյլ ոևէ կերպով ինքնաբերաբար մղուի երևակայելու մտքի այն վիճակը

ուր կը գտնուէիք երբ զինքը մերժեցիք, - ու այդ մասին խօսի ոեւէ մէկուն, օրինակի համար ինծի. ասիկա ձեզ լաւագոյն գիրքի մը մէջ պիտի դնէր անոր հանդէպ. բայց շատ դժուար պիտի ըլլայ այդ բանը։ Եթէ կարենայիք իրեն մօտ գտնուիլ առանց տեսնուելու—խնդրեմ տղայ, հիմա շատ դիւրին է այդ—ըսել կ'ուզեմ առանց կասկած արթնցնելու, օրինակի համար եթէ կրնայիք մտնել այն հիւանդապահուհի-քարտուղարի մորթին մէջ զոր ես պիտի ղրկեմ...։

Ճէյն ոստում մը ըրաւ իր նստած աթոռին վրայ.

—Հասկցայ, Տէրի՛ք. Թոյլատրեցէք որ իր մօտ երթամ իբրև հիւանդապահուհի-քարտուղար, բնաւ մտքէ չպիտի անցընէ թէ ես եմ, կը կարծէ թէ Եգիպտոս կը գտնուիմ տակաւին. մարդ չի գիտեր վերադարձած ըլլալս։ Ո՛հ, Տէրի՛ք, կրնաք ջերմապէս յանձնարարել զիս. հիւանդապահուհիի ամբողջ կազմած մը ունիմ ու կրնամ քսան և չորս ժամէն ճամբայ ելլել։ Թող «ոեւէ մէկ»ուն տեղ կրնամ անցնիլ. եթէ պէտք ըլլայ, խոհանոցը կը ճաշեմ։

—Բայց, խնդրեմ աղջիկս, յարեց տոքթորը վճռաբար, դժբախտաբար անկարելի է որ քոյր «ոեւէ մէկ»ուն տեղ անցնիք. դուք կրնաք մեկնիլ միմիայն հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյի անունով որու մասին այս առտու բանակցեցայ և յանձնարարեցի տոքթոր Մաքէնզիի։ Սկզբունքով ես երբեք հիւանդ մը չեմ առներ հիւանդապահի մը ձեռքէն՝ ուրիշի մը յանձնելու համար զայն. սակայն պիտի փափաքէի որ դուք այս վերջնոյն տեղը բռնէիք եթէ կարելի ըլլար այդ։ Եւ հիմայ ձեզի բան մը պիտի ըսեմ. իրմէ բաժնուելէս առաջ, Տէյլմէն ձեր մասին լուր ուզեց. իր մէջ խնամով տեղ մը պահած է ձեզի՝ դքսուհիին և իմ կնոջս միջև, և չկրցաւ արգիլել որ կարմրութիւն մը պատէ իր նիհար այտերը։ Կ'ուզէր գիտնալ թէ ո՞ւր կը գտնուիք. ըսի թէ Եգիպտոս էք, հարցուց թէ ե՞րբ պիտի վերադառնաք. ապրի-

լի վերջը կամ մայիսի սկիզբը, պատասխանեցի. տեղեկութիւն ուզեց ձեր առողջութեան վրայ. ըսի թէ լաւ թղթակից մը չէք, բայց ձեր հազուագիւտ կերպով ղրկած թղթատարական քարտերուն նայելով, կ'երեւակայէի թէ առողջ էք. աւելցուցի թէ ես ձեզ արտասահման ղրկած էի, որովհետև շատ ընկճուած վիճակ մը ունէիք։ Ձեռքովը ջղաձգական շարժում մը ըրաւ, կարծես կը փորձուէր զիս ծեծել այդ բացատրութիւնը գործածած ըլլալուս համար: «Ընկճուա՞ծ, ա՞ն...» ըսաւ յայտնապէս արհամարհոտ շեշտով մը: Յետոյ փութաց հարցումներ ուղղել ինծի Փլաուըրի վրայ, և երբ համոզուեցաւ թէ Փլաուըր տունը կը գտնուի քաջառողջ վիճակի մէջ և անոր կ'ուղղէ իր ջերմ համակրութեան հաւաստիքը, ինձմէ խնդրեց ակնարկ մը ձգել նամակներու դէզի մը վրայ, որոնք բացուելու կը սպասէին, և իրեն ըսել թէ նամակներէն որո՞նց գիրը կը ճանչնայի։ Ամբողջ աշխարհ կարծես համակրութեան նամակներ ղրկած էր իրեն։ Խնդրեմ տղայ։ Տասնի չափ անուններ տուի, ի մէջ այլոց արքայական գերդաստանէ անձնաւորութեան մը անունը, որոնց գիրը ճանչցած էի։ Ինչ որ ալ ըրի, չուզեց որ այդ նամակները կարդացուին իրեն։ «Դքսուհիէն նամակ կա՞յ», հարցուց: Մէկ հատ մը կար. փափաքեցաւ անոր պարունակութիւնը իմանալ: Նամակը յատկանշական էր, բարութեամբ և փափկանկատութեամբ լեցուն. մէջ տեղերը կ'ըսէր. «Ճէյն սաստիկ տակնուվրայ պիտի ըլլայ. իրեն պիտի իմացնեմ ձեր արկածը, առաջին անգամ որ հասցէ մը ղրկէ ինծի։ Առայժմ բնաւ չգիտեմ թէ երկրագունտին ո՞ր կէտին վրայ կը գտնուի»։ Երբ ձեր հօրաքրոջ նամակը վերջացաւ, առանց մանուածապատ խօսքերու հարցուց թէ ձեզմէ նամակ կա՞յ։ Ոչ, ըսի, բայց հաւանական չէ որ դուք տեղեկացած ըլլաք, իր արկածը իմանալնուդ պէս անշուշտ պիտի գրէք իրեն։ Եւ կը յուսամ, սիրելիս, թէ չպիտի թերանաք ատոր մէջ, և

հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ հրահանգ պիտի ստանայ. բոլոր նամակները կարդալու իրեն։

—Ո՛հ, Տէրի՛ք, մրմնջեց Ճէյն, չեմ կրնար հանդուրժել... պէտք է իրեն երթամ։

Այդ միջոցին տօքթորին սեղանին վրայ գտնուած հեռաձայնի զանգակը ուժգնօրէն հնչեց։ Տէրիք ընկալուչը ձեռքն առաւ։

—Ալօ... ալօ...։ Այո՛, տօքթոր Պրէնտն է... ո՞վ է խօսողը...ո՛հ, տնօրէնուհի՛ն է... այո՛... ի՞նչ անուն կ'ըսէք... անտարակոյս։ Այս առտու շատ կարեւոր պարագայ մը։ Այս իրիկուն պիտի գայ ինծի խօսի... ի՞նչ... արձանագրութեան մէջ սխա՞լ մը... ի՞նչպէս, մեկնա՞ծ...ո՞ւթ օրէ ի վեր... ո՞ւր... հեգեցէք եթէ կը հաճիք... Աւստրալիա՛... ո՛հ, մեր հասողութենէն դուրս... այո՛, գիտէի թէ հոն զրկուած է... և մի վրդովիք, այպանելու բան մը չունիք... շնորհակալ եմ... կարծեմ թէ ոչ... միտքիս մէջ մէկը կայ... այո՛, այո՛... հաւանաբար պիտի յարմարի... եթէ իրեն պէտք ունենայ կը տեղեկացնեմ... Մնաք բարով, տիկին տնօրէնուհի, շնորհակալ եմ:

Տօքթորը ընկալուչը տեղը դրաւ, ու Ճէյնի կողմը դարձաւ. անորոշ ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր շրթունքին վրայ։

—Ճէ՛յն, ըսաւ, գիպուածին չեմ հաւտար. բայց կը հաւատամ Նախախնամութեան մը որ ծրագիրները կը շինէ ու կ՝աւրէ։ Պիտի երթանք։

ԺԶ. — ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

—Եւ հիմա մեր ի գործ դնելիք միջոցներով զբաղինք, ըսաւ տօքթորը։ Պէտք է որ վաղայաջորդ օրը մեկնինք իրիկուան կառախումբով. պատրաստ կրնա՞ք ըլլալ։

—Պատրաստ եմ, պատասխանեց Ճէյն։

—Անհրաժեշտ է որ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյը անձնաւորէք։

—Ատիկա հաճելի չէ ինծի, ընդմիջեց Ճէյն. երեւակայական անուն մը պիտի նախընտրէի. ենթադրեցէք վայրկեան մը որ իրական հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ երեւայ յանկարծ, կամ զայն ճանչցող մէկը վրայ գայ...։

—Սիրելի բարեկամուհիս, անիկա այս ժամուն ճամբայ ելած է դէպի Աւստրալիա, և դուք տանը ծառաներէն ու տօքթորէն ուրիշ մէկը չպիտի տեսնէք։ Իրաւ է թէ կրնայ ըլլալ որ որեւէ այցելու մը կողմէ ճանչցուիք. բայց այդ վըտանգին և ատկէ առաջ գալիք կնճռոտութեանց ի նախատեսութիւն ես ձեզի նամակ մը պիտի տամ զոր ի հարկին պիտի գործածէք. պիտի ըսեմ թէ իմ խնդրանքովս է որ հաճած էք նոյն հիւանդապահուհիին տեղը բռնել՝ պահելով անոր անունը, առաջքը առնելու համար կարգ մը բացատրութիւններու որոնք այժմու կացութեան մէջ կրնային վընասակար ըլլալ հիւանդին։

«Կրնամ պարկեշտօրէն ըսել ատիկա, որովհետեւ ձեր կարծածէն աւելի ճշմարիտ է։ Պէտք է ստանձնել ուրեմն այս դերը, որքան թոյլատու է ձեր հասակը. որովհետեւ մի մոռնաք որ ձեզ նկարագրած եմ տօքթոր Մաքէնզիի իբրեւ փոքրահասակ կին մը, նուրբ և վայելչագեղ, երեւցածէն շատ աւելի մտացի։

—Տէրի՛ք, տօքթոր Մաքէնզի անմիջապէս պիտի հասկընայ թէ ձեր նամակին մէջ յիշուած կինը ես չեմ:

—Ոչ, սիրելիս, մի մոռնաք որ գործերնիս Սկովտացիէ

մը հետ է, և Սկովտացի մը երբեք անմիջական ստուգութիւն չունի։ Այս մարդոց միտքը յամրօրէն կը յառաջանայ, թէև շատ ապահով կերպով. ձեզ վայրկեան մը դիտելէ ետքը, անիկա ապահով պիտի ըլլայ որ ես շատ խեղճ կերպով կը ճանչնամ մարդիկը և թէ հիւանդապահուհի Կրէյ աւելի «գեղեցիկ կին» մըն է քան որչափ ես ըսած էի։ Բայց անիկա Տէյլմէնի համար արդէն ստեղծած պիտի ըլլայ մտաւոր դէմք մը և այս է կարեւորը։ Պէտք է վստահ ըլլանք Նախախնամութեան վրայ և յուսանք թէ ծերուկ Ռօպպի պէտք չպիտի ունենայ ուղղուցներ ընելու իր նկարագրութեան: Ջանացէք զգուշանալ այս ուղղութեամբ ոեւէ խօսակցութիւն ունենալէ։ Եւ սակայն եթէ բարի տոքդորը կասկածիլ թըւի, մէկ կողմ տարէք զայն, ցուցուցէք նամակս և իրենը ըսէք պարզ ճշմարտութիւնը։ Բայց չեմ կարծեր որ ասիկա պէտք ըլլայ։ Գալով հիւանդին, յիշեցէք որ կոյր մարդ մը ծայր աստիճան նուրբ լսողութիւն ունի։ Այնպէս մը կարգադրեցէք որ երբեք առիթ չունենայ գաղափար կազմելու ձեր կազմուածքին վրայ։ Մի մոռնաք որ դուք չէք կրնար հասնիլ գրադարանին վերի դարակներուն, առանց աթոռակի մը վրայ ելլելու։ Եւ երբ ապաքինի և սկսի ոտքի կանգնիլ ու քալել, ջանացէք որ չնշմարէ թէ իր հիւանդապահուհին իրմէ աւելի բարձրահասակ է։ Եւ Ջէյն, որովհետև ինծի անկարելի կը թուի որ ձեր ձեռքը բռնող մէկը չճանչնայ զայն, խորհուրդ կուտամ որ առաջին օրէն զգուշանաք ձեռնասեղմումէ։ Բայց այս բոլոր նախազգուշութիւնները ոչինչ կ'արժեն ամէնէն աւելի մեծ դժուարութեան առջև, ձեր ձայնը։ Բոպէ մը կրնա՞ք մտածել որ չճանչնայ զայն։

—Հարկ է որ ինծի օգնէք, ըսաւ Ջէյն. տուէք ինծի ձեր հրահանգները, ինչպէս որ պիտի ընէիք եթէ ստուգիւ Ռօզմէրի Կրէյը ըլլայի, և մեր երկուքին ձայներուն միջև տարօրինակ նմանութիւն մը գտնուէր։

—Սիրելի հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, ըսաւ տոքդորը ժպտելով, մի զարմանաք եթէ մեր հիւանդը մեծ նմանութիւն մը գտնէ ձեր ձայնին և մեր բարեկամուհիներէն մէկուն ձայնին միջև։ Իմ ալ ուշադրութիւնս գրաւած է ատիկա միշտ։

—Իրա՞ւ, պարոն, ըսաւ Ջէյն, և կրնա՞մ գիտնալ թէ ո՞րու ձայնին կը նմանի իմինս։

—Յարգելի Օր. Ջէյնի ձայնին, պատասխանեց տոքդորը ժպտելով, կը ճանչնա՞ք։

—Շատ քիչ, ըսաւ Ջէյն, բայց կը յուսամ ժամանակ մը ետքը աւելի լաւ ճանչնալ զինքը։

Եւ երկուքն ալ սկսան խնդալ։

—Շնորհակալ եմ Տէրին. հիմա գիտեմ թէ ի՛նչ պէտք է ընել հիւանդին։ Բայց աւա՜ղ, ինչ խեղճութիւն, որ կարելի ըլլայ խաբել Կարթը։ Կա՛րթը որ այնքան խորաթափանց նայուածք մը ունէր... քաջութիւնը պիտի ունենա՞մ այդ դերը կատարելու։

—Եթէ կը բաղձաք ձեր ապագայ երջանկութեան և անոր ալ երջանկութեան, պիտի յաջողիք, պատասխանեց տոքդորը ուժգնօրէն։

Երկուքն ալ ոտքի ելան, և վառարանին առջև կանգնած՝ երկար նայուածք մը փոխանակեցին։

—Բարեկամ, ըսաւ Ջէյն յուզումով, շատ բարի եղաք ինծի հանդէպ, և միշտ այնքան հաւատարիմ։ Ինչ որ ալ պատահի, ցմիշտ երախտապարտ պիտի մնամ ձեզի։

Տոքդորը ծռեցաւ և շրթունքները մօտեցուց Ջէյնի ձեռքին։

—Ճշմարիտ համակրութիւն մը ունիմ ձեզի, ըսաւ պարզօրէն։

Եւ յաջորդող դժուարին օրերուն մէջ Ջէյն մէկէ աւելի անգամներ սրտապնդուեցաւ այս պարզ խօսքերուն յիշատակովը։

ԺԷ.— ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ՌՕԶՄԷՐԻ ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կլինիչ հասաւ։ Երբ իր բեռներով մէկտեղ գտնուեցաւ շոգեկառքի գիւղական կայարանին քարափին վրայ ամպերէն վար ինկածի տպաւորութիւնը ունեցաւ և կասկածեցաւ իր իսկ ինքնութեան վրայ։

Ինքնաշարժ մը կեցած էր կայարանին առջև։ Ճէյն նստաւ և կառքը բռնեց լերան ճամբան։

Մղոններով առանձնութիւն մը կը տարածուէր իր շուրջը. իր տեսողութեան սահմանին մէջ մացառուտներ և ժայռեր միայն կ'երևային։ Ճէյն հետզհետէ տպաւորութիւնը կ'ունենար բոլորովին նոր աշխարհի մը մէջ փոխադրուած ըլլալու. և վարիչին բացարձակ անտարբերութիւնը իր մասին քաջալերական տպաւորութիւն մը կ'ընծայէր իրեն, թէ կատարելապէս յաջողած է անձնաւորել Ռօզմէրի Կրէյը։

Յաճախ լսած էր Կարթի հիւսիսային վաղնջական դղեակին վրայ խօսուիլը. բայց երբեք չէր սպասեր ոչ այնքան նկարագեղ վեհութեան, ոչ ալ այսքան հոյակապ տեսարանի։ Մինչ ինքնաշարժը կը բարձրանար լերան կողն ի վեր, գորշագոյն աշտարակները երևցան և Ճէյն կարծեց լսել Կարթի թրթռուն ձայնը որ Օվըրթէնի մէջ մայրիին տակ կ'ըսէր իրեն. «Հաճելի է ինձ ցուցնել ձեզի Կլինիչի դղեակը. պատշգամին առջև պարզուող տեսարանը, եղեւինի անտառներն ու դաշտերը հաճոյք պիտի պատճառեն ձեզի ապահովաբար»։ Եւ ան խօսած էր կարգ մը հրաւիրեալներու վրայ ու զինքն ալ հրաւիրած, ու ինք ալ ընդունած էր: Եւ հիմա, այս գեղեցիկ կալուածին տէրը կո՛յր էր. և ինք Կլինիչի դղեակէն ներս կը մտնէր ի հեճուկս անոր տիրոջ, և

ուրիշի մը անունը փոխ առնելով։ Ինչպէս պիտի վերջանար այս ամէնը։

Կարթի սպասաւորը դրան սեմին վրայ ընդունեց զինքը. այս մարդուն Կարթի ծառայութեան մէջ մտնելը երեք տարի չէր եղած տակաւին, որով ապահովաբար զինքը չէր ճանչնար։

Ճէյն կանգ առաւ խոշոր սրահին մէջ, և շուրջը դիտեց ըստ իր սովորութեան երբ առաջին անգամ բարեկամներու տունը կ'երթար։ Յետոյ յանկարծ նշմարեց որ Սիմբըլը սանդուղին կէսին վրայ էր։ Հիւանդապահուհին ինքնիրեն ըսաւ թէ պէտք է անոր հետեւի անյապաղ, ուստի աճապարեց, և վերը ընդունուեցաւ պառաւ Մէրկըրիի կողմէ։ Ճէյնի համար բաւական եղաւ նայուածք մը ձգել անոր լուրջ և քաղցր, խորշոմած բայց թարմ դէմքին վրայ,—գեղեցիկ խառնուրդ մը կատարեալ առողջութեան և յառաջացեալ տարիքի— գուշակելու համար թէ Կարթի հաւատարիմ սպասուհին է ան։

Հեզութեամբ հետեւեցաւ սենեկապանուհիին, մինչև այն գեղեցիկ սենեակը որ իրեն համար պատրաստուած էր. հիացաւ այդ սենեակի կերպասներուն վրայ, պատասխանեց ճամբորդութեանը մասին ուղղուած հարցումներուն, և խոստովանեցաւ թէ շատ գոհ պիտի մնայ ճաշ մը ընելով, բայց աւելի գոհ պիտի մնայ լոգանք մը ընելով եթէ կարելի է։

...Եւ հիմա, լոգանքը ընելէ և ճաշելէ ետքը, Ճէյն իր սենեակին պատուհանին առջին կեցած կը հիանար հրաշալի տեսարանին վրայ և կը սպասէր հիւանդը դարմանող բժիշկին որ զինք պիտի ներկայացնէր Կարթի։

Հագած էր իր համազգեստներուն նորը բայց ամէնէն գործնականը, կապոյտ կտաւէ շրջազգեստ մը ճերմակ օձիքով և թեւնոցներով. և լայն գրպաններով գոգնոց մը, ինչպէս նաև գլխանոցը հիւանդապահուհիներու այն Հաստատու

թեան ուր կեցած էր։ Դիտում չունէր չարունակելու այս հագուստը կրել. բայց այս օրուան համար չէր ուզեր ոչինչ զանց ընել այն բաներէն որոնք տոքթոր Մաքէնզիի աչքին մասնագէտ հիւանդապահուհիի մը երեւոյթը պիտի տային իրեն։ Զգալով որ իր հագուստին խրոխտ գիծերը պիտի չնչտէին իր բարձր հասակը, հակառակ տափակ կրունկով իր կօշիկներուն, անձկութեամբ կը սպասէր Սկովտացի բըժիշկին իր վրայ նետելիք առաջին ակնարկին։ Եւ յանկարծ հեռուէն նշմարեց երկանիւ թեթեւ կառք մը որ կը յառաջանար։ Կառքը իր տէրն էր որ կը վարէր, սպասեակը կը գտնուէր ետին։

Իր ժամը հասած էր։

Ճէյն ծունկի եկաւ և ներշնչում խնդրեց երկինքէն։ Այնքան շատ խորհած էր որ ամէն ինչ մշու՛շով պատած էր մտքին մէջ։ Նոյն իսկ Կարթի սիրելի դէմքը չփոթ էր. միակ իրողութիւն մը կը մնար որոշ. քանի մը վայրկեանէն պիտի առաջնորդուէր այն սենեակը ուր կը տառապէր ան։ Ինք պիտի տեսնէր այս սիրելի դէմքը բայց ան չպիտի կրնար տեսնել իրենը, և ինք պարտաւո՛ր էր իր ինքնութիւնը ծածկել ջանալու։

Կառքը աներեւութացած էր վերջին դարձակէտին։ Ճէյն ոտքի ելաւ և սպասեց։ Յանկարծ յիշեց Տէրիքի հետ ունեցած խօսակցութեան երկու պարբերութիւնները։ «Իմ դերս մինչև վերջը կատարելու քաջութիւնը պիտի ունենա՞մ» ըսած էր. և իր բարեկամը պատասխանած էր եռանդով. «Եթէ կը բաղձաք ձեր և անոր երջանկութեան, պիտի ունենաք այդ քաջութիւնը»։ Դուռը զարնուեցաւ. Ճէյն գնաց բացաւ։ Սիմբսըն կեցած էր սեմին վրայ։

—Տոքթոր Մաքէնզի մատենադարանին սրահն է, հիւանդապահուհի՛. ըսաւ, և կը փափաքի ձեզ տեսնել։

—Ուրեմն, Պ. Սիմբսըն, կը հաճի՞ք առաջնորդել զիս մատենադարան, պատասխանեց միս Ռօզմէրի Կրէյ։

ԺԸ. — ԴԱՇՏԵՐՈՒ ՆԱԲՈԼԷՈՆԸ

Արջի մորթին վրայ, կռնակը վառարանին դարձուցած, կեցած էր տոքթոր Մաքէնզի, որ իր բարեկամներուն կողմէ աւելի ծանօթ էր տոքթոր Բօպ կամ ծերուկ Բօպի անունով։ Ճէյն դէմ առ դէմ գտնուեցաւ կլորիկ մարդու մը հետ, որ թաւիշէ բաճկոն մը կը կրէր և բաց գոյն խիստ լայն վերարկու մը։ Տոքթորը Նաբոլէոնեան տեսք մը ունէր, իրարմէ անջատուած պզտիկ սրունքներով, թեւերը կուրծքին վրայ խաչաձեւ և ուսերը վեր բարձրացած. բայց դէմքը ոչինչ ունէր ողիմպեան կամ վեհատեսիլ։ Բաց կապոյտ վառվռուն աչքերը երբ ոեւէ մէկուն կը դառնային, աներեւոյթ կ'ըլլային կաս կարմիր խիտ յօնքերուն տակ, որոնք հազիւ կը թոյլատրէին նշմարել փերուզակի գոյնով երկու պայծառ կէտեր։

Երբ Ճէյն ներս մտաւ, տոքթորին նայուածքը ուղղուած էր բաց նամակի մը վրայ որուն Տէրիքի կողմէ ղրկուած ըլլալը գուշակեց Ճէյն, և անմիջապէս վեր չառաւ աչքերը։ Երբ ասդին դարձաւ Ճէյն նշմարեց զարմանքի շարժում մը։ Տոքթորը բերանը բացաւ խօսելու համար, յետոյ գոցեց զայն առանց բառ մը արտասանելու, և վերսկսաւ կարդալ Տէրիքի նամակը։

Ճէյն յարգալից դիրքով մը սպասեց, հազիւ կարենալով զսպել իր յուզումը։

Վերջապէս մարդուկը նորէն աչքերը դարձուց դէպի Ճէյն:

—Հիւանդապահուհի՛..., ըսաւ հարցական շեշտով մը։

—Ռօզմէրի Կրէյ, պատասխանեց Ճէյն յարգանքով։

Այս ըսելու ատեն Ճէյն այն տպաւորութիւնը ունեցաւ թէ Օվըրտէնի մէջ դեր մը կը կատարէ. վայրկեան մը ետքը դքսուհին իր գաւազանովը պիտի զարնէր տախտակամածին, և իրեն պիտի ըսէր որ քիչ մը աւելի բարձր խօսի։

—Ո՜չ, ըսաւ տօքթոր Մաքէնզի, կը տեսնեմ որ...

Պահ մը լռութիւն տիրեց։ Տօքթորը հիւանդապահուհին կը դիտէր, ոտքէն մինչև գլուխը չափելով զայն սուր նայուածքով մը։ Վերջապէս խօսեցաւ.

—Եկա՛ք ուրեմն, միս Կրէյ, ըսաւ։

Ճէյն սփոփուած զգաց ինքզինքը, հաստատելով որ իր ինքնութեան մասին ունէ կասկած ծագիլ չէր թուիր տօքթորին մտքին մէջ։

—Այո՛, պարոն, եկայ։

Պահ մը կեցան, և տօքթոր Մաքէնզին էր որ սկսաւ խօսիլ.

—Շատ գոհ եմ ձեր ժամանումին համար, հիւանդապահուհի Կրէյ։

—Երջանիկ եմ հոս գալով, պատասխանեց Ճէյն լուրջ ձայնով մը։

Փոքրիկ կատակերգութիւնը կը շարունակուէր։ Ճէյն գրեթէ կը սպասէր նրբանցքէն դքսուհիին գնահատանքի «հօ՜ հօ՜»ն։

Յանկարծ տօքթորը դէպ իր կողմը դարձաւ, և իր կապոյտ աչքերուն խորաթափանց նայուածքը նորէն սևեռեց անոր վրայ, մինչ Ճէյն կը պատրաստուէր խօսելու արագօրէն։

—Եթէ լաւ կը հասկնամ, միս Կրէյ, դուք եկած էք հիւանդին մարմինէն աւելի միտքը խնամելու։ Յոգնութիւն մի կրէք ունէ բացատրութիւն տալու։ Պէտք եղած տեղեկութիւնը քաղած եմ սըր Տէրեք Պրէնտէն որ հիւանդապահուհի-քարտուղար մը արհրաժեշտ տեսած և ձեզ ընտրած է. կատարելապէս համամիտ եմ իր հրահանգին, և թոյլ տուէք ինծի աւելցնել թէ կը հիանամ իր ընտրութեան վրայ։

Ճէյն լուռ խոնարհութիւն մը ըրաւ։

—Եւ կը կարծեմ, միս Կրէյ, թէ շատ քիչ բան ունիմ ձեզի ըսելիք՝ տարուելիք խնամքին վրայ, շարունակեց մարդուկը, Սըր Տէրեք ձեզ տուած պիտի ըլլայ իր մանրամասն հրահանգները: Ներկայ ժամուն ամենէն կարևոր բանն է օգնել հիւանդին որ քիչ մը հետաքրքրուի արտաքին աշխարհով։ Յանկարծական կերպով իրենց տեսողութիւնը կորսնցուցողներու ենթարկուած դժնդակ փորձն է՝ թաղուիլ ներքին աշխարհի մը մէջ, յիշատակներու, յետադարձ խոկումներու, վիշտերու և երևակայութիւններու մէջ, ինչ որ իրապէս միակ տեսանելի աշխարհն է անոնց համար։

Ճէյն շահագրգիռ ուշադրութեան շարժում մը ունեցաւ։ Արդարև այս պզտիկ տարօրինակ Սկովտացին կրնար բաներ մը սորվեցնել իրեն։

— Այո՛, ըսաւ, հաճեցէք մէկ քանի ցուցմունքներ ընել։

— Իրողութիւն է որ, շարունակեց տօքթոր Մաքէնզի Մր. Տէյլմէնի հետ մեր ունենալիք դժուարութիւնն այդ է։ Անկարելի կը թուի ամենափոքր շահագրգռութիւն մը ներշնչել իրեն արտաքին աշխարհին համար: Կը մերժէ ու է այցելու ընդունիլ, չուզեր որ իր նամակները կարդան իրեն. ժամեր կ'անցընէ առանց բառ մը արտասանելու։ Եթէ ինծի հետ չխօսի կամ քանի մը անհրաժեշտ բառ չուղղէ իր սենեկապանին, կարելի էր երևակայել որ հիւանդը կորսնցուցած է խօսելու կարողութիւնը՝ իր տեսողութեան հետ միասին։ Եթէ բաղձանք յայտնէ ինծի հետ մինակ մնալու՝ երբ իր սենեակը մտնենք, դուք դուրս մի ելլէք սենեակէն. դուրս ելնել ձևացուցէք և մնացէք հոն։ Կը փափաքիմ որ դուք ալ հաստատէք որ եթէ ուզէ, կատարելապէս ի վիճակի է ճիգ մը ընելու։ Ձեր ամենակարևոր պաշտօնը պիտի ըլլայ, Միս Կրէյ օրէօր օգնել իրեն որ կեանքին յարի, իրաւ է թէ կոյրի մը կեանքին, բայց անխուսափելիօրէն ոչ անգործ կեանքի մը։ Հիմա որ անհետացած է ու է բորբոքումի վտանգ, կրնայ ոտքի ելլել, շարժիլ, ու սորվիլ ինքզինքը առաջնորդելու լսողութեան և շօշափումի միջոցաւ։ Արուեստագէտ է զբաղումով. ալ չպիտի նկարէ, բայց ունի ուրիշ ձիրքեր որոնք

պիտի կրնան իբրև ելք ծառայել արուեստագէտի բնաւորութեան մը։

Տոքթորը յանկարծ կանգ առաւ. յետոյ փայլակի մը արագութեամբ դէպի Ճէյն դառնալով, սա հարցումը ուղղեց անոր.

— Նուագել գիտէ՞ք։

Բայց Ճէյն զգուշաւոր էր։

— Սըր Տէրիք այդ մասին բան մը չըսաւ ինծի տոքթոր Մաքէնզի։ Զգիտեմ թէ Մր. Տէյլմէն նուագո՞ղ մըն է։

— Լաւ ըսաւ տոքթորը. պէտք է որ ձեզի՛ բան գործ ընէք ատիկա ի յայտ բերելու։ Այս առթիւ, հիւանդապահուհի, արդեօք դաշնակ կը նուագէ՞ք։

— Քիչ մը, ըսաւ Ճէյն։

— Ո՛հ, պատասխանեց տոքթորը, անշուշտ քիչ մըն ալ կ'երգէք։

Ճէյն հաստատական նշան մը ըրաւ։

— Այս պարագային, սիրելի օրիորդ, ջերմապէս կը յանձնարարեմ ձեզի զգուշանալ քիչ մը նուագելէ և քիչ մը երգելէ Մր. Տէյլմէնի առջև։ Մենք որ յաճախ կը տեսնենք, կրնանք հանդուրժել որ քիչ մը նուագող մարդիկ ցուցնեն թէ որքան քիչ գիտեն նուագել, որովհետև մենք կրնանք մեր չուրջը նայիլ և ուրիշ բանի վրայ մտածել. բայց կոյր մը որ արուեստագէտի զգայուն հոգի մը ունի, կրնայ խենդենալ այն կարգի փորձէ մը. պէտք է զգուշանալ ատկէ։ Կը ցաւիմ որ շատ քաղաքավար մարդու մը երևոյթը չունիմ, բայց հիւանդին օգուտը ուրիշ ամէն նկատումներէ առաջ կ'անցնի։

Ճէյն ժպտեցաւ. արդարև Սկովտացին կըսկսէր հաճելի երևալ իրեն.

— Պիտի զգուշանամ, ըսաւ, Մր. Տէյլմէնի ներկայութեանը նուագելէ կամ երգելէ։

— Խիստ լաւ, պատասխանեց տոքթորը։ Բայց թոյլատրեցէք ինծի ձեզի թելադրել ինչ որ կրնանք ընել։ Զինքն առաջնորդեցէք դաշնակին քով։ Նստեցուցէք անոր մօտիկը հաստատուն աթոռի մը վրայ ուր ինքզինքը ապահով զգայ. դիւրաւ պիտի գտնէ ձայնանիշերը. թողէք որ սփոփէ իր հոգին ներդաշնակ ձայներ հանելով։ Ասիկա ժամերով քաղցր վայելք մը, զմայլելի զբաղում մը պիտի ըլլայ իրեն և եթէ իրապէս երաժիշտ է, ինչ որ կը մղուիմ ենթադրել այս խոշոր դաշնակին ներկայութենէն, կրնայ վերսկսիլ անմիջապէս այս փորձը, կոյրերը դաստիարակելու ծառայող Պուայլի կամ ուրիշ մեթոտով մը զինքը նեղել սկսելէ առաջ։ Եւ հիմա, հիւանդապահուհի Կրէյ, ձեր ընելիք առաջին գործն է հիւանդին ներկայանալ։

Ճէյն զգաց որ արիւնը կը հեռանայ դէմքէն եւ գահավէժ տրոփիւնով մը կը խուժէ դէպի սիրտը։ Բայց պաղարիւնութիւնը պահեց և լռին սպասեց։

Տոքթոր Մաքէնզի զանգակը հնչեցուց։ Սիմբսըն երևցաւ։

—Շիշ մը շէրրի, գաւաթ մը և քանի մը «պիսքիւի» բերէք, ըսաւ տոքթորը։

Սիմբսըն դուրս ելաւ։

Տոքթորը ոտքի վրայ մնաց, կատաղօրէն քաշելով իր չէկ պեխերը և դուրս նայելով։

Սիմբսըն երևցաւ նորէն. պզտիկ ափսէ մը դրաւ սեղանին վրայ և դուրս ելաւ՝ խնամով գոցելով դուռը։ Տոքթորը գաւաթը լեցուց ըմպելիով և աթոռ մը մօտեցուց սեղանին։

—Եւ հիմա, հիւանդապահուհի, ըսաւ, նստէք, խմեցէք այն գինին, և «պիսքիւի» մը կերէք։

Ճէյն բողոքեց։

—Բայց, իրաւ որ, տոքթոր, երբեք ես...

—Համոզուած եմ որ դուք երբեք գինի չէք խմեր առ-

տուան ժամը 11ին, ըսաւ, բայց այսօր պիտի ընէք. ժամանակ մի կորսնցնէք վիճաբանելով։ Երկայն գիշեր մը ճամբորդեցիք, պահ մը վերջ ներկայ պիտի գտնուիք խիստ ցաւոտ տեսարանի մը, որ դժնդակ փորձ մը պիտի ըլլայ ձեր ջիղերուն և ձեր զգայնութեան, ցաւագին տեսակցութիւն մը ունեցաք ինծի հետ և Աստուծոյ շնորհակալ կ՚ըլլաք որ վերջացաւ այդ տեսակցութիւնը։ Բայց Աստուծոյ շնորհակալ պիտի ըլլաք աւելի ջերմեռանդօրէն, երբ այս ըմպելին կուլ տաք։ Անկէ զատ ուժի մնացած էք բաւական ատենէ ի վեր, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, և աւելի հաստատուն քայլերով վեր պիտի ելլէք սանդուղէն, երբ հինգ վայրկեան նստիք այս սեղանին առջև։

Ճէյն նստաւ՝ զգածուած և աւելի խոնարհ... վերջապէս այս մաշած թաւիշէ հին բազկոնին տակ կը տրոփէր կարեկից սիրտ մը, և այն տարօրինակ և գրեթէ անհաճոյ դրսերեւոյթին տակ կը ծածկուէր մտացի հասկացողութիւն մը մարդոց և կեանքի վրայ։ Մինչ կ՚ըմբոշխնէր այս թեթև ըմպելին, տոքթորը մեղուի մը պէս կ՚երթար կուգար. Ճէյնին ներկայութիւնը մոռցած կը թուէր. բայց ճիշդ այն բոպէին որ Միս Ջէմբին պարապ գաւաթը ափսէին վրայ դրաւ, տոքթորը անոր կողմը դարձաւ ու մօտենալով ձեռքը անոր ուսին վրայ դրաւ։

— Հիմա, հիւանդապահուհի, ըսաւ, վեր ելէք ինծի հետ և նախ կարելի եղածին չափ քիչ խօսեցէք, մի մոռնաք որ լռութեան և բացարձակ մութին մէջ թափանցող իւրաքանչիւր նոր ձայն անձկութիւն մը կը պատճառէ հիւանդին։ Քիչ խօսեցէք և կամաց խօսեցէք, և թող ամենակարողն Աստուած ձեզի տայ անհրաժեշտ շրջահայեցութիւնը և իմաստութիւնը։

Արժանապատուութիւն և հեղինակութիւն մը կար տարօրինակ փոքրիկ դիմաստուերին մէջ որ Ճէյնի կ՚առաջնորդէր

սանդուղին վրայ։ Տոքթոր Մաքէնզիի հետեւելու պահուն Ճէյն յայտնատեսութիւնը ունեցաւ թէ բարոյապէս կը կրթնի անոր, և թէ ան նեցուկ և զօրավիգ կ՚ըլլայ իրեն։ Անոր խօսքերուն վերջին պարբերութիւնը որ այնքան վաղնջական ձև մը ունէր և գրեթէ աղօթք մըն էր, նոր քաջութիւն մը ներշնչեց իրեն։ «Թող ամենակարողն Աստուած ձեզի տայ անհրաժեշտ շրջահայեցութիւնն և իմաստութիւնը» ըսած էր ան. բայց ապահովաբար չէր կրնար երեւակայել թէ ո՛րքան պէտք ունէր ատոնց Ճէյն։

Եւ այս վերջինը հաստատուն քայլով մը, լուռ հետեւեցաւ տոքթոր Մաքէնզիի, և մտաւ այն սենեակը ուր Կարթ պառկած էր անկարող, կոյր և դէմքն այլափոխուած։

ԺԹ.— ՋԱՅՆԸ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Թուխ գլուխը բարձին վրայ. ահա ինչ որ նշմարեց նախ Ճէյն արեւոտ սենեակին մէջ։

Առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ, Ճէյն երեւակայած էր մութ սենեակ մը, մոռնալով թէ Կարթի համար գիշերն ու ցորեկը իրարու կը նմանէին և թէ ոչ է պատճառ չկար հիւանդը զրկելու բարերար ճառագայթներէն որ կը բժշկեն և կը զօրացնեն։ Հիւանդը պահանջած էր որ իր անկողինը քշուի դուռնէն, վառարանէն և պատուհաններէն ամէնէն հեռաւոր անկիւնը, պատին ձախ կողմը, այնպէս որ կարենայ ձեռքովը անոր դպիլ երբ մէկ կողմէն միւսը դառնայ, ինքզինքը զերծ զգալու համար աներեւոյթ նայուածքներու հետախուզութենէն։ Այսպէս պառկած էր Կարթ, և տեղէն չերերաց երբ անոնք ներս մտան։

Սիրելի թուխ գլուխը բարձին վրայ. ահա ինչ որ նախ տեսաւ Ճէյն. յետոյ նշմարեց աջ թեւը քիչ մը ետին նետ-

ուած կապոյտ գիշերազգեստի մը մէջ՝ ծածկոցին վրայ անշարժ։ Ճէյն իր թեւերը դրաւ անոր կռնակին ետին․ զօրաւոր մղում մը կը զգար ծունկի գալու այս անկողնին առջեւ, իր հուժկու ձեռքերուն մէջ առնելու այս խեղճ ձեռքը և զայն ծածկելու համբոյրներով։ Ա՛հ, անշուշտ թոյլ գլուխը իր կողմը պիտի դառնար այն ատեն և փոխանակ ապաստան մը փնտռելու անողոք պատէն, իր թեւերուն անհուն խանդաղատանքին մէջ հանգչէր։ Բայց Տէրիքի լուրջ և խաղաղ ձայնը հնչեց իր ականջին․ «Եթէ փափաքող էք ձեր և անոր ապագայ երջանկութեան ...»

Տօքթոր Մաքէնզի անկողնին մօտեցաւ և բարեկամական շարժումով մը Կարթի ուսին դպաւ․ յետոյ գրաւիչ քաղցրութեամբ մը իր չոր ձայնովը սկսաւ խօսիլ այնքան շնորհալի շեշտով մը, որ Ճէյն հազիւ կրցաւ ճանչնալ այն մարդը որ կէս ժամ ամբողջ հարցափորձած էր զինքը խիստ և հեղինակաւոր շեշտով մը։

— Բարի լոյս, Մր․ Տէյլմէն․ Սիմբսըն ինծի ըսաւ թէ գիշերը շատ աղէկ անցուցած էք, երկար ատենէ իվեր ձեր անցուցած լաւագոյն գիշերը։ Շատ լաւ է ասիկա․ անշուշտ սփոփանք մը զգացիք ազատելով Ճօնսընէն, որքան ալ կարող մէկը ըլլար ան և գոհունելով ձեր սովորական ծառային ձեռքը։ Այս արհեստով - հիւանդապահները կ'ուզեն միշտ եռանդ ցուցնել առանց մտածելու որ տաղտկալի կ'ըլլան։ Ես այսօր ձեզի կը բերեմ այնպիսի մէկը որ ձեզի պիտի ընծայէ բոլոր անհրաժեշտ ծառայութիւնները առանց նեղացնելու ձեզ․ ահաւասիկ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ, որ ձեզի ղրկուած է Սըր Տէրրիք Պրէնտի կողմէ և տրամադիր է ձեզի ծառայելու իբրև քարտուղար, իբր ընթերցուհի կամ ընկերակցուհի․ իրապէս նոր զոյգ մը աչք ձեզի համար, Պր․ Տէյլմէն խելացի ուղեղով մը այդ աչքերուն ետին և կնոջային սիրտով մը՝ բարութեամբ և համակրութեամբ լեցուն զանոնք

վարելու համար։ Հիւանդապահուհի Կրէյ այս առտու ժամանեց, Մր. Տէյլմէն։

Պատասխան չկայ, բայց Կարթի ձեռքը պատը փնտռեց, դպաւ անոր, յետոյ ինկաւ անկողնին վրայ։

Ճէյն չէր կրնար յստակօրէն հասկընալ թէ հիւանդապահուհի Կրէյը ինքն էր․ միակ բաղձանք մը ունէր․ այն որ խեղճ հիւանդը չվրդովուէր այս կնոջ պատճառով։ Բայց տօքթոր Մաքէնզի կը խօսէր նորէն․

— Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ հոս է, սենեակին մէջ, Պր. Տէյլմէն։

Այն ատեն Կարթի բնածին բարեկրթութիւնը թափանցել թուեցաւ զինք շրջապատող խաւարը․ գլուխը չդարձուց, բայց իր աջ ձեռքը բարի գալուստի փոքրիկ նշան մը ըրաւ, և ցած բայց յստակ ձայնով մը ըսաւ։

— Բարի լոյս. շատ ազնիւ էք այնքան հեռու տեղէ գալով․ յուսամ թէ խիստ յոգնեցուցիչ ճամբորդութիւն մը չըրիք։

Ճէյնի շրթունքը շարժեցաւ, բայց ոև է ձայն չելաւ դուրս։ Տքդ. Մաքէնզի առանց զայն դիտելու, փութաց պատասխանել․

— Միս Կրէյ շատ աղուոր ճամբորդութիւն մը ըրած է, և այս առտու այնքան հանգստացած կը թուի որ կարծես թէ գիշերը իր անկողնին մէջ անցուցած ըլլար։ Կը գուշակեմ որ այնպիսի մանկամարդուհի մըն է ան, որ շատ կը սիրէ պաղ ջուրը։

—Կը յուսամ որ սենեկապանուհին հսկէ որպէսզի բան մը չպակսի անոր։ Խնդրեմ, պէտք եղած հրահանգները տըւէք, ըսաւ հիւանդը յոգնած ձայնով մը։

Ցետոյ Կարթ աւելի՛ մօտեցաւ պատին, կարծես վերջ տալու համար խօսակցութեան։

Տքդ. Բօպ լռին քաշեց պեխը, յետոյ կեցաւ, և խօսքը Ճէյնի ուղղելով․

—Հիւանդապահուհի Կրէյ, ըսաւ, կը փափաքիմ ձեզի ցուցնել թիկնաթոռ մը զոր պատրաստել տուինք Մր. Տէյլմէնի համար, և որուն մէջ ամէն հանգստաւէտութիւն պիտի գտնէ, երբ տրամադիր ըլլայ անկողնէն ելլելու։ Տեսէք, գլխուն համար յենակ մը կայ, զոր կարելի է տեղափոխել կամ չտկել ի հարկին։ Այս տախտակները շարժական են, և կարելի է փոխել անոնց տեղը կամ դիրքը։ Այս թիկնաթոռը շատ պատշաճօրէն պատրաստուած է, և Սըր Տէրիք գնահատած է զայն. այս տեսակ թիկնաթոռ մը տեսա՞ծ էիք, Միս Կրէ՛յ...

—Հիւանդանոցը մէկ հատ մը ունէինք, բայց ասոր չափ կատարելագործուած չէր, պատասխանեց Ճէյն։

Արևոտ սենեակին լռութեանը մէջ, անկողնէն ելած ճիչը ընդոստ վեր ցատկեցուց զիրենք. աղաղակն էր ան՝ խաւարի մէջ կորսուած դժբախտի մը որ լոյս կը խնդրէ, որ բարձրաձայն կ՚ողբայ իր դժբախտութիւնն և յուզումը։

—Ո՞վ է ան, ո՞վ կայ սենեակին մէջ, կը հարցնէր Կարթ Տէյլմէն հրամայական շեշտով մը։

Արմուկին յեցած, և գլուխը վեր բարձրացուցած էր անձկոտ դիրքով մը։

Տոքթոր Մաքէնզի պատասխանեց.

—Սենեակին մէջ հիւանդապահուհի Կրէյէն և ինձմէ ուրիշ մէկը չկայ, Մր. Տէյլմէն։

—Սենեակին մէջ ուրիշ մէկն ալ կայ, կրկնեց Կարթ բուռն շեշտով մը։ Ինչպէս կը համարձակիք խաբել զիս. ո՞վ էր խօսողը։

Ճէյն փութով մահճակալին մօտեցաւ, ձեռքերը կը դողային, բայց գիտցաւ ինքզինքը զսպել։

—Ես էի խօսողը, պարո՛ն, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյը, և կը կարծեմ որ իմ ձայնս է որ ձեզ զարմացումի մատնած է։ Տքդ. Պրանտ ազդարարած էր ինձ որ դուք

կրնայ ըլլալ որ այդպիսի զարմացում մը ունենաք, յայտարարելով որ պէտք չէ զարմանամ եթէ դուք նմանութիւն մը գտնէք իմ ձայնիս և ձեր երկուքին ալ մէկ բարեկամուհիին ձայնին միջև. ըսաւ թէ իր ալ ուշադրութիւնը գրաւած էր այդ։

Կարթ, տեւական մութի մը մէջ թաղուած, անշարժ մնաց, մտիկ ընելով և մտածելով։ Վերջապէս յամրօրէն հարցուց:

— Ձեզի ըսա՞ւ թէ որո՛ւ ձայնին կը նմանի:

— Այո՛, որովհետև հարցուցի. ըսաւ թէ Միս Ջէմբիընի ձայնին կը նմանի։

Կարթի գլուխը բարձին վրայ ինկաւ. յետոյ առանց անդին դառնալու, ըսաւ.

— Ներեցէք ինծի, Միս Կրէյ, այս աստիճան զարմանալուս և ապուշի մը պէս յուզուելուս համար։ Բայց շատ դժուարաւ կը վարժուիմ կուրութեան. և ամէն ձայն որ կը ծակէ յաւիտենական գիշերուան սև վարագոյրը, այնպիսի նշանակութիւն մը ունի զոր չի կրնար հասկնալ խօսողը։ Ձեր ձայնին նմանութիւնը այն կնոջ ձայնին հետ որուն անունը յայտնած է ձեզի Սըր Տէրիք, այնքան ուշագրաւ է որ թէև գիտէի թէ ան Եգիպտոս կը գտնուի հիմա, դժուարութիւն կրեցի հաւատալու թէ սենեակը չի գտնուիր։ Եւ սակայն անոր այստեղ ներկայութիւնը աշխարհի ամէնէն անկարելի բանը պիտի ըլլար։ Հետևապէս ձեզմէ, ինչպէս նաև Տքդ. Մաքէնզիէն ներողութիւն պէտք է խնդրեմ ենթարկուած յուզումիս և թերահաւատութեանս համար։

Այս ըսելով Կարթ աջ ձեռքը Ճէյնի կարկառեց։ Ճէյն գալարեց իրենները, որոնք կոնակին կողմէ կապուած էին մէկմէկու։

— Հիւանդապահուհի, ըսաւ Տքդ. Մաքէնզիի չոր ձայնը. պատուհանին մօտ եկէք, տակաւին քանի մը հրահանգներ ունիմ ձեզի տալիք։

Եւ քանի մը վայրկեան խօսեցան զուսպ ձայնով.

—Եւ հիմայ, հրաժեշտ կ'առնեմ ձեզմէ, ըսաւ Տօքթորը։

— Կը բաղձայի քանի մը վայրկեան առանձին խօսակցիլ ձեզի հետ, ըսաւ Կարթ։

— Վարը ձեզի կը սպասեմ, Տօքթոր, ըսաւ Ճէյն դէպի դուռն ուղղուելով։

Բայց Տօքթորին հրամայական մէկ շարժումը կեցուց զինքը. ուստի, առանց աղմուկի գնաց նստաւ վառարանին քովիկը։ Չէր գուշակեր թէ ի՛նչ անհրաժեշտութիւն կայ այս խաբէութեան, և անհանգստութիւն կը զգար առոր նպաստելով․ բայց կարելի չէր անհնազանդ գտնուիլ հեղինակաւոր դիրք մը բռնող այդ պզտիկ մարդուն։ Տօքթորը դրան կողմը գնաց․ բացաւ, ու նորէն գոցեց։ Յետոյ անկողնին կողմը գալով աթոռ մը առաւ ու նստաւ։

— Պատրաստ եմ ձեզ լսելու, Մր․ Տէյլմէն։

Կարթ անկողնին մէջ շտկուեցաւ և դէպի անոր կողմը դարձաւ։ Այն ատեն Ճէյն առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ անոր դէմքը։

— Տօքթո՛ր, ըսաւ Կարթ, այս հիւանդապահուհիին վրայ խօսեցէք ինձ, և նախ նկարագրեցէք զայն ինծի։

Ձայնին շեշտը յուզուած էր սաստիկ․ ամբողջ մարմինը կը դողար. ձեռքերը միացուցած էր, դէմքը՝ տժգոյն և նիհար, տառապանքէն աւերուած միևնոյն ատեն այնքան կենդանի և այնքան մեռած կը թուէր։

— Նկարագրեցէք ինծի տօքթոր, այս հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյը, ինչպէս կ'անուանէք զայն։

— Բայց այդ անունը ես չընտրեցի պատասխանեց Տքդ․ Բօպ կտրուկ շեշտով մը․ սիրուն օրիորդին անունն է և սիրուն անուն մը իրաւ որ։

— Նկարագրեցէք զայն, առիպեց Կարթ երրորդ անգամ ըլլալով։

Տքդ․ Բօպ առանց աղմուկի գրպանէն հանեց Սըր Տէրիքի նամակը և սկսաւ աչքէ անցընել զայն։

— Հը՜ ... ըսաւ յամրօրէն, սիրուն պզտիկ կին մըն է, նուրբ և շնորհալի․ այն տեսակ բարեձև կիներէն զոր պիտի ուզէիք ձեր շուրջը ունենալ եթէ կարենայիք զինքը տեսնել։

— Թո՞ւխ թէ խարտեաշ։

Տօքթորը նայուածք մը ձգեց Ճէյնի և անոր թուխ մատներուն, որոնք վառարանին յենած էին։

— Խարտեաշ, ըսաւ տօքթորը, առանց բոպէ մը իսկ վարանելու։

Ճէյն զարմանքի ոստում մը ըրաւ. ինչո՞ւ այս մարդուկը կը ստէր իր մասին։

— Մազե՞րը, հարցուց անկողինին կողմէն եկող ձայնը։

— Իրաւ որ մասամբ ծածկուած են անոնք փոքրիկ սիրուն գլխանոցի մը տակ բայց կարծեմ թէ գանգուր են անոնք և եթերային, ինչպէս կը պատշաճի փոքրիկ սիրուն կնոջ մը։

Կարթ անկողնին վրայ երկնցաւ սաստուն վիճակի մէջ և ձեռքերը կրթնցուց նայուածքէ զուրկ իր դէմքին։

— Տօքթոր, ըսաւ, գիտեմ թէ արդէն շատ նեղութիւն պատճառած եմ, և այսօր ապահովաբար շատ ծաղրելի պիտի երևամ ձեզի։ Բայց եթէ չէք ուզեր որ ես խենդենամ ճամբեցէք այդ աղջիկը, մի թողուք որ անգամ մըն ալ իմ սենեակս մտնէ։

— Հանդարտինք, Մր․ Տէյլմէն, ըսաւ Տօքթորը համբերատար ձայնով մը, լրջօրէն նկատի առնենք կացութիւնը․ կ'ենթադրեմ որ խնդրոյ առարկայ եղող անձին դէմ չունիք ուէ բան մը բացի այն պարագայէն որ իր ձայնը հետաքրքրաշարժ նմանութիւն մը ունի ձեր մէկ բարեկամուհիին ձայնին հետ որ այժմ ճամբորդութեան մէջ կը գտնուի։ Այդ կինը հաճելի մէկը չէ՞ արդեօք։

Կարթ հեգնոտ ծիծաղ մը ունեցաւ.

—Ո՛հ, իրաւ որ շատ հաճելի մէկն է, ըսաւ։

—Այս պարագային հիւանդապահուհի Ռօզմէրի եւս ինչո՞ւ հաճելի յիշատակ մը չարթնցնէ, քանի որ իր ձայնը ինծի կը թուի քաղցրութեամբ և բարութեամբ լեցուն կնոջային ձայն մը որուն համար մեր օրերուն պէտք է երախտապարտ ըլլալ. որովհետեւ հիմա շատ կիներ այնպիսի ձայնով մը կը խօսին որ ագռաւներն անգամ սարսափի պիտի մատնուէին։

—Չէ՞ք հասկընար ուրեմն, Տոքթոր, ըսաւ Կարթ յոգնած շեշտով մը, թէ այս յիշատակը և այս նմանութիւնն է որուն չեմ կրնար հանդուրժել այն խաւարին մէջ որով շրջապատուած եմ։ Աստուած գիտէ թէ այդ ձայնին դէմ բան մը չունիմ բայց երբ առաջին անգամ լսեցի զայն, կարծեցի... թէ ան էր... միւսը... հոս եկած... ինծի... և...

Կարթի ձայնը մարեցաւ յանկարծ։

— Հաճելի տիկի՞նը, թելադրեց տոքթորը, այսպէս կը կարծեմ: Լաւ ուրեմն Մր. Տէյլմէն, Սըր Տէրիք այն կարծիքն ունի թէ ձեզի համար շատ աղէկ պիտի ըլլայ այցելութիւններ ընդունելու բաղձանքն ունենալ, կ'երեւայ թէ շատ մը բարեկամներ ունիք որոնք տրամադիր են շատ հեռուներէն ձեզի գալու, ձեզ սրտապնդելու յոյսով։ Ինչո՞ւ չթոյլատրէք ինծի կանչել տալու այդ հաճելի տիկինը. ստոյգ կը նկատեմ թէ պիտի գայ ան, և երբ ան նստած ըլլայ ձեր մօտ և դուք միասին խօսակցիք, այն ատեն հիւանդապահուհիին ձայնը չպիտի ազդէ ձեզի։

Կարթ անկողնին մէջ շտկուեցաւ, իր այլայլած դէմքը կ'արտայայտէր զինքը յուզող զգացումներու սաստկութիւնը։ Ճէյն ոտքի կանգնած զայն կը դիտէր։

—Ո՛չ, տոքթոր, ո՛հ, Աստուած իմ, ոչ. ամբողջ աշխարհի մէջ ամէնէն վերջին անձը պէտք է ըլլայ ան որ այս սենէն ներս ոտք կոխէ, եթէ կ'ուզուի հաճելի ըլլալ ինծի։

Տոքթ. Մաքէնզի ծռեցաւ իբր թէ դիտելու համար վերմակին վրայ գտնուած մանրադիտական կար մը։

—Եւ ինչո՞ւ, հարցուց խիստ ցած ձայնով։

—Որովհետեւ, պատասխանեց Կարթ, այդ հաճելի կինը, ինչպէս շատ լաւ կ'անուանէք զայն, վեհանձն և կարեկից սիրտ մը ունի զոր իմ դժբախտութիւնս կրնայ գթութեամբ լեցնել. և անկէ չե՛մ կրնար գթութիւն ընդունիլ։ Անիկա իմ ծանր բեռիս վրայ դրուած վերջին յարդի շիւղը պիտի ըլլար։ Կրնամ ընդունիլ ինծի պարտադրուած խաչը, տոքթոր, և կը յուսամ ժամանակին ընթացքին կրել զայն առնաբար, մինչև այն ժամը երբ Աստուած հրամայէ ինծի զայն մէկդի դնել. բայց այդ վերջին յարդի շիւղը—անոր գութը—պիտի ջախջախէր զիս... անդունդին մէջ պիտի իյնայի ա՛լ դուրս չելլելու համար անկէ։

—Կը հասկընամ, ըսաւ տոքթոր Բօպ քաղցրութեամբ, խե՛ղճ տղայ, հաճելի տիկինը պէտք չէ որ հոս գայ։

Քանի մը վայրկեան լուռ սպասեց յետոյ աթոռը անդին հրեց և ոտքի ելաւ.

—Առ այժմ ըսաւ, կոչում կ'ընեմ ձեր սրտին, Մր. Տէյլմէն թոյլատու գտնուելու հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյի մասին և չդժուարացնելու իր աշխատութիւնը։ Չեմ համարձակիր զայն ճամբել։ Անիկա ընտրուած է Տքթ. Պրէնտի կողմէ և յետոյ, լաւ մտածեցէք, ո՛րքան անգութ հարուած մը պիտի ըլլայ անոր եթէ յանկարծական կերպով ճամբուի։ Վռնտուի՛լ... անիկա լրջօրէն պիտի վնասէր իր ապագային. լաւ խորհեցէք. հիւանդին սենեակը հինգ վայրկեան մնալէ ետքը վռնտուիլ հոնկէ որովհետեւ ձայնը կը խենդեցնէր զայն։ Խեղճ աղջիկ, ի՞նչ տեսակ վկայական պիտի տանք իրեն, և ինչ դէմք պիտի չինէ իր տնօրէնուհիին առջին այդ վկայականը ներկայացնելու ատեն։ Չէ՞ք կրնար բաւական

վեհանձն և անշահախնդիր գտնուիլ, վայրկեան մը ինքզինքնիդ անոր տեղը դնելու համար, Մր. Տէ՛յլմէն։

Կարթ վարանում մը ունեցաւ.

— Տօքթօ՛ր Մաքէնզի, ըսաւ վերջապէս. կ՚երդնո՞ւք որ այդ կնոջ մասին ձեր ըրած նկարագրութիւնը ճիշդ է կատարելապէս։

— Երդնո՛ւլ, ե՞ս, ըսաւ Տքդ. Բօպ ջերմեռանդ շեշտով մը, ես բարեպաշտ մայր մը ունեցած եմ տղաս, և սակայն լաւագոյնը կրնամ ընել. գաղտնիք մը պիտի վստահիմ ձեզի։ Ձեզի կը կարդայի Սըր Տէրիքի նամակէն քանի մը հատուածներ. կիներու դէմքին մասին գէշ դատաւոր մըն եմ, որովհետև միշտ շուներն և ձիերը աւելի հաճելի և նուազ ձանձրացուցիչ ընկերներ նկատած եմ։ Ուստի չեմ ուզած իմ աչքերուս վստահիլ, այլ ձեզի տուած եմ Սըր Տէրիքի նկարագրութիւնը. անշուշտ կը նկատէք որ այս նիւթին մէջ լաւ դատաւոր մըն է ան։ Տեսա՞ծ էք Լէյտի Պրէնտը։

— Լէյտի Պրէնտը տեսա՛ծ, ի՞նչպէս չէ, ըսաւ Կարթ ոգեւորուելով, և թեթև կարմրութիւն մը պատելով իր տժգոյն այտերը։ Աւելին ըրած եմ իր պատկերը գծած եմ։ Ո՜հ ի՛նչ նկար։ Սեղանի մը մօտ ոտքի կեցած, արեւուն ճառագայթները մազերուն վրայ, վենետիկեան հին անօթի մը մէջ կարգի դնելով ոսկեգոյն նարկիզներ։ Տեսա՞ծ էք այդ պատկերը Տօքթոր, երկու տարի առաջ նկարահանդէսին մէջ։

— Ոչ, նկարահանդէսներ չեմ յաճախեր, բայց (արագ ակնարկ մը նետեց Ճէյնի որ գլխովը հաւանութեան նշան ըրաւ) բայց հիւանդապահուհի Կրէյ քիչ մը առաջ ինծի ըսաւ թէ զայն տեսած է։

— Իրօ՞ք (Կարթի ձայնը կը մատնէր իր շահագրգռութիւնը)։ Ընդհանրապէս չերեւակայէիր որ հիւանդապահուհի մը նկարահանդէսներու մէջ պտոյտ կատարէ։

— Ինչո՞ւ չէ: Պէտք է վերջապէս որ տեղ մը երթան

իրենց արձակուրդի օրերը անցընելու. վերջապէս չեն կրնար ամբողջ օրը անցընել նորոյթի վաճառատուններու ցուցափեղկերը դիտելով։ Ինչո՞ւ ուրեմն չերթան դիտելու նկարները. ասկէ զատ, Միս Ռօզմէրի Կրէյ մշակուած մտքի տէր աղջիկ մըն է։ Սըր Տէրիք ինծի ըսած է թէ ազնուական գերդաստանէ է, մտացի և զարգացեալ։ Եւ հիմա, տղաս, ի՞նչ որոշում կուտաք։

Կարթ քանի մը վայրկեան լուռ մտածեց։ Ճէյն անդին դարձաւ դողդոջուն, ա՜յնքան բաներ կախեալ էին այս վայրկեանէն։ Վերջապէս Կարթ խօսեցաւ յամրօրէն և վարանումով։

— Եթէ յաջողիմ անջատել ձայնը... միւսէն, եթէ կարենայի համոզուիլ թէ հակառակ այս ձայնին նմանութեան... ան չէ...

Պահ մը կեցաւ և Ճէյնի սրտի տրոփումները կանգ առնել թուեցան։ Կարթ զի՞նքը պիտի նկարագրէ՞ր արդեօք։ Հիւանդը շարունակեց։

—...բոլորովին նման այն կնոջ որուն հասակը և դէմքը յստակօրէն կը ներկայանան յիշողութեանս առջև, անոր ձայնին միացած...

—Լաւ, ըսաւ տօքթորը, կ՚երեւակայեմ որ պիտի կրնանք այս դժուարութեան մէջէն ելլել։ Այս հիւանդապահուհիները գիտեն թէ պէտք է տեղի տալ հիւանդներու քմահաճոյքներուն։ Կանչենք Օր. Կրէյը. անիկա ծունկի պիտի գայ ձեր անկողնին մօտ. հանդարտ եղէք. իմ խօսքիս վրայ դիւրաւ պիտի հաւանի ատոր և ձեր ձեռքերով պիտի շօշափէք անոր դէմքը, մազերը և անոր նուրբ հասակը և այն ատեն ապահով պիտի ըլլաք թէ ան ամէնէն բարեձև փոքրիկ կինն է իր կապոյտ շրջազգեստով և ճերմակ գոգնոցով։

Կարթ քրքիջ մը արձակեց, և իր ձայնը նոր շեշտ մը առաւ։

— Աստուա՛ծ իմ, գոչեց, ամէն կարգի անդէպ և անպատշաճ առաջարկներուն մէջէն ամէնէն տարօրինակն է այս։ Բացարձակապէս տխմար եմ ես։ Արդէն կը սկսիմ հաւատալ թէ չափազանցած եմ ձայնի նմանութիւնը։ Մէկ երկու օրէն պիտի դադրիմ առոր ուշադրութիւն ընծայելէ։ Եւ ըսէք ինծի, տօքթոր, թէ ստուգիւ հետաքրքրուա՞ծ է այդ պատկերով... բայց ո՞ւր կ'երթաք:

— Հոս եմ, պարոն, ըսաւ տօքթորը, դէպի վառարանին կողմը աթոռ մը կը քշէր միայն, և գաւաթի մը մէջ ջուր լեցուցի. ստուգիւ անսովոր կերպով սուր լսողութիւն մը ունիք. ամբողջ ուշադրութիւնս լարած եմ, ի՞նչ կ'ըսէիք պատկերին մասին։

— Պիտի ըսէի որ եթէ հիւանդապահուհին ստուգիւ կը շահագրգռուի Լէյտի Պրէնտի նկարով «էթիւտ»ներ կան աշխատանոցիս սրահին մէջ, թերևս հաճոյք զգայ տեսնելով. եթէ զանոնք հոս բերէ, կրնայի նիւթը բացատրել իրեն։ Բայց, ի դէպ, տօքթո՛ր. պատշաճ չէ որ ես անկողինը մնամ, մինչ նրբակազմ, վայելչահասակ օրիորդներ՝ կապոյտ շրջազգեստով և ճերմակ գոգնոցով սենեակս կը մտնեն ուզած ատեննին։ Ինչո՞ւ չելլեմ, փորձելու համար ձեր թիկնաթոռը։

«Ինծի ղրկեցէք Սիմբսընը, և ըսէք որ բերէ աշխատանոցի շագանակագոյն հագուստս և նարնջագոյն փողկապ մը։ Ի՜նչ օրհնութիւն է գոյնի յիշողութիւն մը ունենալը։ Եւ մտածե՛լ որ ի ծնէ կոյրեր կան։ Եւ, կը խնդրեմ, հաճեցէք ըսել Միս Կրէյի որ երթայ պտոյտ մը ընէ շոճիի անտառը, կամ դաշտը, և կամ ինքնաշարժ նստի և կամ հանգիստ ընէ, ինչպէս որ կը փափաքի։ Ըսէք իրեն թէ իր տանը մէջ է, բայց իմ սենեակս չգայ ոևէ պատճառով, մինչև որ Սիմբսըն չիմացնէ իրեն։

— Կրնաք վստահ ըլլալ Միս Կրէյի փափկանկատութեան վրայ, ըսաւ տօքթորը՝ յանկարծ մտախոհ դարձող ձայնով մը։

Գալով աչքի ելլելուն, շատ արագ չընթանանք, տղա՛ս։ Պիտի՛ զգաք որ ձեր ուժերը այնքան հեռուները չպիտի երթան։ Եւ սակայն կրնամ ըսել ձեզի որ ոչ մէկ արգելք կայ ձեզի՝ անկողինէն ելլելու, եթէ փափաք ունենաք։

— Ցտեսութիւն, տօքթո՛ր, ըսաւ Կարթ՝ անոր կարկառելով իր ձեռքը։ Կը ցաւիմ որ յոյս չունիմ թէ պիտի կարենամ ձեզի առաջարկել Տկն. Մաքէնզիի պատկերը գծելու։

— Մնաք բարով, տղաս, ամենակարող Աստուած օրհնէ՛ ձեզ, պատասխանեց տօքթորը։ Խոհեմութեամբ գործեցէք, և մի՛ զարմանաք, եթէ իմ պտոյտէ դարձիս, վայրկեան մը ներս գամ ստուգելու համար թէ թիկնաթոռը ձեզի յարմար եկա՞ծ է։

Տօքթոր Մաքէնզի բաց դուռը քաշեց, և Ճէյն անցաւ առաջ՝ առանց աղմուկի։ Յետոյ ինք ալ հետևեցաւ, նշանացի հասկցնելով անոր որ վար իջնէ։

Մատենադարանին մէջ Ճէյն ետին դարձաւ և դէմ առ դէմ գտնեց տօքթորը։ Այս վերջինը նստեցուց զայն, և ոտքի կեցաւ անոր առջև: Թաւ յօնքերուն տակ, իր կապոյտ աչքերը խոնաւ էին։

—Ջանո՛կս, ես ծեր ապուշ մըն եմ, ըսաւ, պէտք է ներել ինծի։ Չկրցայ գուշակել թէ այսպիսի փորձի մը պիտի ենթարկէի ձեզ. Կատարելապէս կ'ըմբռնեմ որ մինչ ան վարանում կը յայտնէր, դուք վտանգի մէջ զգացիք ձեր ասպարէզը ամբողջ կը տեսնեմ որ լացած էք. բայց պէտք չէ շատ նեղուիք թէ ինչո՛ւ մեր հիւանդը խիստ յուզուեցաւ ձեր ձայնը միս Ջէմբլընի ձայնին նմանելուն համար։ Երկու երեք օրէն առոր վրայ չպիտի խորհի անգամ, և դուք իրեն աւելի օգտակար պիտի ըլլաք, քան երկտասնեակ մը գեղեցիկ տիկիններ։ Արդէն իսկ կը փափաքի ելլել և ձեզի բացատրել իր պատկերները։ Վախ մի՛ ունենաք։ Շուտով պիտի յաջողիք, և կրնամ Սըր Տէրիքի հաղորդել ձեր լիակատար յաջողութիւնը հիւանդին մօտ։ Հիմա պէտք է Սեմբսընը

տեսնեմ և մանրամասն հրահանգներ տամ անոր: Երկու ժամէն պիտի գամ, իմանալու համար թէ ի՛նչ տպաւորութեան տակ մնացած է փոփոխութենէն։

—Տոքթո՛ր Մաքէնզի, ըսաւ Ճէյն, կրնա՞մ ձեզի հարցնել թէ ինչո՞ւ ըսիք որ ես խարտեաշ եմ, և իմ բոլորովին ողորկ մազերս նուրբ և դանդուր են։

Տոքթորը զանգակին մօտեցած էր, բայց այս հարցումին վրայ կանգ առաւ, և իր կապոյտ և նրբազգաց աչքերը յառեց Ճէյնի վճիտ նայուածքին։

—Անշուշտ կրնաք հարցնել, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ, թէև կը զարմանամ որ պէտք տեսած էք այդպիսի հարցումի մը։ Բացայայտ է որ Սըր Տէրիք, իրեն վերաբերեալ պատճառներով, ձեր մասին հիւանդին ըսելու համար բոլորովին երեւակայական պատկեր մը գծած էր, և ես պէտք տեսայ հետեւիլ այս ցուցմունքներուն։ Եւ հիմա, եթէ կը թոյլատրէք...

Եւ տոքթորը ուժգին հնչեցուց զանգակը.

—Եւ ինչո՞ւ անոր առաջարկեցիք որ անձամբ համոզում գոյացնէ. մեծ վտանգի մը ենթարկուիլ չէ՞ր։

—Որովհետև գիտէի թէ գործերնիս ճէնթլմէնի մը հետ է, գոչեց տոքթորը նեղսիրտ շեշտով մը։ Մտէ՛ք, Սիմբսըն, մտէ՛ք, բարեկամս, և գոցեցէք սա դուռը. փառք Տիրոջը որ զմեզ, քեզ և զիս, էրիկմարդ ստեղծած է և ոչ թէ կին...

Քառորդ ժամ ետքը Ճէյն դիտեց փոքրիկ կառքին հեռանալը։ «Տէրիք իրաւունք ունէր, ըսաւ ինքնիրեն, տարօրինակ մարդ մըն է, բայց պիտի կրնայ օգնել մեզի»։

Ճէյն եթէ կարենար իմանալ այն խորհրդածութիւնը զոր Տոքթոր Բօպ կ՚ընէր ինքնիրեն, քիչ մը պիտի զարմանար։ Տոքթորը սովորութիւն ունէր ինքնիրենը խօսելու, երբ մէկ հիւանդէն ուրիշ հիւանդի մը կ՚երթար։ «Իրաւ որ, կը մտածէր ձին մտրակելով, ո՞վ պիտի կրնար բացատրել

թէ յարգելի Միս Ջէմբիըն ի՞նչ պատճառով հոս եկած է»։

«Սատանան տանի զիս եթէ գիտեմ», շարունակեց՝ իր հարցումին ինք պատասխանելով»,

«Պէտք չէ երդնուլ, տղաս, յարեց Տքդ. Բօպ խիստ ձայնով մը, բարեպաշտ մայր մը ունիք դուք»։

Ի.—ՃԷՅՆ ԿԸ ԾԱՆՈՒՑԱՆԷ ԻՐ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նամակ յարգելի Ճէյն Ջէմբիընի առ Սըր Տէրիք Պրէնտ

Կլինիշի գղեակ Ն. Պ. (*)

Սիրելի՛ Տէրիք.

Հեռագիրներն և թղթատարական քարտերը ուրիշ բան իմացուցած չեն ձեզի, եթէ ոչ իմ ժամանումս։ Տասնըհինգ օրէ ի վեր հոս կը գտնուիմ և կարծեմ թէ ժամանակ է ձեզի տեղեկագիր մը ղրկելու։ Յիշեցէք միայն թէ շատ խղճալի թղթակցուհի մըն եմ ես. բայց գոնէ մէկ անգամուան համար պիտի ուզէի փոխ առնել լաւ նամակագրի մը գրիչը. որովհետև կը զգամ թէ այնպիսի տագնապ մը կ՚անցընեմ որուն շատ քիչ կիներ ենթարկուած են։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ հիանալի կերպով կը կատարէ իր պաշտօնը. հետզհետէ անհրաժեշտ կը դառնայ իր հիւանդին, և անոր կը ներշնչէ այնպիսի վստահութիւն մը որ կը գգուէ իր արհեստաւորի հպարտութիւնը։

Գալով խեղճ Ճէյնի, հարկ եղաւ որ անիկա գոհանայ իմանալով թէ ինքը ամենավերջին անձն է որուն ներկայու-

(*) Նորթ Պրիթէն, Հիւսիսային Բրիտանիա: Անգլիոյ մէջ այսպէս կը կոչեն Սկովտիան: Ծ. Թ.

թեանը բողձայ հիւանդը։ Երբ իր անունը արտասանուեցաւ իբրև հաւանական այցելու մը, «ո՛հ, Աստուած իմ, ո՛չ» գոչեց հիւանդը և իր դէմքը արտայայտեց ամենախոր դժկամակութիւն մը․ այնպէս որ Ճէյն կը ստիպուի համակերպիլ կարգապահութեան՝ թէև դառնացած սրտով։ Ո՛հ, սիրելի, յստակատես տոքդոր, երբեք խաբուած չէիք ձեր ախտաճանաչութեան մէջ։ Ան կ'ըսէ թէ գուլթը յոգրի վերջին չիւղն է իր արդէն ծանր խաչին վրայ։ Ինչպէս հասկցնել իրեն թէ Ճէյն իր իսկ անձին վրայ կը դթայ։

Չպիտի զարմանաք իմանալով թէ Ճէյն կը նեղնայ այս ապրելակերպին մէջ, և այս՝ հակառակ այն ընտիր «բարինճ»ին(*) զոր Մարճըրի ամէն կէս օրէ վերջ կը պատրաստէ յաջորդ օրուան նախաճաշին համար։ Ո՛հ, պատուական ընկե՛ր սրտիս վէրքը շատ խորունկ է, և նոյն իսկ ձեր թեթև ձեռքէն կը վախնամ զայն խնամելու համար... ո՞ւր էի... բարինճի վրայ կը խօսէի։ Ինչպէս ըսի, Ճէյն նիհարցած և յոգնած է․ բայց ընդհակառակն հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ քաջառողջ է և կը շարունակէ ըլլալ սիրուն օրիորդ մը, խարտեաշ անրջային մազերով։ Պարտաւոր եմ ձեզի ըսել թէ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի Փիզիքականին մասին խոհեմութիւն համարեցայ տունին պաշտօնեաները տեղեակ պահել։

Ամէն առթիւ փափուկ միջադէպեր կը ծագէին․ օրինակի համար, մատենադարանին մէջ․ առաջին անգամ որ Կարթ հոն իջաւ, հրամայեց Սիմբսընի՝ աթոռակը հիւանդապահուհի Կրէյի տալ։ Սիմբսըն արդէն շրթունքները բանալու վրայ էր պատասխանելու համար թէ Միս Կրէյ շատ դիւրաւ կրնայ հասնիլ վերի դարակներուն։ Բայց բարեբախտաբար սենեկապանին խոհեմութիւնը կացութիւնը փրկեց։ «Այո՛ պարոն,

(*) Բարինճ=վարսակէ ապուր, Սկովտացիներու ազգային կերակուրը:

անմիջապէս», ըսաւ պարզապէս՝ զարմացկոտ նայուածք մը նետելով իմ վրայ։ Եթէ Մարճըրի հոն ներկայ ըլլար, ոչինչ պիտի կրնար կեցնել անոր լեզուն։ Ուստի նոյն իրիկուն իսկ երբ տանուտէրը չէր կրնար լսել մեզ, Սիմբսընը և Մարճըրին ճաշասրահ կանչեցի և իրենց ըսի թէ այնպիսի պատճառներով զորս իրենց չեմ կրնար բացատրել, իմ Փիզիքականկազմիս վրայ քիչ մը անճիշտ տեղեկութիւններ հաղորդուած են Մր. Տէյլմէնի, անիկա զիս կարճահասակ, խարտեաշ, նրբամարմին և խիստ սիրուն կը կարծէ․ երկար բարակ բացատրութիւններէ խուսափելու և զինքը ոևէ շփոթութեան չմատնելու համար կարևոր էր որ առ այժմ ճշմարտութիւնը չյայտնուի իրեն։ Սիմբսընի դէմքին քաղաքավար ուշադրութեան արտայայտութիւնը ո և է փոփոխութիւն չկրեց․ «անշուշտ, օրիորդ, շատ լաւ» ըսաւ։ Պառաւ Մարճըրիի դէմքը, ընդհակառակն ունեցաւ կարգ մը արտայայտութիւններ որոնք հաւանութեան ժպիտի մը մէջ բիւրեղացան․ յետոյ աւելցուց իր դիտողութիւնը։

—Անշուշտ իրաւունք ունիք, որովհետև խեղճ Մր. Կարթ միշտ տարուած էր գեղեցկութեան։ Քանի՛ քանի անգամներ ըսի իրեն․ «շատ կը զբաղիք գաւաթին արտաքինով առանց հոգ ընելու թէ ի՛նչ կայ անոր մէջ»։ Ուստի Միս Կրէյ լաւագոյն է խաբկանքը շարունակել։

Եւ որովհետև Սիմբսըն ձեռքը բերնին դրած կը հազար Մարճըրիի ազդարարելու համար որ ուշադրութիւն ընէ ըսածին, այս վերջինը աւելցուց համակրական շեշտով մը․ «որովհետև թէև սովորական դէմք մը կարելի էր արժեցնել բարութեան արտայայտութեամբ մը, դիւրին չէ այդ արտայայտութիւնը բացատրել կոյրերուն»։ Կը տեսնէ՞ք, Տէրի՛ք, Կարթը ամբողջ կեանքին մէջ ճանչցող այս նրբամիտ պառաւին դիտողութիւնը համաձայն կուգայ երեք տարի առաջ տրուած որոշումին․ բայց շարունակենք տեղեկագիրս։

Զայնը, ինչպէս գուշակած էիք, մաղ մնաց քար գայթակղութեան ըլլար․ որովհետեւ մեր պատրաստած բացատրութեամբ գոհանալ թուելէն ետքը ինծմէ խնդրեց որ դուրս ելլեմ եւ յօյտարարեց Տքդ. Մաքէնզիին թէ իմ ձայնս կը խնդեցնէ զինքը եւ թէ պէտք է անմիջապէս մեկնիմ:

Տոքթորը յաջողեցաւ համոզել զինքը եւ գիս կը պահենք կարծեմ ա՛լ ակնարկութիւն չըրաւ այդ մասին, միայն կը դիտեմ որ երբեմն չատ ուշադրութեամբ մօտիկ կ'ընէ ինծ։

Բայց մինչ խեղճ ձէյն մէկդի կը ձգուի, Միս Ռօզմէրի հիանալի ժամեր կ'անցընէ։ Իր հիւանդը իր կողմը կը դառնայ, իր քովը հանգիստ կ'ընէ, իրեն հետ կը խօսի, կը ջանայ թոփանցել իր ընկերուհիին մտածումին եւ իր մտածումը կը յայտնէ անոր․ ո՛հ սքանչելի մէկն է ան. հաճոյք մըն է անոր հետ ապրիլ․․.

Հիմա կուգամ իմ նամակիս գլխաւոր կէտին․ եւ թէեւ կին եմ, «Յետ գրութեան»ին չեմ պահեր զայն:

Տէրէք, կրնա՞ք ընդհուպ գալ զայն տեսնել եւ ինծի հետ խօսիլ․ չեմ կարծեր որ երկար ատեն կարենամ տոկալ այս կացութեան, զուրկ ձեր օժանդակութենէն։ Ան չատ երջանիկ պիտի ըլլար ձեր ներկայութեամբ եւ ձեզի ցուցնելով իր ձեռք բերած ճարտարութիւնը։

Եւ յետոյ դուք կրնաք երկու բառ ըսել ձէյնի համար, կամ գոնէ գիտնալ թէ ինչ կը մտածէ անոր վրայ: Ո՛հ, բարեկամս, եթէ կարենաք քառասուն եւ ութ ժամ զոհել ինծի։ Քիչ մը դաշտային օդ չատ օգտակար պիտի ըլլար ձեզի ալ։

Եւ յետոյ, ծրագիր մը կը մշակեմ որ մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ ձեր ժամանումէն։ Եկէք, ուրեմն, պէտք ունիմ ձեզի։

ՃԷՅՆ

* * *

Սըր Տէրիֆ Պրէնս առ օրիորդ Ռօզմէրի Կորէյ
Կլինիքի դղեակ, Ն. Պ.

Սիրելի ճէյն,

Անշուշտ պիտի գամ․ ութըաթ իրիկուն ճամբայ պիտի ելլեմ եւ պիտի կրնամ ամբողջ շաբաթը եւ կիրակիին մէկ մասը Կլինիք անցընել․ բայց պէտք է որ երկուշաբթի օրը վերադարձած ըլլամ։

Կրցածս պիտի ընեմ, բայց Մովսէսի գաւազանը չունիմ։

Եւ սակայն չատ յուսալից եմ․ վստահութիւն ունենանք Աստուծոյ վրայ որ միայն կարող է չարիքէն բարիք հանել։

Ուրախ եմ որ հիւանդապահի Ռօզմէրի ճարպիկութիւն կը ցուցնէ․ բայց կը յուսամ որ նոր կնճռոտութեան մը առջեւ չպիտի գտնուինք. ենթադրենք որ մեր հիւանդը սիրահարի չնորհալի Միս Ռօզմէրին․ այն ատեն ինչ բախտ վերապահուած պիտի ըլլայ ճէյնի․ ամէն գնով պէտք է խուսափիլ այս աղէտէն։

Կը կատակեմ, որովհետեւ պիտի գամ ձեզ գտնեմ։

Ձեզ անձնուէր
ՏԷՐԻՖ ՊՐԷՆՍ

* * *

Սըր Տէրիֆ Պրէնս առ Տոքդ. Մաքէնզի

Սիրելի Մաքէնզի․

Օգտակար կը նկատէ՞ք որ կարճ այցելութիւն մը տամ ձեր հիւանդին Կլինիքի մէջ, եւ կարծիքս յայտնեմ իր ներկայ վիճակին վրայ: Հնարաւոր պիտի ըլլայ ինծ՝ դէպի չաբթուն վերջը գալ։

Կը յուսամ որ գոհ մնացած էք ձեզի ղրկած հիւանդապահուհիէս:

Ձեր անձնուէրը
ՏԷՐԻՖ ՊՐԷՆՍ

Տքթ. Մաքենզի առ սըր Տերիք Պրեքս

Հիւանդը կարելի լաւագոյն դարմանները կը ստանայ ձեր ղրկած այնքան կարող հիւանդապահուհիէն։ Ա՛լ ոչ ինծի պէտք կայ ոչ ալ ձեզի՝ հիւանդին համար։ Բայց կարծեմ թէ շատ յարմար պիտի ըլլայ որ այցելութիւն մը տաք հիւանդապահուհիին որ անբացատրելի կերպով կը նիհարնայ։ Ապահովաբար իր պատասխանատուութենէն դուրս գտնուող թաքուն վիշտ մը կը սպառէ զինքը: Թերեւս վստահութիւն ունենայ ձեր վրայ: Չի կրնար ինծի վստահելու որոշում տալ։

Ձեր խոնարհ ծառան
ՌՕՊԷՐԴ ՄԱՔԷՆԶԻ

ԺԱ.— ԴԺՆԴԱԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒՀԻԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի իր հիւանդին հետ կը գտնուէր Կլինիչի արեւոտ մատենադարանին մէջ. իրենց մէջտեղը կը կար փոքրիկ սեղան մը, որուն վրայ դիզուած էին տակաւին չբացուած նամակներ՝ առտուան սուրհանդակը։ Կարթ ճերմակ ասուեակով (ֆլանէլ) ուկանանչ փողկապով ու լամբակին վրայ գարնանածաղիկով մը՝ կրթնած էր թիկնաթոռին վրայ հանգստաւէտ, նոր ուժգնութեամբ մը վայելելով ծաղիկներու բոյրը եւ արեւի ճառագայթներուն ջերմութիւնը։

Միս Ռօզմէրի վերջացուց անձնական նամակի մը ընթերցումը, նորէն ծալեց ու գրպանը դրաւ գոհունակ զգացումով մը։ Տէրիք պիտի գար ընդհուպ։

—Ձեր նամակը այր մարդէ՞ մը կուգայ, Միս Կրէ՛յ, հարցուց Կարթ անակնկալ կերպով։

—Ճիշդ է, բայց ի՞նչպէս գիտցաք:

— Որովհետեւ մէկ թերթ մըն էր միայն, եւ կնոջ մը նամակը՝ կարեւոր նիւթի մը վրայ՝ քանի մը թերթ պիտի ունենար։ Այդ նամակը կարեւո՞ր նիւթի մը վրայ կը խօսէր։

— Նորէն լաւ գուշակեցիք, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, եւ նորէն կը հարցնեմ, ի՞նչպէս գիտցաք։

— Որովհետեւ գոհունակութեան հառաչ մ'արձակեցիք առաջին տողը կարդալէ ետքը, եւ ուրիշ հառաչ մը՝ նամակը պահարանին մէջ դնելէ ետքը։

Միս Ռօզմէրի խնդալ սկսաւ.

— Այնքան յառաջդիմութիւններ կ'ընէք, Մր. Տէյլմէն, որ շատ չանցած պիտի չկրնանք գաղտնիք պահել։ Նամակը ղրկուած էր...

— Ո՛հ, մի՛ ըսէք, բողոքեց Կարթ, ոեւէ դիտում չունէի հետաքրքիր ըլլալու ձեր թղթակցին մասին, Միս Կրէ՛յ. բայց ա՛յնքան հաճոյք կը զգամ ձեզի հաստատել տալով իմ յառաջդիմութիւններս, գուշակելով ինչ որ ինծի չ'ըսուիր։

— Ես ամէն պարագայի մէջ պիտի ըսէի. նամակը Տէրիքէն է, եւ ի մէջ այլոց կ'իմացնէ թէ շաբաթ օր այստեղ պիտի ըլլայ։

— Ո՛հ, շա՛տ լաւ, ըսաւ Կարթ, ի՜նչ մեծ փոփոխութիւն պիտի նշմարէ: Ու ես հաճոյքը պիտի ունենամ շնորհակալութիւնս յայտնելու իրեն՝ ինծի տուած համբերատար ընթերցուհիին, քարտուղարուհիին, հիւանդապահուհիին եւ խորհրդակցին համար բայց, աւելցուց այնպիսի շեշտով մը որ յանկարծական մտահոգութիւն մը կ'արտայայտէր, ձեզ տանելու չի՞ գար։

— Ո՛չ տակաւին, ոչ։ Ու ճիշդ հիմա ես ալ պիտի հարցնէի ձեզի, Մր. Տէյլմէն, թէ քառասունեւութ ժամուան համար պիտի հաճէիք թոյլատրել որ բացակայիմ։ Տօքդ. Պրէնտի այցելութիւնը ինծի կը թուի թէ գեղեցիկ առիթ մըն է որ բացակայիմ։ Պիտի հեռանայի ձեր քովէն՝ առանց մտահոգուելու, գիտնալով թէ լաւ ընկերակից մը ունիք ձեր մօտ։ Եթէ արտօնութիւն տաք ինծի յառաջիկայ շաբթուան վերջը, երկուշաբթի առտուն կանուխ կուգամ, ճիշդ ձեր սուրհանդակին պահուն։ Տքդ. Պրէնտ պիտի կարդայ ձեզի՝ շաբաթ առտուան սուրհանդակով եկածները, — կիրակի սուրհանդակ չի գար —, և ուրիշ կերպով ալ իմ տեղս պիտի բռնէ։

— Շատ աղէկ, ըսաւ Կարթ՝ ջանալով ծածկել յուսախաբութիւնը։ Ես ուրախ պիտի ըլլայի, եթէ երեքս ալ խօսակցէինք. բայց չեմ զարմանար որ քիչ մը հանգիստի պէտք ունենաք։ Հեռո՞ւն պիտի երթաք։

— Ո՛չ, շատ մօտիկները բարեկամներ ունիմ. և հիմա, տրամադի՞ր էք որ կարդամ ձեր նամակները։

— Այո՛, ըսաւ Կարթ՝ ձեռքը երկնցնելով. վայրկեան մը, եթէ կը հաճիք. նամակներուն մէջ լրագիր մը կայ. տպագրական մելանին հոտը կ'առնեմ, անոր պէտք չունիմ, բայց մնացեալը ինծի տուէք։

Միս Ռօզմէրի լրագիրը մէկ կողմ դրաւ, յետոյ կարկառեց նամակները, այն ձեւով որ Կարթ կարենայ ձեռքովը դպչիլ անոնց, և առնել։

— Պակաս չկայ, ըսաւ Կարթ ժպտելով և մի առ մի շօշափելով զանոնք։

Յանկարծ կանգ առաւ. ձեռքին մէջ ունէր օտար թուղթի վրայ գրուած և կնքուած նամակ մը վայրկեան մը զայն ձեռքին մէջը պահեց առանց բառ մը ըսելու. յետոյ մատը կնիքին վրայ տարաւ։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի անձկութեամբ կը դիտէր զայն։ Կարթ ոեւէ խորհրդածութիւն չըրաւ, ձեռքէն վար ձգեց զայն, և ուրիշ մը առաւ. բայց երբ նամակի դէզը սեղանին վրայ դրաւ, հոգ տարաւ որ կնքեալ նամակը ամէնէն տակը դայ և վերջինը ըլլայ։

Միս Ռօզմէրի առաւ առաջին նամակը, կարդաց ղրկուած տեղին անունը, նկարագրեց գիրը։ Կարթ կը փորձէր գուշակել թէ ո՛վ է ղրկողը, և շատ ուրախ կ'ըլլար եթէ ճիշդ գուշակէր։ Այդ առտու ինը նամակ կար։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի մատները կը դողային՝ երբ պահարանին մէջ դրաւ ութերորդ նամակը Կարթ ձեռքովը դոցած էր դէմքը։

— Այս նամակը եգիպտական դրոշմ կը կրէ, Մր. Տէյլմէն, ըսաւ հիւանդապահուհին վերջին նամակը առնելով, և կնիքը Գահիրէի նամակատանն է։ Կարմիր մեղրամոմով կնքուած է և կնիքին վրայ կ'երեւայ սաղաւարտ մը փետրաւոր, երեսակը (visière) ծռած:

— Գի՞րը, հարցուց Կարթ շատ հանդարտ ձայնով մը։

— Գիրը բաւական յստակ է, կորովի- առանց գեղազարդումի. ծայրը քառակուսի գրիչով մը գրուած է։

— Կր հաճի՞ք, օրիո՛րդ, բանալ նամակը և զայն կարդալէն առաջ ստորագրութիւնն ըսել ինծի:

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի պայքարեցաւ իր վրդովումին դէմ. իրեն այնպէս կուգար թէ կոկորդը պիտի կըծկուէր և չպիտի կրնար ձայն հանել: Նամակը բացաւ և ստորագրութեան նայեցաւ:

— Նամակը Ճէյն Զէմբիրնէն է, Մր. Տէյլմէն։

— Բարի՛ եղէք կարդալու, ըսաւ Կարթ:

Եւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի սկսաւ:—

«Սիրելի Տէյլ. ի՞նչ կրնամ ձեզի ըսել այս թուղթով. եթէ ձեր մօտն ըլլայի, ո՜րքան բաներ կային որ պիտի կըրնայի ըսել. բայց գրելը դժուար է, գրեթէ անկարելի։

«Գիտեմ թէ փորձը շատ աւելի դժնդակ է ձեզի, քան մեզմէ ուրիշ ոեւէ մէկուն համար բայց դուք շատ աւելի քաջ պիտի ըլլաք, քան մեզմէ ուրիշ ոեւէ մէկը պիտի կրնար ըլլալ, և պիտի գիտնաք յաղթել, պիտի շարունակէք կեանքը գեղեցիկ գտնել և այնպէս ալ ցուցնել ուրիշներուն. չէի գիտեր գնահատել զայն՝ Օվըրտէն և Շէնսղոն անցուած ամառէն առաջ երբ սորվեցուցիք ինծի նշմարել գեղեցիկը:

«Անկէ ի վեր՝ Ատլանտեանի կապոյտ-կանանչին, լեռներու ծիրանիին, Նիակարայի Ջրվէժներուն, Եգիպտոսի ոսկեզօծ անապատներուն վրայ իւրաքանչիւր արեւածագի և արեւամուտի հիանալի տեսարանին առջև, ձեր վրայ կը խորհիմ և ձեր պատճառով զանոնք աւելի՛ լաւ կը հասկնամ: Ո՛հ, Տէյլ, պիտի ուզէի գալ ձեզի պատմել այս բոլոր հրաշալիքները, և աչքերովս տեսնել տալ զանոնք ձեզի. ձեր շնորհիւ աւելի՛ լաւ կը հասկնամ անոնց շքեղութիւնը:

«Ինծի կ'ըսեն թէ այցելու չէք ընդունիր. բայց չէ՞ք կրնար բացառութիւն մ'ընել և ինծի թոյլատրել որ գամ:

«Մեծ բուրգին մօտ էի երբ իմացայ...ճաշէն վերջ պանդոկի դարատափին վրայ... Լուսնի լոյսը յիշատակներ կ'արթնցնէր: Այդ պահուն որոշում տուեր էի Նեղոսէն հեռանալու և ուղղակի Անգլիա դառնալու: Հոն հասնելուս պէս, պիտի գրէի ձեզի խնդրելով որ գամ ինծի տեսնէք: Այդ վայրկենին յանկարծ երեւցաւ Զօրավար Լօուէն, ձեռքն ունենալով անգլիական թերթ մը և Միռայէն նամակ մը, և ամէ՛ն ինչ իմացայ...

«Պիտի գայի՞ք զիս տեսնելու, Կա՛րթ:

«Եւ այսօր, բարեկամս, քանի որ դուք չէք կրնար ինծի գալ, կրնա՞մ ես գալ ձեզի: Եթէ ըսէք միայն պարզօրէն՝ «Եկէ՛ք», պիտի վազեմ գամ աշխարհի ո՛ր ծայրէն ալ ըլլայ: Մի՛ զբաղիք գիտնալու թէ ո՛ւրկէ եկած է այս նամակը. երբ զայն ստանաք, ա՛լ Եգիպտոս չպիտի գտնուիմ: Ինծի գրեցէք Լոնտոն, մօրաքրոջս հասցէով. բոլոր նամակներս հոն կ'երթան և ինծի կը հասնին:

«Թոյլատրեցէք ինծի գալ, և հաւատացէք որ կ'ըմբռնեմ ձեր ենթարկուած դառն փորձը: Բայց Աստուած պիտի օգնէ ձեզի:

«Հաւատացէք որ ձերն եմ, իմ բացատրել կրցածէս շա՛տ աւելի»:

«ՃԷՅՆ ՋԷՄԲԼԸՆ»

Կարթ երեւան հանեց իր դէմքը զոր ծածկեր էր ձեռքերուն տակ:

—Եթէ յոգնած չէք, Միս Կրէյ, պիտի փափաքէի անմիջապէս պատասխանել այս նամակին երբ, տակաւին անոր իմաստը ներկայ է մտքիս առջև: Թուղթ ունի՞ք, կրնա՞նք սկսիլ:

«Սիրելի միս Ջէմբլըն,

«Խորապէս զգածուած եմ ձեր այնքան համակրալից նամակէն... մեծ բարութիւն մըն է որ ձեզ մղած է ինծի գրելու այնքան հեռուէն և այնքան տեսարաններու մէջէն որոնք Անգլիա գտնուող ձեր բարեկամները մոռցնելու բնոյթը ունին:»

Երկար դադար մը. հիւանդապահուհի Ռօզմէրի՝ գրիչը ձեռքը՝ կը յուսար որ իր սրտին տրոփիւնը չպիտի լսուէր փոքրիկ սեղանին միւս կողմէն:

«Ուրախ եմ որ դուք չէք հրաժարած Նեղոսի վրայ ձեր ճամբորդութենէն, բայց...»

Մեղու մը կը բզզար ապակիին վրայ:

«... բնականաբար եթէ զիս կանչէիք պիտի գայի»:

Քանի մը վայրկեան կատարեալ լռութիւն, յետոյ Կարթի ձայնը շարունակեց տուն տալ:

«Շատ ազնիւ էք առաջարկելով որ գիս գաք տեսնէք, բայց...»

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի ձեռքէն գրիչը վար ինկաւ.

—Ո՛հ, Մր. Տէյլմէն, պաղատեցաւ, թոյլատրեցէք որ գամ...

Կարթ անոր կողմը դարձուց ապշահար դէմք մը։

—Չեմ բաղձար որ գայ, ըսաւ հաստատ ձայնով մը։

—Բայց մտածեցէք թէ ո՛րքան դժնդակ բան է ջերմապէս փափաքիլ վիճակի մէջ գտնուող բարեկամի մը գալու և հարկադրուիլ հեռու մնալու...

—Միմիայն սրտի բարութեան հետեւանքով է որ Միս Ջէմբիըն այս առաջարկը ինծի ընելու մղուած է. անցեալին մէջ բարեկամուհի մը և ընկեր մը եղած է ան. այսօր գիս տեսնելով շատ պիտի տխրէր։

—Այս չէ անոր կարծիքը, ըսաւ հիւանդապահուհին համոզուած ձայնով մը։ Ո՛հ, չէ՛ք կրնար տողերուն թագուն իմաստը հասկընալ. կնոջային սիրտ մը պէտք է՝ կնոջ մը նամակը հասկընալու համար։ Գէ՞շ կարդացի զայն, կրնա՞մ նորէն կարդալ։

Ճշմարիտ անհանգստութեան արտայայտութիւն մը երեւցաւ Կարթի դէմքին վրայ։ Անսովոր խստութեամբ մը խօսեցաւ։ Սև յօնքերը պռստեցան, դէմքը ցուրտ արտայայտութիւն մը առաւ։

—Շատ լաւ կարդացիք նամակը, բայց պէտք չէ վիճաբանինք անոր վրայ։ Ազատ պէտք է ըլլամ իմ նամակներս տուն տալու իմ քարտուղարուհիիս, առանց հարկադրուելու զանոնք բացատրել։

—Ներողութիւն կը խնդրեմ, պարոն, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, իրաւունք չունէի...

Կարթ իր մէկ ձեռքը երկնցուց սեղանին վրայէն, և

վայրկեան մը հոն թողուց. բայց ոևէ ձեռք մը չպատասխանեց իր շարժումին։

—Ա՛լ չխորհինք ատոր վրայ, ըսաւ իր անուշ ժպիտովը, իմ ընտիր փոքրիկ մինտորս։ Շատ նիւթերու վրայ կրնա՛ք խորհուրդ տալ ինծի բայց ոչ ատոր վրայ։ Հիմա, լմնցնենք. ո՞ւր էինք։ Ո՛հ... «առաջարկելով որ գաք գիս տեսնէք»։ Գրեցի՞ք. «շատ բարի էք»։

—«Շատ բարի» կրկնեց Միս Ռօզմէրի խղճուկ ձայնով մը։

—Շարունակենք.«բայց առ այժմ մարդ չեմ ընդունիր և չեմ բաղձար այցելուներ ունենալ մինչև այն օրը որ կարենամ իշխել իմ դիրքիս յառաջ բերած նիւթական դժուարութիւններուն և շատ աչքի չզարնեն անոնք։ Ամբողջ ամառը Կլինիքի մէջ բացարձակ առանձնութեամբ մը անցընելու դիտում ունիմ և անշուշտ քիչ քիչ պիտի վարժուիմ այս նոր կեանքի դժուարին պահանջներուն։ Վստահ եմ որ իմ բարեկամներս պիտի յարգեն այս որոշումս։ Իմ մօտս ունիմ մեծ կարողութեան և համբերութեան տէր մէկը...»

—Ո՛չ. սպասեցէք, գոչեց Կարթ յանկարծ. ատիկա չպիտի ըսեմ կրնայ գէշ մեկնել։ Սկսա՞ծ էիք գրել այդ պարբերութիւնը։ Ո՛չ։ Ի՞նչ էր վերջին բառը «որոշումս». այո, շատ լաւ, վերջակէտ մը դիր «որոշում»էն ետքը։ Հիմա քիչ մը մտածեմ։

Կարթ գլուխը ձգեց ձեռքերուն մէջ, և մտածումներուն մէջ խորասուզուած մնաց։

Միս Ռօզմէյի կը սպասէր. աջ ձեռքովը վեր բռնած էր գրիչը, իսկ ձախը սրտին տարած էր։ Իր աչքերը անբացատրելի խանդաղատանքով մը կը դիտէին խոնարհած թուխ գլուխը։

«Անկեղծօրէն ձերդ, Կարթ Տէյլմէն», վերջացուց երիտասարդը։

Եւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի առանց բողոքելու այս բառերը գրեց թուղթին վրայ։

ԻԲ. — ՏՈՔԹՈՐ ՌՕՊ ՕԳՆԵԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Նամակը փակուելէ ետքը քիչ մը ցուրտին լռութիւն տիրեց պահ մը որ խզուեցաւ Տօքթ. Րօպի զուարթ ձայնովը:

— Հիւանդը ո՞վ է այսօր, օրիո՞րդը թէ պարոնը։ Ո՛հ, կը տեսնեմ թէ ոչ մէկն է և ոչ միւսը․ երկուքն ալ այնքան քաջառողջ դէմք մը ունին որ կը յուսահատեցնէ բժիշկը։ Դուրսէն գարուն ներսէն ամառ, շարունակեց Տքթ. Րօպ ինքնիրենը հարցնելով սակայն թէ երկու դէմքերն ալ ինչո՞ւ այնքան տժգոյն էին և ինչո՞ւ տառապանքի զգացողութիւն մը կար մթնոլորտին մէջ։ Կը տեսնեմ Միս Կրէյ թէ դուք մէկդի թողած էք գորշագոյն բրդեայ հագուստը և հագած կապոյտ կտաւէ ձեր շրջազգեստը որ անշուշտ աւելի կը վայլէ ձեզի։ Միայն թէ անհրաժեշտ է որ պաղ չառնէք և մանաւանդ լաւ ուտէք: Այս կլիմային մէջ պէտք է հիւթեղ սնունդ առնել. ժամանակ մը վերջ ձեր ծանրութիւնը կը կորսնցնէք: Բոլորովին անշօշափելի պէտք չէ ըլլաք:

—Ինչո՞ւ միշտ Միս Կրէյի հետ կատակ կ'ընէք իր պզտիկ հասակին համար, Տքդ. Րօպ, հարցուց Կարթ նեղսրտած ձայնով մը: Փոքրամարմին ըլլալը յանցանք մը չէ անշուշտ։

—Եթէ կ'ուզէք, իր բարձր հասակին համար կատակեմ իրեն հետ, ըսաւ Տքդ. Րօպ՝ չարաճճի նայուածք մը նետելով հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի կողմը որ շիփ շիտակ կեցած էր պատուհանին առջին։

—Նախապատիւ պիտի սեպէի որ ոեւէ դիտողութիւն չըլլայ իր արտաքինին մասին, պատասխանեց Կարթ չոր ձայնով մը։

Յետոյ աւելի մեղմօրէն աւելցուց.

—Կը հասկնաք, Տոքթոր, ինծի համար անիկայ ձայն մըն է, ձայն մը որ կ'առաջնորդէ։ Նախ ջանացի մտքիս առջև բերել իր դրսերևոյթը. հիմա նախապատիւ կը սեպեմ օգտուիլ գիտցածէս և անորոշութեան մէջ ձգել ինչ որ չգիտեմ։ Բաց ի սա Ծօնսընէն որ կիսով չափ մոռցուած մըղձաւանջի մը կը պատկանի, Միս Կրէյ միակ նոր անձն է որ ինծի մօտեցած է կոյր ըլլալէս ի վեր, միակ ձայնը որուն չեմ կրնար տալ ոչ դէմք մը և ոչ մարմին մը։ Տարիներու ընթացքին շատեր պիտի ըլլան այսպէս. այս վայրկեանին միակն է ան։

Տքդ. Րօպի աչքերը որ այս բացատրութեան միջոցին չէին դադրած խուզարկելէ իր շուրջը, յանկարծ կանգ առնել թուեցան ուշադիր քննութեան արժանի առարկայի մը վրայ։ Նշմարեր էր արտասահմանէն եկած նամակը, որ սեղանին վրայ կը գտնուէր իր մօտը։

—Ո՛հ, բուրգերը, ըսաւ. եգիպտական նամականիշը շահագրգռական է. այնտեղ բարեկամնե՞ր ունիք, Մր. Տէյլմէն։

—Նամակը Գահիրէէն ղրկուած է, պատասխանեց Կարթ, բայց կարծեմ թէ Միս Ջէմրիլըն հիմա Սուրիա կը գտնուի։

Տոքթորը պեխին ծայրէն քաշեց և խորասուզուած թուեցաւ նամակի զննութեան մէջ։

—Ջէմբլի՞ն, կրկնեց, Ջէմբլի՞ն, չատ սովորական անուն մը չէ, ձեր Թղթակցուհին մի գուցէ յարգելի Ճէյնը ըլլա՞յ։

—Բայց այս նամակը անկէ է, պատասխանեց Կարթ զարմացումով, կը ճանչնա՞ք զինքը։

Ձայնը տարօրինակ կերպով կը դողար։

—Շա՛տ լաւ, պատասխանեց Տքդ. Բօպ յամրօրէն եւ անփոյթ ձայնով մը։ Կը ճանչնամ իր դէմքը, կը ճանչնամ իր ձայնը եւ բաւական կը ճանչնամ նաեւ իր նկարագիրը։ Բայց իրմէ բան մը կայ որ այսօրուընէ առաջ չէի ճանչնար․ ատիկա իր ձեռագիրն է, կրնա՞մ քննել այս պահարանը։

Այս յանդուգն պզտիկ մարդը պատուհանին կողմը դարձած էր եւ հարցումը ուղղած էր հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի, բայց անոր կռնակը միայն տեսաւ. Միս Ռօզմէրի բնանկարը կ'ուսումնասիրէր։ Տօքթորը դէպի Կարթի կողմը դարձաւ, որ յայտնապէս հաւանութեան նշան մը տուած էր եւ որուն դէմքը՝ աւելին գիտնալու բաղձանքը կ'արտայայտէր։ Տքդ. Մաքէնզի պահարանը ձեռքն առաւ.

—Այո՛, ըսաւ վերջապէս, գիրն ալ իրեն կը նմանի. վճիտ, հաստատուն, վճռական, որ գիտէ ըսելիքը. և ըսած ատենն ալ գիտէ թէ ուր կ'ուզէ երթալ։ Ո՛հ, տղաս, ազնիւ կին մըն է ան. եւ եթէ յարգելի Ճէյնը բարեկամուհի ունիք ձեզի, կրնաք պէտք չունենալ կարգ մը ուրիշ բաներու։

Վարդի երանգ մը առին Կարթի թուխ այտերը։ Խոր խաւարին մէջ ուր կը գտնուէր ջերմ, բաղձանք մը ունէր Ճէյնի վրայ խօսուիլը լսելու․ առանց սակայն ատոր յոյսն ունենալու։ Ո՛հ, եթէ կասկածէ՛ր... այս ծերուկ Բօպպին պիտի կրնար ընել այդ բանը։ Մեծ նախազգուշութիւններ ըրած էր հարցափորձելու համար Պրէնտը, վախնալով որ մի գուցէ յայտնէ իր եւ Ճէյնի գաղտնիքը։ Բայց Տքդ. Բօպպի եւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի հետ պէտք չունէր այնքան

զգուշաւոր ըլլալու։ Կրնար պահել իր գաղտնիքը եւ սակայն մտիկ ընել ու պատասխանել։

—Ո՞ւր հանդիպած էք անոր, հարցուց Կարթ։

—Պիտի ըսեմ թէ ո՛ւր եւ պիտի ըսեմ թէ ե՛րբ պատասխանեց Տքդ. Բօպ, եթէ բաղձանք ունիք մտիկ ընելու պատերազմի պատմութեան մը։

Կարթ կը տենչէր այդ բաղձանքէն։

—Աթոռ մը ունի՞ք, Տօքթոր, ըսաւ, եւ Միս Կրէյ ալ աթոռ մը ունի՞։

—Աթոռի պէտք չունիմ պարոն, պատասխանեց Տօքթոր Բօպ, որովհետեւ երբ ուզեմ թափ տալ իմ պերճախօսութեանս, կը նախընտրեմ ոտքի վրայ մնալ։ Միս Կրէյ ալ աթոռ չունի, որովհետեւ պատուհանին մօտ կը գտնուի՝ ապահովաբար հմայուած իր առջեւ պարզուող տեսարանէն, ոչ ձեզի ուշադրութիւն կ'ընէ ոչ ինծի։ Արդէն հազուադէպ է որ կին մը չահագրգռուի ուրիշ կնոջ մը մասին իրեն եղած պատմութեան. բայց դուք տղա՛ս, կրթնեցէք ձեր թիկնաթոռին մէջ եւ վառեցէք ձեր սիկառը․ պիտի ըսեմ ձեզի թէ առաջին անգամ ո՛ւր տեսած եմ յարգելի Ճէյնը.— Ափրիկէի մէջ, Պոէրական պատերազմին ամէնէն տաք շրջանին։ Կամաւոր գացած էի հոն իբրեւ վիրաբոյժ․ ատիկա հոն էր խնամելու համար վիրաւորները. բայց գիտէ՞ք ոչ թէ իբրեւ սիրող (amateur) այլ պաշտօնով։ Հիւանդապահուհիի պետ էր ան եւ գիտէր վարել ձեռքին տակ գտնուողները։ Տասը հոգիի պէս կ'աշխատէր եւ կը պահանջէր որ ամէն մարդ իրեն պէս ընէ։ Բժիշկներն եւ հիւանդապահները կը պաշտէին զինքը։ Վիրաւոր խեղճ «Թօմի»ին կը խօսէր ճիշդ ինչպէս որ պիտի կրնար խօսիլ անոր իր մայրը կամ սիրուհին։ Ամէնէն կարծր սրտերը կը զգածուէին. ասիկա լսած եմ նոյն ինքն վիրաբուժապետէն։

Կարթ ձեռքովը դէմքը ծածկեց. կիսավառ սիկարէթը

գետին ինկաւ՝ առանց իր ուշադրութիւնը գրաւելու։ Տօքթորը սիկարէթը առաւ, ոտքովը չփեց գորգին վրայ եղած այրուածքը, յետոյ նայուածք մը ձգեց դէպի պատուհանը։ Հիւանդապահուհի Բօզմէրի ասդին դարձած էր ու մտահոգ նայուածք մը կը ձգէր Կարթի վրայ։

— Զանազան առիթներով քանիցս հանդիպեցայ անոր, շարունակեց Տօքթոր Բօպ, բայց միեւնոյն ճիւղերուն մէջ չէինք գտնուեր եւ մէկ անգամ միայն խօսած է ինծի. կ'ուզէի դաշտէն հիւանդանոց կը դառնայի «քլօրօֆօմ»ի նոր պաշար մը հայթայթելու, մինչ իմ դեղերուս քանակը կը ստուգէին, սրահին շրջանն ըրի եւ անկիւն մը տեսայ Միս Ճէմբիընը՝ ծունկի եկած մարդու մը քով որուն վերջին վայրկեանը մօտ էր. անոր կը խօսէր մեղմիւ, փորձելով սփոփել անոր տառապանքները։ Ցանկարծ սոսկալի աղմուկ մը փրթաւ եւ յարգելի Ճէյն ու իր վիրաւորը ծածկուեցան փոշիի եւ փլատակներու տակ։ Պոլրական ռումբ մը առաստաղէն վար ինկած էր ճիշդ իրենց գլխուն վերեւէն։ Թշուառը անձկութենէն կ'ոռնար, եւ իրաւամբ. կարելի չէր զայն ազատել, հոգեվարք էր եւ մօֆինի ազդեցութեան տակ կը գտնուէր։ Ցարգելի Ճէյն չկորսնցուց իր պաղարիւնութիւնը «Պառկեցէք բարեկամս, ըսաւ, եւ հանդարտ կեցէք»։ — «Ոչ այտեղ» հեծեծեց մարդը։ — «Սպասեցէք», պատասխանեց Միս Ճէյն, «ձեզ առկէ կը հանենք»։ Ճէյն ետին դարձաւ եւ զիս տեսաւ։ Անհկարագրելի հագուստ մը ունէր, հագած էր ենթասպայի khaki գոյնով պատմուճան մը, զոր ըստ բախտի կռնակս անցուցեր էր վրանէն ելլելու ատեն եւ որ ծածկուած էր փոշիով եւ զանի կտորուանքներով։ «Հո՛ս եկէք։ յիմնապետ, հրամայեց, օգնեցէք ինծի այս խեղճ տղան փոխադրելու. չեմ ուզեր որ մտահոգ միայ այս վայրկեանին»։ Միակ խորհրդածութիւնը եղաւ ասիկա ռումբին մասին որ իր գլխուն վերեւէն անցեր էր։ Զարմանալի չէ

որ մարդիկ կը պաշտէին զայն։ Ձեռքերը սահեցուց վիրաւորին ուսերուն տակ, ինծի նշան ըրաւ որ ծունկերէն բռնեմ, եւ երկուքս զինքը հանեցինք սրահէն դուրս, նրբանցքի երկայնքը, եւ հասանք պզտիկ սենեակ մը որ հանգստաւէտ անկողին մը ունէր եւ որուն պատերը զարդարուած էին լուսանկարներով եւ գիրքերով։ «Այստեղ եթէ կը հաճիք, յիմնապետ» ըսաւ եւ զինքը տարածեցինք անկողնին վրայ։ «Որո՞ւնն է այս անկողինը» հարցուցի։ Հարցումը անակնկալի բերաւ զինքը կարծես, բայց տեսնելով որ անծանօթ մըն եմ պատասխանեց քաղաքավարութեամբ. «Իմս» եւ նշմարելով որ վիրաւորը կը քնանար արդէն աւելցուց. «Ո՜հ, խեղճ տղան ա՛լ անկողինի պէտք չպիտի ունենայ երբ ես պառկելու վրայ կը խորհիմ» ինչ զօւոր ջիղեր։ Ասիկա միակ խօսակցութիւնը եղաւ զոր ունեցայ յարգելի Ճէյնի հետ։ Քիչ ետքը Անգլիա դարձայ։

Կարթ գլուխը վեր առաւ։

— Եւ հոն բնաւ չհանդիպեցա՞ք անոր։

— Այո՛, ըսաւ Տօքթոր Բօպ ճանչցաւ զիս վերյիշումի ստուերն անգամ չունեցաւ. այնտեղ մօրուք ունէի, ժամանակ չիկար ածիլուելու եւ իմ առժամաբար հագած պատմուճանիս մէջ յիմնապետ մը նկատուած էի փոխանակ վիրաբոյժի։ Բնականաբար միտքէ չպիտի անցընէր ռազմաճակատի ընկերի մը հանդիպիլ Բիքատիլլիի... մացառուտներուն մէջ, եզրակացուց Տօքթորը քիչ մը ձախաւերութեամբ. եւ հիմա որ ձեզի յայտնեցի այս երկար պատմութիւնը, երթամ ճաշարան տիկին Մարճըրիին մօտ. անիկա մտահոգ է հիմա որովհետեւ կերեւայ թէ ա՛լ չի կրնար մարսել խոզաճարպը. ուստի ձեր արտօնութեամբ երթամ տիկին Մարճըրիին մօտ։

— Ոչ անմիջապէս, Տօքթոր, ընդմիջեց Ճէյն կշռուած ձայնով մը. բառ մը ունիմ ձեզի ըսելիք, եւ ճաշարահին

մէջ պիտի հետեւիմ ձեզի յետոյ մինչ դուք Մարճըրին կը քննէք պիտի երթամ գլխարկս դնեմ. կը փափաքիմ քիչ մը ընկերանալ ձեզի ճամբան, եթէ սակայն Մր. Տէյլմէն հաճի ժամ մը մինակ մնալ։

Ճէյն ճաշասրահ մտաւ Տքդ. Մաքէնզիի հետ, որ անորոշ նայուածք մը ձգեց անոր վրայ։

—Ուրեմն, ըսաւ, կոտրած թափածիս փոխարէնը հատուցանելո՞ւ եմ։

Ճէյն չիտակ անոր մօտ գնաց երկու ձեռքերը կարկառելով։

—Ո՛հ, յիմնապետ, ըսաւ, սիրելի եւ հաւատարիմ յիմնապետ. տեսէք թէ ի՛նչ հետեւանք կ'ունենայ ուրիշի մը հագուստը հագնիլը... եւ երեւակայել իմ վրդովումս, ուրիշ կնոջ մը անունը առնելուս հետեւանքով. այսպէս, դուք ճանչցա՞ք զիս անմիջապէս։

—Ձեր ներս մտած վայրկեանին իսկ յայտարարեց տօքդոր Ռօպ։

—Ինչո՞ւ բան մը չըսիք։

—Խորհեցայ որ դուք անշուշտ ձեր պատճառները ունէիք հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյը ըլլալու, եւ ինծի չի պատկանիր ձեր գործերուն խառնուիլ։

—Ո՛հ, ազնիւ պարոն, կարելի՞ է գտնել աւելի մտացի եւ աւելի գաղտնապահ մէկը... եւ երբ կը մտածեմ այն կերպին վրայ որով ինծի ըսիք, «եկա՞ք ուրեմն, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի Կրէյ», մինչ պէտք է ըսէիք պարզապէս. «բարի լոյս Միս Ջէմբիըն, ի՞նչ պատճառաւ ուրիշ անունով մը կուգաք այստեղ»։

—Արդարեւ կրնայի այդպէս ըսել, բայց փառք Աստուծոյ, չըսի։

—Հիմա ինչո՞ւ կը մատնէք ուրեմն ինքզինքնիդ, շարունակեց Ճէյն։

Տօքդոր Ռօպ ձեռքերը Ճէյնի թեւին վրայ դրաւ։

—Զաւա՛կս, ըսաւ, ես ծեր մարդուկ մըն եմ եւ ամբողջ կեանքս անցուցած եմ ջանալով գիտնալ՝ առանց ինծի ըսուելու։ Շատ դժնդակ փորձի մը ենթարկուած էք, ոչ միայն հանդէպ անոր այլ նաեւ հանդէպ մեր ամենուս։ Գիտէի թէ այդ փորձը կրելու ուժը ունենալու համար անհրաժեշտ էր որ ձեր գաղտնիքը ուրիշի մը հետ բաժնելու սփոփանքը ունենայիք. եւ այսօր ներս մտած ատենս ձեր երկուքին դէմքերուն նայելով նկատեցի որ ժամանակը եկած է. դուք այստեղ բարեկամ մը ունիք, որ Ափրիկէի մէջ ձեզ բոլոր ճանչցողներուն նման յօժարակամ վրայ պիտի տար իր ձեռքը յարգելի Ճէյնի համար։

Ճէյն իր բարեկամը դիտեց երախտագիտութեամբ լեցուն աչքերով, յուզումէն անկարող ըլլալով խօսելու։ Տօքդոր Ռօպ շարունակեց.

—Ըսէք միայն ինծի զաւակս, եթէ կրնաք, թէ ի՛նչ է ձեզ բաժնող պատճառը։

—Ո՛հ, Տօքդոր, ըսաւ Ճէյն, անվստահութեան եւ սխալի պատմութիւն մըն է, եւ անվստահութիւնն ու սխալը ինծմէ կուգան։ Հիմա մինչ դուք Մարճըրին կը քննէք, պիտի երթամ պատրաստուիմ դուրս ելլելու եւ պիտի փորձեմ ամբողջ պատմութիւնը ըսելու ձեզի, թէ ի՛նչ բան բաժնած է մեզ իրարմէ եւ երկուքիս ալ կեանքը խորտակած։ Ձեր իմաստուն խորհուրդները պիտի օգնեն ինծի եւ մարդկային սրտի ձեր ծանօթութիւնը ելք մը երեւան պիտի հանէ թերեւս, դուրս ելլելու, համար այս անելէն։

Մինչ Ճէյն սրահէն կ'անցնէր եւ կը պատրաստուէր սանդուղէն ելլելու նայուածք մը ձգեց մատենադարանի գոց դուռին կողմը։ Մտահոգութիւն մը պատեց զինքը. Կարլ ի՞նչպէս տոկացած էր տօքդոր Ռօպի պատմութեան, ինք միայն կրնար գուշակել կարգ մը վերյիշումներու ոյժը։

Ճէյն զգաց թէ չպիտի կրնար դուրս ելլել առանց ապահովելու թէ Կարլ հանգիստ էր։

Մուտքի դուռը բացաւ, տանը շրջանը ըրաւ մինչեւ պատշգամը, մօտեցաւ մատենադարանի պատուհաններն, կանանչ մարգագետիններն վրայ քալելով։ Երբեք զայն լրտեսած չէր, գիտնալով որ Կարլ կ'ատէ եւ կը վախնայ անտեսանելի կերպով մուտք գործելու գաղափարէն։ Բայց հիմա... այս մէկ անգամ միայն... Ճէյն դիտեց.—Կարլ միշտ նստած իր աթոռին վրայ, ձեռքերը խաչաձեւ դրած էր սեղանին եւ այնտեղ թաղած իր դէմքը։ Կը հեծեծէ՛ր, ինչպէս երբեմն լսած էր մարդոց հեծկլտուքը՝ լուին տոկացուած վիրաբուժական սոսկալի գործողութենէ մը ետքը։ Եւ իր արցունքներուն մէջէն Կարլ կը մրմնջէր. «Կի՛նս, ո՜հ, կինս»։

Ճէյն՝ սաստիկ յուզուած՝ փախաւ. Ներքին ձայն մը իրեն կ'ըսէր թէ այսպիսի վայրկեանի մը մէջ ինքզինքը ճանչցնելը ամէն բան կորուստի պիտի մատնէր։ Տէրեւքի ձայնը կարծես կը կրկնէր իր ականջներուն։ «Զգոյշ եղէք, եթէ կը բաղձաք ձեր եւ անոր ապագայ երջանկութեան...» Եւ յետոյ իր բացակայութիւնը կարճ պիտի տեւէր։ Ապահովաբար այս փոթորիկին յաջորդող հանդարտութեան մէջ Ճէյնը գտնելու բաղձանքը գերազանց պիտի ըլլար։ Տակաւին չգրուած նամակը պիտի գրուէր նորէն։ «Եկէք» պիտի ըսէր, եւ վայրկեան մը ետքը անոր թեւերուն մէջ պիտի ըլլար ինք։

Ճէյն առանց աղմուկի ներս մտաւ։

Երբ ժամ մը ետքը վերադարձաւ Տքդ. Բօլի հետ ըրած պտոյտէն՝ սիրտը լեցուն երջանկութեան նախազգացումով, Կարլը գտաւ ոտքի կանգնած պատուհանին շրջանակին առջեւ, ականջ դնելով զանազան տարտամ աղմուկներուն զորս կը սկսէր որոշել։ Ճէյնի մօտենալուն վրայ երբ գլուխը անոր կողմը դարձուց, իրեն անկարելի թուեցաւ որ անոր փայլուն աչքերը ա՛լ հօն չզանուին։

—Անտառին մէջ օդը աղէ՞կ էր. Սիմփսըն հոն պիտի տանի զիս նախընթրիքէն առաջ։ Սպասելով ատոր, Միս Կրէյ, եթէ յոգնած չէք, լմցնենք մեր առաւօտեան աշխատութիւնը։

Կարլ հինգ նամակներ տուն տուաւ. յետոյ Ճէյն նշմարեց որ իր նամակը անհետացած էր, բայց պատասխանը սեղանին վրայ էր տակաւին։ Պահ մը վարանումէ վերջ ըսաւ.

—Միս Զէմբլընի նամա՞կը, կը փափաքի՞ք որ ղրկուի, պարո՛ն։

—Անշուշտ, կարծեմ թէ վերջացուցած ենք։

—Կը կարծէի որ, ըսաւ Ճէյն ջղաձգօրէն եւ առանց զայն դիտելու, կը կարծէի որ թերեւս, Տքդ. Բօլի պատմութենէն ետքը, պիտի փափաքէիք...

—Տքդ. Բօլի պատմութիւնը ոեւէ տարբերութիւն առաջ չի բերեր Միս Զէմբլընի այցելութեան խնդրոյն վրայ, ըսաւ Կարլ խրոխտ շեշտով մը։

Յետոյ աւելի մեղմ ձայնով մը աւելցուց.

—Միայն թէ այս պատմութիւնը ինծի յիշեցուց...

—Ի՞նչ, հարցուց Ճէյն՝ ձեռքը սրտին տանելով։

—Թէ ի՛նչ ազնիւ կին է ան, ըսաւ Կարլ Տէյլմէն։

ԻԳ.— ԱՉՔԻ ԿԱՊԸ

Երբ Տէրի՛ք Պրէնտ իջաւ հեռաւոր փոքրիկ կայարանը, քարափին երկայնքն ի վար դիտեց յուսալով Ճէյնը տեսնել բայց մարդ չկար հոն, միակ ճամբորդն էր ինք: Պահակ պաշտօնեան աճապարանքով Տոքթորին ճամբու պայուսակը քարափին վրայ ձգելէ ետքը վակոնը ցատկեց, եւ կառախումբը ճամբայ ելաւ նորէն: Տոքթորը նստաւ իրեն սպասող կառքը. աննկարագրելի մտահոգութեան մը մատնուած էր: Ճէյն ինչո՞ւ զինքը դիմաւորելու չէր եկած. այս բացակայութենէն առաջ եկած յուսախաբութիւնը դժնդակ նախազգացումներ կը ներշնչէին Պրէնտի. մի գուցէ Ճէյնի ջիղերը ընկճուած ըլլային բրած ճիգին տակ:

Առաւօտեան պայծառ լոյսին մէջ ընդհուպ նշմարեց Կլինիչի ընդարձակ մարգագետինները եւ ծաղկազարդ պատշգամները, աւազուտ ծառուղիներն եւ հովտին վրայ իշխող բարձունքը: Արտաքին սրահին դրան առջեւ Սիմփսըն դիմաւորեց զինքը եւ Տոքթորը հազիւ միջոց գտաւ ինքզինքը բռնելու այն վայրկեանին որ տեղեկութիւններ պիտի ուզէր «Միս Ջէմբրըն»ի մասին: Այս անմտադրութիւնը յիշեցուց իրեն թէ պէտք է միշտ զգուշաւոր գտնուի իր խօսքերուն եւ գործերուն մէջ: Երբեք ինքզինքին չպիտի ներէր եթէ ակամայ Ճէյնը մատնէր:

—Մր. Տէյլմէն մատենադարանն է, Սըր Տէրի՛ք, ըսաւ Սիմփսըն:

Կարթ աթոռէն ելաւ եւ դէպի Տոքթորը յառաջացաւ, աջ ձեռքը կարկառած, ժպիտ մը շրթունքին վրայ եւ այնքան ուղիղ ու ինքնավստահ քայլերով, որ Տոքթորը

հարկադրուեցաւ նայուածք մը ձգել աչազուրկ դէմքին վրայ, վստահ ըլլալու համար ինքնութեանը մասին այն անձին որ իր առջեւ կը գտնուէր համարձակ եւ դիւրաթեք գնացքով. յետոյ նշմարեց մետաքսէ լար մը որ Կարթի նստած աթոռէն կ'երկարէր դէպի դուռը, երիտասարդին ձախ ձեռքը թեթեւօրէն կը սահէր այդ լարին վրայէն՝ քալած միջոցին: Տոքթորը իր ձեռքը դրաւ իրեն կարկառուած ձեռքին մէջ եւ ջերմագին սեղմեց զայն:

—Սիրելի՛ բարեկամ, ի՜նչ փոփոխութիւն:

—Այնպէս չէ՞, պատասխանեց Կարթ գոհունակութեամբ. եւ ասիկա ամբողջովին արդիւնքն է պատուական փոքրիկ հիւանդապահուհիին զոր ինծի ղրկած էիք: Անհրաժեշտ է որ ըսեմ ձեզի թէ առաջնակարգ մէկն է ան:

Կարթ առանց դժուարութեան գտաւ իր աթոռը եւ Տոքթորին ներկայացուց այն աթոռը ուր կը նստէր ընդհանրապէս Ճէյն:

—Այս բոլորը անոր գիւտն է:

Բռնեց մետաքսէ լարը եւ գետին ձգեց, առանց սակայն բոլորովին անջատելու զայն իր նստած աթոռէն:

—Կը տեսնէք որ մէկ հատ մը այս կողմը կայ որ դէպի դաշնակ կը տանի, իսկ ուրիշ մը դէպի պատուհան. ի՞նչպէս կ'որոշէք զանոնք մէկը միւսէն:

—Գոյնէն, պատասխանեց Տէրի՛ք. մէկը շագանակագոյն է, միւսը կարմիր եւ երրորդը կապոյտ:

—Այո՛, ըսաւ Կարթ, դուք զանոնք գոյներով կ'որոշէք, իսկ ես զանոնք կը ճանչնամ իրենց մանր անհարթութիւններէն զոր դուք չէք նշմարեր բայց ես կը զգամ:

—Ուրախ եմ, ըսաւ Տոքթորը, որ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի գոհ ձգած է ձեզ:

—Գո՜հ, գոչեց Կարթ, ըսէք թէ պարզապէս օգնած է ինծի վերապրելու: Կ'ամչնամ խորհելով այն բարոյական

անգունդին ուր ինկած էի ձեր եկած ժամանակը, Պրէնտ. քուրջ մը դարձած էի, լաթի ծուէն մը... ապահովաբար դուք զիս վախկոտ մը եւ ապուշ մը նկատած էիք։

—Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը, սիրելի բարեկամս. սոսկալի կերպով դժուար փորձի մը մատնուած էիք. փա՜ռք Աստուծոյ որ յաղթական դուրս ելած էք անկէ։

—Շատ բան կը պարտիմ ձեզի, Պրէնտ, բայց աւելին կը պարտիմ Միս Կրէյի։ Պիտի բաղձայի որ հոս գտնուէր ձեզ տեսնելու համար. մինչեւ շաբթուան վերջը բացակայ պիտի ըլլայ:

—Բացակա՜յ... ճիշդ ա՞յս վայրկեանին, գոչեց Տոքդորը, որ մազ մնաց անգամ մըն ալ կաֆ մը պիտի ընէր։

—Այո՛, երէկ իրիկուն մեկնեցաւ, մինչեւ շաբթուան վերջը դրացիներու հետ անցընելու համար։ Ըսաւ թէ երկուշաբթի առտու կանուխ կը վերադառնայ. կը թուի թէ հանգիստի պէտք ունէր, եւ ձեր ժամանումը նպաստաւոր առիթ մը եղաւ իրեն։ Պրէնտ, ստուգիւ շատ ազնիւ էք որ այնքան երկար ճամբայ կը կտրէք զիս տեսնելու համար։ Արդարեւ կը ցաւիմ որ այսքան նեղութիւն կը պատճառեմ ձեզի։

—Մի ցաւիք, սիրելի զաւակս, իրաւ է որ ձեզի համար եկած եմ, բայց դրացիներուն մէջ ուրիշ մէկն ալ կայ որով կը հետաքրքրուիմ։ Պէտք է անիկա ըսեմ, կատարելապէս ուղղամիտ ըլլալու համար ձեզի հանդէպ եւ թեթեւցնելու ձեզ ճնշող երախտապարտութեան բեռը։

—Այո, ըսաւ Կարթ, կը թեթեւցնէք իմ սրտաբեկութիւնս, առանց նուազեցնելու շնորհապարտութիւնս։ Եւ հիմա պիտի նախաճաշէք... եւ ըսէ՛ք, Պրէնտ...

Կարթ տղու մը պէս կարմրեցաւ եւ վայրկեան մը վարանոտ մնաց։

– Շատ ցաւ կը զգամ խորհելով որ ձեր ճաշերու միջոցին մինակ պիտի ըլլաք, որովհետեւ Միս Կրէյ բացակայ է։ Ա-

նիկա ցաւ կը պատճառէ ինծի բայց ես... ես առանձին կ'ընեմ միշտ ճաշս. Սիմփսըն կը ծառայէ ինծի։

Կարթ չկրցաւ տեսնել Տոքդորին նայուածքը որ կը ցուցնէր թէ հասկցած էր անոր միտքը. բայց անոր համակրութեամբ լեցուն շեշտը որով կ'ըսէր. «Մ՛հ, այո, բնականաբար» առանց ուրիշ բացատրութեան, քաջալերեց զինքը աւելցնելու.

—Չեմ կրնար հաւանիլ նոյն իսկ Միս Կրէյի ներկայութեան։ Մեր ճաշերը միշտ անջատ կ'ընենք։ Դուք չէք կրնար երեւակայել թէ ո՛րքան դժուար է պնակի մը մէջ փնտռել պատառ մը, միեւնոյն ատեն ինքնիրենը հարցընելով թէ ան սփռոցին վրայ դրած չէ՞ մինչ դուք պնակին մէջ կը փնտռէք։

—Ոչ, չեմ կրնար երեւակայել, ըսաւ Տոքդորը, այս դժնդակ փորձին չենթարկուող ոեւէ մէկը չի կրնար երեւակայել։ Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Սիմփսըն նուազ անհանգիստ կ'ընէ ձեզ քան հիւանդապահուհի Կրէյ որ իր պաշտօնին բերումով վարժուած է այս բաներուն։

Կարթ նորէն կարմրեցաւ,

—Որովհետեւ Սիմփսըն, ինչպէս կը տեսնէք, ամէն ատեն զիս կ'ածիլէ, կը հագուեցնէ, կը պտըտցնէ, եւ թէեւ անիկա միշտ ցաւառիթ ըլլայ, բայց կը սկսիմ վարժուիլ: Կրնաք կացութիւնը սապէս ամփոփել. Սիմփսըն կը ներկայացնէ իմ մարմինիս աչքերը. Միս Կրէյ հոգիիս աչքերը։ Գիտէք որ Միս Կրէյ երբէք դպած չէ ինծի, նոյն իսկ ձեռքս սեղմած չէ. եւ շատ երջանիկ եմ, որովհետեւ անիկա ինծի համար հոգի մը եւ ձայն մըն է միայն, հրաշալիօրէն կարեկից ձայն մը։ Ինծի կը թուի թէ չպիտի կրնայի ապրիլ առանց զայն լսելու։

Կարթ զանգակը հնչեցուց եւ Սիմփսընի հրամայեց Տէ-րեքը իր սենեակը առաջնորդել եւ նախաճաշ պատրաստել։

Տօքդորը արդուզարդը ըրաւ՝ գիւղական հագուստ մը հագնելով, որսի հին բաճկոն մը եւ տափատ մը, յետոյ ախորժակով ճաշեց։ Պառաւ Մարճըրիի պատրաստած պատուական սուրճին վրայ հիացումի մէջ էր։ երբ այս վերջինը երեւցաւ։ Տօքդորը հարցուց անմիջապէս թէ ինչի՞ մէջ կ'եփէր սուրճը․

—Հողէ ընտիր անօթի մը մէջ, Սըր Տէրիք, պատասխանեց պառաւը․ երբ նախաճաշնիդ աւարտէք բարութիւնը կ'ունենա՞ք արդեօք ինծի հետ գալու առանց աղմուկի․

Եւ Տօքդորին կրկնեց․

—Առանց աղմուկի։

Մեղմիւ վեր ելան սանդուղէն, անցան բաւական մութ նրբանցքէ մը որ ծածկուած էր թանձր գորգով մը, եւ պատերն ալ զարդարուած էին հին զինանշաններով եւ պատկերներով։

—Ո՞ւր կը տանիք զիս, տիկին Մարճըրի, հարցուց Տօքդորը, իր քայլերը պառաւին քայլերուն յարմարցնելով։

—Վայրկեանէ մը, Սըր Տէրիք, հիմա կը հասնինք։

Նրբանցքին ծայրը պառաւը կանգ առաւ․ թեթեւ մը զարկաւ դրանը, բացաւ, եւ խորհրդաւոր կերպով փսփըսալով ըսաւ․

—Ահաւասիկ Սըր Տէրիքը, Միս Կրէյ։

Եւ Տօքդորը մտցուց հանգստաւէտ փոքրիկ սրահ մը։

Աղուոր կրակ մը կը շողար վառարանին մէջ։ Ճէյն նստած էր բարձր յենակներով թիկնաթոռի մը մէջ, ոտքերը փայտակալներուն վրայ դրած։ Տօքդորը նախ եւ առաջ անոր գլխուն վերեւը միայն տեսաւ եւ անոր գորշագոյն պարզ շրջազգեստը։

—Ո՛հ, Տիք, ըսաւ ան անմիջապէս, դո՞ւք էք։ Մտէք եւ դուռը գոցեցէք։ Մինա՞կ ենք, եկէք շուտ, ձեռքս սեղմեցէք, ապա թէ ոչ պիտի ստիպուիմ ձեզ փնտռել։

Տօքդորը րոպէ մը վերջ Ճէյնի քովն էր․ մէկ ծունկը գետինը դրած բարձր աթոռին առջեւ։ Ու բռնեց զինքը փընտռող ձեռքերը։

—Ճէ՛յն, ըսաւ, Ճէ՛յն։

Յետոյ զարմանքէն եւ յուզումէն ձայնը կտրեցաւ։ Ճէյնի աչքերը ծածկուած էին սեւ մետաքսէ թանձր կապով մը որ ամրապէս կապուած էր անոր խիտ մազերու հիւսքին վրայէն։ Սրտառուչ բան մը կար երեւոյթին մէջ այս կնոջ որ մինակ էր փոքրիկ սրահին մէջ, աչքերը փակուած լոյսին դէմ։

—Բարեկա՛մս, պատասխանեց Ճէյն, շաբթուան մէկ քանի օրերուն համար գացած եմ երկիր մը ուր գիշերը կը տիրէ։ Ո՛հ, Տէրիք, պէտք է որ այս ճամբորդութիւնը ընէի։ Իմ խեղճ Կարթիս ապահով կերպով օգնելու միակ միջոցն էր ճշդիւ գիտնալ թէ ի՛նչ է կոյր ըլլալը, եւ այս իր բոլոր մանրամասնութեանց մէջ։ Շատ երեւակայութեան տէր եղած չեմ նոյն իսկ իմ առաջին երիտասարդութեանս․ եւ հիմա բնաւ երեւակայութիւն չունիմ։ Եւ որովհետեւ անիկա երբէք չի գժգոհիր, կ'անգիտանամ թէ իր վիճակին մէջ ի՞նչ է ամենէն աւելի ցաւագին պարագան, ատիկա գիտնալու համար մէկ միջոց միայն կը մնար ինծի, ես ալ պէտք է կոյր ըլլայի 48 ժամ։ Մարճըրի եւ Սիմփսըն շատ լաւ հասկըցան եւ ինծի կօգնեն իրենց բոլոր կարողութեամբ։ Սիմփսըն կ'ապահովուի թէ ազատ ճամբայ կայ եթէ ուզենք վար իջնել կամ վեր ելլել․ որովհետեւ շատ կնճռոտ բան պիտի ըլլար եթէ երբեք երկու կոյրեր դէմ դիմաց գային։ Մարճըրի կ'օգնէ ինծի այն բոլոր բաներուն համար զոր չեմ կրնար ինքնիրենս ընել․ եւ շատ բաներ կան, Տիք, չէք կրնար հաւատալ թէ ո՛րչափ բաներ կան... եւ յետոյ, այս սոսկալի մութը, սեւ վարագոյրը որ միշտ կախուած է առջեւդ պատի մը պէս ամուր, անդունդի մը պէս անչափելի,

որուն մէջ կարծես կը խորասուզուի մարդ: Եւ մութին մէջէն ձայներ կ'ելլեն։ Եթէ բարձր խօսին մուրճի հարուածներու պէս կը զարնեն, իսկ եթէ անորոշ ըլլան կը շմորեցնեն քեզ։ Եւ առտուն զարթո՛ւմը միևնոյն մութին մէջ որ շրջապատած է քեզ ամբողջ գիշերը։ Մէկ անգամ մը միայն զգացի զայն, որովհետեւ այդ փորձին սկսայ երէկ գիշեր միայն ճաշէ առաջ. բայց կը վախնամ վաղն առտուան համար: Երեւակայեցէք թէ ի՛նչ սոսկալի է միշտ այդպիսի զարթումներ ունենալ առանց արեւուն լոյսը տեսնելու յոյսի: Եւ ճաշե՛րը...

—Ի՞նչ, աչքի կապը կը պահէ՞ք ճաշերու ատեն ալ։

—Բնականաբար. եւ չէք կրնար երեւակայել թէ ո՛րչափ ստորնացուցիչ բան է պատառ մը փնտռել պնակին մէջ եւ վերջապէս զայն գտնել սփռոցին վրայ: Չեմ զարմանար թէ ինչո՛ւ իմ խեղճ Կարթս կը մերժէ միշտ որ իր ճաշերուն ներկայ գտնուիմ, բայց նորամուտ պաշտօնեայի շրջանն անցընելէ ետքը կը յուսամ որ հաւանի, եւ ես կարենամ օգնել իրեն այս դժուարութեանց յաղթելու։ Ո՛հ, Տիք, սորվեցայ այս փորձին ենթարկուելու, ուրիշ միջոց չկար։

—Այո՛, ըսաւ Տօքթորը հաստատ ձայնով մը։

Ճէյն չտեսաւ իր բարեկամին դէմքի յուզումը։

—Ըլլալով ինչ որ էք՝ պարտաւոր էիք ասիկա փորձելու:

—Ո՛հ, ո՛րչափ գոհ եմ որ, դո՛ւք ալ կ'ընդունիք ատոր անհրաժեշտութիւնը, Տէրիք: Սաստիկ կը վախնայի որ մի գուցէ այս փորձը անօգուտ եւ տղայական գտնէք։ Եւ պէտք էր որ ասիկա ըլլար հիմա կամ ոչ երբէք. որովհետեւ եթէ ինծի ներէ, կը յուսամ որ ասիկա պիտի ըլլայ միմիայն անկէ հեռու անցուած շաբթուան վերջը։ Կը յուսա՞ք որ ինծի ներէ։

— Ո՛հ, խեղճ զաւակս, ի՞նչ կրնամ ըսել ձեզի, ըսաւ տօքթորը յուզումով։ Օհ, ըսէ՛ք ինծի, բնաւ վայրկեան մըն ալ չէ՞ք վերցներ ձեր աչքի կապը։

— Միմիայն երեսս լուալու համար, ըսաւ Ճէյն ժպտելով։ Կրնամ երաշխաւորել որ այդ պահուն ալ աչքերս գոց կը պահեմ երկու վայրկեան։ Այս գիշեր կապը այնքան տաք կը պահէր զիս որ չէի կրնար քնանալ. ժամ մը երկուք հանեցի, բայց արշալոյսէն առաջ արթնցայ և նորէն կապեցի։

— Եւ մտադի՞ր էք այդ կապը պահել մինչեւ վաղը առտու։

Ճէյն ժպտեցաւ. կը գուշակէր հարցումին նշանակութիւնը։

— Մինչեւ վաղը իրիկուն, Տիք, պատասխանեց քաղցրութեամբ։

— Բայց, Ճէ՛յն, գոչեց տօքթորը, զայրալից բողոքի շեշտով մը, իմ մեկնելէս առաջ պէտք է անպատճառ զիս տեսնէք. փորձը շատ հեռուն մղել պիտի ըլլար այդ։

— Ոչ, ըսաւ Ճէյն՝ դէպի անոր հակելով։ Ո՛հ, Տէրիք, ինծի համար շատ վշտալի է ձեզ լսել և չկրնալ տեսնել, և լաւագոյն կերպով կը հասկնամ թէ ասիկա անոր ամենադառն փորձերէն մէկը պիտի ըլլայ։

Տօքթորը պատուհանին մօտեցաւ և այնտեղ մնաց, մեղմիկ սուլելով։ Ճէյն հասկցաւ թէ ան կը պայքարի իր անձնական սրտնեղութեան դէմ։ Համբերութեամբ սպասեց. շատ չանցած տօքթորը դադրեցաւ սուլելէ և Ճէյն լսեց անոր մեղմիկ խնդալը։ Յետոյ Տէրիք եկաւ նստաւ իր քով։

— Դուք միշտ այն անձերէն եղած էք որ իրերու մին-

չեւ խորը կ'երթան. կէս միջոցները չեն պատշաճիր ձեզի. հետեւապէս պէտք է որ համամիտ գտնուիմ ձեզի։

Ճէյն տօքթորին ձեռքը փնտռեց։

— Բարեկամ, ըսաւ, կը զգամ որ պիտի օգնէք ինծի. բայց երբէք ձեզ տեսած չէի որ այսչափ մօտ ըլլաք անձնասիրութեան։

— Մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ երկու մարդ կայ, պատասխանեց տօքթորը։ Մենք՝ էրիկմարդիկս՝ կ'ուզենք առաջին տեղը գրաւել հանդէպ այն կիներուն որոնք մեզի ամենէն մօտ են. ոչ միայն անոնց հանդէպ որոնք միմիայն մեզի կը պատկանին, այլ նաեւ անոնց որոնց վրայ իրաւունքներ ունենալ կ'երեւակայենք, օրինակի համար, հայրեր և աղջիկներ, եղբայրներ և քոյրեր, բարեկամներ և բարեկամուհիներ։ Այսպէ՛ս կ'ուզէ բնութիւնը զոր պէտք է ուսումնասիրել և անոր յաղթել։ Թոյլ տուէք ինծի տալու ձեր գլխարկն ու վերարկուն. սովորութիւն ունիմ խառնուիլ Ֆլաուրի գործերուն և գիտեմ թէ ո՛ւր պէտք է երթալ։ Չէ՞ք ուզեր. ձեր ուզածին պէս թող ըլլայ։ Մարճըրին կը ղրկեմ. բայց մի դանդաղիք։ Դուրսը աւելի ազատօրէն կը խօսինք, և դուք գիտեր պիտի ըսէք, որ պիտի կրնամ ձեզի ծառայել երբ առաջնորդէք ձեր բարեկամին։ Միայն թէ Մարճըրիի հետ սանդուղէն իջած ատեննիդ զգոյշ եղէք։ Մտածեցէ՛ք, եթէ անոր հետ մէկտեղ իյնայի՛ք, Ճէյն, կին մը որ այնքան ընտիր սուրճ կը պատրաստէ։

ԻԴ.— ԷՐԻԿ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՅԵՑԱԿԷՏԸ

Խոր հանդարտութիւն մը կը տիրէր մատենադարանին մէջ, ուր Կարթ և Տէրիք կը ծխէին լուռ, խորասուզուած հանգստաւէտութեան զգացումի մը մէջ, որ կը յաջորդէ լաւ ճաշի մը և դաշտին մէջ բաց օդին անցուած օրուան մը։

Դժբախտութիւն մըն էր Ճէյնի՝ որ չկրցաւ տեսնել երկու մարդիկը.—Կարթը վայելչաձեւ smokingին մէջ, որ այնքան կը վայլէր իր նուրբ հասակին, իսկ տօքթորը երեկոյեան անքննադատելի հագուստին մէջ, որովհետեւ գիտէր թէ իր բարեկամուհին շատ հետաքրքիր էր այդ մանրամասնութեանց. չէր մտածեր իսկ որ Ճէյն վերջապէս աչք չպիտի ունենար զինքը դիտելու։

Կարթ վառարանին մօտ նստած էր, որովհետեւ անոր բոցը շատ հաճելի էր գարնանային այս զով իրիկուան միջոցին։

— Կ'ըսէիք ուրեմն հիւանդապահուհի Ռօզ Մէրիի մասին թէ... երբեք ձեռքերնիդ չի՞ սեղմեր, հարցուց յանկարծ տօքթորը։

— Այո՛, պատասխանեց Կարթ, բայց նախ կ'ուզեմ ձեզի հարցնել թէ իր պատկանած ընկերակցութեան, կազմակերպութեան կամ կաճառին կանոններէն մէ՞կն է որ հիւանդապահուհիները ձեռքերնին չտան իրենց հիւանդներուն։

— Չգիտեմ, իրաւ որ։

— Ուրե՞մն, ներքին ինքնաթելադրութիւն մը մղած

ըլլալու է Միս Կրէյը՝ գործելու ճիշդ այնպէս ինչպէս որ ես պիտի բաղձայի։ Երբեք ձեռքս սեղմած չէ, ոչ ալ ոեւէ կերպով դպած է ինծի։ Նոյն իսկ նամակները կամ ո և է առարկայ մը ինծի տալու ատեն — ինչ որ օրը տասն անգամ կը պատահի— իր մատները երբեք հպած չեն իմիններուս։

— Եւ ասիկա հաճելի՞ է ձեզի, հարցուց տոքդորը՝ օդին մէջ արձակելով ծուխի յորձանքներ և ուշադրութեամբ դիտելով իր խօսակցին նայուածքէ զուրկ դէմքը։

— Ասոր համար չափազանց երախտապէտ եմ անոր, ըսաւ Կարթ եռանդով։ Գիտէ՞ք, Պրէնտ, թէ երբ առաջարկեցիք ինծի՝ քարտուղար-հիւանդապահուհի մը ղրկել, զգացի թէ անհանդուրժելի պիտի ըլլար ինծ՝ կնոջ մը ինծի հպիլը։

— Արդարեւ ըսիք ինծի...։

— Ստուգի՜ւ. ինչ վայրենի երեւցած ըլլալու եմ ձեզի։

— Բնա՛ւ, ըսաւ տոքդորը, այլ ոչ-սովորական հիւանդ մը։ Ընդհանրապէս էրիկ մարդիկ...։

—Ո՛հ, չեմ տարակուսիր, ընդմիջեց Կարթ քիչ մը անհամբերութեամբ։ Ժամանակ եղած է որ ես ալ հաճոյք կը զգայի կնոջային նուրբ ձեռքի մը հպումէն, և հաւանաբար յաճախ կը բռնէի զայն՝ անցած ատենը, և ո՞վ գիտէ, թերեւս համբուրէի ալ։ Այս բաները ժամանակաւ կ'ընէի թեթեւօրէն...։ Բայց, Պրէ՛նտ, երբ մարդ անգամ մը զգացած է ձեռքի սեղմումը անոր որ «կի՛նն» է իրեն համար, միակ կինը, և երբ այս հպումը յիշատակ մըն է միայն իրեն համար, մինչ ինքը ընկղմած է խոր գիշերուան մէջ, և այնպիսի յիշատակներէն որ կը մնան և կը մխիթարեն, կրնա՞ք զարմանալ եթէ ուրիշ ո և է կնոջային ձեռք երկիւղի առարկայ մը ըլլայ իրեն։

— Կը հասկնամ, ըսաւ տոքդորը յամրօրէն, այդ փորձէն անցած չեմ, բայց կը հասկնամ. միայն թէ, բարեկամս, կրնամ ըսել ձեզի. եթէ «միակ կինը» գոյութիւն ունի ձեզի համար, իր տեղը հո՛ս պէտք է ըլլար ապահովաբար, և իր ձեռքին հպումը՝ սփոփարար ձեզի համար։

— Անշուշտ, ըսաւ Կարթ՝ ուրիշ սիկառէթ մը վառելով, և կրնաք ատիկա ըսել. բայց իրականին մէջ նոյնքան ստոյգ պիտի ըլլար պնդել թէ քանի որ պատուհանէն հիանալի տեսարան մը կը պարզուի, պէտք է տեսնեմ զայն... Տեսարանը հոն է բայց իմ հիւանդութիւնս կ'արգիլէ զայն տեսնել։

— Ուրիշ բառերով, շարունակեց տոքդորը, թէեւ ան ձեզի համար «միակ կինն» է։ դուք իրեն համար «միակ այրը» չէք։

— Ո՛չ, պատասխանեց Կարթ դառնութեամբ, և գրեթէ հառաչանքի մը մէջէն աւելցուց.— Ես իրեն համար տղա՛յ մըն եմ միայն։

— Լաւ եւս է ըսել թէ դուք չէք կրցած անոր գուշակել տալ ինչ որ էք իրեն համար, և ասիկա հասկցնել իրեն, շարունակեց տոքդորը հազիւ լսելի ձայնով մը. որովհետեւ ժամանակի և համբերութեան պէտք կայ կարգ մը բաներու համոզելու համար կին մը։

Զարմանքի արտայայտութեամբ մը շտկուեցաւ Կարթ։

— Ճիշդ ձեր մտածո՞ւմն է որ կ'արտայայտէք, հարցուց։

— Բացարձակապէս, պատասխանեց տոքդորը վստահ շեշտով մը։ Այր մարդուն մօտ «միակ կնոջ» յայտնութիւնը շանթահարիչ է... կնոջ մօտ, ընդհակառակն, փոխադարձ հասկացողութիւնն ու համոզումը աստիճանաբար կ'ըլլան, ինչպէս արեւածագը։

— Ո՛հ, Աստուա՛ծ իմ, մրմնջեց Կարթ, այսպէ՛ս եղաւ մեզի համար։ Ան «կինն» էր իմ աչքերուս, և այդ անունը տուի իրեն անվարան, և յաջորդ օր անիկա զիս «տղայ»

կոչեց. տղայ մը որուն հետ ամուսնանալ չէր կրնար խորհիլ... ի՞նչ կ'ըլլան ձեր տեսութիւնները, Պրէնտ։

— Տեսութիւններու վրայ մի խօսիք, սիրելի տղաս, բայց թողէք որ ըսեմ ձեզի թէ Ադամ մեծապէս սխալեցաւ անմիջապէս չհետապնդելուն համար Նեան։

Կարթ դէպի առաջ հակած, բռնած էր իր թիկնաթոռին յենակները։ Հանդարտ վստահութեան այս շեշտը իր սրտին մէջ կասկածներ արթնցուցեր էր կացութիւնը ըմբռնելու իր կերպին մասին, առաջին կասկածները որ ներկայացած ըլլան իր մտքին, այն վայրկեանէն ի վեր ուր երեք տարի առաջ Շէնսդընի եկեղեցիէն դուրս ելեր էր։ Տոքթորը նըշմարեց թէ մահատիպ գալկութիւն մը կը պատէ անոր դէմքը. քրտինքի կաթիլներ կը փայլէին ճակտին վրայ։

— Ո՛հ, Պրէնտ, ըսաւ, կո՛յր եմ, գթացէք ինծի։ Ամէն ինչ ինծի համար խոր նշանակութիւն ունի այս մութին մէջ։

Տոքթորը կը մտածէ՛ր։ Եթէ իր հիւանդապահուհիներն ու աշակերտները տեսնէին դէմքին արտայայտութիւնը, պիտի ըսէին որ անիկա շատ նուրբ և վտանգաւոր գործողութիւն մը կատարելու վրայ է, ուր նշդրակի ամենաթեթեւ շեղում մը կրնայ հիւանդին մահը առաջ բերել։ Եւ իրաւունք պիտի ունենային այդպէս խորհելով, որովհետեւ երկու էակներու ապագան կը դողար կշիռին մէջ, կախուած ըլլալով գործողութիւնը կատարող ձեռքին զօրեղութենէն կամ թեթեւութենէն։ Դէմքի այս անձկութիւնը՝ մահատիպ քրտինքով մը, ողբերգական այս կոչը՝ «կո՛յր եմ», տոքթորին հաշուին մէջ չկային։ Ասիկա իր բարեկամին հոգեկան երեւոյթներէն մէկն էր, զոր չէր կրնար առանց յուզումի նկատի առնել։ Բայց մտածումը այն կնոջ որ վերը, աչքերը կապուած, ձեռքերը իրեն կ'երկարէր պաղատագին, զօրացուց տոքթորին ջիղերը։

— Կրնաք կոյր ըլլալ, Տէյլմէն, ըսաւ հաստատ ձայնով մը. բայց չեմ կարծեր որ ապուշ մը ըլլաք։

— Ի՞նչպէս... արդեօք... ապո՞ւշ մը եղած եմ ես, հարցուց Կարթ։

— Ի՞նչպէս կրնամ գտնել, պատասխանեց տոքթորը, քերը պատմեցէք ինծի ձեր տեսակէտովը, և այն ատեն պիտի յայտնեմ իմ կարծիքս ձեր պարագային մասին։

Իր ձայնն այնքան հանդարտ էր և պարզ, որ սփոփարար ազդեցութիւն մը ունեցաւ Կարթի վրայ, միեւնոյն ատեն անոր տալով ապահովութեան զգացում մը։ Տոքթորը միեւնոյն շեշտով պիտի խօսէր կոկորդի կամ ջիղերու ցաւի վրայ։

Կարթ աթոռին կրթնեցաւ, ձեռքը թիկնոցին ներքին գրպանը խօթեց և շօշափեց այնտեղ գտնուող նամակ մը։ Համարձակէ՞ր արդեօք. պէ՞տք էր վերջապէս սփոփանքը տալ ինքզինքին՝ իր վիշտին վրայ խօսելու մէկու մը, որուն կրնար ամբողջովին վստահիլ, զգուշանալով սակայն մատնելէ Ճէյնի ինքնութիւնը մէկու մը առջեւ որ զայն շատ լաւ կը ճանչնար։

Տոքթորը սպասեց լուռ. վայրկեան մը ետքը Կարթ ըսաւ.

— Պրէնտ, եթէ՝ ինչպէս որ բարութիւնը ունեցաք թելադրելու՝ ինքզինքիս գերագոյն սփոփանքը կուտամ ձեզ վստահելու, կը հաճի՞ք խոստանալ ինձ որ չպիտի փորձէք գուշակել ինքնութիւնը այն կնոջ որուն վրայ պիտի խօսիմ ձեզի։

— Բարեկա՛մս, ըսաւ տոքթորը այնպիսի շեշտով մը որ կ'աւելցնէր Կարթի վստահութիւնը, երբէք չեմ ջանար ոեւէ մէկուն գաղտնիքը գուշակելու. ատիկա այնպիսի զբօսանք մըն է որ ինծի համար ոեւէ հրապոյր չունի. եթէ գաղտնիքը գիտեմ առաջուընէ, այդ պարագային գուշակելու պէտք չունիմ. իսկ եթէ չեմ գիտեր և անոնց

տէրերը կը բաղձան ինծմէ պահել, կը խորհիմ որ զայն գուշակել ջանալը անոնց քսակը գողնալու պէս բան մը պիտի ըլլար։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Կարլ, անձնապէս ոչինչ ունիմ ձեզմէ պահելու, բայց իրե՛ն համար պարտաւոր եմ անունը երեւան չհանել։

— Անտարակոյս, ըսաւ տոքթորը, խօսեցէք, բարեկամս, ձեզ չպիտի ընդմիջեմ։

— Իրերը պիտի պատմեմ հնար եղածին չափ կարճ և պարզ կերպով, սկսաւ Կարլ։ Քանի մը տարիէ ի վեր կը ճանչնամ զայն. անոր կը հանդիպէի բոլոր մեր ընկերային հաւաքավայրերուն մէջ։ Միշտ համակրութիւն մը ունեցած եմ իրեն, և մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէի իր կարծիքներուն. անիկա բարեկամուհի մը և ճշմարիտ ընկերուհի մըն էր ինծի, և ուրիշներուն ալ. բայց մարդ երբէք միտքէ չէր անցըներ սիրոյ գաղափարը ունենալ անոր մասին։ Երջանիկ կը զգայի ինքզինքդ՝ անոր մօտ գտնուելով, առանց կարենալ ըսելու թէ ինչո՛ւ։ Անկարելի է նկարագրել զայն... անիկա... անիկա... ան...

Տոքթորը նշմարեց որ «Ձէյն» բառը կը սարսռայ Կարլի շրթունքներուն վրայ, և չուզելով ցամքեցնել անոր մտերմութեան հեղեղը,

— Այո՛, ըսաւ, շա՛տ լաւ կը հասկնամ ինչ որ ըսել կ'ուզէք... յետո՞յ։

— Շատ մը յիմարութիւններ ունեցայ, շարունակեց երիտասարդը եռանդով։ Կիներուն մօտ իրենց գեղեցկութիւնը միայն կը տեսնէի։ Գեղեցկութիւնը կը կախարդէր զիս։ Երբէք չէի խորհած ամուսնութեան վրայ, ու կը բաւականանայի նկարելով պատկերը անոնց՝ որոնց վրայ կը հիանայի։ Իրենց մայրերը, հօրաքոյրերը կամ ուրիշ խնամակալուհիները կ'երեւակայէին թէ կը խորհիմ ամուսնանալ իմ տիպարներուս հետ, բայց իրենք՝ աղջիկները՝ լաւ գիտէին թէ հակառակն է։ Կը հիանայի իրենց գեղեցկութեան վրայ, և անոնք կը գիտակցէին թէ ի՛նչ կը նշանակէ իմ հիացումս։ Կին մը եթէ գեղեցիկ էր, անկէ՝ իր նկարը գծելու շնորհը միայն կը խնդրէի. անիկա չէր կրնար բացատրել ամուսիններու, մայրերու կամ խնամակալուհիներու. բայց ենթակաները կը հասկնային կատարելապէս, և հիմա զիս շրջապատող խաւարին մէջ, ոչ մէկը կրնայ ոտքի ելլել զիս յանդիմանելու։

— Ձեզ չեն կրցած ճանչնալ, ըսաւ Տէրիք խնդալով, բայց ե՛ս կը հաւատամ ձեզի։

— Տեսէ՛ք, շարունակեց Կարլ, երկու միակ կիները որ իմ վրայ իրական ազդեցութիւն մը ունեցած են, եղած են՝ իմ մայրս որ մեռած է երբ ես տասնեւինը տարեկան էի, և Մարճըրի Կրէն, զոր կ'ողջագուրեմ սրտագին, ամէն անգամ որ կը մեկնիմ կամ կը վերադառնամ։ Մանկութեան այս կապերը կեանքի մէջ ամէնէն նուիրական են։ Իրերը այսպէս մնացին մինչեւ Յունիսի իրիկուն մը, ասկէ քանի մը տարի առաջ։ Նէ և ես միեւնոյն դղեակին մէջ կը գտնուէինք, հիանալի բնակարան մը։ Յետ-միջօրէի մը՝ սովորականէն աւելի մտերմօրէն խօսակցած էինք, բայց երբէք միտքէ չէի անցըներ ամուսնանալ հետը, որքան չէի խորհիր ամուսնութեան խնդրել Մարճըրին։ Այն ատեն բան մը պատահեցաւ. չեմ կրնար ըսել թէ ի՛նչ, որովհետեւ պիտի կրնայիք ճանչնալ զինքը. բայց միակ հրաշալի վայրկեանի մը մէջ կինը, ամուսինը, մայրը, յայտնուեցան ինձ անոր անձին վրայ՝ իր մաքուր հոգիին ամբողջ խանդաղատանքովն ու կատարելութեամբը։ Այդ վայրկեանին իսկ իմ մէջս ծնաւ ըղձանք մը անոր հանդէպ, զոր ոչինչ պիտի կրնայ յագեցնել, ոչինչ պիտի յագեցնէ, մինչեւ այն օրը որ անոր հետ գտնուիմ Ոսկի Քաղաքին

լոյսին մէջ, հոն ուր ոչ արցունք պիտի ըլլայ, ոչ ցաւ եւ ոչ խաւար...։

Երիտասարդին նայուածքէ զուրկ դէմքը կը փայլէր, ընտանեկան յարկի բոցովը լուսաւորուած։ Անցեալի յիշատակը՝ ապագայի տեսիլը կ'ընծայէր Կարթի։ Տօքդորը անշարժ մնաց, սպասելով որ տպաւորութիւնը մեղմանայ։

— Այն ատեն, շարունակեց երիտասարդ ձայնը ստուերին մէջէն, այն ատեն հասկցայ անմիջապէս թէ կը սիրէի զինքը, կ'ըղձայի անոր. զգացի թէ իր ներկայութիւնը կը լուսաւորէ իմ օրերս, եւ իր բացակայութիւնը կը նշանակէ գիշերուան ցուրտը. եւ ամէն օր աւելի պայծառ էր, որովհետեւ հոն էր ան։

Կարթ կանգ առաւ վայրկեան մը։ Տօքդորը հատու շեշտով մը հարցուց.

— Անշուշտ գեղեցիկ էր, սիրուն, հրապուրի՛չ։

— Սիրուն կին մը... ա՞ն... Աստուած իմ, ոչ... գեղեցի՞կ... իրաւ որ չգիտեմ...

— Բայց հաւանաբար կը բաղձայիք անոր պատկերը նկարել։

— Նկարեցի, այո՛, ըսաւ Կարթ շատ ցած ձայնով ու խանդաղատանքով։ Եւ երկու նկարները որոնք յիշողութեամբ գծուած եւ տրտմութեան մէջ լմնցած են, իմ ամենէն գեղեցիկ գործերուս մէջ կը գտնուին. ինծմէ ուրիշ ոչ մէկ աչք չէ տեսած զանոնք, ու ոչ ոք պիտի տեսնէ, բացի այն անձէն որուն պիտի ստիպուիմ վստահիլ՝ ինծի բերելու համար... որպէսզի ջնջենք զանոնք։

— Եւ ո՞վ պիտի ըլլայ ատիկա, հարցուց տօքդորը։

— Հիւանդապահուհի Ռօզ Մէրի Կրէյ, պատասխանեց Կարթ։

Տօքդորը ոտքին ծայրովը շտկռտեց փայտերը, որոնք զուարթօրէն կը բոցավառէին ջերմոցին մէջ։

— Աղէ՛կ ընտրած էք, ըսաւ, եւ լուրջ ճիգ մը ըրաւ՝ զսպելու համար այն զուարթ շեշտը որ իր դէմքէն անցաւ իր ձայնին. հիւանդապահուհի Ռօզ Մէրի գաղտնապահ պիտի ըլլայ։ Բայց վերջապէս ներելի է խորհիլ որ նէ գեղեցիկ էր։

Կարթ շփոթ երեւոյթ մը առաւ.

— Չգիտեմ, ըսաւ յամրօրէն. ես չեմ կրնար զայն տեսնել ինչպէս կը տեսնեն ուրիշներու աչքերը. իմ տեսիլս անկէ, այն վայրկեանին որ ամէն ինչ լուսաւորեց, իր մէջ կը պարունակէր միտքը, հոգին եւ մարմինը։ Իր հոգին այնքան գեղեցիկ էր, այնքան ազնիւ, կնոջային, որ զայն պարունակող մարմինը մասնակից կ'ըլլար անոր կատարելութեան եւ անհունօրէն սիրելի կը դառնար ինծի։

— Կը հասկնամ, ըսաւ տօքդորը սիրալիր շեշտով մը, այո՛, ազնիւ բարեկամս, կը հասկնամ։

Եւ ներքնապէս յարեց. «Ո՛հ, Ճէյն, Ճէյն, դուք աչքի կապի պէտք չունէիք այդ ժամանակ՝ կոյր ըլլալու համար»։

— Այն ատեն հիանալի օրեր ունեցանք, շարունակեց Կարթ, ամէն ինչ այնքան պարզ, այնքան լուսաւոր կը թուէր ինծի, որ չէի կրնար երեւակայել իսկ թէ տարբեր կերպով պիտի ըլլար իրեն համար։ Շատ երաժշտութիւն կ'ընէինք միասին, աշխարհի ամէն բաներուն վրայ կը խօսէինք, բայց չէինք խօսիր մեր անձին վրայ, որովհետեւ գիտէինք... գոնէ ես գիտէի՛, եւ կը հաւատայի՛ թէ նոյնն էր անոր համար ալ։ Ամէն անգամ որ զայն կը տեսնէի, աւելի կատարեալ կը գտնէի զինքը, աւելի՛ կին։ Շատ չանցած կարճ բաժանում մը ունեցանք —երեք օրուան բացակայութիւն մը— , յետոյ նորէն միացանք շաբթուան մը վերջին օրերը։ Եւ որովհետեւ իմ անունս կը միացնէին մանկամարդ ամերիկուհիի մը անունին, դիտողութեան մը վրայ զոր ինքն իսկ ինծի ըրած էր այս մասին, որոշեցի

այլեւս առանց յապաղման խօսիլ իրեն: Իրմէ խնդրեցի որ դարատափ գայ: Մինակ էինք, հիանալի լուսին մը կար, հազուադէպ գեղեցկութեամբ:

Երկար լռութիւն մը: Վերջապէս Կարլթ խիստ ցած ձայնով շարունակեց.

— Խօսեցայ իրեն... տեսայ որ կը հասկնայ զիս, կարծեցի թէ կ'ընդունի զիս և կը պարուրէ իր սիրովը, ինչպէս ինքը պարուրուած էր իմ սիրովս: Մինչ կ'երեւակայէի թէ կը հասկնայ ու կը պատասխանէ ինծի, ան չէ՛ր հասկնար և կը ջանար միայն բարի և ներողամիտ ըլլալ:

— Վստա՞հ էք, ըսաւ տօքթորը:

— Կատարելապէս վստահ: Մտիկ ըրէք սակայն. երբ իրեն ընծայեցի անունս, և յոյս յայտնեցի թէ ապագային պիտի ուզէ կրել զայն միշտ, և զինքը «կինս» անուանեցի, (աչքիս առջեւն է տակաւին), ոտքի ելաւ, կարծես ընդոստ, և զիս անդին հրեց, բայց առանց բարկութեան: Ըսաւ թէ գիշեր մը մտածելու պէտք ունի, և թէ յաջորդ առտուն պիտի գայ զիս գտնէ գիւղին մատուռին մէջ, իր պատասխանը տալու: Անշուշտ զիս ապուշ, յաւակնոտ մը պիտի նկատէք, բայց չպիտի կրնաք իմ կարծածէս աւելի անմիտ գտնել: Երեւակայեցէք որ ինքզինքս բացարձակապէս ապահովուած կը նկատէի անոր մասին: Եկաւ: Ձեւի համար էր պատասխանը խնդրեցի: Լուրջ և հաստատ ձայնով մը ըսաւ. «Ինծի անկարելի է տղու մը հետ ամուսնանալ»:

Կարլթի ձայնը խեղդուեցաւ. գլուխը խոնարհեցուց: Այն կէտին հասած էր ուր ամէն ինչ կանգ կ'առնէր իրեն համար, ուր կեանքը դադրած էր իր աչքին ներկայացնելէ այն երեւոյթը զոր ունէր առաջ:

Տօքթորը սարսռաց. գիտէր թէ լրերը Կարլթի պատմածէն աւելի ցաւագին եղած էին: Տեսաւ երիտասարդը որ կը սիրէր Ճէյնը, կո՛յր, և յաւիտենապէս ապրելով այն

տեսարանը զոր ոչ մէկ մոռացում չպիտի կրնար ջնջել: Ծռեցաւ և ձեռքը խանդաղատ փափկութեամբ մը դրաւ Կարլթի ուսին:

— Խե՛ղճ տղայ, ըսաւ, խե՛ղճ, խե՛ղճ տղայ:

Եւ երկար ժամանակ լուռ մնացին:

ԻԵ.— ՏՕՔԹՈՐԻՆ ԱԽՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի այն աղուոր առտուն, Ճէյն և տօքթորը զիկ-զակ ճամբով մը կը մագլցէին այն զառիվերը, որ դարատափէն կ'առաջնորդէր դէպի շոճիի անտառը: Կտրուած ծառի երկու բուներ, արեւուն տակ ձգուած, իբրեւ նըստարան կը ներկայանային անոնց, հիանալի բնանկար մը պարզելով առջեւնին: Տօքթորը Ճէյնի պատմեր էր նախորդ իրիկուան ամբողջ խօսակցութիւնը:

— Ինչո՞ւ ձեր կարծիքը չյայտնեցիք իրեն, բողոքեց Ճէյն:

— Կարծիք չյայտնեցի, ոչինչ բացատրեցի: Կը թողում որ շարունակէ հաւատալ ինչի որ կը հաւատայ, որովհետեւ ատիկա միակ կերպն է զձեզ պահելու այն պատուոյ դիրքին մէջ ուր դրած է. ես չեմ որ վար պիտի ձգէի ձեզ այդ դիրքէն:

— Ես թեւերուն մէջ պիտի իյնայի, ըսաւ Ճէյն համարձակօրէն: Ատիկա լաւագոյն կը համարիմ քան պատուոյ դիրքը:

— Թոյլ տուէք ձեզի ըսելու, սիրելի աղջիկս, աւելցուց տոքդորը, թէ աւելի հաւանական է որ իյնայիք Լոնտոն մեկնող առաջին կառախումբին մէջ... արդէն ձեզ այնտեղ կը տեսնեմ կարծես։

— Ո՛հ, Տէ՛րիք, հառաչեց Ճէյն՝ ձեռքը անցընելով տոքդորին թեւին տակ և իր կապուած աչքերը կրթնցնելով անոր ոսորդի հին թիկնոցի թեզանիքին վրայ։ Ի՞նչ ունիք այսօր, չա՛ր էք ինծի համար։ Զիս չարչարեցիք, ինծի կրկնելով Կարլթի խօսքերը, և հիմա, փոխանակ զիս մխիթարելու, անիրաւ կը հանէք և վրդովումի կը մատնէք զիս։

— Անիրաւ կը հանեմ ձեզ, այո՛, բայց վրդովումի չեմ մատներ։ Երէկ իրիկուան տեսակցութիւնը կատակ մը չէ եղած, կը վստահացնեմ ձեզ։ Տեսայ թէ կին մը ի՛նչ աւերներ կը գործէ զինք սիրող մարդուն կեանքին մէջ։ Այս առտու արթնցայ ծեծ կերած ըլլալու զգացողութեան տակ։

— Իսկ ե՞ս, ի՞նչ կը կարծէք որ զգամ։

— Կը կարծէք թէ իրաւունք ունիք, և որչափ ատեն որ այս համոզումը ունենաք, ձեր դատը անյոյս պիտի ըլլայ։ Պէտք է սորվիք ըսելու. — «Սխալս կը ճանչնամ, կրնա՞ք ներել ինծի»։

— Բայց ես լաւագոյն վարմունքը ունեցայ, ի՛ր վրայ մտածեցի՝ իմ վրայ մտածելէ առաջ։

— Շատ ճիշդ չէ ատիկա, Ճէյն։ Քաջութիւնը չունեցաք նկատի առնելու այն կարելիութիւնը թէ իր սէրը և հիացումը կրնան պաղիլ։ Ամէն սէր անձնապաշտ է, բաց ի մայրական սէրէն։

— Ո՛հ, հառաչեց Ճէյն, ինքզինքս կորսուած կը զգամ այս մութին մէջ։ Եթէ կարենայի, Տէրի՛ք, տեսնել ձեր բարի աչքերը, ձեր ձայնը նուազ խիստ պիտի թուէր ինծի։

— Լաւ ուրեմն, հանեցէք ձեր աչքի կապը, և դիտեցէք, ըսաւ տոքդորը։

— Չեմ ուզեր, պոռաց Ճէյն. այս բոլորը ըրի՝ Նաւահանգիստին առջեւ խրելո՞ւ համար.

— Սիրելի՛ զաւակս, տեսողութենէ այս կամաւոր զրկումը կը սկսի ազդել ձեր ջիղերուն վրայ. զգուշացէք. մի՛ գուցէ բարիքէ աւելի չարիք յառաջ գայ ատկէ։ Զօրաւոր դեղերը...։

— Սո՛ւս, մրմնջեց Ճէյն, ոտնաձայներ կը լսեմ։

— Անտառին մէջ միշտ ոտնաձայներ կը լսուին, ըսաւ տոքդորը։

Եւ սակայն լռեց և ականջ դրաւ։

— Կարլթի ոտնաձայնն է, ըսաւ Ճէյն մեղմօրէն. գացէք դիտել, Տէրիք, այստեղէն ն'երեւայ վարի ճամբան։

Տոքդորը քանի մը քայլափոխ առաւ, յետոյ դէպի Ճէյնի կողմը եկաւ.

— Այո՛, ըսաւ, բախտը կը նպաստէ ձեզի, Տէյլմէն վեր կ'ելլէ Սիմբսընի հետ, երկու վայրկեանէն հոս պիտի ըլլայ։

— Ըսէք լաւ եւս, սիրելի Տէրիք, թէ ճակատագիրը կը հետապնդէ զիս։

Եւ Ճէյնի ձեռքը բարձրացաւ դէպ ի այն կապը որ կը ծածկէր իր աչքերը։ Տոքդորը հազիւ ժամանակ ունեցաւ կեցնելու՝ այն վայրկեանին որ կը քակէր կապը։

— Մ'ընէք ատիկա, ըսաւ, վերջին վայրկեանին ձախողութեան մի մատնէք ինքզինքնիդ։ Ես կարող եմ երկու կոյրեր հեռու պահել իրարմէ, վստահութիւն ունեցէք վրաս և հանդարտ եղէք։ Ինչո՞ւ չէք հասկնար երբ կ'ըսեմ թէ բախտը կը նպաստաւորէ մեզ։ Տէյլմէն կուգայ կարծիքս ուզելու ինծի պատմածին վրայ։ Դուք ալ պիտի իմանաք զայն։ Ատիկա ժամանակի խնայողութիւն մը պիտի ըլլայ ինծի, և դուք ալ վկայ պիտի ըլլաք թէ ի՛նչ կերպով պիտի

ընդունիլ իմ կարծիքներս։ Հիմա տեղերնուդ մի՛ շարժիք, որովհետեւ եթէ այդպէս ընէք, պիտի ստիպուիմ ըսելու թէ դուք սկիւռ մըն էք, եւ ձեզի նետելու... շոճիի պտուղներ։

Տօքթորը ուղղուեցաւ դէպի ճամբուն դարձակէտը։ Ճէյն մնաց իր գիչերին մէջ։

— Ուրեմն, ահա եկաք, Տէյմէն, ըսաւ տօքթորը. ա՛լ պէտք չունինք Սիմքսընի, այնպէս չէ՞. թեւս մտէք։

— Այո՛, պատասխանեց Կարլթ, ինծի ըսին որ հոս էք եւ եկայ ձեզի միանալու։

Սիմքսըն քաշուեցաւ, եւ երկու մարդիկը երեւցան բացաստանին մէջ։

— Մինա՞կ էք, հարցուց Կարլթ, ձայներ լսել կարծեցի։

— Ստուգիւ, պատասխանեց տօքթորը, մանկամարդ աղջկան մը հետ կը խօսէի։

— Ի՞նչ տեսակ աղջիկ։

— Ո՛հ, կորիճ աղջիկ մը, որ քիչ մը դիւրազգած կ'երեւայ։

— Կը ճանչնամ, այո՛, պարտիզպանին երէց աղջիկը, ընտանեկան շատ հոգեր ունի խեղճը։

—Այո՛, ես ալ նշմարեցի։ Կ'ուզէ՞ք նստիլ սա ծառի բունին վրայ։ Տեսարանը կը պարզուի՞ ձեր երեւակայութեան առջեւ։

— Այո՛, ըսաւ Կարլթ, շատ լաւ գիտեմ այդ տեսարանը. բայց կը սարսափիմ նշմարելով որ իմացական դէմքերը հետզհետէ կը շփոթին մտքիս մէջ, բացի մէկէն։

— Եւ ատիկա՞։

— Անո՛ր դէմքն է։

— Ո՛հ, սիրելի բարեկամս, ըսաւ տօքթորը, չեմ մոռցած խոստումս՝ կարծիքս յայտնելու ձեր ինծի պատմածին վրայ։ Լրջօրէն խորհեցայ այդ մասին. այստեղ շատ աղէկ է խօսակցելու համար։

— Ապահո՞վ էք որ մինակ ենք, հարցուց Կարլթ, ինծի այնպէս կուգայ որ մեր մօտը ուրիշ մէկը կը գտնուի։

— Մարդ մինակ կրնա՞յ ըլլալ անտառին մէջ, սիրելի բարեկամս, անհամար պզտիկ ներկայութիւններ կը շրջապատեն մեզ։ Եթէ առանձնութիւն կ'ուզէք, խոյս տուէք անտառէն։

— Այո՛, ըսաւ Կարլթ, եւ կը սիրեմ մտիկ ընել անոնց, բայց ես մարդկայի՛ն ներկայութեան մը վրայ կը խօսէի։ Մնաց որ, Պրէ՛նտ, պէտք է ձեզի ըսեմ թէ շարունակ յաճախանքին տակ եմ շուրջս աներեւոյթ անձի մը ներկայ գտնուելուն։ Անցեալ օր պիտի երդնուի որ ան, «մինակ կինը», զիս կը դիտէր լուռ, ինծի համար գթութեամբ լեցուն, ինչպէս պիտի ըլլար եթէ զիս տեսնէր իրապէս։

— Ե՞րբ այս զգացողութիւնը ունեցաք։

— Վերջերս. տօքթոր Բօպլի մեզի պատմած էր թէ ի՛նչպէս դիպուածը զայն իր ճամբուն վրայ հանած էր ի... ո՛հ, պէտք չէ յայտնեմ ձեզի թէ ո՛ւր։ Միս Կրէյ եւ ինք զիս մինակ ձգած էին, եւ առանձնութեանս խաւարին մէջ, զգացի իր աչքերը յառած իմ վրայ։

— Սիրելի՛ բարեկամ, ըսաւ տօքթորը, պէտք չէ քաջալերել աներեւոյթ անձերու ներկայութեան այս յաճախանքը։ Յիշեցէք թէ անոնք որ մեզ կը սիրեն խորապէս, կրնան, նոյն իսկ հեռուէն, մեզի զգացնել թէ իրենց հոգին մօտ է, մանաւանդ երբ կը տառապինք։ Պէտք չէ զարմանաք եթէ յաճախ այն տպաւորութիւնը ունենաք թէ ան մօտ է ձեզի. որովհետեւ, Տէյմէ՛ն, իմ հոգիովս, իմ խղճովս համոզուած եմ թէ իր սիրտն ու իր սէրը ձեզի կ'ընկերակցին ամէն տեղ։

— Ամենակարո՛ղ Աստուած, գոչեց Կարլթ։

Եւ ոտքի ելլելով քանի մը քայլ առաւ ըստ բախտի։ Տօքթորը անոր թեւէն բռնեց. եթէ րոպէ մը յապաղէր, Կարլթ Ճէյնի ոտքերուն պիտի զարնուէր։

— Նստէ՛ք, Տէյմէն, եւ ինծի մտիկ ըրէք։ Պիտի փոր-

ձեմ ձեզի բացատրել իմ խօսքերս. ուշադրութիւննիդ ինծի ընծայեցէք առանց յուզուելու: Հոգեբանական խնդրի մը դիմաց կը գտնուինք: Ենթադրենք թէ խնդրոյ առարկայ երկու անձերը ներկայ են: Լաւ հասկցէք սա կէտը.— Սէրը այր մարդուն մէջ առաջ կը բերէ իր անձին մոռացումը: Կնոջ մէջ, ընդհակառակն, սաստիկ կը յուզէ անձնական արժանապատուութեան զգացումը: Արդարեւ ինքն ո՞վ է ինչ որ կ'երեւակայէ զինք սիրողը. պիտի կրնա՞յ գոհացնել զայն ամբողջովին, ոչ միայն ներկային՝ այլեւ յաջորդող տարիներու հեռաւոր ապագային մէջ: Որքան աւելի պարզ և ինքնամոռաց ըլլայ սկիզբները, այնքան աւելի մտքին մէջ պիտի յաճախեն այս մտածումները:

Տօքթորը Ճէյնի կողմը նայեցաւ, որ ձեռքերը վեր արձրացուցեր էր. հասկցաւ որ չխտակ ճամբուն վրայ էր:

— Յետոյ, բարեկա՛մս, շարունակեց Պրէնտ, ձեր ինծի պատմածին նայելով՝ հասկցայ թէ ան չէր համապատասխաներ Ֆիզիքապէս կնոջային այն տիպարին, որու մասին հիացում ունէիք: Չի՞ կրնար վախցած ըլլալ որ ժամանակ մը վերջը կը դադրի ձեզի հաճելի գտնալէ:

— Ո՛չ, ըսաւ Կարլթ վճռական ձայնով մը. այդ պարագային ինծի պիտի յայտնէր իր երկիւղը. և ես պիտի ապահովէի զինքը անմիջապէս: Ձեր ենթադրութիւնը անարժան է իմ սիրելիիս...:

Հովը կը փչէր ծառերուն մէջէն: Ամպ մը անցաւ արեւուն առջեւէն: Խաւարին մէջ խորասուզուած երկու անձերը սարսռացին ու լուռ մնացին: Վերջապէս տօքթորը խօսեցաւ.

— Սիրելի՛ բարեկամս, ըսաւ, (և խորունկ խանդաղատանք մը կը թրթռար իր ձայնին մէջ). այն տպաւորութիւնը, համոզումը ունիմ թէ ան ձեզ կը սիրէ. թերեւս այս վայրկեանին իր բոլոր զօրովը կը բաղձայ ձեր մօտ

ըլլալ: Հաւանեցէք իր անունը յայտնելու ինծի, թող տուէք որ երթամ գտնեմ զինքը, և իմէ ուզեմ անցած դարձածին մասին իր պատմութիւնը: Եւ եթէ իմ կարծածիս պէս ելլէ, արտօնեցէք զիս որ հոս բերեմ զինքը, որպէսզի կարենայ ձեզի յայտնել իր ցաւը, իր սէրը և իր խանդաղատանքը:

— Երբե՛ք, գոչեց Կարլթ, երբե՛ք, ցօրչափ կ'ապրիմ: Չէ՞ք տեսներ ուրեմն թէ քանի որ՝ մինչ ունէի աչքի լոյս, համբաւ և բոլոր ինչ որ կը բաղձայ մարդ, չկրցայ գրաւել անոր սէրը, իմ դժբախտութեանս մէջ ինձ նկատմամբ ունեցած զգացումը գութ միայն պիտի ըլլայ: Եւ երբեք չպիտի կրնամ ընդունիլ իր գութը: Եթէ երեք տարի առաջ տղայ մըն էի ես իրեն համար, այսօր հիւանդ մը միայն պիտի ըլլամ, իր կարեկցութեան առարկայ: Եթէ իրաւունք ունիք, եթէ ստուգիւ կասկածեցաւ իմ սիրոյս և հաւատարմութեանս վրայ, իմ կարողութենէս վեր է բոլորովին՝ իմ հաւատարմութեամբս հասկցնել հիմա թէ անիրաւ էր: Զիս մերժեց, որովհետեւ իրեն արժանի չէր գտներ. կը նախընտրեմ որ այդպէս ըլլայ. կենանք այդտեղ:

— Բայց ասիկա ձեզ մենութեան կը դատապարտէ, ըսաւ տօքթորը տրտմութեամբ:

— Մենութիւնը հմայաթափութենէն կը նախընտրեմ, պատասխանեց Կարլթի երիտասարդ ձայնը: Մտիկ ըրէք, կ'իմանամ ղանդակի առաջին հնչիւնը: Մարճըրի չատ պիտի նեղուի, եթէ սպասցնենք զինքը կիրակնօրեայ ճաշի սեղանին:

Ոտքի ելաւ և նայուածքէ զուրկ աչքերը դարձուց այն կողմը ուր բնանկարը կը պարզուէր մինչեւ հեռուները:

— Ոհ, 'որչափ լաւ կը ճանչնամ այս բոլորը, ըսաւ.

երբ այստեղ կուգամ Միս Կրէյի հետ, ան ինծի կը նկարագրէ ինչ որ կը տեսնէ, իսկ ես անոր կը յայտնեմ ինչ որ չի տեսներ և ինչ որ գիտեմ թէ կայ այնտեղ։ Զօրաւոր ճաշակը ունի արուեստի, և գրեթէ բոլոր այն բաներուն որ զիս կը հետաքրքրեն։ Պէտք է որ ձեր թեւը ուզեմ, Պրէնտ, թէեւ ճամբան լայն է. չեմ ուզեր իյնալու վտանգին ենթարկուիլ. արդէն երկու երեք անգամ բաւական գէշ անկումներ ունեցայ, և Միս Կրէյի խոստացայ խոհեմ ըլլալ։ Ճամբան լայն է։ Այո՛, կրնանք քով քովի քալել երկու հոգի, նոյն իսկ երեք, եթէ պէտք ըլլայ։ Բարեբախտութիւն է որ ճամբան նորոգուած է։

— Երեք հոգի քով քովի, ըսաւ տոքթորը. յիրաւի պիտի կրնայինք, եթէ պէտք ըլլար։

Քայլ մը ետ գնաց, և Ճէյնը ստիպելով ոտքի ելլելու, մանկամարդ կնոջ սառած ձեռքը առաւ իր ձախ թեւին տակ։

— Կա՛րթ, շարունակեց, մտէք իմ աջ թեւս, այնպէս որ կարենաք ձեր աջ ձեռքով գործածել ձեր գաւազանը։

Եւ այսպէս, անտառին մէջ, ամառնային այս հանդարտ կիրակիին, յամրաքայլ իջան, տոքթորը քալելով այս երկու էակներուն միջեւ, որոնց վիրաւորուած սիրտերը միացնել կը բաղձար...։

Յանկարծ Կարթ կանգ առաւ՝ ականջ դնելով.

— Ինծի այնպէս կուգայ որ ձեր և իմ քայլերէն ուրիշ քայլափոխի մը ձայնը կ'առնեմ։

— Անտառները լեցուն են արձագանգներով, ըսաւ տոքթորը, ինչպէս սիրտերը։ Եթէ մտիկ ընէք, կրնաք լսել բոլոր ինչ որ ուզէք։

— Զկենանք, ըսաւ Կարթ, որովհետեւ հակառակ պարագային, եթէ ցորեկուան ճաշին ուշ մնայի, Մարճըրի կը պատժէր զիս։

ԻԶ. - ՍԻՐՏԵՐԸ ԻՐԱՐ ԿԸ ԳՏՆԵՆ ՄՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

— Բնաւ կարելի չպիտի ըլլայ ինձ, Միս Կրէյ, ձեզի բացատրել ինչ որ կը մտածեմ ձեր ինծի ըրածին համար։

Կարթ կեցած էր մատենադարանին բաց պատուհանին առջեւ, ուրկէ առտուան արեւը ներս կը մտնէր ուղխօրէն։ Ուժի և յոյսի նոր երեւոյթ մը կ'արտացոլար բարձր և նուրբ հասակով այս երիտասարդէն։ Ձեռքերն երկարեց դէպի հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, բայց ասիկա կ'ընէր աւելի չեշտելու համար իր երախտագիտական խօսքերը, ու չէր սպասեր որ իր ըրած շարժումը փոխարինուի։

— Մինչ ես կը ջանայի երեւակայել թէ ի՛նչպէս կ'անցընէք շաբթուան վերջին օրերը, ինքնիրենս հարցնելով թէ ո՞վ կրնան ըլլալ ձեր բարեկամները, դուք ամբողջ այդ օրերուն հոս կը գտնուէիք, աչքերնիդ կապած, մինա՛կ այն սենեակին մէջ որ գլխուս վերեւ կը գտնուի։ Ո՛հ, մարդկային ամէն գնահատութենէ վեր է այն բարութիւնը որ այսպիսի գործ մը կը ներշնչէր ձեզի։ Բայց, Միս Կրէյ, ինքզինքնիդ քիչ մը յանցաւոր չզգացի՞ք խաբէութիւն մը ըրած ըլլալու։

Արդարեւ այս տեսակ զգացումով մը համակուած էր Շարունակ խեղճ Ճէյն, ուստի խոնարհ չեշտով մը ըսաւ.

— Այո՛, անշուշտ. և սակայն ձեզի ըսած էի թէ շատ հեռուն չեմ երթար։ Եւ իմ դրացնութեանս մէջ գտնուող բարեկամներս էին Սիմբսըն և Մարճըրի, որոնք ինծի օգնեցին իրենց ամբողջ կարողութեամբը։ Եւ արդէն երբ կ'ըսէի թէ կը մեկնիմ, ճշմարիտ կը խօսէի. որովհետեւ

այն աշխարհն ուր խաւարը կը տիրէ, բոլորովին տարբեր աշխարհ մըն է լոյսի թագաւորութենէն։

— Ո՛հ, ո՛րքան իրաւունք ունիք, ըսաւ Կարլ․ խիստ դժուար է ուրիշներու հասկցնել բացարձակ առանձնութեան զգացումը զոր կը զգայ մարդ։ Անոնք ուրիշ աշխարհէ մը կուգան կարծես, և մեզի հետ շփում ունենալէ ետքը համակիր ձայնի մը և շարժումի մը միջոցաւ, յանկարծ կը դառնան նոյն աշխարհը, ձեզ ձգելով շարունակական գիշերի անհուն առանձնութեան մէջ։

— Այո՛, պատասխանեց Միս Ռօզմէրի, և մարդ կարծես կը վախնայ անոնց ժամանումէն, որովհետեւ իրենց մեկնումը աւելի՛ կը սաստկացնէ մութը և առանձնութիւնը։

— Ո՛հ, զգացի՞ք դուք ատիկա։ Այսուհետեւ այլեւս մինակ չպիտի զգամ ինքզինքս խաւարի թագաւորութեանը մէջ․ պիտի ըսեմ ինքնիրենս․—Սիրելի և անձնուէր բարեկամուհի մը այցելելու եկաւ հոն։

Կարլ այդ պահուն ծիծաղ մը ունեցաւ այնքան մանկունակ,— երջանիկ տղու մը ծիծաղը —, որ Ճէյն ներքնապէս բխիլը զգաց մայրական թագուն խանդաղատանքին զոր կը պահէր իր սրտին մէջ։

Կարլի դիմացը ոտքի կանգնած, թեւերը բացաւ անոր՝ սպասումի և սիրոյ շարժումով մը, և անշարժ մնալով շքեղ ճառագայթին մէջ, այսպէ՛ս խօսեցաւ։

— Մր․ Տէ՛յլմէն, ըսաւ, ձեզի ըսելիք շատ բաներ պիտի ունենամ․ բայց սկսելէ առաջ կ՚ուզեմ յայտնել մեծ դասը զոր սորվեցայ խաւարի թագաւորութեանը մէջ։

Յետոյ, յանկարծ գիտակցելով թէ զինքը ցնցող յուզումը ձայնին կուտար այնպիսի թրթռացում մը որ կրնար ուժգնօրէն յիշեցնել Կարլի՝ Վարդարանի չեշտերը, պահ

մը կանգ առաւ, և սկսաւ աւելի բարձր ձայնով մը, որուն սովորեցուցած էր ինքզինքը՝ Ռօզմէրին անձնաւորելու համար։

— Մր․ Տէ՛յլմէն, կարծեմ թէ սա՛ սորվեցայ որ այս առանձնութիւնը որ անհանդուրժելի է մինակ գտնուողի մը համար, կրնայ արքայութիւն մը դառնալ իրար սիրող երկու էակներու համար։ Գիտակցութիւնը ունեցայ թէ մութը, հոգիներուն համար, կարգ մը պարագաներու մէջ, հրաշալի հաւաքավայր մը կը դառնայ։ Եթէ ես սիրէի մէկը որ տեսողութիւնը կորսնցուցած ըլլայ, երջանիկ պիտի ըլլայի իմ աչքիս լոյսը պահելուս համար, որպէսզի իմ աչքերս իրեն ըլլան երբ պէտք ունենայ․ բայց գիտեմ թէ յաճախ ցերեկուան լոյսը անհանգիստ պիտի ընէր զիս, որովհետեւ անիկա չպիտի կրնար մասնակցիլ, և երբ իրիկուն ըլլար, պիտի փութայի ըսել․—«Մարենք լոյսերը, չթողունք որ թափանցէ լուսնի ճառագայթը, և միասին մնանք այս քաղցր մթութեան մէջ»։

Մինչ Ճէյն կը խօսէր, Կարլ տժգունեցաւ, և իր դիմագիծերը անշարժ մնացին։ Յետոյ հակազդեցութիւն մը արիւնը սիրտէն դէմքին բերաւ, որ կարմրեցաւ մինչեւ մազերուն արմատը։ Յայտնապէս կ՚ազդուէր այս ձայնէն որ իրեն կ՚ըսէր այնպիսի բանե՛ր...։ Ձեռքովը կը փնտռէր այն լարը որ զինք պիտի առաջնորդէր իր թիկնաթոռը։

— Միս Ռօզմէրի, ըսաւ, (և այս ձայնի չեշտին վրայ Ճէյնի բաց թեւերը վար ինկան), մեծ բարութիւն մը կ՚ընէք ինծի հաղորդելով այն բոլոր գեղեցիկ մտածումները զորս ունեցած էք մութին մէջ։ Բայց կը յուսամ թէ այն մարդը որ երջանկութիւնը ունեցած է ձեր սրտին տիրանալու, կամ երջանկութիւնը պիտի ունենայ զայն գրաւելու, չպիտի տառապի այսքան անողոք հիւանդութեամբ մը։ Իրեն համար լաւագոյն պիտի ըլլայ ապրիլ լոյսին մէջ,

քան փորձի ենթարկել ձեր վեհանձն անձնուիրութիւնը։ Եւ հիմայ, բանա՞նք նամակները։

Այս ըսելով ձեռքը սահեցնելով լարին վրայ, թիկնաթոռին գնաց։

Այն ատեն սարսափի զգացողութեամբ մը ձէյն անդրադարձաւ ըսածին վրայ։ Բոլորովին մոռցեր էր հիւանդապահուհի Ռօզմէրին, իր ձայնը գործածելով՝ արթնցնելու համար Կարթը այն զգացումին, զոր իր՝ ձէյնի՝ սէրը պիտի կրնար նշանակել անոր համար։ Մոռցեր էր թէ Կարթի համար այս խօսակցութեան մէջ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի անոր ընծայեր էր շահագրգռութեան և անձնուիրութեան մեծ ապացոյց մը։ Եւ ձէյն հասկցաւ թէ Կարթ բնականօրէն կը հետեւցնէր թէ ան սիրոյ յայտարարութիւն մը ըրած է իրեն...։ Ձէյն ինքզինքը Քարիպտի և Սիլլայի միջեւ դրուած զգաց(*), բայց րոպէի մը մէջ որոշեց խորը նետուիլ։

Եկաւ նստաւ իր տեղը, փոքրիկ գրասեղանին միւս կողմը, և ըսաւ.

— Կարծեմ թէ ձեր ակնարկած անձին մտածումն է որ թոյլատրեց ինծի՝ բաց սրտով խօսիլ ձեզ, ինչպէս ըրի հիմա։ Դժբախտաբար գժտեցանք, բարեկամս և ես... Չգիտէ նոյն իսկ որ ես այստեղ եմ։

Կարթի դէմքի խստութիւնը անհետացաւ վայրկենաբար։

—Ո՛հ, Միս Կրէ՛յ, ըսաւ ոգեւորութեամբ. կը յուսամ որ զիս տմարդի կամ հետաքրքիր մէկը չէք նկատեր,

(*) «Քարիպտ» եւ «Սիլլա», նշանաւոր ժայռեր Մեսինայի նեղուցին մէջ, հին ատեն նաւարկուներու սարսափն էին. երբ մարդ կը խուսափէր մէկէն, շատ անգամ միւսին վրայ կ'իյնար կը ջախջախուէր: Անկէ առիթ տուած է ծանօթ առածին՝ «Քարիպտէն Սիլլայի վրայ իյնալ», այսինքն մէկ վտանգէն ուրիշ աւելի մեծ վտանգի մը ենթարկուիլ։

Տ. Թ.

բայց յաճախ ինքնիրենս հարցուցած եմ թէ այդ երջանիկ մահկանացուն գոյութիւն ունի՞ ո և է տեղ մը։

— Չենք կրնար այս պահուն զինքը երջանիկ կոչել, ըսաւ Միս Ռօզմէրի զուարթօրէն, գոնէ ի մասին անոր ինծ նկատմամբ ունեցած զգացումներուն. իմ սիրտս անոր կը պատկանի ամբողջովին, բայց ան կը մերժէ հաւատալ։ Թիւրիմացութիւն մը առաջ եկած է մեր մէջ, բոլորովին իմ յանցանքովս, և չ'ուզեր կարելիութիւն ընծայել ինծի՝ իրերը ճիշդ իրենց տեղը դնելու։

— Ապուշութիւն է ըրածը, ըսաւ Կարթ. նշանուա՞ծ էք։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի վարանում մը ունեցաւ։

— Ո՛չ... պաշտօնապէս ոչ. բայց գրեթէ անոր պէս բան մը։ Ո՛չ ան, ոչ ալ ես կրնանք այս մասին բան մը ըսել ո և է մէկուն։

Կարթ զգաց որ բեռ մը վերցած էր սրտին վրայէն։ Ժամանակէ մը ի վեր կը վախնար որ կատարելապէս պարկեշտ չէ եղած անոր հանդէպ, և իր իսկ անձին հանդէպ։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի անհրաժեշտ դարձած էր իրեն, անհրաժեշտէն աւելի բան մը, իր ընդունակութիւններով և անձնուիրութեամբ մասնաւոր տեղ մը գրաւած էր իր երախտագիտութեան մէջ։ Իրենց յարաբերութիւնը զմայլելի էր, և իրենց միջև գտնուած շարունակական ընկերակցութիւնը հիանալի։ Եւ ահա Տքդ. Րօպըի յանկարծական կերպով խանգարած էր այս իտէալ հաւասարակշռութիւնը։ Կարթ, անոր հետ մինակ գտնուած միջոցին յայտարարած էր թէ Միս Կրէյ անհրաժեշտ էր իր երջանկութեան համար, վախ յայտնելով որ մի՛ գուցէ ետ կանչուի իր պետին կողմէ։

— Կը վախնամ որ, կ'ըսէր, իրեն չթոյլատրեն անսահման կերպով հիւանդի մը մօտ մնալ. բայց թերեւս Սըր

Տէրիք կարենայ հաւանեցնել որ բացառութիւն մ'ըլլայ ներկայ պարագային մէջ:

— Թո՛ղ այդ պետը երթայ իր գործին նայի, և քթին խնդա Սըր Տէրիքին, պատասխանած էր Տոքդորը անփոյթ շեշտով մը: Եթէ կ'ուզէք զայն միայն կերպով ձեր քով ունենալ, ապահովութիւն ձեռք բերէք անոր անձին վրայ, ամուսնացէք հետը, տղա՛ս, գրաւ կը դնեմ որ պիտի ընդունի ձեզ:

Այսպէս Տոքդորը, իր խոշոր կօշիկներով, ոտնահարած էր փափուկ կացութեան մը:

Կարթ կը ջանար մտքէն վանել այս գաղափարը, բայց չէր յաջողեր: Կը սկսէր հասկնալ թէ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի ուշադրութիւնը իր հանգստութեան համար, և անոր անդադրում հոգածութիւնը՝ պաշտօնին պարտականութեան սահմանէն շատ անդին կ'անցնէին, և ներշնչուած պէտք է ըլլային աւելի՛ փափուկ շահագրգռութենէ մը: Յամառօրէն կը մերժէր մտքին ներկայացած գաղափարը, մտովի ապուշ հռչակելով Տքդ. Բօպլին, և ինքզինքն ալ ծաղրելի տխմար մը:

Այսու հանդերձ Միս Ռօզմէրիի ներկայութեանը նուրբ զգացողութիւնը կ'ունենար շրջապատուած ըլլալու աչալուրջ սիրոյ մթնոլորտով մը: Գիշեր մը, եղաւ որ նկատի առաւ կարգ մը կարելիութիւններ, և պայքարեցաւ բուռն փորձարկութեան մը դէմ: Վերջապէս, ինչո՞ւ չըլլէր ինչ որ տոքդորը թելադրած էր, ինչո՞ւ չամուսնանար այնքան մտացի և անձնուէր այս էակին հետ: Այս կերպով զայն միշտ իր մօտ պիտի պահէր. եւ անիկա «տղու» մը տեղ չէր դնէր զինքը...: Ի՞նչ ունէր անոր ընծայելիք: Զմայլելի ընտանեկան յարկ մը, բաղձալի ամէն բարեկեցութեան, հարստութիւն և ընկեր մը զոր նէ միշտ հաճելի գտնել կը թուէր: Եւ փորձիչը շատ աւելի հեռուն գնաց,

որովհետեւ մրմնջեց. «Եւ ձայնը միշտ Ճէյնինը պիտի ըլլայ, դուք երբեք տեսած չէք հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի դիմագծերը, ու երբեք չպիտի տեսնէք: Կրնաք ձայնը վերագրել անոր զոր կը պաշտէք: Դուք կրնաք ամուսնանալ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի հետ, և շարունակել Ճէյնը սիրելը»: Այն ատեն Կարթ պօռաց սարսափահար. «Ետիս գնա՛, սատանայ», և ճակատամարտը շահեցաւ:

Բայց զինք կը վրդովէր այն մտածումը թէ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի սրտի հանդարտութիւնը կրնայ վրդովիլ իր յանցանքովը: Ուստի մեծ սփոփանք մը զգաց իմանալով թէ մարդ մը կայ որուն կապուած էր ան, թէև խուլ նախանձ մը կը պատճառէր իրեն այդ: Եւ հիմա Կարթ գիտէր որ ան դժբախտ է իր սիրահարին պատճառով, ինչպէս ինք դժբախտ էր Ճէյնի պատճառով:

Յանկարծ ներքին մղում մը ունեցաւ վճռապէս վերջ տալու երկդիմի կացութեան մը, և բացարձակ անկեղծութեամբ խօսելու հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի:

— Միս Կրէյ, ըսաւ դէպ անոր հակելով երախտապարտական համարձակ ժպիտով մը զոր այնքան կիներ անդիմադրելի գտած էին. խորապէս զգածուած եմ որ ինծի ընծայեցիք ձեր վստահութիւնը: Եւ թէև կը խոստովանիմ որ անիմաստ նախանձ մը կը զգամ այն երջանիկ մարդուն հանդէպ որ ձեր սիրտը գրաւած է ամբողջովին, ուրախ եմ որ գոյութիւն ունի ան: Ու կ'ուզեմ, սիրելի՛ և անձնուէր բարեկամուհիս, ձեզի իմացնել մեզ երկուքս ալ շահագրգռող բան մը. բայց ատիկա ձեզի ըսելէ առաջ կը խնդրեմ որ ձեր ձեռքը դնէք իմ ձեռքիս մէջ, կնքելու համար բարեկամութեան դաշինքը: Դուք որ խաւարի երկրին մէջ գտնուեցաք, կը հասկնաք թէ ի՛նչ կը նշանակէ ձեռքի սեղմում մը:

Կարթ սեղանին վրայէն երկնցուց իր ձեռքը, ներքին բուռն ձգտում մը զգալով իր էութեանը մէջ:

— Չեմ կրնար, Մր. Տէյլմէն, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի՝ քիչ մը դողդղացող ձայնով։ Ձեռքերս այրեցի... բայց ո՛չ, ծանր բան մը չէ, այնքան ցաւագին դէմք մը մի՛ առնէք։ Լուցկիի մը պատճառով եղաւ։ Այո՛... երբ կոյր էի։ Հիմակ ըսէք ի՛նչ որ կը շահագրգռէ մեզ երկուքս։

Կարթ ձեռքը ետ քաշեց և ծունկին վրայ դրաւ։ Աթոռին մէջ թաղուեցաւ ու կրթնեցաւ անոր, գլուխը միշտ բարձր բռնած։ Դէմքին վրայ կ'երեւար այնքան մաքուր արտայայտութիւն մը, զգլխանքը հոգիի մը որ վեր կը սաւառնի ստորին փորձութիւններէ, այն աստիճան որ Ճէյն զայն դիտելով աչքերը լեցուեցան արցունքով, հասկցաւ թէ սէրը և տառապանքը ի՛նչ ազդեցութիւն գործած էին Կարթի վրայ։

Այս վերջինը սկսաւ ցած ձայնով խօսիլ, առանց դառնալու հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի կողմը։

— Ըսէ՛ք, ան շատ սիրելի՞ է ձեզի.

Ճէյնի աչքերը չէին կրնար զատուիլ սիրելիին դէմքէն, Ճէյնի յուզումը սարսռաց Միս Ռօզմէրիի ձայնին մէջ։

— Ան ամէն բան է ինծի համար, ըսաւ։

— Կը սիրէ՞ ձեզ, ինչպէս արժանի էք։

Ճէյն ծռեցաւ սեղանին վրայ, և համբուրեց այն տեղը ուր կրթնած էր Կարթի ձեռքը, յետոյ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի պատասխանեց.

— Զիս շա՛տ կը սիրէր, իմ արժանի եղածէս շատ աւելի։

— Ինչո՞ւ «կը սիրէր» կ'ըսէք, իբրեւ անցեալ, աւելի ճիշտ չէ՞ ըսել, «կը սիրէ»։

— Ո՛չ, աւա՛ղ, ըսաւ Միս Ռօզմէրի ջախջախուած ձայնով մը։ Կը վախնամ որ կորսնցուցած եմ իր սէրը, իմ անվստահութեանս և սխալներուս հետեւանքով։

— Երբե՛ք, ըսաւ Կարթ, սէրը երբեք չի՛ պակսիր. կրնայ ժամանակի մը համար մեռած կարծուիլ, բայց կուգայ Զատկի առաւօտ մը որ յարութիւն կ'առնէ։ Ձեր բարեկամը գիտէ՞ թէ կը ճանչնաք ձեր սխալը։

Հարցումը ուղղուեցաւ ծայր աստիճան քաղցրութեամբ։

— Ո՛չ, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, կը մերժէ ոեւէ կարելիութիւն ընծայել բացատրութեան մը, ուր կարենայի իրեն հասկցնել թէ, ան ցաւ կը պատճառէ երկուքիս ալ՝ իմ ընթացքս նկատի առնելու կերպովը։

— Խե՛ղճ տղայ, ըսաւ Կարթ համակրալից շեշտով մը։ Իմ անձնական փորձառութիւնս այնքան ողբերգական եղած է որ կրնամ բաղդատել անոնց հետ որ կը տառապին իրենց սիրոյն մէջ։ Բայց մտիկ ըրէք իմ խորհուրդիս, Միս Կրէ՛յ, խոստովանութիւն մը գրեցէք ձեր բարեկամին, վերապահումներ ընելով։ Բացատրեցէք իրեն՝ ինչ որ պատահած է։ Ոեւէ մարդ որ կը սիրէ, պիտի հաւատայ և պիտի ընդունի ձեր բացատրութիւնը, և երջանիկ պիտի ըլլայ ատիկա ընելով։ Կը յուսամ միայն որ այստեղ չպիտի գայ փոթորիկի մը պէս՝ ձեզ տանելու համար։

Ճէյն ժպիտ մը ունեցաւ իր արցունքներուն մէջէն։

— Եթէ զիս կանչէ, Մր. Տէյլմէն, պէտք պիտի ըլլայ որ մեկնիմ, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի։

— Ո՛րքան կը վախնամ այն օրէն, շարունակեց Կարթ. երբ պիտի գաք ինծի ըսելու, «պէտք է որ մեկնիմ»։ Եւ գիտէ՞ք, երբեմն խորհեցայ—ո՛րքան անձնուիրութիւն ցուցուցած էք ինծի և ո՛րքան մեծ տեղ մը կը բռնէք կեանքիս մէջ— երբեմն խորհեցայ, այսօր կրնամ անկեղծօրէն խոստովանիլ ձեզի, ծայրայեղ միջոցի մը դիմել ձեզ միշտ իմ մօտ պահել փորձելու համար։ Այնքան արժանի էք բոլոր այն բաներուն զոր այր մարդ մը կրնայ ընծայել, բոլոր այն խանդաղատանքին զոր ան կրնայ տալ։

Եւ որովհետեւ ձեզ նման կնոջ մը կրնայի ընծայել լաւագոյնը իմ անձիս, կ'ուզեմ որ գիտնաք թէ իմ սըրտիս մէջ պահած եմ շատ սիրելի դէմք մը։ Բոլոր միւսները կը տժգունին հետզհետէ։ Կոյր վիճակիս մէջ հազիւ կրնամ յստակօրէն վերյուշել յիշատակը այնքան քաղցր դէմքերու զոր իմ վրձինս նկարա՛ծ է. տասնել կամ նուազ կը պըղտորին անոնք և անորոշ կը դառնան։ Բայց, օրհնեա՛լ ըլլայ Տէրը, այս պաշտելի դէմքը հետզհետէ աւելի՛ կը լուսաւորուի. քանի՛ կը թանձրանայ գիշերը. ան ինծի պիտի ընկերանայ կեանքիս մէջ, և մահուանս մէջ պիտի տեսնեմ սիրած կնոջս դէմքը։ Դուք «կը սիրէր» ըսիք, վստահ չէք իր զգացումներուն ներկայ վիճակին։ Բայց ես իմ սիրելիիս վրայ խօսած ատենս ոչ «կը սիրէր» կրնամ ըսել, և ոչ «կը սիրէ»։ Ան բնա՛ւ չէ սիրած զիս։ Բայց ես զինքը կը սիրեմ այնպիսի խանդաղատանքով մը որ անկարելի կը դարձնէ ինձ՝ ոչինչ ընծայել որ արժանի ըլլայ ընդունելու ուրիշէ մը։ Եթէ անձնուիրութեան մղումով ուզէի ուրիշէ մը խնդրել որ իմ կինս ըլլայ, շատ անգութ անիրաւութիւն մը ըրած պիտի ըլլայի իրեն։ Իր անծանօթ դէմքը նշանակութիւն չպիտի ունենար ինծի համար. միւսին դէմքը միշտ պիտի ճառագայթէր իմ խաւարիս մէջ։ Սիրելի բարեկամուհիս, եթէ երբեք ինծի համար կ'աղօթէք, աղօթեցէք որ բնաւ ստորնութիւնը չգործեմ կնոջ մը ընծայելու կեղծիքը իրեն հետ ամուսնանալու։

— Բայց, հարցուց Միս Ռօզմէրի, ա՞ն որ կրնար ամէն բան ունենալ, ա՞ն...

— Ան... ամէն բան մերժեց։ Ողորմա՛ծ Աստուած, կարելի՞ է չափել թէ ի՛նչ կը նշանակէ ասիկա, սիրելու անարժան նկատուիլ անկէ զոր կը սիրես։

Կարթ հեծեծանքով մը գլուխը ձգեց ձեռքերուն մէջ։

Բացառիկ լռութիւն մը տիրեց մատենադարանին մէջ։ Յանկարծ, առանց գլուխը վեր առնելու, երիտասարդը սկսաւ խօսիլ արագօրէն։

— Հիմա, ըսաւ, կը զգամ ինչ որ պատմեցի Պրէնտի; բայց երբեք այսքան սաստկութեամբ, բացի այն օրէն երբ մինակ էի։ Ո՛հ, Միս Կրէյ, մի՛ շարժիք. բայց գիտեցէք, նայեցէք թէ բան մը չէ՞ք տեսներ... պատուհանին նայեցէք, դրան նայեցէք։ Չեմ կրնար հաւատալ որ մենք մինակ ըլլանք. երբեք չպիտի հաւատամ։ Զիս կը խաբեն, որովհետև կոյր եմ։ Եւ սակայն... չեմ խաբուեր։ Կը զգամ որ ներկայ է այն կինը զոր կը սիրեմ։ Իր աչքերը վրաս յառած են ցաւով և կարեկցութեամբ. իմ թշուառութենէս զգացած ցաւը այնքան մեծ է որ զիս կը շրջապատէ գրեթէ ճիշդ այնպէս, ինչպէս երեւակայած էի որ իր սէրը պիտի շրջապատէ զիս։ Աստուա՛ծ իմ, սոսկալի՜ է այս, որովհետև չեմ բաղձար որ մօտ ըլլայ։ Լաւագոյն պիտի սեպէի որ հազարաւոր մղոններ ըլլային մեր երկուքին մէջտեղ։ Ոգեհարցակա՞ն բան մըն է այս... իրակա՞ն է... խենթենալու վրա՞յ եմ արդեօք...։ Միս Կրէյ, չպիտի ստէք ինծի։ Ոչ մէկ թելադրութիւն, ոչ մէկ սատանայական նրբամտութիւն չպիտի համոզէ ձեզ՝ զիս խաբել այս կէտին վրայ։ Կ'երդուընցնեմ ձեզ, շուրջերնիդ նայեցէք, և ըսէք, յանուն Աստուծոյ։ Մինա՞կ ենք։ Եւ եթէ մինակ չենք, ո՞վ կայ սենեակին մէջ ձեզմէ և ինձմէ դուրս.

Ճէյն նստած մնացած էր, թեւերը խաչաձեւած, յուզեալ նայուածքը յառած Կարթի գլխուն։ Երբ ան բաղձանք յայտնեց որ Ճէյն հազարաւոր փարսախներով հեռու գտնուի, Ճէյն դէմքը ծածկեց ձեռքերովը։ Այնքան մօտիկ էր Կարթի, որ ձեռքերն երկարելով պիտի կրնար դպչիլ անոր մազի թանձր խուրձերուն։ Բայց Կարթ տեղէն չշարժեցաւ, և Ճէյն մնաց դէմքը ծածկած։

Կարթի կոչէն ետքը լռութիւնը տիրեց երկար վայրկեան մը. յետոյ Ճէյն գլուխը վեր առաւ։

— Սենեակին մէջ մարդ չկայ, Մր. Տէյմէն, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, ձեզմէ և ինձմէ զատ։

ԻԷ. - “ԿԻՆԸ„ ԵՒ “ՄԱՅՐԸ„

— Այսպէս, ինքնաշարժով պտոյտը հաճելի՞ եղաւ ձեզի, Միս Կրէյ, ըսաւ Կարթ։

Առաջին անգամ ըլլալով միասին դուրս ելած էին ինքնաշարժով, և նոյնպէս առաջին անգամ ըլլալով միասին թէյ կ'առնէին մատենադարանին մէջ։ Մութին մէջ անցուած «շաբթուան վերջին օրերը» արդէն իսկ շատ մը առանձնաշնորհումներ ապահովեր էին հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի։ Ծռեցաւ և Կարթի գաւաթը դրաւ անոր ձեռքին հասողութեան տակ, գաւաթին տակի սկահակով թեթեւ մը անոր դպելով.

— Բոլոր ճաշերնիդ ինծի հետ ըրէք, ըսաւ այն աստիճան համակերպող շեշտով մը որ գրեթէ հաւասար էր գգուանքի, ու ոևէ անհաճոյ բան չպիտի պատահի ձեզի սեղանին վրայ. չէ՞ք կրնար վստահիլ իմ աչքերուս։

Եւ Կարթ պատասխանեց երախտագէտ և զուարթ ժպիտով մը.

— Կը վստահիմ ձեր աչքերուն, աշխարհի վրայ գտնուած ամէն բանի համար. բայց ասիկա ինծի կը յիշեցնէ թէ պաշտօն մը ունիմ անոնց յանձնելիք, պաշտօն մը զոր չպիտի յանձնեմ ուրիշ ոչ մէկուն։ Վերջալոյսը կը սկսի՞ արդեօք, Միս Կրէյ, թէ տակաւին ժամ մը կայ ցորեկուան լոյսի։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի պատուհանին կողմը դիտեց, յետոյ ժամացոյցը նայեցաւ.

— Թէյը կանուխ առինք, ըսաւ, որովհետեւ մեր պըտոյտը ախորժակնիս բացած էր։ Ժամը հինգը չկայ տակաւին, և յետ-միջօրէն շատ պայծառ է։ Արեւը մայր կը մտնէ ժամը եօթն ու կէսին։

— Ուրեմն պատուական լոյս մը կայ, ըսաւ Կարթ։ Լմնցուցի՞ք ձեր թէյը, Միս Կրէյ։ Արեւը հիմա աշխատանոցին արեւմուտքի պատուհանին դիմացն է։ Գիտէք իմ աշխատանոցս, տանը վերի յարկը։ Լէտի Պրէնտի նկարին ուրուագիծերը փնտռելու գացինք հոն։ Անշուշտ տեսած էք անկիւն մը դիզուած կտաւները։ Ատոնցմէ ոմանք անաւարտ մնացած են. ուրիշներ ծառայած են ուրուանկարներու։ Ատոնց մէջ պիտի գտնէք երկու հատ զորս պիտի փափաքիմ ստուգել՝ ջնջելու համար։ Անցեալ օր Սիմբսընի օգնութեամբ վեր ելայ, և ըսելէ ետքը որ զիս մինակ ձգէ, փորձեցի շօշափելով ճանչնալ այդ պատկերները, բայց քիչ յետոյ զգացի թէ կը կորսուիմ այդ կտաւներուն մէջ։ Չէի ուզեր Սիմբսընի օժանդակութիւնը խնդրել. այս պատկերներուն նիւթը կրնար անակնկալի բերել զինքը; և շաղակրատութեան առիթ տալ իրեն. ձանձրալի բան է ծառայի մը հետաքրքրութիւնը արթնցնել։ Չէի կրնար յոյս դնել Սըր Տէրիքի վրայ, նկատելով որ պիտի ճանչնար պատկերներուն բուն տիպարը։ Երբ այս պատկերները կը գծէի, մտքէս չէի անցըներ որ իմիններէս տարբեր աչքեր պիտի դիտեն զանոնք։ Դուք, սիրելի և հաւատարիմ քարտուղարս, դուք էք միակ անձը որուն կրնամ դիմում ընել։ Կը հաճի՞ք կատարել խնդրանքս, և կատարել անմիջապէս։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի աթոռը ետին հրած էր արդէն։

— Անշուշտ պիտի կատարեմ, Մր. Տէյլմէն, այստեղ կը գտնուիմ ձեզի օգտակար ըլլալու համար, և ճիշդ այն կերպով որ ձեզի հաճոյ կը թուի։

Կարթ բաճկոնին գրպանէն բանալի մը հանեց և սեղանին վրայ դրաւ։

— Կարծեմ թէ փափաքած նկարներս կը գտնուին գրան ամէնէն հեռաւոր անկիւնը, ճաբոնական փարավանի մը ետին։ Խոշոր են։ Եթէ զանոնք անձամբ բերել դժուար ըլլայ ձեզի, դէմ առ դէմ դրէք և Սիմբսընը կանչեցէք։ Բայց նայեցէք որ ան մինակ չմնայ պատկերներուն հետ։

Միս Ռօզմէրի բանալին առաւ, յետոյ գնաց դաշնակին քով զոր բացաւ. ի վերջոյ Կարլթի կարկառեց այն լարը որ զայն իր աթոռէն կ'առաջնորդէր դաշնակին։

— Բիչ մը նուագ զարկէք, Մր. Տէյլմէն, մինչ ես վերը կը գտնուիմ։ Բայց նախապէս հաճեցէք կէտ մըն ալ ըսել ինծի։ Գիտէք թէ ձեր գործերը ո՛րքան կը շահագրգռեն զիս։ Երբ գտնեմ խնդրոյ առարկայ եղած նկարները, կը փափաքի՞ք որ արագ ակնարկ մը նետեմ անոնց վրայ, ստուգելու համար անոնց նոյնութիւնը, թէ կրնա՞մ երկարօրէն հիանալ անոնց վրայ արեւու ազուոր լոյսին մէջ։ Կրնաք վստահ ըլլալ որ ճիշտ ու ճիշտ ձեր ըսածը պիտի ընեմ։

Արուեստագէտը, յանձին Կարլթի, չկրցաւ դիմադրել իր գործը գնահատուած տեսնելու բաղձանքին։

— Կրնաք ուզածնուդ պէս դիտել զայն, եթէ ատիկա հաճոյ է ձեզի, Մի՛ս Կրէյ։ Ատոնցմէ լաւագոյնը չեմ գըծած, թէեւ յիշողութեամբ նկարած եմ։ Անիկա իմ բարեկամուհիներէս մէկն է, կամ լաւ ևս էր երբեմն։

— Ի՞նչպէս պիտի կրնամ ճանչնալ զանոնք, հարցուց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի դրան կողմն երթալով։

Կանգ առաւ եւ սպասեց։ Կարլթ որ արդէն դաշնակին առջեւ նստած էր և մեղմօրէն կը զարնէր աքօնբաներման մը, յատուկ ձայնով մը, կարծես գոց եղած նիւթի մը պէս, ըսաւ.

— Կին մը և այր մը... պարտէզի մը մէջ մինակ։

Շրջապատկերը հազիւ ուրուագծուած է։ Կինը երեկոյթի հագուստով է, մուգ գոյն և թեթեւ, կուրծքին վրայ ժանեակով մը։ Ասիկա կը կոչուի «կինը»։

— Այո՛։

— Միեւնոյն կինը, միեւնոյն շրջանակաւ, բայց այս անգամ այր մարդը բացակայ է. անօգուտ է զայն նկարել. տեսանելի թէ անտեսանելի, ան հոն է կնոջ համար։ Կինը իր թեւերուն մէջ կը կրէ...

Աքօնփաներման դադրեցաւ, և բացարձակ լռութիւն մը իջաւ անոնց վրայ։

— ...Պզտիկ տղեկ մը։ Եւ ասիկա կը կոչուի «մայրը»։

Յետոյ նուագը վերսկսաւ քաղցր և յամրօրէն, և դուռը գոցուեցաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի վրայ։

Ճէյն աշխատանոց գնաց, ներս մտաւ և շուրջը նայեցաւ։ Ամէն մանրամասնութիւն՝ իր կատարելութեան մէջ՝ Կարլթը կը յայտնաբերէր. վարագոյրներու ներդաշնակութիւնը, պարապ միջոցներուն յստակութիւնը և ջերմ հանգստաւէտութիւնը անկիւններուն՝ արուեստով յարդարուած։ Պատկերակալի մը վրայ դրուած էր կիսաւարտ նկար մը՝ գունատախտակն և վրձինները քովիկը, ճիշդ ինչպէս որ թողեր էր Կարլթ, երեք ամիս առաջ, աղետալի օրուան առտուն։ Յանկարծ Ճէյն ետ կեցաւ իր հայեցողութենէն, գիտակցելով թէ կամաւորապէս կը յետաձգէր փորձը որուն դիմել հարկ էր։

Դեղին չարժական որմին ետին երեւան հանեց կարգ մը նկարներ, խառն ի խուռն դրուած, ինչ որ կը յայտնէր թէ կոյրի մը ձեռքը խառնած է զանոնք և ի զուր փորձած է իրենց տեղը գնել։ Յարգալից գուրգուրանքով մը Ճէյն վեր առաւ գետինը ինկած նկարները, խնամով պատին առջեւ շարելով զանոնք։ Բայց փնտռած նկարները այնտեղ չէին։

Ճէյն ոտքի ելաւ։ Աշխատանոցին ուրիշ մէկ անկիւնը, որ կիսովին ծածկուած էր ճափոնական շարժական որմով մը, նշմարեց նկարներու կոյտ մը։ Այն կողմը ուղղուեցաւ փնտռելու համար։ Գրեթէ անմիջապէս գտաւ երկու նկարները. վայրկենաբար ճանչցաւ զանոնք, արագ ակնարկ մը միայն նետեց անոնց վրայ, և փութով բերաւ զանոնք պատուհանին մօտ, մայր մտնող արեւին պայծառ լոյսին մէջ։ Յետոյ նստաւ՝ երկարօրէն դիտելու համար զանոնք։

Կնոջ մը ազնիւ ուրուանկարն էր առաջին տեսիլը որ կը տպաւորուէր ուղեղին մէջ։ Այո՛, ազնուութիւնը կը տիրապետէր, յայտնուելով անոր դիրքէն, վեր առած դէմքէն, և տիպարին ծայր աստիճան արժանապատուութենէն։ Երկրորդ տպաւորութիւնը այդ նկարէն, ուժի տպաւորութիւն մըն էր, գոյութեան, գործելու, յարատեւելու ուժը։ Յետոյ մարդ դէմքին կը նայէր և զարմացած կը մնար։ Պատկերին արտայայտած երրորդ գաղափարն էր սէրը, ամենամաքուր, ամենաբարձր, ամէնէն իտէալ սէրը, որ մարդկային է սակայն։ Ատիկա կը կարդացուէր այս դէմքին վրայ, որ գեղեցկութեան ոեւէ յաւակնութիւն չունէր, և սակայն քանի՛ կը նայէիք անոր, այնքան աւելի հրապուրիչ կը դառնար, կ'անհետանային իր անկատարութիւնները, ու մա՛րդ աւելի՛ կը հիանար անոր պարկեշտութեան, մաքրութեան, ազնուական պարզութեան վրայ։ Մարդ կը դիտէր զայն, յետոյ վայրկեան մը անդին կը դառնար խոկալու համար մանրամասնութեանց վրայ, և եթէ նորէն դէպի նկարը դառնար, հրաշքը տեղի կ'ունենար. դէմքէն կը ճառագայթէր այն խորհրդաւոր լոյսը որ «ոչ ցամաքէն է և ոչ ովկիանոսէն»։ Այդ լոյսը կը շողար անոր խաղաղ գորշ աչքերուն մէջ, որ տարփոտ մազերուն գլուխէն վեր՝ կը դիտէին նկարէն դուրս այնպիսի

արտայայտութեամբ մը որ ի վեր կը հանէր վսեմ յուզումը այն կնոջ որ ամէն ինչ ընծայած է իրմէ... գորովը, նուիրումը, կարեկցութիւնը այն մարդուն հանդէպ որ իր ծունկերուն փարած էր. ամէն ինչ կը վերջանար անհուն քաղցրութեան մը մէջ, որ դիտողին արտասուել կուտար։ Աչքը չէր կրնար զատուիլ սիրով լուսաւորուած այս դէմքէն, և շրթունքները կը մրմնջէին այս պատկերին միակ կարելի տիտղոսը.—Կի՛նը։

Ճէյն րոպէ մը իսկ չտարակուսեցաւ թէ ինքզինքը կը տեսնէ», բայց, ո՛վ Աստուածային բարութիւն, ո՛րքան տարբեր այն դէմքէ որ կը ցոլանար իր հայելիին մէջ։ Երկու երեք անգամ իր մտածումը կանգ առնել թուեցաւ, և առանց տեսնելու դիտեց նկարին մանրամասնութիւնները։ Գորշագոյն աչքերուն արտայայտութիւնը իրեն ներկայացուց այն յուզումները զորս զգացած էր երբ այս սիրելի թուխ գլուխը հանգչած էր սրտին վրայ, և այս՝ այն ատեն բուռն կերպով որ քանիցս մրմնջեց, «Ճիշտ է, այս ճիշտ է... չեմ կրնար ուրանալ, այսպէ՞ս կը զգայի, ա՛յս երեւոյթը պէտք է ունենայի»։

Եւ յանկարծ ծունկի եկաւ պատկերին առջեւ։

«Աստուա՛ծ իմ, ճշմարիտ է որ այսպէս էի ես. Զի՞ս է որ տեսաւ։ Օ՛հ, Կա՛րթ, Կա՛րթ, Աստուած իմ, օգնէ՛ իրեն որ հասկնայ, օգնէ իրեն որ ներէ ինծի»։

Պահ մը ետքը Ճէյն աչքերը դարձուց դէպի միւս պատկերը։

Միեւնոյն կինը՝ միեւնոյն դիրքով, գիրկին մէջ կը բռնէր տղեկ մը որուն թուխ գլուխը մօրը լեցուն ստինքին կը կրթնէր։ Կինը գլուխը ծռած էր դէպի փոքրիկ դէմքը և կը ժպտէր անոր։ Կնոջ ամբողջ էութիւնը կը յայտնէ վեհափառութիւնը մայրական սիրոյն. դէմքը միեւնոյն անկատարութիւններն ունի. բայց անգամ մըն ալ պայծառա-

կերպուած է սիրով։ Կինը կատարած է իր պաշտօնը, և ժպիտը իր շրթներուն վրայ՝ կ'արտայայտէ անպատմելի ուրախութիւն մը։

Արցունքը կը հոսէր Ճէյնի աչքերէն վար։

«Ո՜հ, իմ սիրակա՜նս, ըսաւ ցած ձայնով, ներէ՛ ինծի, խաբուա՛ծ եմ ես, պիտի խոստովանիմ սխալս, և Աստուծոյ օգնութեամբ, պիտի բացատրեմ զայն։ Բայց, օ՜հ, սիրակա՜նս, պիտի ներե՞ս ինծի»։

Վերջապէս ուժ ունեցաւ ոտքի ելլելու, և դէպի պատուհանը գնաց. հոն կեցաւ թեւերը բարձրացուց, դիտելով արեւամուտի փառքը։ Երկինքը, հորիզոնին վրայ, ոսկի և ծիրանի էր հագեր, բայց վերը, քանի կը բարձրանար, կը պարզուէր կապոյտը երկնակամարին, անսահման խորութեամբ մը։

Ճէյնի նայուածքը կանգ առաւ կապոյտին վրայ, և գուշակուած երջանկութեան մը քաղցր ժպիտը երեւցաւ շրթներուն վրայ։ Պատուհանը գոցեց, յետոյ, երկու պատկերները առնելով, զգուշութեամբ իջաւ վար։

* * *

— Որչա՜փ երկար ատեն բացակայեցաք, Միս Կրէյ։ Մազ մնաց որ Սիմբսընը վեր ղրկէի, հասկնալու համար որ բան մը պատահած չըլլայ։

— Ուրախ եմ որ ատիկա չըրիք, Մր. Տէյլմէն, որովհետեւ Սիմբսըն զիս պիտի գտնէր գետինը նստած լացի մէջ. և ստորնացուցիչ բան մը պիտի ըլլար անոր օգնութեան ենթարկուիլ։

Կարլթ թեթեւ սարսուռ մը ունեցաւ։ Արուեստագէտին ականջը հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի շեշտին մէջ նշմարեր էր կատարեալ հասկացողութիւն մը իր գործին։

— Կուլայի՞ք, ըսաւ, ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ հիացումի մէջ էի, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի։ Զմայլելի են այս նկարները, մինչեւ հոգիին խորը կը զգածեցնեն մարդս, անհունօրէն յուզիչ են, որովհետեւ գիտցած էք գեղեցիկ ընել տգեղ կին մը։

Կարլթ ընդոստ ոտքի ելաւ, և հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի կողմը դարձուց հրացայտ դէմք մը.

— Ի՞նչպէս ըսիք... տգեղ կի՞ն մը, գոչեց։

— Այո՛, տգեղ կին մը, կրկնեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի հաստատ ձայնով մը. ապահովապէս դուք այն զգացումն ունիք թէ ձեր տիպարը տգեղ էր։ Այդտե՛ղ է կատարուած հրաշալիքը։ Դուք այն աստիճան ազնուացուցած էք կինը՝ իր ամուսնացեալի արժանապատուութեամբ, այնքան պայծառակերպած էք զայն մայրութեան հպարտութեամբ, որ մարդ քանի՛ կը նայի անոր, այնքան աւելի կը կորսնցնէ անոր դէմքի անկատարութիւններուն զգացողութիւնը։ Կը տեսնէ զայն սիրող և սիրուած, և այս պարզ իրողութեամբ իսկ՝ գեղեցիկ։ Արուեստին յաղթանակն է այս։

Կարլթ նստաւ՝ ձեռքերը միացուցած ծունկին վրայ։

— Ճշմարտութեան յաղթանակն է այն, նկարեցի ի՛նչ որ տեսայ։

— Դուք անոր հոգի՛ն նկարեցիք, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, և այդ հոգին լուսաւորած է իր դէմքը։

— Ես անոր հոգին տեսայ, մրմնջեց Կարլթ հազիւ լսելի ձայնով մը. և այդ տեսիլը այնքան ճառագայթարձակ է որ կը լուսաւորէ իմ գիշերս։

Յուզիչ լռութիւն մը տիրեց պահ մը։

Վերջալոյսը կ'իջնէր։ Իր կարգին հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ցած ձայնով ըսաւ.

— Մր. Տէյլմէն, խնդրանք մը ունիմ ձեզի. կ'աղաչեմ որ չոչնչացնէք այս նկարները։

Կարթ գլուխը վեր առաւ։

— Պէտք է ոչնչացնեմ, ըսաւ. չեմ ուզեր որ տեսնուին այնպիսիներու կողմէ որ կը ճանչնան այն... տիկինը զոր նկարած եմ։

— Ամէն պարագայի մէջ, մէկը կայ որ ոչնչացուելէ առաջ պէտք է տեսնէ զանոնք։

— Ո՞վ, հարցուց Կարթ։

— Ճիշտ այն որ ձեր տիպարը եղած է, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի համարձակութեամբ։

— Ո՛չ, ըսաւ Կարթ, ան երբեք չպիտի տեսնէ։

— Պէ՛տք է որ տեսնէ։

Այս զօրաւոր պնդումի շեշտը ուշը գրաւեց Կարթի։

— Ի՞նչ պատճառով, հարցուց։

— Սա պատճառով որ, իր տգեղ ըլլալուն գիտակից կին մը յայտնատեսութիւնը պիտի ունենայ թէ կրնայ սակայն գեղեցիկ երեւալ զինքը սիրող մարդուն աչքին։

Երկար վայրկեան մը լուռ մնաց Կարթ, յետոյ հարցական շեշտով մը կրկնեց։

— Իր տգեղ ըլլալուն գիտակից կի՞ն մը...

Ձայնին մէջ յայտնի կ'ըլլար իր զարմացումը։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, քաջալերուած զգալով ինքզինքը, շարունակեց.

— Վայրկեան մը իսկ կրնա՞ք ենթադրել որ այդ կնոջ հայելին ցոլացնէ իր դէմքը այն երեւոյթին տակ զոր տուած էք իրեն։ Կրնաք վստահ ըլլալ որ ան երբեք ինքզինքը չի տեսներ ամուսինի և մօր երեւոյթին տակ։ Ամուսնացե՞ալ կին մըն է։

Րոպէ մը վարանեցաւ Կարթ։

— Այո՛, ըսաւ հանդարտօրէն։

— Մա՞յր է։

—Ո՛չ, ես նկարեցի ինչ որ կրնար ըլլալ...

— Եթէ՞...

— Եթէ իրերը տեղի ունենային, ըսաւ Կարթ կտրուկ շեշտով։

— Սիրելի Մր. Տէյլմէն, ըսաւ խոնարհաբար հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, կ'ըմբռնեմ թէ շատ յանձնապաստան պէտք է թուիմ ձեզի՝ իմ հարցումներովս և տուած խորհուրդներովս. բայց պէտք է նկատի առնէք այս սքանչելի նկարներուն. իմ վրայ ըրած ազդեցութիւնը։ Ո՛րչափ սքանչելի են, հիանալի՛։

— Օ՛հ, ըսաւ Կարթ՝ արուեստագէտի գոհունակութեամբ մը։ Միս Կրէ՛յ, քիչ մը մոռցած եմ զանոնք։ Հո՞ս են։ Ձեր աչքին դիմաց դրէք զանոնք, և բարի եղէք ինծի նկարագրելու։

Ճէյն պատուհանին մօտ գնաց, բացաւ, և մաքուր օդը ծծեց, միեւնոյն ատեն մտքէն աղօթք մը ուղղելով Աստուծոյ, որ այս տագնապալի վայրկեանին ուժը չպակսի իրեն։

Յետոյ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի նստաւ, և քաղցր բայց հաստատուն ձայնով մը կոյր արուեստագէտին նկարագրեց ինչ որ Ճէյն տեսած էր աշխատանոցին մէջ։ Առանց դեդեւելու և յաջողութեամբ ելաւ այդ գործին մէջէն։ Կարթի ամբողջ յուսահատ եռանդը արթնցաւ նորէն. այն զգացումը ունեցաւ թէ Ճէյն ի՛րը եղած էր այն իրիկունը, և եթէ պնդած ըլլար անմիջական պատասխանի մը վրայ, այդ պատասխանը չէր կրնար մերժում մը ըլլալ. թէ յաջորդ ժամերու ցուրտ խորհրդածութիւնները յափշտակութեան այդ վայրկեանին տեղ չպիտի գտնէին...։ Այո՛, կորսնցուցեր էր զայն։ Ինչո՞ւ, օ՛հ, ինչո՞ւ։ Կրնա՞ր ուրիշ պատճառ մը գտնուիլ ատոր, քան այն զոր Ճէյն տուեր էր։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի կը շարունակէր անողոք...

վերջացնելու համար ակնարկութիւն ըրաւ մագլցիկ վարգենիին որ նկարուած էր պատկերին խորը։

— Կը սիրեմ, ըսաւ, այն գաղափարը որ ծաղիկները կոկոն ըլլան առաջին պատկերին մէջ, և բացուած ըլլան երկրորդին մէջ։

Կարթ ինքզինքը ժողվեց ու ժպտեցաւ։

— Այո՛, ըսաւ, կը գնահատեմ ձեր այդ մանրամասնութիւնը նշմարելը։ Լաւ, այս նկարները անմիջապէս չենք ոչնչացներ։ Հիմա որ գտնուած են, աճապարելու պատճառ չկայ։ Կը վախնամ որ ձեզի շատ ձանձրոյթ կու տամ. բայց կը հաճի՞ք քանի մը խոշոր թերթ թուղթ ուզել ծրարելու համար, ծրարել այդ նկարները, վրան գրել. «Պէտք չէ բացուի», և Մարճըրիի ըսել որ զանոնք աշխատանոց տանի։ Այս կերպով, երբ որ ուզեմ, դժուարութիւն չեմ կրեր անոնց նոյնութիւնը հաստատելու։

— Շատ գոհ եմ, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի։ Այն ատեն, թերևս տգեղ տիկինը...

— Չեմ կրնար թոյլատրել որ այս կերպով խօսին անոր վրայ, գոչեց Կարթ եռանդով։ Չգիտեմ թէ ան ի՛նչ կը խորհէր իր դէմքին վրայ. կարծեմ թէ ընաւ չէր խորհեր այդ մասին։ Չգիտեմ թէ ի՛նչ տպաւորութիւն պիտի ընէր ձեր վրայ։ Մէկ բան միայն կրնամ ըսել ձեզի, ատ թէ իր դէմքը միակն է որ կ'որոշուի իմ գիշերիս մէջ։ Անո՛ր դէմքը կը մնայ միայն՝ խաղաղ, վճիտ, մաքուր, գոռովալի, գեղեցիկ։ Իմ առջևս է միշտ այդ դէմքը, և ինծի վիշտ կը պատճառէ որ մէկը որ անկէ տեսած է միայն իմ ձեռքովս նկարուած դէմքը, տգեղ որակէ զայն։

— Ներեցէք ինծի, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի հեզ ձայնով մը։ Ձեզ վշտացնել չէի ուզեր, Մր. Տէյլմէն, և ապացուցանելու համար ձեր նկարներուն առջև կրած մնայուն տպաւորութիւնս, կրնա՞մ ձեզի վստահիլ որոշում մը զոր

տուի ձեր աշխատանոցին մէջ։ Չեմ ուզեր, քաջութեան պակասութեամբ մը, մեկնիլ ձգել ինչ որ ձեր արուեստը ոգեկոչած է, այն է կեանքի ամենաքաղցր ուրախութիւնները։ Պիտի խոնարհեցնեմ հպարտութիւնս, անկեղծ զղջացող մը պիտի ըլլամ։ Իմ բարեկամիս պիտի գրեմ կատարեալ խոստովանութիւն մը, ուր պիտի բացատրեմ իմ ընթացքս այն թիւրիմացութեան մէջ որ մեզ բաժնեց։ Կը կարծէ՞ք որ հասկնայ. կը յուսա՞ք որ ներէ։

Կարթ ժպտեցաւ։ Փորձեց մտաբերել պատկերը փոքրիկ, սիրուն, մտահոգ դէմքի մը՝ խարտեաշ նուրբ մազերու լուսապսակով մը շրջանակուած։ Այս պատկերը ներդաշնակ չէր թուիր ձայնին հետ, բայց անկասկած հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի պատկերն էր, ինչպէս որ կը տեսնէին ուրիշներ։

— Անմիտ մը, ապուշ մը եղած պէտք է ըլլայ, եթէ չներէ, ըսաւ։

ԻԸ. - ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ՌՕԶՄԷՐԻԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Այդ իրիկուն ընթրիքը, իրենց փոքր կլոր սեղանին շուրջը, կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի բոլոր պզտիկ կարգադրութիւնները բաղձացուած յաջողութիւնը գտան, և Կարթ մեծ գոհունակութիւն զգաց անկէ։ Ցետ-միջօրէի ձգտեալ վիճակը զուարթութեան հակազդեցութիւն մը առաջ բերաւ։ Ճարտարութեամբ ուղղուած քանի մր հարցումներ պատճառ տուին մանրադէպեր յիշելու դքսուհիին և անոր համա-

կրած կենդանիներուն վրայ, և Միս Ջէմբլընի անունը յիշուեցաւ յաճախ, ինչ որ հաճոյք կը պատճառէր երկու խօսակիցներուն ալ։ Ճէյն քաղցր յուզում մը կը զգար, տեսնելով թէ ի՛նչ տեղ կը բռնէ ինքը Կարթի յիշողութեան մէջ։ Ամէն ինչ խոստանալ կը թուէր իրեն թէ անգամ որ թիւրիմացութեանց առաջ բերած արգելքները վերցուին, իրեն համար դժուար չպիտի ըլլայ գրաւել նախկին տեղը Կարթի սրտին մէջ։ Ընթրիքէն վերջ երիտասարդը երկար ատեն դաշնակին առջեւ մնաց, սենեակը լեցնելով քաղցր ու ներդաշնակ երաժշտութեամբ մը։ Մէկ երկու անգամ հնչեց Վարդարանի նախերգանքը, բայց անմիջապէս անոր տեղ զարնուեցաւ երաժշտական ուրիշ կտոր մը։ Կարծես յամառօրէն մտքին մէջ շրջան կ՚ընէր այդ կտորը, բայց անմիջապէս կը վանէր զայն։

Երբ Կարթ դաշնակէն ելաւ և իր թիկնաթոռին եկաւ՝ զինք առաջնորդող լարին շնորհիւ, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ըսաւ քաղցրութեամբ.

— Մր. Տէյլմէն, կը հաճի՞ք թոյլատրել ինծի՝ քանի մը օր բացակայելու շաբթուն վերջին օրերը։

— Ո՛հ, ինչո՞ւ, ըսաւ Կարթ, ո՞ւր երթալու և ո՞րչափ ժամանակի համար։ Լաւ գիտեմ որ ձեր անձնուիրութեան այնքան ապացոյցներէն ետքը պարտաւոր էի ըսել. «Անշո՛ւշտ, ուրախ եմ»։ Բայց իրողութիւն է թէ չեմ կրնար այդ ընել։ Չէք կրնար երեւակայել թէ կեանքը ի՛նչ եղաւ ինծի համար առանց ձեր ներկայութեան, ձեր «շաբթուան վերջի օրերուն» միջոցին։ Այդ «շաբթուան վերջը» ամիսներու չափ երկար թուեցաւ ինծի, հակառակ Պրէնտի ներկայութեան։ Ասիկա ձե՛ր ալ յանցանքն է. ինչո՞ւ համար այնքան անհրաժեշտ դարձուցած էք ինքզինքնիդ։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ժպտեցաւ.

—Կը յուսամ որ երկար չեմ մնար, ըսաւ, շուտով կու-

գամ, Մր. Տէյլմէն, եթէ կը բաղձաք։ Դիտաւորութիւն ունիմ այս իրիկուն գրելու այն նամակը որուն համար խօսած էի ձեզի, վաղը պիտի ղրկեմ, և պէտք է որ մօտէն անոր հետեւիմ։ Պէտք է բարեկամիս մօտ գտնուիմ նամակս առած ատենը կամ գոնէ անմիջապէս ետքը։ Կը կարծեմ, կը յուսամ թէ զայն կարդալէ ետքը, վայրկեանին իմ ներկայութեանս պիտի բաղձայ։ Այսօր երկուշաբթի է. կրնա՞մ մեկնիլ հինգշաբթի օր։

Խեղճ Կարթ այլայլած կը թուէր։

— Հիւանդապահուհիներու սովորութի՞ւնն է իրենց հիւանդը ձգել երեսի վրայ, երթալ ապահովուելու համար թէ իրենց նամակները ի՛նչպէս կ՚ընդունուին իրենց սիրահարներուն կողմէ, ըսաւ բարեկամական քաղցր հեգնութեամբ մը։

— Ո՛չ, պարո՛ն, այդպիսի սովորութիւն չկայ, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի լուրջ ձայնով մը, բայց ասիկա բացառիկ պարագայ մըն է։

— Հեռագրեմ ուրեմն Պրէնտի։

— Անիկա ձեզի պիտի ղրկէ աւելի կարող մէկը, որուն վրայ գոնէ կրնաք վստահ ըլլալ։

—Ո՛հ, չար աղջնակ, գոչեց Կարթ։ Եթէ Միս Ջէմբլըն հոս ըլլար, աղուոր յանդիմանութիւն մը պիտի ուղղէր ձեզի, բայց դուք շատ լաւ գիտէք թէ անբաղդատելի էք։

— Շատ բարի էք այդ խօսքը ըսելով, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի յարգալից շեշտով մը։

Եւ աւելցուց.

— Միս Ջէմբլըն մարդիկը յանդիմանելու սովորութի՞ւն ունի արդեօք։

— Այո՛, երբ մարդիկ ձանձրալի կ՚ըլլան, կ՚ըսէ թէ փափաք կ՚ունենայ զանոնք ցնցելու։

—Եւ Միս Ջէմբլըն ուժ ունի՞ սպառնալիքը գործադրելու։

— Ապահովաբար պիտի կրնար, եթէ ուզէր։ Բայց այդպիսի բան մը չուզեր բնաւ, որովհետեւ անիկա բարութիւնը, ներողամտութիւնն իսկ է։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի սկսաւ ծիծաղիլ, քիչ մը ջղային խնդուքով մը։

— Աւասիկ Սիմբսընը, ըսաւ, լոբիկուան պահը շատ շուտ անցաւ։ Ուրեմն որոշուած է, հինգշաբթի կրնամ մեկնիլ, չէ՞։

— Անպաշտպան վիճակի մէջ եմ, ըսաւ Կարթ, իշխանութիւն չունիմ «ոչ» ըսելու. բայց ենթադրենք որ չվերադառնաք...։

— Այն ատեն կը հեռագրէք Տօքդօր Պրէնտի։

— Կը կարծեմ, ստուգիւ, թէ զիս լքել կը բաղձաք, ըսաւ Կարթ յանդիմանական շեշտով մը։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի անգամ մըն ալ պզտիկ ծիծաղ մը ունեցաւ, և հեռացաւ Կարթի երկարող ձեռքերէն։

Երբ Ճէյն, թղթատարի պայուսակը գոցելով, այդ իրիկունը Սիմբսընի յանձնեց, անոր մէջ սահեցուցեր էր երկու նամակներ. մէկուն հասցէն էր՝ «Ծօրճինա, դքսուհի Մելտրըմի, Բօրդլէնտ Բլէս», իսկ միւսին հասցէն՝ «Սըր Տէրիք Պրէնտ, Ուիմբոլ փողոց»։ Եւ երկուքին վրայ ալ դրած էր. «Բացակայութեան պարագային, անմիջապէս ետեւնուն ղրկել»։

ԻԹ. - "ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՀԻ,,

Երեքշաբթին անցաւ, ըստ երեւոյթին առանց դէպքի։ Եթէ Ռօզմէրի տեսաւ Կարթի դէմքին վրայ յոգնութիւն մը, որ կը ցուցնէր թէ տխրութիւնը արգելք եղեր էր իրեն հանգստանալու, զայն նշմարել չթուեցաւ։

Կէս օրէն առաջ երկու հեռագիրներ եկան հիւանդապահուհի Կրէյի։ Առաջինը հասաւ իրեն մինչ Թայմզի մէկ յօդուածը կը կարդար Կարթի։ Սիմբսըն բերաւ զայն ըսելով։

— Ձեզի հեռագիր մը կայ, օրիո՛րդ։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի առաւ, ներողութիւն խնդրեց ընթերցումը ընդմիջելուն համար, ու բացաւ։ Դքսուհիէն կուգար և սապէս գրուած էր.

«Շատ անհանգիստ եմ, ինչպէս գիտէք, բայց այս իրիկուն Իսդընէն կը մեկնիմ։ Նոր հրահանգներու կը սպասեմ Ապէրտինի մէջ»։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ժպտեցաւ, ու հեռագիրը գրպանը դրաւ։

— Պատասխան չուզեր, շնորհակալ եմ, Սիմբսըն։

— Կը յուսամ թէ գէշ լուր մը չէ, հարցուց Կարթ։

— Ոչ, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, բայց իմ հինգշաբթի մեկնումս պարտաւորիչ կը դառնայ։ Այս հեռագիրը պառաւ հօրաքրոջ մը կողմէն է, որ իմ բարեկամիս գտնուած տեղը կ'երթայ։ Պէտք է որ ես անկէ առաջ երթամ, ապա թէ ոչ անվերջանալի կնճռոտութիւններ պիտի ծագին։

— Ինծի այնպէս կուգայ թէ ա՛լ չպիտի թողու որ մեկնիք, անգամ մը ձեզ վերագտնելէ ետքը, ըսաւ Կարթ վհատութեամբ։

— Ինչո՞ւ այնպէս կը կարծէք, պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի զորովալի ժպիտով մը։

Ու վերսկսաւ ընդհատուած ընթերցումը։

Երկրորդ հեռագիրը նախաճաշէն ետքը հասաւ։ Կարթ դաշնակին առջեւ էր, Պէթովէնի Մահուան քայլերգը կը զարնէր, և երաժշտութեան հզօր ներդաշնակութիւնները կը լեցնէին ընդարձակ սենեակը։ Սիմբսընի անակնկալ երեւումը սեմին վրայ՝ աններդուրժելի թուեցաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի, որ մէկ մատը դրաւ շրթունքին վրայ և իր խուլ և հաստատ քայլերով դէպի դուռը երթալով առաւ հեռագիրը։ Իր տեղը դարձաւ և սպասեց որ եղանակին վերջին թնդիւնները դադրին։ Այն ատեն բացաւ դեղին պահարանը, ու մինչ կը բանար, տարօրինակ բան մը պատահեցաւ։ Կարթ սկսաւ նուագել Վարդարանը, ու մինչ անոր մարգարիտները կը համրէր, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի կարդաց իր հեռագիրը։ Տոքթոր Պրէնտէն էր, որ կ'ըսէր։

«Մասնաւոր հրամանը դիւրաւ ձեռք կը բերուի։ Ֆըլօուըր և ես պիտի գանք երբ որ ուզէք։ Նորէն հեռագրեցէք։»

Վարդարանը կը լմնար։

— Հիմա ի՞նչ նուագեմ, ըսաւ յանկարծ Կարթ։

— «Եկուր, Տէր հոգեւոր», պատասխանեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի՝ գլուխը խոնարհեցնելով։

Զորեքշաբթին եկաւ. հիանալի Մայիս մէկ մը։

Կարթ պարտէզն էր նախաճաշէն առաջ. և որովհետեւ իր պատուհաններուն առջեւէն կ'անցնէր, Ճէյն լսեց որ կ'երգէ։ Դէպի դուրս ծռեցաւ։ Ո՜հ, ո՜րքան կը բաղձար պօռալ.—«Սիրելի՛ս, սիրելի՛ս, բարիլոյս, Աստուած պահպանէ ձեզ այսօր։»

Ի՞նչ պիտի պատահէր այսօր, երբ իր խոստովանութիւնն և ինքնապաշտպանութիւնը պիտի հասնէին Կար-

թի։ Ան խիստ երիտասարդ էր շատ տեսակէտներով, սիրտով զուարթ, տպաւորուող՝ իբրև արուեստագէտ, քմայքոտ՝ հակառակ իր ենթարկուած սոսկալի աղէտին...։ Բայց ո՛ւր որ խնդրոյ առարկայ էր իր էրիկ մարդու արժանապատուութիւնը, կը պահպանէր իր իրաւունքը՝ ընտրելու և որոշելու, առանց ազդուելու ուրիշներու խորհուրդներէն. այն ատեն անդիմադրելի, անողոք կը դառնար։

Ու մինչ այս առաւօտ Ճէյն կը մնար պատուհանին առջին, չգիտէր թէ արդեօք նոյն իրիկունը Ապէրտինի ճամբուն վրա՞յ պիտի գտնուէր, դէպի Անգլիա ուղեւորուելով, թէ ցմիշտ պիտի մնար Կարթի սիրոյն հովանիին տակ։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի նախաճաշի իջաւ։ Կարթ երգ մը մրմնջելով ներս մտաւ պարտէզի դուռնէն։ Շատ զուարթ տրամադրութեան տակ, անհոգ կ'երեւար։ Ջերմանոցէն վարդի կոկոն մը առնելով թիկնոցին լամբակին անցուցեր էր, ձեռքն ալ կը բռնէր թէյագոյն վարդ մը։

— Բարիլոյս, Միս Կրէյ, ըսաւ. մայիս մէկի ինչ գեղեցիկ առաւօտ։ Արտոյտի մը պէս կանուխ արթնցայ։ Խեղճ Սիմբսըն ժամ 5ին լսեց զանգակս. բայց չէի կրնար անկողինը մնալ։ Արթնցայ այն զգացողութեամբ թէ բան մը պիտի պատահի։ Երբ պզտիկ էի և այդպիսի մտածում մը ունենայի, Մարճըրի կ'ըսէր ինծի. «Շուտ ելէք, Մր. Կարթ, որպէս զի շուտ ըլլայ»։— Շնորհակալ եմ, Սիմբսըն։

Սիմբսըն հոն կեցած էր, իր տէրը տանելու համար իրեն յատկացուած տեղը։ Յետոյ վեր առաւ արծաթեայ սպասներուն կափարիչները, և դուրս ելաւ։ Դուռը գոցելէն անմիջապէս ետքը։ Կարթ սեղանին վրայ ծռեցաւ

և առանց սխալելու, վարդը դրաւ հիւանդապահուհի Ռոզմէրիի պնակին մէջ:

— Ռոզմէրիի համար վարդեր, ըսաւ, կրեցէք զայն՝ եթէ կը խորհիք որ ան տարակելի չպիտի գտնէ: Խորհեցայ երիտասարդին և հօրաքրոջին վրայ: Պիտի փափաքէի որ երկուքն ալ հոս հրաւիրէք, փոխանակ հինգշաբթի մեկնելու: Ես կը զբաղեցնեմ հօրաքրոջը, և դուք ձեր բացատրութիւնները կուտաք ձեր բարեկամին: Եւ յետոյ, երբ ամէն ինչ կարգադրուի գոհացուցիչ կերպով, զանոնք իրենց տեղը կը ղրկենք: Ո՛հ, Միս Կրէյ, անոնք հոս թող գան, փոխանակ վաղը մեկնելու:

— Մր. Տէյլմէն, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռոզմէրի՝ գաւաթ մը ներկայացնելով անոր, մայիսի այս առաւօտը զգլխիչ է ձեզ. Մարճըրին կանչեմ, ան կը ճանչնայ ախտանշանները:

— Այդպէս չէ, ըսաւ Կարլթ:

Յետոյ մտերմական շեշտով մը աւելցուց.

— Միս Ռոզմէրի Կրէյ, ձեզի կ'ըսեմ թէ բան մը պիտի պատահի: Երբ այս զգացողութիւնը կ'ունենամ, միշտ բան մը կը պատահի. այս մասին շատ օրինակներ կրնամ պատմել ձեզի: Բայց, անշուշտ կը ձանձրացնեմ ձեզ:

— Երբե՛ք, բողոքեց հիւանդապահուհի Ռոզմէրի քաղաքավարութեամբ, միմիայն պիտի փափաքէի որ նախաճաշնիդ ընէք, թղթաբերը վայրկեանէ մը հոս պիտի ըլլայ:

— Ո՛հ, նամակները թող իրենց տեղը մնան, գոչեց Կարլթ, այսօր մայիս մէկի առթիւ արձակուրդ ընենք:

— Մր. Տէյլմէն, կրկնեց Միս Ռոզմէրի, եթէ խելօք չըլլաք, կը ստիպէք զիս որ Մարճըրին կանչեմ:

— Դուք երբեք տեսած չէք զիս այնպիսի օր մը ուր «բան մը պիտի պատահի», պնդեց Կարլթ անգամ մըն ալ:

Եւ Հիւանդապահուհի Ռոզմէրի ալ չփորձեց քարոզ

կարդալ անոր գլխուն: Եւ արդէն, երբ նամակներու ծրարը հասաւ, իր խորհրդածութիւններն անպատասխան մնացին: Կարլթ դաշնակին առջին կրկներգներ կը նուագէր որոնք կը հնչէին արծաթէ զանգակներու պէս, երբ դուռը բացուեցաւ, և պառաւ Մարճըրի ներս մտաւ՝ սեւ գոգնոց մը կապած և պարուէզի գլխանոց մը դրած: Շիտակ դաշնակին՝ քով գնաց, և մեղմիւ Կարլթի ուսին դնելով իր ձեռքը,

— Պարո՛ն Կարլթի, ըսաւ, կ'ուզէ՞ք ձեր պառաւ Մարճըրին առաջնորդել անտառ, Մայիս այս պայծառ առտուն:

Կարլթի ձեռքերն անմիջապէս հեռացան դաշնակէն:

— Անշուշտ կ'ուզեմ, ըսաւ, և գիտէ՞ք, Մարճըրի, բան մը պիտի պատահի այսօր:

— Գիտեմ, մանչո՛ւկս, պատասխանեց պառաւը խանդաղատանքով:

Եւ արտայայտութիւնը որով իր աչքերը դարձան երիտասարդին նայուածք. զուրկ դէմքին, արցունքով լեցուց ճէյնի աչքերը:

— Ես ալ այս առտու այդ զգացողութիւնով արթնցայ, Պարո՛ն Կարլթի: Անտառ երթանք ականջ դնելու երկրին ձայնին և ծառերու, ծաղիկներու ձայնին, որոնք պիտի ըսեն թէ ատիկա ուրախութի՞ւն է թէ դժբախտութիւն: Եկէ՛ք, սիրելի մանչս:

Կարլթ ոտքի ելաւ՝ կարծես երազի մը մէջ. այնքան երիտասարդ էր ու գեղեցիկ՝ հակառակ իր մարած աչքերուն, որ ճէյնի սրտի տրոփիւնը կանգ առաւ կարծես:

Երբ ցորեկուան ճաշին եկաւ՝ դաշտին մէջ առանձին պտոյտէ մը ետքը, զարմացաւ Կարլթը արդէն իսկ սեղան նստած տեսնելով:

— Միս Կրէյ, ըսաւ երիտասարդը Արջօրէն՝ խմանալով

անորներս մտնելը, ձեզմէ ներում պէտք է խնդրեմ այս աստուան ընթացքիս համար։ Ես այսօր տեսակ մը նախապաշարեալ վիճակ ունէի։ Մարճըրի զիս լաւ կը հասկնայ, երբ մտքի այդ վիճակին մէջ գտնուիմ։ Մտիկ ըրի մեծ բարի մայր—երկիրը, և ան ինծի յայտնեց իր գաղտնիքը։ Շոճիներուն տակ պառկեցայ քնացայ, և յետոյ արթնցայ պայծառ մտքով, պատրաստ այն բանին զոր այս օրը պիտի բերէ ինծի, որովհետեւ անիկա բան մը պիտի բերէ ինծի այսօր։ Պատրանք մը չէ այս։ Մեծ կարեւորութիւն ունեցող օր մըն է այս օրը։ Մարճըրի լաւ գիտէ ասիկա։

—Թերեւս, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի, թերեւս ձեր նամակներուն մէջ շահագրգռական լուրեր գտնուին։

— Ո՛հ, ըսաւ Կարլթ, մոռցանք բանալ այս առտուան թղթաբերը։ Ճաշէն անմիջապէս վերջը կ'ընենք ատիկա։ Շատ նամակ կա՞յ։

— Դէզ մը նամակներ։

— Լա՛ւ, կը տեղեկանանք անոնց։

Կէս ժամ ետքը Կարլթ նստած էր իր սովորական տեղը, ուշադիր, երեսը դարձուցած դէպ իր քարտուղարուհին։ Շօշափած էր նամակները, որոնց մէջ կար կնքուած նամակ մը, որուն կնիքին վրայ կ'երեւար յառաջակողմը վար իջեցուած սաղաւարտ մը։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի նշմարեց երիտասարդին գունատիլը երբ իր մատները շօշափեցին այդ կնիքը։ Կարլթ ո և է խորհրդածութիւն չըրաւ, բայց առաջին անգամուան նման՝ այդ նամակը միւսներուն տակ սահեցուց, որպէսզի ամէնէն վերջինն ըլլայ։

Երբ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի վերջացուց թղթաբերի միւս նամակները, այս նամակն առաւ։ Ամէն ինչ խաղաղ էր։ Մինակ էին։ Ծաղիկներու բոյրը կը թափանցէր սենեակին մէջ։ Ոչ ոք կը վրդովէր իրենց առանձնութիւնը։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի պահարանը առաւ։

— Մր. Տէ՛յլմէն, ահաւասիկ կարմիր կնքամոմով կընքուած նամակ մը։ Կնիքին վրայ կ'երեւայ սաղաւարտ մը։

— Գիտեմ, ըսաւ Կարլթ, յոգնութիւն մի կրէք զայն նկարագրելու, բացէք, խնդրեմ։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի բացաւ նամակը.

— Շատ երկար գրութիւն մըն է, Մր. Տէյլմէն։

— Ստուգի՞ւ, խնդրեմ, հաճեցէք կարդալ։

Բոպէ մը լռութիւն։ Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի նամակը աչքին առջեւ բռնած էր, բայց ձայնը կը մերժէր դուրս ելլել։ Կարլթ կը սպասէր առանց խօսելու։

Վերջապէս հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ըսաւ.

— Իրաւ որ, Մր. Տէյլմէն, ասիկա բացարձակապէս մտերմական կը թուի. դժուարին կուգայ ինձ զայն կարդալ։

Կարլթ նշմարեց ձայնին թրթռումը, և բարութեան շեշտով մը անոր ըսաւ.

— Մի՛ յուզուիք, ազնիւ աղջնակ, խնդիրը ձեր անձին վրայ չէ։ Ստուգիւ, զուտ մտերմական նամակ մըն է այդ, բայց ձեզմէ ուրիշ միջոց չունիմ անոր պարունակութեան տեղեկանալու։ Եւ արդէն այն կինը որուն ընտանեկան նշանն է փետրաւոր սաղաւարտ մը, ինծի ըսելիք շատ մտերմական բան մը պէտք չէ ունենայ։

— Ո՛հ, ընդհակառա՛կն, հաւաստեց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի դողդղացող ձայնով մը։

Կարլթ պահ մը մտածեց լուռ, յետոյ ըսաւ.

— Էջը դարձուցէք։ և կարդացէք ստորագրութիւնը։

— Քանի մը էջեր կան։

— Ուրեմն դարձուցէք այդ քանի մը էջերը, ըսաւ Կարլթ խստօրէն. մի՛ սպասցնէք զիս. ի՞նչպէս ստորագրուած է այս նամակը։

— «Ձեր կինը», մրմնջեց հիւանդապահուհի Բօղմէրի։

Կարթ յանկարծ քար կտրեցաւ կարծես։ Ցետոյ, ծանր լռութենէ մը ետքը, ձեռքը երկարեց։

— Կը հաճի՞ք ինծի տալ այս նամակը, Միս Կրէ՛յ։ Շնորհակալ եմ, կը փափաքիմ քառորդ ժամ մը առանձին մնալ։ Երախտապարտ պիտի թողուք զիս, եթէ հաճիք ճաշարան անցնիլ, և թոյլ չտալ որ մէկը ներս մտնէ։ Չեմ ուզեր որ խանգարեն զիս. քառորդ ժամ ետքը բարի եղէք վերադառնալու։

Երիտասարդը ա՛յն աստիճան պաղարիւնութեամբ կը խօսէր, որ Ճէյն զգաց թէ պիտի նուաղի։ Յուզումի մէկ քանի արտաքին նշաններ պիտի ապահովէին զինքը։ Ասիկա այն մարդն էր որ հաստատ քայլով մը իջեր էր փոքրիկ եկեղեցիին ատեանէն վար, և հեռացեր էր իրմէ...։ Ասիկա այն մարդն էր որ քաջութիւնը ունեցեր էր իրենց միջադէպը վերջնապէս փակուած նկատելու, նոյն այն մարդը որմէ ոչ մէկ խնդրանք եկեր էր, ոչ մէկ յիշատակ, ոչ մէկ յանդիմանութիւն։ Եւ այս մարդը այն էր որուն համար ինքը ստորագրեր էր. «Ձեր կինը»։

Ճէյն որ ամբողջ կեանքին մէջ վախը չէր ճանչցած, առաջին անգամ ըլլալով վախ զգաց։

Դուրս ելաւ անշշուկ։ Անվերջանալի քառորդ ժամ մըն էր զոր ճանչցած ըլլար երբեք. գիտակցութիւնը ունէր ներքին սոսկալի պայքարին որ կը մղուէր հանդարտիկ սենեակին մէջ։ Կարթ որոշման մը գալու վրայ էր, առանց ծանօթանալու իր ներկայացուցած փաստերէն ոչ մէկուն։ Տարօրինակ ճակատագրականութեամբ մը, ան իր նամակէն երկու բառ միայն լսեր էր. բայց վճռական բառերն էին անոնք, երկու բառեր որոնք իրենցմէ առաջ գրուածներուն արդիւնքն էին։ Այս բառերը երկվայրկեանի մը մէջ անոր յայտներ էին նամակին ձկտումը, ու վեր հաներ էին զայն գրող կնոջ հոգեկան վիճակը։

Ճէյն սենեակին լայնքին ու երկայնքին կը քալէր անըստուգութեան հոգեվարքի մը մէջ։ Սփոփանքով մը յիշեց այն ուժը զոր ճշմարտութիւնը ունի արուեստագէտին հոգիին վրայ։ Երբ հիւանդապահուհի Բօղմէրի անոր «Ամուսինը» պատկերին առթիւ ըսեր էր իրեն. «Արուեստին յաղթանակն է ա՛յս», Կարթ պատասխաներ էր. «Ճշմարտութեա՛ն յաղթանակն է»։

Արդ, ան չպիտի՞ ունենար ներքին տպաւորութիւնը թէ այս ստորագրութիւնը ճշմարտութիւնը կը ցոլացնէ, և իր առանձնութեան մէջ երջանիկ չպիտի՞ ըլլար, որ «իր կինը» իրեն գայ, եթէ երբեք նամակին խոստովանութիւնները զինքը անարժան մէկը նկատել չտան։

Յանկարծ Ճէյն նշմարեց անհուն առաւելութիւնը զոր իրեն կ'ընծայէր այն իրողութիւնը թէ երբ Կարթ ունկնդրէ իր նամակին, պիտի ծանօթանայ եզրակացութեան, զոր անկարելի էր գտնել սկզբնաւորութեանը։ Ասոր համար շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ, և խաղաղութեան ու վստահութեան զգացում մը իջաւ իր հոգիին մէջ։

Քառորդ ժամը վերջացեր էր։ Ճէյն սրահը կտրեց անցաւ հաստատուն և լուռ քայլերով։ Բոպէ մը կանգ առաւ մատենադարանի սրահին սեմին առջեւ՝ ինքզինքը ամփոփելու համար... և հիւանդապահուհի Բօղմէրի ներս մտաւ։

Լ.-- ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կարլթ պատուհանին առջեւ կեցած էր, եւ անմիջապէս չդարձաւ աղջին. հիւանդապահուհի Ռօզմէրի աչքերովը նամակը կը փնտռէր, զոր նշմարեց սեղանին վրայ։ Երեւոյթը ունէր գրութեան մը որ ճմրթկուելով գնտակի մը վերածուած ու կոզով նետուած է, եւ յետոյ ետ առնուած։ Ամէն պարագայի մէջ խնամով վերստին բացուած եւ շտկըւած էր. եւ կը գտնուէր հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի ձեռքին հասողութեան առջեւ։ Երբ Կարլթ պատուհանին քովէն հեռացաւ, իր թիկնաթոռը գտնալու համար, այլայլած դէմքը յստակօրէն կը յայտնէր ներքին բուռն պայքար մը. տպաւորութիւնը կը թողուր մէկու մը որ, տեսողութենէ զրկուած, յուսահատ ճիգեր ըրած է տեսնելու համար։ Քիչ առաջ այնքան ժպտուն այտերը բոցավառուած էին եւ խիտ մազերը որ միշտ խնամով սանտրուած կ'ըլլային, խառնափնթոր էին։ Բայց ձայնը խաղաղ էր, երբ խօսքը կ'ուղղէր իր քարտուղարուհիին։

— Սիրելի Միս Կրէյ, ըսաւ, դժուարին գործ մը ունինք մեր առջեւ, նամակ մը ստացած եմ, որուն պարունակութիւնը անհրաժեշտ է որ լսեմ։ Ստիպուած եմ ձեզմէ խնդրելու որ կարդաք ինծի, քանի որ բացարձակապէս չկայ ուրիշ մէկը՝ ատիկա ընելու համար։ Կ'ըմբռնեմ թէ ո՛րքան անհաճոյ է ձեզի այս աշխատութիւնը, որ ձեզ միջնորդը պիտի ընէ վիրաւորուած եւ բաժնուած երկու սիրտերու։ Պիտի կրնա՞մ արդեօք իրողութիւնը նուազ ցաւագին դարձնել ձեզի, սիրելի աղջնակ, հաւատալով

թէ չեմ ճանչնար ուրիշ մէկը որուն չրթունքէն նուազ տառապանքով իմանամ այս նամակին պարունակութիւնը։ Հաւատացէ՛ք, իմ իսկ աչքերուս չգոյութեան հետեւանօք, ձե՛ր աչքերը պիտի նախընտրէի զանոնք կարդալու համար։ Որովհետեւ համոզուած եմ թէ կրնամ բացարձակ վստահութիւն ունենալ, թէ բարութեամբ պիտի գտնէք թէ՛ գրողը եւ թէ՛ զիս, եւ հաւատարմօրէն պիտի մոռնաք ինչ որ պէտք չէ ծանօթ ըլլայ երրորդ անձի մը։

— Շնորհակալ եմ, Մր. Տէյլմէն, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի։

Կարլթ թիկնաթոռին մէջ ընկողմանեցաւ, ձեռքովը ծածկելով դէմքը։

— Հիմա, եթէ կը փափաքիք։

Եւ յստակ, հաստատ ձայնով մը, հիւանդապահուհի Ռօզմէրի սկսաւ ընթերցումը։

«Սիրելի՛ Կարլթ։

«Քանի որ չէք ուզեր թոյլատրել ինծի որ ձեզի գամ, եւ կարելիութիւն ընծայել որ դուք եւ ես առանձին, ըսեմ ձեզի ինչ որ պէտք է ըսել, ստիպուած եմ ձեզի գրելու։ Յանցանքը ձերն է, Տէ՛յլ, եւ հետեւանքը կը կըրենք երկուքս ալ։ Որովհետեւ ի՞նչպէս պիտի կրնամ գրել ազատօրէն, երբ գիտեմ թէ դուք չէք կրնար լսել զիս, առանց այն տպաւորութիւնը ունենալու թէ երրորդ մը կը գտնեմ անոր մէջ որ նուիրական պէտք է ըլլար մեր երկուքին միջեւ։ Եւ սակայն, պէտք է որ գրեմ ազատօրէն, քանի որ ձեր ապագան եւ իմինս կախեալ են նամակիս ձեր կողմէ տրուելիք պատասխանէն, պէտք է ուրեմն որ գրեմ, որպէս թէ ձեր ձեռքերուն մէջ պիտի բռնէք զայն եւ դուք իսկ պիտի կարդաք։ Այնպէս որ եթէ չէք կրնար կատարելապէս վստահիլ ձեր քարտուղարուհիին, ըսէք իրեն որ նամակը ձեզի վերադարձնէ, առանց դարձնելու

առաջին էջը, և թոյլատրեցէք ինծի, Կարլ, գալու և անձամբ լսելու բոլոր մնացածը։

— Էջը վերջացաւ հոս, ըսաւ հիւանդապահուհի Ռոզմէրի։

Եւ սպասեց։

Կարլ ձեռքերը վար չառաւ դէմքէն։

— Առանց վերապահութեան կը վստահիմ քարտուղարուհիիս, և պէտք չէ որ ան գայ, ըսաւ։

Հիւանդապահուհի Ռոզմէրի էջը դարձուց, և շարունակեց ընթերցումը.—

«Կ'ուզեմ որ ըմբռնէք, Կարլ. իւրաքանչիւր խօսք որ կը գրեմ, բացարձակ ճշմարտութիւն է։ Եթէ փնտռէք ձեր յիշողութեան մէջ, պիտի ընդունիք որ բնաւորութեամբ ճշմարտախօս անձ մըն եմ։ Եւ սակայն, Կարլ, ես սուտ մը խօսեցայ ձեզի։ Եւ պէտք չունիմ պնդելու, որպէսզի ըմբռնէք թէ ո՛րքան ստորնացուցիչ է ինծի՝ ճիգ մը ընել խոստովանութիւնս ընելու մարդու մը, որ մերժած է ինծի՝ ընդունիլ պարզ բարեկամական այցելութիւն մը։ Պիտի յիշէք նաև թէ խոնարհ նկարագրով մէկը չեմ, և թէ որոշ չափով տէր եմ արդար հպարտութեան մը, և թերևս իմ անձիս պարտադրած ճիգիս մեծութեամբը պիտի կրնաք չափել սիրոյս մեծութիւնը։ Աստուած օգնէ ձեզի այս մասին, իմ սիրելիս, իմ խեղճ մենակեաց սիրելիս։»

Հիւանդապահուհի Ռոզմէրի կանգ առաւ յանկարծ, որովհետև Ճէյնի կողմէ եկած գորովանքի այս անակնկալ բառերուն վրայ, Կարլ ոտքի էր ելեր, և քանի մը քայլ առեր էր դէպի առաջ, կարծես թէ խուսափելու համար իր ուժերէն վեր փորձարկութենէ մը։ Բայց րոպէ մը չանցած ինքզինքը գտաւ, նստաւ նորէն, և ձեռքերովը ծածկեց դէմքը ամբողջովին։

Հիւանդապահուհի Ռոզմէրի վերսկսաւ ընթերցումը։

«Ո՛հ, ի՜նչ չարիք պատճառեր էի երկուքիս ալ։ Կը

յիշէ՞ք, ամենասիրելիս, այն իրիկունը զոր անցուցինք Շէնսդոնի դարատափին վրայ, երբ ինձմէ խնդրեցիք ըլլալ, և զիս անուանեցիք «ձեր կինը»։ Այդպէ՛ս էի ես արդէն, առանց հասկնալու, խորապէս զարմացած, որովհետև շատ անփորձ էի սրտի գործերու մէջ, և շլմորած էի ինծի համար բոլորովին նոր զգացողութիւններէն։ Բայց նոյն իսկ այդ վայրկեանին իմ սիրտս զձեզ իր տէրը կը հռչակէր։ Եւ երբ զիս սեղմեցիք ձեր թևերուն մէջ, և ձեր սիրելի գլուխը հանգչեցաւ կուրծքիս վրայ, առաջին անգամ ըլլալով հասկցայ թէ ի՛նչ է հիացիկ յափշտակութիւնը, և երկինքէն ալ ուրիշ բան չէի կրնար խնդրել, եթէ ոչ երկարաձգել անճառ երանութեան այս վայրկեանները։»

Հիւանդապահուհի Ռոզմէրիի ձայնը նուաղեցաւ յանկարծ, և ընթերցումը դադրեցաւ։ Կարլ դէպի առաջ ծռած էր, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ, և հեծկլտուք մը խղդուեցաւ կոկորդին մէջ։

Առաջին անգամ երիտասարդը ինքզինքը գտաւ. և առանց գլուխը վեր առնելու ձեռքը տարածեց հովանաւորողի շարժումով մը։

— Խեղճ աղջնակ, ըսաւ, շատ կը ցաւիմ, ո՛ւր էր թէ այս նամակը եկած ըլլար Պրէնտի հոս գտնուած միջոցին։ Բայց հարկադրուած եմ խնդրել որ շարունակէք. միայն թէ փորձեցէք կարդալ առանց հասկնալու. ինծի կը մնայ հասկնալ։

Եւ հիւանդապահուհի Ռոզմէրի վերսկսաւ.

«Այն վայրկեանին որ գլուխնիդ վեր առիք ու զիս դիտեցիք, — ո՛հ, այդ սիրելի՛ աչքերը —, ձեր նայուածքը յանկարծ գիտակցութիւնը տուաւ ինքզինքիս, յիշեցի իմ դէմքս..., և իմ դէմքիս գեղեցկութեամբ վար աստիճանի մը վրայ գտնուելու զգացումին տակ ընկճուած, ձեր գլուխը սեղմեցի սրտիս վրայ, որպէսզի ձեր աչքերը ա՛լ չկըր-

նան գիս տեսնել։ Հիմա՛ կը գիտակցիմ թէ ի՛նչ մեկնութիւն կրցաք տալ այս շարժումին. կ'երդնում, որ երբ երկրորդ անգամ գիս դիտեցիք, և ամուսինի անունը տուիք ինծի, ատիկա առաջին յայտնութիւնը եղաւ թէ այս արտասովոր բանը մեր ամուսնութիւնը կը նշանակէր։ Ասիկա անհաւատալի պէտք է թուի, բայց յիշեցէք որ մինչեւ այն ատեն ընկերական համակրութիւններ միայն ճանչցած էի, և մի՛ մոռնաք, սիրելի՛ տէրը իմ սրտիս, թէ ձեզ նկատած էի միշտ ինձմէ աւելի երիտասարդ, և թէ նոյն իսկ խանդակաթ բարեկամութեան կապերուն մէջ, Օվըրտէնի նուագահանդէսէն ի վեր, սիրոյ վրայ կասկած իսկ չէի։

«Չէք մոռցած թէ ձեզմէ տասներկու ժամ միջոց խնդրեցի որոշումս տալու համար. անմիջապէս տեղի տուիք ինծի,(որովհետեւ, Հա՛րթ, ամէ՛ն բանի մէջ կատարեալ եղած էք) և գիս թողուցիք...։ Աւելի ետքը պիտի տամ ձեզի, իմ ամենասիրելիս, կը յուսամ գոնէ, աւելի մանրամասն նկարագրութիւն մը անոր յաջորդող ժամերուն։

«Բայց պէտք է հիմա ձեզի յայտնեմ, իր բոլոր խեղճութեանը մէջ, այն իրողութիւնը որ մեզ բաժնեց։ Գիտէի թէ դուք եռանդուն հիացող մըն էք գեղեցկութեան, իր բոլոր երեւոյթներուն մէջ։ Իմ մտերիմ փոքրիկ գրքոյկիս մէջ ծանօթագրեր էի խօսակցութիւն մը զոր ունեցած էինք քարոզիչի մը մասին որուն տգեղութիւնը նախ խորշանք պատճառեր էր ձեզի, բայց յետոյ իր դէմքը լուսաւորուած երեւցեր էր ձեզի՝ ներքին մտածումին գեղեցկութեամբը։ Եւ սակայն աւելցուցեր էիք թէ ձեզի համար չարչարանք մը պիտի ըլլար այդպիսի դէմք մը միշտ ձեր դիմացը ունենալ...

«Աւա՜ղ, կրկին և կրկին անգամ կարդացի այդ տողերը նոյն աղէտալի գիշերուան մէջ... Եւ չունեցայ բա-

ւական վստահութիւն ձեր սիրոյն վրայ, հանդուրժելու համար իմ դէմքիս անկատարութեան...։ Ես գիս տեսած չէի ձեր աչքով, ինչպէս եղաւ անկէ ետքը։ Կարծեցի թէ երկուքիս ալ կը խնայեմ ապագայ ցաւագին զղջումներ և դառն հմայաթափութիւններ՝ հաստատակամ մէկդի նետելով ներկայացուած անճառ երջանկութիւնը։

«Հիւանդագին զգացումին մէջ որուն տիրապետութեան տակ կը գտնուէի, ինքնիրենս ըսի. «Ի՞նչ, իմ տգեղութեանս կապուա՞ծ մնայ այս աղուոր երիտասարդը, որ հետզհետէ աւելի կը գեղեցկանայ, մինչ ես աւելի՛ պիտի տգեղնամ ու պառաւնա՛մ։» Ո՛րչափ խղճալի կը թուի այս ամէնը, հիմա որ գիտեմ մեր սիրոյն ուժը։ Բայց այն ատեն իմ մտածումս ճիշդ ու բանաւոր կը գտնէի. և սիրտս բզքտուած, որոշում տուի «ոչ»ըսելու։ Ո՛հ, հաւատացէ՛ք, անկեղծօրէն կարծեցի, Հա՛րթ, թէ վիշտն ու թախիծը ինծի համար էին միայն։

«Յետոյ ծագեցաւ խնդիրը թէ ի՞նչպէս մերժելու է։ Գիտէի որ եթէ բուն պատճառը յայտնեմ գիս պիտի հարկադրէիք հաւատալ թէ կը խաբուիմ։ Այն ատեն, իմ ամենասիրելիս, վախնալով որ մի գուցէ տեղի տամ, սուտ խօսեցայ։ Ինքզինքս չեմ արդարացներ, չեմ պաշտպաներ, կը խոստովանիմ պարզօրէն, վստահելով ձեր վեհանձնութեան՝ ինծի յայտնելու համար թէ ձեզի տուածէս աւելի ոչ մէկ պատասխան ձեզ չպիտի հեռացնէր։

«Ո՛հ, խեղճ Ճէյն, ո՛րքան վհատեցաւ...։ Եթէ կարենայիք զայն տեսնել փոքրիկ եկեղեցիին մէջ՝ մինչ ձեզ կը կոչէր, ինքզինքը կը հերքէր, ներքին խոստումներ կ'ընէր և ականջ կը դնէր ձեր քայլափոխի աղմուկին՝ սրտամաշ ըղձանքներով. բայց իմ Հարթս սեմին վրայ կնոջ մը քըմայքներուն սպասող մարդ չէ։

«Յաջորդ տարուոյն մէջ առողջութիւնս խանգարուեցաւ, այն ատենէն որ Տէրիք Պրէնտ յայտարարեց թէ հեզահե-

տէ կը հասնիմ, և հրամայեց որ ճամբորդեմ։ Այն ատեն, աւելի ուժեղ մթնոլորտի մը մէջ, նոր տեսարաններու մէջտեղ, աւելի յստակօրէն աչքի առջեւ բերի կեանքը։ Եգիպտոսի մէջ, անցեալ մարտ ամսուն, որոշեցի թէ ա՛լ չեմ կրնար ապրիլ առանց ձեզի։ Ա՛յնքան պէտք ունէի ձեր սիրոյն, այնպիսի բաղձանք մը՝ ձեզի ընծայելու իմ սէրս, որ վճռեցի առաջին շոգենաւը նստիլ և ձեզ կանչել։ Այն ատեն, այն ատեն, իմ ամենասիրելիս, իմացա՜յ.... ։ Նամակ մը գրեցի ձեզի. և ձեր մօտ փութալու թախանձանքս մերժուեցա՜ւ.... ։

«Կատարելապէս կ՚ըմբռնեմ որ դուք կրնայիք ըսել. «Ան իմ վրայ վստահութիւն չունէր երբ կը տեսնէի. հիմա որ կոյր եմ, ա՛լ վախնալիք բան մը չունի»։ Կա՛րթ, արդարեւ կրնաք ըսել ատիկա, բայց ճշմարտութիւնը չպիտի ըլլայ։

«Վերջերս ստոյգ ապացոյցներ ունեցայ թէ ես կը սխալէի, և թէ պէտք է վստահութիւն ունենայի ձեր վրայ։ Յառաջիկային պիտի յայտնեմ ձեզի այդ ապացոյցները։ Ինչ որ կրնամ ձեզի հաւաստել, սա է որ եթէ ձեր աղուոր փայլուն աչքերը կարենային տեսնել, պիտի տեսնէին կին մը որ ամբողջովին ձերն է, անվերապահ կերպով։ Եւ եթէ սէր մտահոգութիւն ունենար իր իսկ դէմքին մասին, այդ կինը պիտի ըսէր պարզապէս. «Դէմքս հաճելի երեւցած է իրեն, անո՛րն է, ա՛լ իրաւունք չունիմ քննադատելու. իմինս չէ, այլ անոր։ Տակաւին չեմ կրնար յայտնել ձեզի, ամենասիրելիս, եթէ ի՛նչպէս ձեռք բերի այս համոզումը։ Բայց անբաղդատելի ստուգութիւններ ունիմ ձեր հաւատարմութեան և ձեր սիրոյն։

«Խնդիրը ասոր մէջ կ՚ամփոփուի։— Կրնա՞ք ներել ինծի. եթէ կրնաք, պիտի վազեմ գամ անմիջապէս։ Եթէ չէք կրնար ներել, պիտի համակերպիմ։ Բայց, ո՛հ,

իմ ամենասիրելիս, այն սիրտը որուն վրայ անգամ մը հանգչեցուցած էք ձեր գլուխը, ձեզի՛ համար միայն կը բաբախէ։ Եթէ պէտք ունիք անոր, ետ մի՛ մղէք զայն։

«Միակ բառ մը գրեցէք ինծի Ձե՛ր ձեռքովը. «կը ներե՛մ»։ Այս է բոլոր խնդրանքս։ Երբ այդ բառը հասնի ինծի, կը փութամ գալ։ Ձեր նամակը տուն մի տաք ձեր քարտուղարուհիին։ Չեմ կրնար հանդուրժել ատոր։ Գրեցէք պարզօրէն, եթէ կրնաք ընել կատարեալ անկեղծութեամբ «կը ներեմ» և այս բառը ղրկեցէք անոր որ է

«ՁԵՐ ԿԻՆԸ»

Սենեակը անհունօրէն լուռ և հանդարտ էր, երբ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի աւարտեց ընթերցումը, և նամակը սեղանին վրայ դնելով սպասեց։

Վայրկեան մը վերջ Կարթ վեր առաւ գլուխը։

— Անկարելի բան մը ընել կը պահանջէ ինձմէ, ըսաւ.

Եւ ժպիտ մը թուլցուց իր պրկուած դէմքը։

Ծէյն ջղաձգօրէն կուրծքին տարաւ ձեռքերը։

— Չէ՞ք կրնար գրել. «կը ներեմ», հարցուց հիւանդապահուհի Ռօզմէրի։

— Ո՛չ, չեմ կրնար, ըսաւ Կարթ։ Աղջի՛կս, թերթ մը թուղթ և մատիտ մը տուէք ինծի։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի թուղթն ու մատիտը երիտասարդին ձեռքին մօտ դրաւ։

Կարթ առաւ մատիտը, շօշափելով գտաւ թուղթը, ձախ ձեռքով անոր եզերքը փնտռեց, մատներովը անոր մէջտեղը գտաւ, և խոշոր, յստակ գիրերով բառ մը գրեց.

— Կը կարդացուի՞, հարցուց՝ թուղթը հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի ուղղելով։

— Շատ յստակօրէն, ըսաւ. որովհետեւ կը պատաս-

խանէր՝ գիրը իր արցունքներով թրջելէն առաջ։

Փոխանակ «կը ներեմ»ի, Կարլ գրած էր. «Կը սիրեմ»։

— Ասիկա կրնա՞ք անմիջապէս թղթատարին յանձնել, հարցուց Կարլ՝ ցած և յուզուած ձայնով մը։ Եւ ան պիտի գա՜յ... Աստուա՜ծ իմ, պիտի գա՜յ։ Եթէ նամակն այս իրիկուն ճամբայ ելլէ, հոս պիտի կրնայ ըլլալ վաղայաջորդ օրը։

Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի առաւ Ճէյնի նամակը, և գրեթէ գերմարդկային ճիգով մը յաջողեցաւ ըսել.

— Մր. Տէ՛յլմէն, նամակը յետ-գրութեան մը ունի, որ ըսած է. «Գրեցէք Բալաս Օթէլ, Ապէրտին»

Կարլ ոստում մը ըրաւ։

— Ապէրտի՛ն, գոչեց. Ճէյն Ապէրտինի՛ մէջ, ուրեմն վաղն առտու կ'առնէ այս թուղթը, և կրնայ ցորեկին հոս ըլլալ. կ'իմանա՞ք, սիրելի Միս Ռօզմէրի, Ճէյն վաղը հոս պիտի ըլլայ։ Դուք Անգլիացի էք, և գուցէ աղէկ չհասկցաք իմ նախազգացումս, բայց Մարճըրի գիտէ՛ր։ Մի՛ս Կրէյ, նամակը կրնա՞յ անմիջապէս նամակատուն յանձնուիլ։

— Ես անձամբ կը տանիմ, Մր. Տէյլմէն, պատասխանեց Միս Կրէյ, հաճոյք պիտի զգամ պտոյտ մը ընելու առիթ ունենալով, և կամ վերադառնալ թէյի ժամուն։

Նամակատունը, Ճէյն չղրկեց Կարլի թուղթը, կուրծքին վրայ պահած էր զայն։ Բայց երկու հեռագիրներ ղրկեց։ Առաջինն էր՝ «Դքսուհի Մէլտրըմ, Բալաս օթէլ, Ապէրտին.—Անպայման այս իրիկուն եկէք, ժամ 5.30ի կառախումբով»։ Երկրորդն էր՝ «Սըր Տէրիք Պրէնտ, Ուիմփոլ սթրիթ, Լոնտոն.—Ամէն ինչ լաւ է»։

ԼԱ. - ‘‘ՎԱՐԴԱՐԱՆ,,Ի ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սիմբսըն իր տէրը մատենադարանի սենեակին մէջ հանգստացնելէ ետքը, սրահէն կ'անցնէր ժամը վեցուկէսին։ Թեթեւ աղմուկ մը լսեց վերէն և աչքերը վեր առնելով բարձրահասակ կին մը տեսաւ որ վար կ'իջնէր կաղնեփայտէ լայն սանդուղէն։

Սիմբսըն կանգ առաւ ապշահար։ Կնոջ երեկոյթի նրբաճաշակ արդուզարդը՝ կուրծքին վրայ նուրբ ժանեակներով զարդարուն՝ չտպաւորեց զինքը այնքան, որքան երեւոյթը անոր խաղաղ դէմքին որ վստահութիւն և ոյժ կ'արտայայտէր։

— Սի՛մբսըն, ըսաւ Ճէյն, հօրաքոյրս՝ Մէլտրըմի դքսուհին՝ իր սենեկապանուհիին, սպասաւորին և բաւական բեռներով մէկտեղ Ապէրտինէն հոս պիտի հասնի ժամը եօթնուկէսին ատենները։ Տիկին Մարճըրի Կրէն սենեակի կարգադրութիւնը պիտի ընէ։ Գուբէ մը ղրկեցի կայարանը, որովհետեւ դքսուհին չախորժիր ինքնաշարժերէն։ Երբ Նորին Շնորհափայլութիւն ժամանէ, զինքը անմիջապէս կ'առաջնորդէք մատենադարանը։ Ժամը ութը քառորդ անցած պիտի ընթրենք ճաշասրահին մէջ։ Մինչեւ այն ատեն Մր. Տէյլմէն և ես շատ զբաղած ենք և պէտք չէ անհանգիստ ըլլանք դքսուհիին ժամանումէն առաջ։

— Այո՛, Միս... Միլէտի, կակազեց Սիմբսըն որուն խոր ակնածանք կ'ազդէր դքսուհիի մը եղբօր աղջիկը։

Ճէյն ժպտեցաւ.

— «Միս» կը բաւէ, Սիմբոլն. և ազնուական գնաց-քով մը անցաւ ու մտաւ մատենադարանի սրահը։

Կարթ լսեց անոր մեկնիլն և դուռը գոցելը. Իր քաջա-վարժ ականջը գուշակեց երկայն քղանցքին շրշիւնը։

— Ո՛հ, Միս Կրէյ, ըսէ՛ք, ձեր համազգեստը ծրա-րա՞ծ էք։

— Այո՛, բեռս կապեցի։

Ճէյն յամրօրէն յառաջացաւ սենեակին մէջ և վայր-կեան մը կեցաւ վառարանին մօտ, դիտելով Կարթը. սեւ պաշտօնական զգեստ հագած էր ան, ինչպէս Շէնոգոնի մէջ, այն անմոռանալի գիշերը։ Ճէյն ակնարկը յառած էր անոր վրայ։ Վերջապէ՛ս իր ժամը եկած էր. բայց նոյնիսկ այս վայրկեանին, անհրաժեշտ էր՝ Կարթի սիրոյն համար՝ ըլլալ խոհեմ և համբերող։

— Չերգեցիք, ըսաւ Ճէյն, խոստացած էիք։

— Ո՛չ, պատասխանեց Կարթ, նախ որովհետեւ ատոր վրայ չխորհեցայ, յետոյ երբ յիշեցի խոստումս, գլխուս մէջ ուրիշ բան ունէի...։ Ո՛հ, Միս Կրէյ, չեմ կրնար եր-գել այս իրիկուն, հոգիս համր կը մնայ ըղձանքով։

— Կը հասկնամ, ըսաւ Ճէյն քաղցրութեամբ, և ես եմ որ պիտի երգեմ ձեզի այսօր։

Թեթեւ զարմացում մը նկարուեցաւ Կարթի դիմագի-ծերուն վրայ։

— Կ'երգէ՞ք, հարցուց, ուրեմն ինչո՞ւ այսքան ատեն չերգեցիք։

— Երբ հոս եկայ, Տոքթ. Բօպլի հարցուց ինծի թէ դաշնակ կը զարնե՞մ։ — «Քիչ մը» պատասխանեցի։ Այն ա-տեն եզրակացուց թէ անշուշտ քիչ մըն ալ կ'երգեմ, և բացարձակապէս արգիլեց ինծի երաժշտութիւն ընել ձեզի։ Յայտարարեց թէ երբեք չէր ուզեր ձեզ բոլորովին խենդե-ցնել։

Կարթ շատ զուարթ խնդուք մը ունեցաւ.

— Մեր հին բարեկամին մէկ քմահաճոյքն է աս, ը-սաւ, և հակառակ իր արգելքներուն, վտանգի՞ պիտի են-թարկէք ինքզինքնիդ, և այս իրիկուն քիչ մը պիտի եր-գէ՞ք, ինծի հաճելի ըլլալու համար։

— Միակ Ռօմանս մը պիտի երգեմ ձեզի։ Ահաւասիկ ձեզ առաջնորդող լարը ձեր աջ ձեռքին տակն է. ձեր և դաշնակին միջեւ ոչինչ կայ. եթէ ուզէք զիս կեցնել, ան-միջապէս կուգաք։

Այս ըսելով Ճէյն դաշնակին առջեւ եկաւ նստաւ։

Վարդարանը Նախերգանքի մէկ ակօռ մը միայն ունի։ Ճէյն զարկաւ զայն՝ աչքերը յառած Կարթի դէմքին. ու տեսաւ որ յանկարծ ոտքի կանգնեցաւ ան, և զարմանքի ու սպասումի արտայայտութիւն մը երեւցաւ դէմքին վրայ։

Այն ատեն Ճէյն սկսաւ երգել. խոր, թրթռուն, քաղցր ձայնը բարձրացաւ լռութեան մէջ.

Ժամերը, սիրտ սիրելի, որ քեզի հետ անցուցի,
Ինծի համար մարգարիտի շարք մ'են անոնք,
Զորս կը քաշեմ հատ առ հատ, ու կը համրեմ մի առ մի
Իմ Վարդարա՛նս... Վարդարա՛նս...

Ճէյն աւելի առաջ չգնաց։ Կարթ ոտքի ելած էր. բառ մը չարտասանեց, այլ անդիմադրելի թափով մը դէպի դաշնակին կողմը գնաց։ Ճէյն աթոռակին վրայ դարձաւ, թեւերը բացած՝ զայն ընդունելու համար։ Կարթի ձեռքը որ դէպի առաջ երկարած էր, ստեղնաշարին վրայ ին-կաւ....։

Ա՛լ հիմա գտած էր զայն. ծունկի եկած էր ու կը սեղ-մէր Ճէյնը թեւերուն մէջ. այս վերջինն ալ իր բազուկնե-րովը կը շրջապատէր զայն, դժնդակ շաբաթներէ ի վեր սրտին խորը պահած բուռն խանդաղատանքով։

Կարլթ վայրկեան մը դէպի ձէյն դարձուց նայուածքէ զուրկ իր գեղեցիկ դէմքը.

— Դո՞ւք, ըսաւ, դո՞ւք, այսչա՛փ ժամանակ...:

Յետոյ գլուխը կրթնցուց ձէյնի կուրծքին:

— Ո՛հ, ամենաքաղցր սիրելիս, ըսաւ ձէյն խանդաղատանքով, այո՛, ե՛ս, այսչա՛փ ժամանակ, իմ ամբողջ ժամանակս՝ իմ ամենասիրելիիս քով, իր տառապանքին և առանձնութեան մէջ: Ի՞նչպէս կրնայի հեռու մնալ: Բայց Կարլթ, ի՛նչ երանութիւն, ձեզի վերջապէս քովս, մօտս զգալ... այո՛, ե՛ս եմ, վստա՞հ չէ՞ք... եկէք, նստէք մօտս:

Կարլթ ոտքի ելաւ, և ձէյնն ալ ոտքի հանեց առանց թուլցնելու իր սեղմումը. ձէյն զայն առաջնորդեց ցած նստարանի մը վրայ: Բայց երբ ինքն ալ հոն նստաւ, Կարլթ նորէն ծունկի եկաւ, ապաստանելով ձէյնի սիրալիր բազուկներուն մէջ:

— Ոհ, սիրելիս, ըսաւ ձէյն (և իր ձեռքերը մեղմօրէն շոյեցին սրտին կրթնած սիրելի գլուխը), մեծ մխիթարութիւն մը եղաւ ինծի՛ այստեղ գտնուիլ, ձեզի ծառայելու, ձեզմէ հեռացնելու համար ամէն անօգուտ տառապանք, օգնելու համար ձեր գիշերին մէջ. բայց չէի կրնար գալ ես անձամբ, մինչև որ իմ սիրելիս հասկցած չըլլար ձէյնը, և ներած չըլլար անոր... ոչ, չէ թէ ներած... կը սիրէր տակաւին... ներե՛ց... Ոհ, Կարլթ, հանդարտեցէք, իմ սէ՛րս... կը վախցնէք զիս... ոչ, չպիտի բաժնուիմ ձեզմէ, երբէ՛ք, երբէ՛ք: Հանդարտեցէք, ինծի՛ մտիկ ըրէք, քանի մը օր ալ համբերութիւն, և հնար եղածին չափ շուտով պիտի ստանանք անհրաժեշտ արտօնութիւնը, և պիտի միանանք Կարլթ: Հօրաքոյր ձինա այս իրիկուն կուգայ, կէսօրէն հոս պիտի ըլլայ, պիտի ամուսնանա՛նք,

Կարլթ... և այն ատեն, յարեց ձէյն՝ զօրավալիր, թրթռուն ձայնով մը, ամենամեծ ուրախութիւնը՝ պիտի ունենամ ամուսնոյս հետ ըլլալու, մի՛շտ գիշեր ցորեկ:

Երկար լռութիւն մը: Քիչ առ քիչ հանդարտեցաւ Կարլթը ցնցող յուզումի փոթորիկը, ու մեծ խաղաղութիւն մը տիրեց:

Հուսկ ուրեմն Կարլթ գլուխը վեր առաւ.

— Մի՛շտ, մի՛շտ միասին, ըսաւ. ոհ, ասիկա լոյսը պիտի ըլլայ:

Երբ Սիմբսըն, իր կարևորութեան զգացումէն տժգունած, բացաւ մատենադարանի դուռը, և ծանոյց. «Ն. Շնորհափայլութիւն Մէլտրըմի դքսուհին», ձէյն դաշնակին առջև էր և կը նուագէր երազուն մեներգներ. ու նրբահասակ երիտասարդ մը, երեկոյթի հագուստով, յարգալից փութկոտութեամբ մը յառաջացաւ ընդունելու համար այցելուհին:

Դքսուհին կա՛մ չտեսաւ Կարլթը առաջնորդող՝ լարը, կամ չտեսնել ձևացուց.

— Ամենաբարի՛ Աստուած, ո՛րքան զարմանքի կը մատնէք զիս, սիրելի Տէյլ: Ձեզ կոյր գտնել կ'ակնկալէի, և հիմա կը տեսնեմ որ զիս դիմաւորելու կուգաք ձեր սովորական գեղեցիկ գնացքով:

Սիրելի՛ դքսուհի, ըսաւ Կարլթն խոնարհելով՝ համբուրելու համար պառաւին բարեկամ ձեռքերը որ իրենները կը բռնէին. չեմ կրնար ձեզ տեսնել, աւա՛ղ, բայց այս իրիկուն հազիւ կը զգամ կոյր ըլլալս, որովհետև զիս շրջապատող գիշերը լուսաւորուած է անբացատրելի ուրախութեամբ մը:

— Օ՛հ, օ՛հ, տեսէք ո՛ւր տեղուանքն ենք: Եւ որո՞ւ հետ կ'ամուսնանաք, հիւանդապահուհի՞ին, որուն համար կ'ըսեն թէ շատ յանձնարարելի աղջիկ մըն է, թէ սա յան-

գուգն Ճէյնի հետ որ առանց ոևէ խղճահարութեան սեղած ժամանակը կը հրամայէ իր պառաւ հօրաքրոջ՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը գալ։

Ճէյն դաշնակին առջեւէն ելաւ, և ձեռքը սահեցուց իր խօսեցեալին թեւին տակ։

— Սիրելի հօրաքոյր Ճինա, ըսաւ, գիտէք թէ շատ ուրախ էք գալով, որովհետեւ կը սիրէք բարի պարիկի մը պէս ճիշդ յարմար ժամանակին հասնիլ։ Կարթ պիտի ամուսնանայ երկուքին հետ ալ, հիւանդապահուհիին և Ճէյնին, որովհետեւ երկուքն ալ այնքան կը սիրեն զայն որ երբեք չեն կրնար լքել, և ինքն ալ չի կրնար անոնցմէ հեռու ապրիլ։

Դքսուհին դիտեց երկու ճառագայթարձակ դէմքերը, և իր աչքերը լեցուեցան արցունքով.

— Լա՛ւ, լա՛ւ։ Աստուած օրհնէ ձեզ, երջանիկ արարածներ։ Ես ալ իմ կարգիս պիտի օրհնեմ ձեզ, միայն թէ ճաշելէ ետքը։ Հիմա, կանչեցէք սա ջղային մարդը որ զիս առաջնորդեց, և ըսէք իրեն որ սենեկապանուհիս ղրկէ ինծի, ցուցնէ իմ սենեակս, և ըսէ թէ ո՞ւր դնեն թութակս... պէտք եղաւ միասին բերել, սիրելի Ճէյն, շատ սիրուն է թռչունս, գիտէի որ զայն աւելորդ պիտի գատէք, բայց իրաւ որ չկրցայ անկէ զատուիլ։

ԼԲ.— ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը օր ետքը կատարուեցաւ Կարթի և Ճէյնի պսակադրութիւնը՝ եպիսկոպոսական փոքրիկ եկեղեցիին մէջ, որ թառած էր լեռներուն գագաթը։

Աշխարհիկ թերթերը նկարագրեցին արարողութիւնը որ, ըսին, շատ մտերմական հանդամանք մը ունէր։ Կարթի և Ճէյնի համար միակ կէտ մը կարեւոր էր. այն է ամուսնացած ըլլալ և առանձին մնալ հնար եղածին չափ կարճ ժամանակի մէջ։ Մերժեցին զբաղիլ երկրորդական մանրամասնութիւններով։ Ճէյն՝ Տէյլիք Պրէնտի թողած ամէն կարգադրութեան, ըսելով միայն.

— Իրերը այնպէս մը կարգադրեցէք որ ամուսնութիւնը վաւերական ըլլայ, և հաշուեցոյցերը ղրկեցէք մեզի։

Դքսուհին, հաւատարիմ հին սովորութեանց, Ճէյնի խօսեցաւ պսակի արդուզարդին վրայ.

— Ճերմակ սաթեն և քօ՛ղ մը, ո՛չ երբեք, սիրելի հօրաքոյր Ճինա։

— Ուրեմն ի՞նչ հագուստ կ'ուզէք կրել, հարցուց Դքսուհին խիստ ձայնով մը.

— Այն շրջազգեստը զոր նոյն առտուն հագած պիտի ըլլամ։

Յետոյ, տեսնելով իր հօրաքրոջ դժգոհութիւնը, Ճէյն աւելցուց.

— Երբոր հաշտեցնենք իրարու, սիրելի հօրաքոյր, վերը շատ գեղեցիկ հագուստներ ունիմ. թո՛ղ ձեր սենե-

կապանուհին քննէ զանոնք. կը խոստանամ ձե՛ր ընտրածը հագնիլ։

Խորհրդակցութեան արդիւնքը այն եղաւ որ Ճէյն եկեղեցիին մէջ երեւցաւ ոսկեթելով ասեղնագործուած շքեղ կապոյտ շրջազգեստով մը, որուն թիկնոցը կը բացուէր յարդագոյն ժիլէի մը վրայ՝ ժանեակներով զարդարուն, ինչ որ հիանալի կերպով կը վայլէր իր գեղեցիկ հասակին։ Կարթ աւելի՛ հոգ տարած էր իր հարսանեկան արդուզարդին, որքան Ճէյն անհոգ գտնուած էր, և Սիմբսըն զայն մանրակրկիտ և հոգածու վայելչութեամբ հագուեցուց։ Գեղեցիկ երեւոյթ մը ունէր ան, ոտքի կանգնած դասին առջեւ, ականջ դնելով հարսնցուին ժամանումին։ Երբ Ճէյն, Տէրիքի թեւին կրթնած, տաճարը մտաւ, Կարթ թեթեւ մը դարձուց գլուխը և ժպտեցաւ։

Դքսուհին՝ նուրբ սաթէնով և սպիտակ կզաքիս մուշտակով ծածկուած, գլուխը դրած փետրազարդ գլխարկ մը, վիզը լեցուն շղթաներով, հարսին ձախ կողմը կը գտնուէր՝ կազմ և պատրաստ իր դերը կատարելու։

Հակառակ կողմը, հարսին հնար եղածին չափ մօտիկը կը կենար Մարճըրի Կրէն, սեւ սաթենէ շրջազգեստով, մետաքս փոքրիկ քաբօթ մը գլուխը, ճերմակ և գծաւոր մուսլինէ ֆիշիւ մը հաւատարիմ ծեր սրտին վրայ, որ Կարթի ծնած օրէն սկսեալ խանդաղատանքով բաբախած էր անոր համար։

Տքթ. Բօլպի, տրամադրելի միակ ամուրին, պատուակալ պարոնն էր, և իրեն յանձնուած էր հիւրերը պատուասիրելու փափուկ պաշտօնը։

Տէրիք Պրէնտ գեղեցիկ երեւոյթ մը կը պարզէր իր բարձրահասակ կազմուածքով և մետաքս լանջամասով որսենկօրէն անքննադատելի վայելչութեամբը։ Լէտի Պրէնտ, որուն ներկայութիւնն անհրաժեշտ դատուած էր, նախորդ

իրիկուընը ժամաներ էր։ Տէրիք, Ճէյնը Կարթի քով առաջնորդելէ ետքը, եկաւ նստաւ կնոջը քով, Մարճըրիի ետին։

Ճէյն, Տէրիքի թեւը թողելէ ետքը, ետին դարձաւ. և երկու բարեկամները երկար նայուածք մը փոխանակեցին, որուն մէջ կ'ամփոփուէին այնքան տարիներու յիշատակները և բացարձակ վստահութիւնը։ Լէտի Պրէնտ աչքերը խոնարհեցուց դէպի փոքրիկ աղօթագիրքը որ ձեռքը կը գտնուէր. նախանձը անծանօթ էր իրեն. տաքդողը ամենաաննշան պատճառ մը ընծայած չէր անոր՝ ծանօթանալու այդ կրծող անգութ զգացումին, բայց Տիկին Տէրիք չէր կրցած կատարելապէս ըմբռնել իր ամուսնին և Ճէյնի միջեւ գտնուած բարեկամութիւնը, որ հիմնուած էր մանկութենէ ի վեր միասին գտնուելու և նկարագրի կարգ մը նմանութիւններու վրայ։

Այն վայրկեանին որ պսակադիր հոգեւորականը հարցուց թէ ներկաներուն մէջ կա՞յ մէկը որ արգելք մը տեսնէ այս «երկու անձերուն» օրինապէս միացումին, կանգ առաւ այնքան երկար որ Մարճըրի բարձրաձայն պատասխանեց ջղաձգօրէն. «ո՛չ»։ Փեսան ձայնին կողմը դարձաւ ու ժպտեցաւ. և Տէրիք Պրէնտ ծռեցաւ, ու ձեռքը բարեկամաբար դնելով պառաւին ուսին, ըսաւ ցած ձայնով.

— Հանդարտէ՛, վաղեմի բարեկամուհիս, ամէն բան կարգին է։

Յետոյ Ճէյն զգաց որ Կարթ ուժգնօրէն կը սեղմէ իր աջ ձեռքը։ Արարողական բառերը հարցուցին Կարթի թէ կ'ուզէ՞ իրեն կին ընդունիլ Ճէյնը։

Ու Կարթ պատասխանեց թէ կ'ուզէ։

Միեւնոյն հարցումը եղաւ Ճէյնի՝ «Առողջութեան թէ հիւանդութեան մէջ»։

Ու Ճէյն թրթռուն ձայնով մը, որ Վարդարանին ձայնն էր, յայտարարեց.

— Կ՚ուզեմ։

Երբ այս բառերը արտասանուեցան, Կարթ վեր առաւ բռնած ձեռքը, և ակնածանքով համբուրեց։

Ու ցկեանս իրարու միացան, անոնք որ երկար ատենէ ի վեր միացած էին այնքան խանդաղատանքով. միացան հանդիսաւորապէս, բարեպաշտօրէն, Աստուծոյ հանդէպ։ Ամուսնական մատանին, խորհրդանշան սիրոյ որ ոչ սկիզբ ունի և ոչ վերջ, Նուիրական Գրքին վրայ դրուելէ ետքը, անցուեցաւ Ճէյնի մատը։

Արարողութիւնը վերջանալէ ետքը, Ճէյն Կարթի թեւը մտաւ, և բաւական ամուր կրթնելով անոր՝ որպէսզի լաւ գիտակցի, առաջնորդեց զայն դէպի գաւիթը։

Զիրենք տանող կառքին մէջ, այն վայրկեաններուն միջոցին ուր այր և կին առաջին անգամ իրար կը գտնեն առանձին, գլուխ գլխի, Կարթ դէպ իր կինը դարձաւ զըսպուած եռանդով մը, չըսաւ ա որ՝ «կի՛նս» երեք տարի առաջ ճաշակած էին այս կոչումին անճառելի քաղցրութիւնը, այլ սա պարզ բառերը արտասանեց, որ Ճէյնը յուզեցին ամէնէն խնամեալ ճառէ մը շատ աւելի.

— Ամենասիրելի՛ս, այս մարդիկը ե՞ր պիտի երթան, ե՞րբ մենք մեզի առանձին պիտի մնանք։ Ինչո՞ւ եկեղեցիէն չիտակ երկաթուղիի կայարանը չառաջնորդեն զանոնք։

Ճէյն ժամացոյցը նայեցաւ ու պատասխանեց.

— Սիրելի՛ս, մեր տարրական պարտականութիւնն է ճաշ տալ մեր հրաւիրեալներուն, գիտէք թէ ո՛րքան բարեացակամ և անձնուէր գտնուեցան մեզի։ Պատշա՞ճ է որ մեր ամուսնական կեանքը սկսինք հիւրասիրութեան պարտականութեանց հանդէպ այսպիսի թերացումով մը. ժամը մէկն է, ճաշը պիտի տրուի ժամը մէկուկէսին. կառախումբը կը մեկնի ժամը չորս ու կէսին։ Երեք ժամէն մինակ պիտի ըլլանք, Կա՛րթ։

— Պիտի յաջողի՞մ ամբողջ երեք ժամ պատշաճ վարմունք մը ունենալ, գոչեց Կարթ մանկունակ ծիծաղով մը։

— Անհրաժեշտ է .. ապա թէ ոչ կ՚երթամ կանչելու հիւանդապահուհի Ռօզմէրին։

— Սը՛ող, Ճէ՛յն. չկատակենք այսօր։ Իրականութիւնը շատ գեղեցիկ է,

Եւ բուռն գորովով մը Ճէյնի ձեռքն իր ձեռաց մէջ առնելով աւելցուց.

— Կ՚ըմբռնէ՞ք որ հիմա, տառացի կերպով, իմ կինս էք։

Ճէյն բռնեց Կարթի ձեռքը, և կուրծքին տարաւ, ճիշտ այն տեղը ուր յաճախ տարած էր իր իսկ ձեռքը, զսպելու համար իր սրտին բուռն տրոփումները, և չյայտնելու համար իր յուզումը։

— Սէ՛րս, ըսաւ, ոչ թէ կ՚ըմբռնեմ զայն, այլ գիտեմ, — օրհնեա՛լ է Աստուած որ այսպէս է։

ԼԳ. - ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԼՈՅՍ

Լուսինը կ'ողողէր դարատափը՝ յստակ, արծաթի լոյսով մը։ Կարլ և Ճէյն պարտէզի դուռնէն մտան լուսաւոր շրջանակին մէջ. հրապուրուած ամառնային գիշերուան քաղցրութենէն, և սոխակներու երգէն որ շրջակայ անտառները կը լեցնէին իրենց խորաթափանց մեղեդիներով, իրենց տունի ընդարձակ թիկնաթոռները բերին զետեղեցին վանդակապատին առջեւ, և հանգստաւէտ նըստան հոն, ականջ դնելու համար գիշերուան ներդաշնակ արձագանգներուն։ Լռութիւնը կատարեալ էր, հանդարտութիւնը բացարձակ։ Կարլ իր թիկնաթոռին բարձիկը առաւ և դրաւ գետինին խիճերուն վրայ։ Հիմա նստած էր կնոջը ոտքերուն առջեւ, կռնակը կրթնած անոր ծունկերուն։ Ճէյն խօսելով հանդերձ, կը շոյէր թեթեւօրէն Կարլի գլուխն ու մազերը։ Երիտասարդը երբեմն երբեմն դէպի ետ կը ծռէր, և Ճէյնի ձեռքը բռնելով կը համբուրէր մատանին, զոր ինքն իսկ անցուցած էր անոր մատը, բայց երբեք տեսած չէ՛ր։ Երկար, գորովոտ լռութիւն մը կը շրջապատէր զանոնք. իրենց շուրջը կը ծածանէին մտերիմ մտածումներ, նուիրական հրճուանքներ, զորս կարելի չէ արտայայտել բառերով։ Լռութիւնը բառերէն աւելի պերճախօս էր։ Կարլ չէր կրնար հանդուրժել որ Ճէյն վայրկեան մը հեռու մնայ իր ձեռքերուն հասողութենէն։ Մինչ ուրիշ մը պիտի ըսէր. «Կ'ուզեմ միշտ տեսնել զայն», Կարլ կ'ըսէր. «Կ'ուզեմ անդադար շօշափման մէջ գտնուիլ անոր հետ»։ Եւ Ճէյն զուարթօրէն ընդունելով այս քաղցր

ծառայութիւնը, այնպէս մը կը կարգադրէր որ շարունակ տպաւորութիւնը տայ անոր՝ իր մօտիկ ներկայութեան։ Եւ արդէն իրեն նիւթական մտերմութենէն կազդոյր մը կը զգար Ճէյն։ Սպասումի երկար շաբաթներու միջոցին, երբ իր թեւերը ցաւագին կ'երկարէին դէպի Կարլ, հարկադրըուեր էր իր ներքին բաղձանքը թաղել սրտին խորը, և նոյն իսկ զգուշանալ հիւանդին ձեռքին հպելէ։ Այսօր իրեն այնպէս կուգար թէ երկար ատենէ ի վեր սրտին մէջ գիզուած անօթութիւնը երբէք պիտի յագենար։

Սոխակ մը կը հնչեցնէր իր յուզիչ թրթռումները... Կարլ սկսաւ սուլել՝ անոր յարեւնման թրթռումներով։

— Սէ՛րս, ըսաւ Ճէյն, ասիկա կը յիշեցնէ ինծի քաղցր առանձներգ մը, զոր այնքան կը բաղձամ լսել ձեր երգելը։ Ճշդիւ չեմ կրնար ըսել անոր անունը, բայց դուք պիտի յիշէք անշուշտ։ Երկուշաբթի իրիկուն, երբ ձեր փափաքին վրայ հիւանդապահուհի Ռօզմէրի ձեզի նկարագրեց յաջորդաբար ձեր աշխատանոցի նկարները, — մեր սիրտերը ո՛րքան կը տառապէին —, ես կանուխէն քաշուեցայ՝ սկըսելու համար իմ խոստովանութեանս խմբագրութիւնը, իսկ դուք Սիմբալնը կանչեցիք, և ըսիք իրեն որ ժամը տասնըմէկին միայն ձեր մօտ գայ։ Մինչ ես կը գրէի վրայի սենեակը, կը լսէի ձեր դաշնակ զարնելը մատենադարանի սրահին մէջ։ Դուք սկսաք զարնել ինծի ծանօթ կտորներ, զոր միասին նուագած էինք երբեմն...։ Յանկարծ քանի մը թարթափումներէ և մանր կտորներէ ետքը, անծանօթ եղանակ մը ճչդուեցաւ հրաշալի ներդաշնակութեամբ մը. անմիջապէս վար դրի գրիչս, և ականջ տուի ուշադիր...։ Այն ատեն սկսաք երգել, ինչ որ անհուն ուրախութիւն պատճառեց ինծի. ոտքի ելայ, առանց աղմուկի բացի պատուհանը, և դուրս ծռեցայ...։ Բառերը մինչեւ ինծի չէին հասնիր, և սակայն որոշակի լսեցի երկու տողեր, համակուած այն տարիքին գրաւիչ տխրութեամբ մը, որ գլուխս

պատուհանին եզրը կռթնցուցի, անկարող դառնալով շարունակելու նամակս. աւելի երկար ատեն սպասելու ուժ չէի զգար, և անդիմադրելի կերպով կը մղուէի այն պահուն իսկ գալու ձեր մօտ։

Կարթ իրեն քաշեց սիրելի ձեռքը որ գրիչը բռնած էր այդ գիշեր, ու զայն դարձնելով համբուրեց ափը։

— Որո՞նք էին այն տողերը, Ճէյն հարցուց։

— «Երբ այլեւս գոյութիւն չունենայ բոլոր ինչ որ եղած էր, Տէ՛ր, հոգատար եղիր մեզի, եւ առաջնորդէ նաւահանգիստ»։ Ո՛հ, սէ՛րս, ի՛նչ սրտայոյզ բառեր. «Երբ այլեւս գոյութիւն չունենայ ինչ որ եղած էր»։ Այս եղանակը չինողը պէտք է կրած ըլլայ մերինին նման դառն փորձեր։ Յետոյ այս տողերգին յաջորդեց ուրիշ երգ մը՝ յոյսով և հրճուանքով լեցուն, այն աստիճան որ տեղէս ելայ և շարունակեցի նամակս։ Որո՞ւնն է այս կտորը, Կարթ, ո՞ւր լսած էք զայն։ Կը հաճի՞ք երգել ինծի. սաստիկ կը բաղձամ լսել զայն... Ո՛չ, հիմա որ չեմ կրնար սպասել։

Կարթ չտկուեցաւ, և սկսաւ խնդալ քաղցրութեամբ։

— Ասիկա ձեր բնութեան հակառակ է, Ճէյն. ո՛րքան հզօր և համբերող էք դուք։ Այսուհանդերձ կը սիրեմ ձեր բուռն բաղձանքին անկեղծ արտայայտութիւնը, հիմա գոհացում կուտամ անոր։ Ես այդ բառերը գտայ Ուորչէստըրի եկեղեցւոյ սաղմոսարանին մէջ, իբր տարի մը առաջ, իրիկուան ժամերգութեան մը ներկայ գտնուելու պահուս։ Այդ բառերը յուշատետրիս մէջ գրեցի քարոզի պահուն... կը խոստովանիմ յանցանքս։ Այս օրհներգը հիանալի թուեցաւ ինծի, և բարեբախտաբար գոց սորվեցայ բառերը։ Բնականաբար, քանի որ կը բաղձաք, այստեղ իսկ պիտի երգեմ զայն, բայց կը վախնամ որ օրհներգը շատ խեղճ երեւայ առանց նուագի ընկերակցութեան. միւս կողմէ, ինչ որ ալ ըլլայ, այս պահուս տեղէս չեմ շարժիր։

Այն ատեն, կռնակը Ճէյնի դարձուցած, գլուխը վեր, երկու ձեռքերը խաչաձեւ մէկ ծունկին վրայ, Կարթ սկսաւ երգել։ Բրած մարզանքը մեծապէս աւելցուցեր էր իր ձայնին հրապոյրն և դիւրաթեքութիւնը, որով պարզապէս հիանալի եղաւ օրհներգը...։ Ճէյն մտիկ կ'ընէր, սիրտը ուրախութեամբ լեցուն.

Շքեղ առաւօտը անհետացաւ.
Արեւն իսկ, աւա՜ղ, սպառեցան իր պանծալի ոսկի երանգները.
Վերջալոյսի աստղերը
Նորէն կ'երկարին երկրի վրայ։
Մեր կեանքը արշալոյս մըն է մարող,
Ո՜րքան խուսափուկ է իր փայլը.
Երբ այլեւս գոյութիւն չունենայ բոլոր ինչ որ եղած էր, Տէ՛ր,
Հոգատար եղիր մեզի, եւ առաջնորդէ նաւահանգիստ։

. . . .

Վերջին բառերը, յոյսով թաթաւուն, կը բարձրանային գիշերուան մէջ...։ Կարթ թուլցուց իր ձեռքերուն սեղմումը, և կարծես սփոփուած, նորէն կռթնեցաւ կնոջը ծունկերուն։

— Ի՛նչ գեղեցիկ է, ըսաւ Ճէյն, և ո՛րքան կը պատշաճի մեզի՝ այս օրհնեալ գիշերուան մէջ։

— Արդարեւ ինծի կը թուի թէ նաւահանգիստ հասած եմ, պատասխանեց Կարթ, և ասիկա՝ անոր համար որ ձեզ ունենալով, ամէն բանի տիրացած եմ, Ճէ՛յն։

Ճէյն ծռեցաւ և այտերը կռթնցուց Կարթի գլխուն։

— Ամենասիրելի՛ս, ըսաւ, արդարեւ ձերն է ինչ որ իմ անձովս կրնամ ընծայել ձեզի. բայց մեր մռայլ օրերուն ամէն ինչ կորսուած չէ՞ր թուեր...։ Եւ այս սքանչելի եղանա՞կը, որո՞ւնն է, Կարթ։

Կարթի ժպիտը նորէն հնչեց. հաճոյք և քիչ մը վեհերոտութիւն կար այդ ժպիտին մէջ։

— Գոհ եմ որ եղանակն ալ հաճելի է ձեզի, Ճէյն, որովհետեւ պէտք է խոստովանութիւն մը ընեմ։ Անոր հե-

ղինակը ես եմ... փոքրիկ Ռօզմէրին անողոքաբար արթնցուցած էր ամբողջ յիշատակներս՝ «պատկերին տակնոց» վրայ. չափեցի թէ «ամուսին»ին սէրը ի՛նչ կրնար ըլլալ, ի՛նչ պէտք է արժէր ինծի։ Ա՛յնքան վիրաւորուած, տխուր, առանձին զգացի ինքզինքս։ Այդ վայրկեանին օրհներգին բառերը միտքս եկան, և իմ գաղտնի մտածումներէս խուսափելու համար, սկսայ անոր տողերը արտասանել։ Յանկարծ, բնագրին ոգեկոչած տեսիլը փոխադրուած գտնուեցաւ իմ մէջս՝ հնչուն յատակի մը վրայ։ Ճիշդ ինչպէս որ ժամանակաւ արեւամուտի մը բոլոր աստիճանաւորումները կը տեսնէի և յետոյ կտաւին վրայ կը փոխադրէի, այդպէս ալ լսեցի մարը մտնող արեւի ձայնաչարին բոլոր ներդաշնակութիւնները։ Ասղնտուքի միեւնոյն զգացողութիւնը ունեցայ մատներուս ծայրը, ինչ որ կը զգայի երբ ներշնչումը կուգար ու կ'առնէի իմ վրձիններս և երանգապնակս։ Այն ատեն նուագեցի արեւամուտի էջը, յետոյ վերջալոյսը, արձակեցի աղաղակը կոչի, հաւատքի և խաղաղութեան։ Օրհներգը կազմուած է այս զանազան տարբերէն, ճիշդ ինչպէս էթիւտներ կ'ընէի նկարի մը համար։ Ասոր համար է որ օրհներգը արձակուելէն առաջ լսեցիք թարթափումներ և պզտիկ եղանակներ։ Զէի աշխատեր վերյուշել, այլ կարգի դնել զանազան եղանակներ՝ անոնց տալու համար վերջնական ձեւը։ Շատ երջանիկ եմ. որ այս եղանակը հաճելի է ձեզի. թերեւս կարենանք զայն թուղթի վրայ առնել։ Եթէ դուք այս կտորը արժանի կը նկատէք ձեր կողմէ երգուելու, ես դաշնակի վրայ կ'ընկերակցիմ։

Ճէյն կուլար քաղցրօրէն, և արցունք մը ինկաւ Կարթի ձեռքին վրայ։ Րոպէի մը մէջ Կարթ ծունկի եկաւ անոր առջեւ։

— Ի՞նչ կայ, Ճէ՛յն, սիրելի՛ս, բա՞ն մը ըրի որ ձեզ վրդովեց։ Աստուա՛ծ իմ, ինչո՞ւ չեմ կրնար տեսնել իր դէմքը։

Ճէյն զսպեց իր յուզումը, ու պատասխանեց բնական ձայնով մը, ստիպելով Կարթը որ նստի։

— Ո՛հ, սէ՛րս, ըսաւ. մեծ ուրախութեան մը արցունքներ են։ Ինծի կրթնեցէք, և պիտի փորձեմ բացատրել զայն։ Գլուխ գործոց մը հեղինակած էք. ոչ միայն ձեր կինը երջանիկ և հպարտ պիտի զգայ ինքզինքը՝ երգելով ձեր օրհներգը, և այլ բոլոր այն կիները որ արուեստը կը սիրեն, պիտի ուզեն նուագել զայն։ Կը գիտակցի՞ք, Կարթ, այս թանկագին ձիրքին նշանակութեանը. ստեղծագործող կարողութիւնը այն աստիճան զօրաւոր էր ձեր մէջ, որ մէկ ելքը փակուած տեսնելով, ուրիշ ուղղութեամբ մը ժայթքած է։ Հրա՛շք. ահաւասիկ նոր ասպարէզ մը արտաքին աշխարհին մէջ, որ կը բացուի ձեր գեղարուեստական գործունէութեան առջեւ։

Կարթ ձեռքը տարաւ սիրելիին դէմքին, որ տակաւին թաց էր շնորհակալութեան արցունքներով, և ըսաւ.

—Ինծի համար բնաւ աժէք չունին ուրիշներու գնահատութիւնները, ես կ'ուզեմ զբաղիլ միմիայն իմ կնոջմովս։

— Գիտեմ, սէ՛րս, և ա՛ն ձե՛րն է ամբողջովին, բայց իր պարտականութիւնը և հաճոյքը պիտի ըլլայ դիւրացնել այդ շաւղին մէջ ձեր մուտքը։ Երեւակայեցէ՛ք, Կարթ, ո՛րքան հաճոյք պիտի զգանք, երբ ձեր օրհներգներուն երաժշտութիւնը լեցնէ վաղնջական տաճարներու գմբէթները, երբ նուագահանդէսներու մէջ տեսնենք որ ամէնէն գեղեցիկ տաղանդները կը ճգնին ճշգիւ արտայայտել ձեր վիպերգները։ Ի՛նչ ազնիւ գոհունակութիւն մըն է կարենալ թրթռացնել սիրտերը, արթնցնել հոգիները՝ ներդաշնակ երազանքներու մէջ։

Կարթ գլուխը վեր առաւ և հարցուց.

— Ստուգիւ այդքան ազուո՞ր է։

— Մէկ բան մը միայն ըսեմ, սիրելի՛ս, առաջին անգամ որ լսեցի ձեր այս կտորը երգելը, ամենահեռաւոր մտածումն իսկ չունէի թէ դուք էք անոր հեղինակը, և ինքնիրենս ըսի. «Երբեք աւելի գեղեցիկ բան մը իմացած չեմ»։

— Երջանիկ եմ, ըսաւ Կարլ պարզօրէն, և հիմա նիւթը փոխենք։ Ներկան հիանալի է մեզի համար, Ճէ՛յն, և ժամանակ չունինք ապագային վրայ խորհելու։ Ներկային վրայ խորհինք։

Ճէյն ժպտեցաւ. և ասիկա ամուսինի ժպիտն էր՝ խորհրդաւոր, գորովալի, համամտութեան և նուիրումի։ Ծռեցաւ և գլուխը կրթնցուց Կարլի ձեռքին։

— Այո՛, սէ՛րս, խօսինք ներկայ վայրկեանին վրայ, եթէ այնպէս կը փափաքիք. սկսեցէք։

— Տանը կողմը նայեցէք, և նկարագրեցէք ինծի ինչպէս որ կ'երեւայ լուսնի լոյսին տակ։

— Գորշ գոյներ որ կը թելադրեն խաղաղութեան, ապահովութեան և մտերմութեան տպաւորութիւններ։

— Պատուհանները լոյս կա՞ն։

— Այո՛, Մատենադարանի սրահը լուսաւորուած է այնպէս, ինչպէս որ էր հոնկէ ելած ատեննիս։ Վարի պատուհանը բաց է ամբողջովին. լամբարը՝ իր պղինձէ պատուանդանին վրայ, կարմիր մետաքսէ լուսարգելով մը, աղուոր լոյս մը կը սփռէ ամբողջ սենեակին մէջ։ Ցեռոյ ճրագի մը լոյսը կը տեսնեմ ճաշասրահին մէջ. ապահովաբար Սիմբըն կարգի կը դնէ արծաթեայ սպասները...։ Արեւելակողմի սենեակին մէջ ալ լոյս կայ... Կը տեսնեմ Մարճըրին որ կ'երթայ ու կուգայ... Կ'երեւայ թէ վերջին հսկողութիւն մը կ'ընէ կարգադրութեանց... Ձեր սենեակն ալ լուսաւոր է... Մարճըրի հոն կը մտնէ հաղորդակցութեան դուռնէն... Կը տեսնեմ որ կեցած է ան սեն-

եակին մէջտեղը, ակնարկ մը պտտցնելով իր չուրջը, ապահովուելու համար թէ ամէն բան իր տե՞ղն է։ Սիրելի և բարի հաւատարիմ սիրտ մը ունի ան։ Ո՛րքան քաղցր է, Կարլ, մեր տանը մէջ ըլլալ, այս իրիկուն, անձնուէր ծառաներով շրջապատուած։

— Երջանիկ եմ որ այդ զգացողութիւնը ունիք։ Քիչ մը կը վախնայի որ մի գուցէ զղջաք սովորական մեղրալուսին մը չունենալնուդ համար։ Եւ սակայն, ո՛չ, այդ մասին մտահոգ չէի արդարև, ոչ ալ ուրիշ ո և է մտահոգութիւն ունէի...։ Երկուքս միացած ենք վերջապէս։ Ասիկա մեր միակ բաղձանքն էր, այնպէս չէ՞, սիրելի՛ կինս։

— Ուրիշ բանի չէի բաղձար։

Ժամացոյց մը ժամը ինը զարկաւ։

— Սիրելի՛ վաղեմի ժամացոյց, ըսաւ Կարլ։ Երբ պզտիկ տղայ մըն էի, կը լսէի անոր ժամը ինը զարնելը. իմ պզտիկ անկողնիս մէջ պառկած, կը ջանայի արթուն մնալ մինչև այն վայրկեանը որ մայրս իմ սենեակս կը մտնէր, շրջազգեստի շրշիւնով մը, անցնելու համար իր սենեակը։ Հաղորդակցութեան դուռը կիսաբաց կը մնար, և կրնայի նշմարել մոմին ցոլքը իմ սենեակիս ձեղունին վրայ. երբ այդ լուսաւոր գիծը երեւար, անմիջապէս կը քնանայի. մօրս ներկայութիւնը, և վստահութիւնը թէ ա՛լ վար չպիտի իջնէ, կատարեալ հանգստութեան մը զգացումը կը ներշնչէին ինծի։ Ճէ՛յն, արեւելակողմի սենեակը հաճելի՞ է ձեզի։

— Այո՛, սէ՛րս, հիանալի սենեակ մըն է ան, եւ նուիրական է ինծի անո՛րը եղած ըլլալուն համար։ Գիտէ՞ք թէ հօրաքոյր Ճօրճինա պնդեց որ հո՛ն առաջնորդեն զինքը. կարծիք յայտնեց որ սենեակը պէտք է ներկուի և թուղթով պատուի։ Բացարձակապէս հակառակեցայ, ո-

բոլորտեւ ձեղունը և պատերը զարդարուած են որմանկարներով, և վստահ էի որ դուք սիրած էք այդ նկարները ձեր պզտիկութեան ատեն, եւ պիտի յիշէիք զանոնք։

— Այո՛, ըսաւ Կարլթ ոգեւորութեամբ. Ֆրանսացի նկարիչ մը՝ տանը մէջ բնակութեանը միջոցին՝ նկարազարդեց այդ սենեակը. Ջուր, եղէգ և փիւնիկաթև սքանչելի թռչուններ. պատերուն վրայ նկարուածները՝ ջուրին մէջ կեցած են իրենց բարձր սրունքներով. ձեղունին վրայ՝ թեւերնին պարզած կը թռչին տժգոյն կապոյտի մը մէջ, ամպերու կոյտերու տակ։ Ճէյն, կարծեմ թէ այդ սենեակին շրջանը պիտի կարենամ ընել աչքերս կապած, ո՛չ, ըսել կ'ուզեմ այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուիմ հիմայ, և ցուցնել իւրաքանչիւր նկարի գտնուած ճիշդ տեղը։

— Պիտի ընէք այդ քաջագործութիւնը, ըսաւ Ճէյն խանդաղատանքով։ (Այս սխալը որ երբեմն Կարլթի բերնէն կը փախչէր՝ երբ կը մոռնար իր կուրութիւնը, սրտի ցաւագին սեղմում մը կը պատճառէր Ճէյնի)։ Հետզհետէ պիտի պատմէք ինծի ինչ որ կ'ընէիք ու կը սիրէիք ձեր մանկութեան ժամանակ։ Այդ բոլորը կը շահագրգռեն զիս։ Միշտ ձեր մօրը սենեակին կից սենեա՞կը պառկած էք։

— Յորմէհետէ կը յիշեմ ես. և հաղորդակցութեան դուռը բաց կը մնար միշտ։ Մօրս մահէն ետքը կղպոնքով գոցեցի դուռը, բայց իմ ծննդեանս տարեդարձին նախորդ գիշերը սովորութիւն ըրած էի բանալ զայն. յաջորդ առտուն կանուխ, արթնցածիս պէս, դուռը կիսաբաց տեսնելով, անկողնէս վար կը ցատկէի և վազելով սենեակ կը մտնէի...։ Ինծի այնպէս կուգար որ մօրս սիրելի ստուերը, այդ միակ առտուան արշալոյսին, կուգար ընդունելութիւն ընելու ինծի։ Միայն թէ, որպէս զի պատրանքը կատարեալ ըլլար, անհրաժեշտ էր որ իմ այցելութիւնս

տեղի ունենար առաջին ժամուն և ճիշդ արթնցած բոպէիս, ինչպէս որ դեռ հազիւ լուսցած պէտք է ըլլել՝ տեսնելու համար վարդամատն արշալոյսը՝ ուղեւոր ամպերու ետին... կամ տեսնելու համար սարդի ոստայններու փայլը ամառուան ցօղի կաթիլներուն տակ։ — Բայց, այս կամ այն կերպով, պառաւ Մարճըրի երեւան հանեց իմ մանկական բարեպաշտ խաղս, և երրորդ տարին, բարձիկի մը վրայ, աչքի զարնող տեղ մը տեսայ սև գլուխով խոշոր դնդասեղով մը կպցուած թուղթ մը, և կարդացի Մարճըրիի ծանօթ ուղղագրութեամբ սա տողերը. — «Բարի տարեդարձ, Պր. Կարլթ, կը մաղթեմ որ այս օրը յաճախ փայլի քեզի համար»։ Գաղափարը փափուկ և գմայլելի էր, և զիս մխիթարելու դիտումը բացայայտ, բայց ասիկա կործանեց այն պատրանքը որ սիրելի էր ինծի։ Այդ ժամանակէն ի վեր դուռը փակ մնացած է։

Գորովալի լռութիւն մը յաջորդեց այս խօսքերուն։ Սոխակները կը պատասխանէին մէկմէկու, իրենց երգի թրթռացումները սփռելով միջոցին մէջ։

Նորէն Կարլթ փնտռեց ամուսնական մատանին Ճէյնի մատին վրայ, զայն դարձուց իր մատներովը, և համբուրելով ըսաւ.

— Ըսիք թէ Մարճըրի մէկ սենեակէն միւսը անցաւ. մեծ սենեակը բացուա՞ծ է ուրեմն այս իրիկուն։

Ճէյն ձեռքերը միացուց Կարլթի գլխուն վրայ, — հուժկու ձեռքեր, որ սակայն կը դողային քիչ մը —, և անոր դէմքը մօտեցուց իրենին, ճիշդ այն շարժումով որով իրենց գլուխները քով քովի եկեր էին Շէնստոնի մէջ, երեք տարի առաջ։ Այն ատեն, յանկարծ, Ճէյն տկարացաւ յուզումին սաստկութեան տակ.

— Ո՛հ, սէ՛րս, ըսաւ. ազատէ՛ զիս լուսնի այս անողոք լոյսէն. ա՛լ չեմ կրնար երկար ատեն տոկալ իր փայլին. ասիկա կը յիշեցնէ ինծի Շէնստոնը և այն չարիքը զոր քեզի պատճառեցի։ Ասիկա լուսաւոր պատուար մըն է կարծես, որ կը բարձրանայ մեր երկուքին միջեւ։ Չեմ կրնար ընդունիլ ո և է բան որ երկուքիս ալ հասարակաց ՉԸԼԼայ։

Ճէյնի արցունքները ինկան Կարթի դէմքին վրայ...։ Այն ատեն երիտասարդը ոտքի ելաւ մէկ ոստումով. սարսուռը ունեցաւ առնական նոր կորովի մը, և գիտակցութիւնը իր գերակշռութեանը. հրամայելու հաճոյքը, տիրացումի իղձը համարեցին իր զգացողութիւնները։ Կոյր ըլլալով հանդերձ, ինքզինքը զօրաւորագոյնը կը զգար։ Իր հաշմանդամութեան հետեւանօք ուրիշներէ կախեալ էր, բայց կեանքի էական գործերուն համար Ճէյն իրեն կը յենուր։ Մեղմիւ վեր վերցուց զայն, և թեւերովը շրջապատելով, ոտքի կանգնեցաւ անոր քով, իր մեծ սիրովը լուսապսակուած։

— Լո՛ւս, սիրեցեալ կինս, ըսաւ, ոչ լոյսը և ոչ ալ խաւարը կրնան այսուհետեւ բաժնել մեզ իրարմէ։ Այս խաղաղ լիալուսինը կարողութիւն չունի քեզ խլելու ինծմէ. բայց հանդարտ, անշարժ և քաղցր մութին մէջ ինքզինքնիդ աւելի՛ կատարելապէս իմս պիտի զգաք, որովհետեւ ամէն ինչ հասարակաց պիտի ըլլայ մեզի։ Երթա՛նք մատենադարանի սրահը. լոյսերը պիտի մարենք, վարագոյրները պիտի գոցենք, պիտի նստինք բազմոցին վրայ, դաշնակին մօտ, ուր նըստած էինք այն հիանալի իրիկունը երբ գուշակեցի զձեզ, և գրեթէ վախցուցի իմ քաջարի Ճէյնս։ Բայց ան այսուհետեւ վախ չպիտի ունենայ, որովհետեւ իմս է ամբողջովին, և կրնամ ըսել կամ ընել ինչ որ հաճոյ կը թուի ինծի։ Ան ա՛լ չպիտի սպառնայ ինծի՝ կանչելու հիւանդապահուհի Ռօզմէրին, որովհետեւ Ճէյնն է որ կ՚ուզեմ, Ճէ՛յնը։ Ճէ՛յնը, միմիայն Ճէյնը։ Եկէ՛ք, սիրելի՛ս, և ես որուն համար խաւարը գաղտնիք չունի, դաշնակին առջեւ պիտի անցնիմ, և ձեզի համար պիտի նուագեմ Վարդարանը։

Կարթ Ճէյնի թեւը իր թեւին տակ առաւ, և դէպի տուն ուղղուեցան...։ Ամուսինին կրթնելով, և թեթեւ հպումով մը զայն առաջնորդելով, Ճէյն խորամխուեցաւ իր ամուսնական կեանքի կատարեալ երանութեան մէջ։

ՎԵՐՋ

ՑԱՆԿ

Ընթերցողին	Դ.
Ա.—Ուր կը ներկայացուի դքսուհին	1
Բ.—Ճէյն Ջէմբլէն	6
Գ.—«Անակնկալը»	11
Դ.—Ճէյն կ՚առաջադրէ	17
Ե.—Մտերմասութիւններ	26
Զ.—Քողը կը վերցուի	40
Է.—Կարթ կը գտնէ իր Վարդարանը	48
Ը. Դարձեալ մարգարիտները	56
Թ.—Լէտի Ինկլպայի տան մէջ	60
Ժ.—Ցայտնութիւնը	72
ԺԱ.—Վարդարանին խաչը	90
ԺԲ.—Բժիշկին դեղագիրը	97
ԺԳ.—Սփինքսին պատասխանը	106
ԺԴ.—Վերադարձը	112
ԺԵ.—Խորհրդակցութիւնը	117
ԺԶ.—Փոխանակութիւնը	137
ԺԷ.—Հիւանդապահուհի Ռօզմէրի իր դերին մէջ	140
ԺԸ.—Դաշտերու Նաբոլէոնը	143
ԺԹ.—Ձայնը գիշերուան մէջ	149
Ի.—Ճէյն կը ծանուցանէ իր յառաջդիմութիւնները	163
ԻԱ.—Դժնդակ վայրկեաններ քարտուղարուհիին համար	168
ԻԲ.—Տոքթոր Րոպ օգնելու պատրաստ	176
ԻԳ.—Աչքի կապը	186
ԻԴ.—Երիկ մարդու հայեցակէտը	195
ԻԵ.—Տոքթորին ախտազննութիւնը	205

ԻԶ. —Սիրտերը իրար կը գտնեն մութին մէջ 213
ԻԷ. —«Կինը» և «Մայրը» 224
ԻԸ. —Հիւանդապահուհի Ռօզմէրիի արձակուրդը 235
ԻԹ. —«Բան մը պիտի պատահի» 239
Լ. —Խոստովանութիւնը 248
ԼԱ. —«Վարդարան»ի յայտնութիւնը 257
ԼԲ. —Երանութիւն 263
ԼԳ. —Յաւիտենական լոյս 268

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0168161

1851

82
Г-37